ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

Λόγια της Πλώρης

Διηγήματα

schooltime.gr

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

Λόγια της Πλώρης

Διηγήματα

schooltime.gr

Ανδρέας Καρκαβίτσας, «Λόγια της Πλώρης»

Οκτώβριος 2013

Επιμέλεια έκδοσης: schooltime.gr

Εκδόσεις schooltime.gr

Τηλ.: 6977554086

e-mail: info@schooltime.gr

website: www.schooltime.gr

Το ψηφιακό βιβλίο διανέμεται δωρεάν από τον δικτυακό τόπο schooltime.gr

The Project Gutenberg EBook of Words from the Prow, by Andreas Karkavitsas

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

Title: Words from the Prow Short stories from the sea

Author: Andreas Karkavitsas

Release Date: April 2, 2010 [EBook #31865]

Language: Greek

*** START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK WORDS FROM THE PROW ***

Produced by Sophia Canoni. First two corrections by George Canonis

Note: The tonic system has been changed from polytonic to monotonic, otherwise the spelling of the book has not been changed.

Σημείωση: Το τονικό σύστημα έχει αλλάξει από πολυτονικό σε μονοτονικό. Κατά τα άλλα έχει διατηρηθεί η ορθογραφία του βιβλίου.

ΤΗ ΣΕΒΑΣΤΗ ΣΚΙΑ ΤΟΥ ΧΑΡΙΔΗΜΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

Η θάλασσα για μένα ήταν κλειστή και άφωνη. Δεν μιλούν και δεν ανοίγουν των θησαυρών οι βιδερόπορτες παρά σ' εκείνους που έχουν το μυστικό τετράφυλλο της ερεύνης και της επιμονής. Εσύ άγνωστόν σου και ξένον μ' επήρες από το χέρι, μαζί της μ' εγνώρισες· άνοιξες εμπρός στα μάτια μου την πύλη δεύτερου κόσμου και μου είπες: ζωγράφισε! Τον είδα, τον αγάπησα, τον εσυμπόνεσα. Τρία χρόνια εχάρηκα με τις φτωχικές χαρές του, ετρόμαξα τους μεγάλους κινδύνους του, εθαύμασα την αυταπάρνησι και την υπομονή του, άκουσα τους μύθους και τους θρύλους του. Τόρα βούλομαι να κάμω το θέλημά σου. Τον ποντοπλάνητο ναύτη, θάλασσα την ανήσυχη και την Μοίρα, αόρατη και όμως πραγματική και παντοδύναμη, πάσχω να τους σμίξω στο βιβλίο μου μέσα όπως είνε αχώριστοι και στο ταξειδιάρικο ξύλο. Ποιος θα ειπή πως επέτυχα; Βέβαια όχι εγώ. Δεν έχω στην πυξίδα μου χρώματα τόσα όσα χρειάζονται για τον θαυμαστόν πίνακα. Και το γνωρίζω. Όμως κ' έτσι παρακαλώ να το δεχθής, λαμπάδα ταπεινή κ' ευγνώμονη στη σεβαστή μνήμη σου.

ΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΛΩΡΗΣ

ΘΑΛΑΣΣΑ

Ο πατέρας μου — μύρο το κύμα που τον ετύλιξε — δεν είχε σκοπό να με κάμη ναυτικό.

— Μακριά έλεγε · μακριά παιδί μου, από τ' άτιμο στοιχειό! Δεν έχει πίστι · δεν έχει έλεος. Λάτρεψέ την όσο θες · δόξασέ την · εκείνη το σκοπό της. Μην κυτάς που χαμογελά, που υπόσχεται άπειρα τα πλούτη της. Αργά — γρήγορα θα σου σκάψη το λάκκο ή θα σε ρίξη πετσί και κόκκαλο, άχρηστον στον κόσμον. Είπες θάλασσα, είπες γυναίκα το ίδιο κάνει.

Και τα έλεγεν αυτά ο άνθρωπος που έφαγε τη ζωή του στο καράβι · που ο πατέρας, ο πάππος, ο προπάππος όλοι ως τη ρίζα της γενεάς εξεψύχησαν απάνω στο παλαμάρι. Και όχι μόνον αυτός αλλά κ' οι άλλοι γέροντες του νησιού, οι απόμαχοι των αρμένων τόρα και οι νεώτεροι, που είχαν νωπούς ακόμη τους κάλους στα χέρια, όταν εκάθιζαν στον καφενέ να ρουφήξουν τον ναργιλέ τους εκινούσαν μελαγχολικά το κεφάλι και στενάζοντας έλεγαν ·

> — Η θάλασσα δεν έχει πια ψωμί. Ας είχα ένα κλήμα στη στεριά και μαύρη πέτρα να ρίξω πίσω μου.

Η αλήθεια όμως ήταν πως πολλοί από αυτούς όχι κλήμα αλλά νησί ολάκερο ημπορούσαν ν' αποχτήσουν με τα χρήματά τους. Και όμως όλα τα έρριχναν στη θάλασσα. Άμιλλα είχαν ποιος να χτίση μεγαλείτερο καράβι · ποιος να πρωτογίνη καπετάνιος. Κι' εγώ που άκουα συχνά τα λόγια τους κ' έβλεπα τόσο αντίθετα και ασύμφωνα τα έργα τους δεν ημπορούσα να λύσω το μυστήριο. Πνεύμα έλεγα θεϊκό, κάποια δύναμις από το άπειρο σταλμένη, ερχόταν κ' έσερνεν όλες εκείνες τις ψυχές και τις εκρήμνιζε σκλάβες και άβουλες στα πέλαγα όπως ο τρελοβοριάς τα στειρολίθαρα.

Αλλά το ίδιο πνεύμα έσπρωχνε κ' εμένα εκεί. Από μικρός την αγαπούσα τη θάλασσα. Τα πρώτα βήματά μου να ειπής, στο νερό τα έκαμα. Το πρώτο μου παιγνίδι ήταν ένα κουτί από λουμίνια μ' ένα ξυλάκι ορθό στη μέση για κατάρτι, με δυο κλωστές για παλαμάρια μ' ένα φύλλο χαρτί για πανάκι και με την πύρινη φαντασία μου που το έκανε μπάρκο τρικούβερτο. Επήγα και το έρριξα στη θάλασσα με συγκίνησι. Αν θέλεις είχα και τον εαυτό μου εκεί μέσα. Μόλις όμως το απίθωσα κ' εβούλιαξε στον πάτο. Μα δεν άργησα να κάμω άλλο μεγαλείτερο από σανίδια. Ο ταρσανάς γι' αυτό ήταν στο λιμανάκι του Αϊνικόλα. Το έρριξα στη θάλασσα και τ' ακολούθησα κολυμπώντας ως την εμπατή του λιμένα που το επήρε το ρέμμα πέρα μακριά. Αργότερα έγεινα πρώτος στο κουπί, στο κολύμπι πρώτος · μόνον τα λέπια μου έλειπαν.

— Μωρέ γεια σου και συ θα μας ντροπιάσης όλους! έλεγαν με το αγαθό τους χαμόγελο οι γεροναύτες, όταν μ' έβλεπαν να τσαλαβουτώ στο νερό σαν δέλφινας.

Εγώ εκαμάρωνα στο άκουσμα κ' επίστευα ν' αποδείξω μιαν ημέρα προφητικά τα λόγια τους. Τα βιβλία μου — επήγαινα στο Σχολαρχείο θυμούμαι — τα έκλεισα για πάντα. Τίποτα δεν εύρισκα μέσα που να συμφωνή με τον πόθο μου. Ενώ οι εικόνες που είχα τριγύρω μου, ψυχωμένες και άψυχες, μου έλεγαν μύρια. Οι ναύτες με τα ηλιοκαμένα τους πρόσωπα και τα φανταχτερά ρούχα· οι γέροντες με τα διηγήματά τους· τα ξύλα με την εκφραστική τους όψι, οι λυγερές με τα τραγούδια τους:

> Όμορφος που 'νε ο γεμιτζής όταν βραχή κι' αλλάξη και βάλη τ' άσπρα ρούχα του και στο τιμόνι κάτση.

Το άκουα το τραγούδι αυτό από την κούνια μου κ' έλεγα πως ήταν ύμνος που τον έγβαζε το νησί μας για να παρακινήση τους κατοίκους στη θαλασσινή ζωή. Όνειρο είχα πότε κ' εγώ να γίνω γεμιτζής και να κάτσω θαλασσοβρεγμένος στο τιμόνι. Θα εγινόμουν όμορφος τότε, παλήκαρος σωστός· θα μ' εκαμάρωνε το νησί, θα μ' αγαπούσαν τα κορίτσια. Ναι· την αγαπούσα τη θάλασσα! Την έβλεπα ν' απλόνεται από τ' ακρωτήρι ως πέρα, πέρα μακριά, να χάνεται στα ουρανοθέμελα σαν ζαφειρένια πλάκα στρωτή, ακίνητη, σιωπηλή κ' επάσχιζα να μάθω το μυστικό της. Την έβλεπα ωργισμένη άλλοτε, τρελή να δέρνη με αφρούς τ' ακρογιάλι, να καβαλικεύη τα χάλαρα, να σκαλώνη στων βράχων τις σπηλιές, να βροντά και να ηχάη ανήσυχη, λέγεις κ' εζητούσε να φθάση στα έγκατα της γης να σβύση τις φωτιές της. Κ' έτρεχα μεθυσμένος να παίζω μαζί της, να την θυμώσω εναντίον μου, να την αναγκάσω να ριχθή κατόπιν, να με κυνηγήση, να αισθανθώ τον αφρό ράπισμα επάνω μου όπως πειράζουμε αλυσοδεμένα τ' αγρίμια. Και όταν έβλεπα καράβι να σηκώνη την άγκυρα, να βγαίνη από τον λιμένα και ν' αρμενίζη στ' ανοιχτά· όταν άκουα τις παρακινητικές φωνές των ναυτών που εγύριζαν τον αργάτη και τα κατευοδώματα των γυναικών, η ψυχή μου επέτα μελαγχολικό πουλάκι απάνω του. Τα σταχτόμαυρα πανιά, τα ολοφούσκωτα· σχοινιά τα κοντυλογραμμένα στον ορίζοντα· τα πόμολα που άφιναν νομίζεις φωτεινή γραμμή στον αιθέρα μ' έκραζαν να πάω μαζί τους, μου υπόσχονταν άλλους τόπους, ανθρώπους, πλούτη, χαρές, φιλιά σε μένα άγνωστα στην καρδιά μου όμως αποθηκευμένα, του γονιού μου βέβαια μακρινή απόλαυσις. Και νυχτόημερα η ψυχή μου εκατάντησε άλλον πόθο να μην έχη παρά το ταξείδι. Ταξείδι στη γαλήνη, ταξείδι και στην τρικυμία. Και ακόμη την ώρα που ερχόταν είδησις ναυαγίου στο νησί και ο πνιγμός, ο θάνατος επλάκωνε τις ψυχές όλων κ' εχυνόταν βουβή η θλίψις από τα ρυτιδωμένα μέτωπα ως τ' άψυχα λιθάρια της ακρογιαλιάς· όταν έβλεπα τα ορφανοπαίδια στους δρόμους σαν χρυσόξυλα ερειπωμένου αρχοντόσπιτου και τις γυναίκες μαυροφόρες, απαρηγόρητες τις αρραβωνιαστικές· όταν άκουα να διηγούνται ναυαγοί το μαρτύριό τους πείσμα μ' έπιανε που δεν ήμουν κ' εγώ εκεί μέσα,

να ιδώ τη φιλενάδα μου στο άγριο μεγαλείον της και να παλαίψω, να παλαίψω μέχρι θανάτου μαζί της.

Δεν εκρατήθηκα περισσότερο. Έλειπεν ο πατέρας με τη σκούνα στο ταξείδι. Εμίσευε τότε και ο καπετάν Καλιγέρης ο θείος μου για τη Μαύρη θάλασσα. Του έπεσα στο λαιμό· τον επαρακάλεσε κ' η μάνα μου από φόβο μην αρρωστήσω· μ' επήρε μαζί του.

— Θα σε πάρω, μου λέγει, μα θα δουλέψης· το καράβι θέλει δουλειά. Δεν είνε ψαρότρατα νάχης φαγί και ύπνο.

Ετρόμαζα πάντα τον θείο μου. Ήταν άγριος και κακός σε μένα όπως και στους ναύτες του. Εκείνοι απόφευγαν να δουλέψουν κοντά του. Κάλλιο σκλάβος στ' Αλιτζέρι — παρά με τον Καλιγέρη, έλεγαν για να δείξουν την απονιά του. Τους έψηνε τα ψάρι στα χείλη. Όχι μόνον στη δουλειά μα και στο φαγί και στην πληρωμή ακόμη. Ό,τι παστό παλιοκρέατο, μουχλιασμένος μπακαλάος, αλεύρι πικρό, σκουληκιασμένη γαλέτα, τυρί τεμπεσύρι στην αποθήκη του Καλιγέρη ευρισκόταν για τους ναύτες του. Και ο λόγος του πάντα προσταγή, αγριοβλαστήμια και βρισίδι. Μόνον απελπισμένοι επήγαιναν στη δούλεψή του. Ήξερα λοιπόν καλά πως δεν με καρτερούσαν χάδια και διασκέδασες. Αλλ' ο μαγνήτης που έσερνε την ψυχή μου έκαμε να τα περιφρονήσω όλα. Να πατήσω μια στο κατάστρωμα, έλεγα, και δουλειά όση θέλεις.

Και αληθινά ερρίχθηκα στη δουλειά με τα μούτρα. Έκαμα παιγνίδι τις ανεμόσκαλες. Όσο ψηλότερα η δουλειά, πρώτος ανέβαινα. Ίσως ο θείος μου ήθελε να παιδευτώ από την αρχή, να μάθω τους άμετρους κόπους του ναύτη και να μετανοήσω. Από την πλύση του καταστρώματος στο ξύσιμο· από το ράψιμο των πανιών στων σχοινιών το πλέξιμο· από το λύσιμο των αρμένων στο δέσιμο. Τόρα στην τρόμπα· τόρα στον αργάτη· φόρτωμα — ξεφόρτωμα, καλαφάτισμα, χρωμάτισμα πρώτος εγώ. Πρώτος; Πρώτος· τι μ' έμελλε; Μου έφτανε πως ανέβαινα ψηλά στη σταύρωση, με το μεγάλο δάχτυλο γατζωμένος στο σχοινί κ' έβλεπα κάτω χάος τη θάλασσα να σχίζεται και να πισωδρομεί υποταχτική μου. Εμέθαγα συγκρίνοντας μαζί μου το πουλί που στο άγνωστον ουρανοδρομεί γεμάτο περηφάνεια και θρίαμβον. Εθάμπωνα με την έξαρσί μου. Τον άλλον κόσμο, τους στεριανούς με θλίψι τους έβλεπα. Μου φαίνουνταν μερμήγκια, φίδια σουρταριάρικα, χελώνες αργοκίνητες καταραμένες πάντα να φέρνουν απάνω τους, βάρος περίσσο το καύκαλό τους.

Ψε! … έλεγα με άμετρη περιφρόνησι. Ζουν τάχα και αυτοί!

Απάνω στους ενθουσιασμούς εκείνους ακούω άξαφνα τη φωνή του καπετάνιου να βροντά κεραυνός δίπλα μου.

— Μάινα πανιά! . . . Μάινα και στίγγα πανιά! . . .

Ετρόμαξα στη φωνή και τρέχω πίσω από τους ναύτες χωρίς να καταλάβω την αιτία. Τραβούν εκείνοι στις θέσεις τους· τραβώ κ' εγώ. Πηδούν στους φλόκους· κοντά κ' εγώ. Σκαρφαλώνουν στις σταύρωσες, απάνω κ' εγώ. Σε πέντε λεφτά το μπάρκο έμεινε ξυλάρμενο. Και ο καπετάνιος ορθός εμπρός στην κάμαρή του δεν έπαυε να φωνάζη και να βρίζη και να βλαστημά. Τον κυτάζω· ανάθεμα κ' εκατάλαβα τι έλεγε.

— Μωρέ τι τρέχει; ρωτάω τον διπλανό μου εκεί που εδέναμε τον παπαφίγγο.

— Η τρόμπα μωρέ· δε βλέπεις; Ο σίφουνας!

Ο σίφουνας! έφριξα ολόκορμος. Ακουστά είχα τα θαύματά του· πως σαρώνει ό,τι τύχη στο διάβα του· σχίζει πανιά, ρίχνει κατάρτια, γονατίζει πλεούμενα. Τόρα όμως πρώτη φορά τον έβλεπα με τα μάτια μου. Δεν ήταν ένας· ήσαν τρεις — τέσσερες. Οι δύο κατά το Βατούμ· οι άλλοι δίπλα στ' ανοιχτά ουρανοθέμελα. Κ' εμπρός μας ο Καύκασος πελώριος, σκυθρωπός έδειχνε τα χαλαρόφραχτα περιγιάλια του δόντια αστόμωτα. Ο ουρανός ψηλά συγνεφοσκεπασμένος, βαρύς· κάτω η θάλασσα μαυριδερή μ' ένα ελαφρό τρέμουλο από άκρη σε άκρη, σαν να είχεν ανατριχίλα. Πρώτη φορά που έβλεπα φοβισμένη τη φιλενάδα μου.

Ο ένας σίφουνας ψιλός, καμαρωτός σαν προβοσκίδα ελέφαντα, μαύρος εκρεμόταν στα νερά και ακίνητος. Ο άλλος χοντρός, ολόισος, εκόπηκεν άξαφνα στη μέση σαν καπνοκολώνα, εσκόρπισε χίλια σύψαλα η βάσις του και απόμεινε γλωσσίδι πολύκροσσο κρεμάμενος από τα σύγνεφα. Τον είδα να τεντώνη τον λαιμό εδώ κ' εκεί, να κινή τις φούντες σαν φιδόγλωσσες, λέγεις κ' εζητούσε κάτι στα νερά και άξαφνα με ορμή να κουλουριάζεται και να φωλιάζη μέσα στα σύσκοτα. Ο τρίτος όμως σταχτόμαυρος, χοντρός σαν κορμός πλατάνου χιλιόχρονου αφού ερούφηξε κ' επρίσθηκε καλά, εταλαντεύθη κ' εβάδισε θεότρομος όγκος καταπάνω μας.

— Κάτου μωρέ! κάτου! ακούω φωνή βραχνήν από το κάσαρο.

Γυρίζω· οι ναύτες όλοι είχαν κατεβή. Μόνος εγώ αγκαλιασμένος καλά στο κορζέτο εξεχάσθηκα κυτάζοντας το θαύμα. Γοργά εγλύστρησα δίπλα στον καπετάνιο. Τον βλέπω με αγριεμένο πρόσωπο, το μάτι βαθύ, γοργογύριστο ν' ατενίζη το απειλητικό στοιχειό, λέγεις κ' ήθελε να το αβασκάνη. Στο δεξί χέρι εκράτει ένα μαυρομάνικο λάζο κ' έστεκεν εμπρός στο πρυμιό κατάρτι σαν να το έβανε μετερίζι. Κοντά ο ναύκληρος εγέμιζε βιαστικά το σκουριασμένο τρομπόνι, ρίχνοντας στην άδροση γαστέρα του με τη μπαρούτη χίλιων λογιών παλιόκαρφα και μολύβια. Και τριγύρω οι άλλοι ναύτες, σταυροχεριασμένοι, άφωνοι, εκύταζαν πότε τον ουρανό, πότε τη θάλασσα με την αδιαφορία ενός μοιρολάτρη.

Ο σίφουνας όμως επλάκωνε φτεροπόδαρος, στηθάτος ρουφώντας, διψασμένος Τάνταλος το νερό και τινάζοντάς το στον ουρανό μαύρη καταχνιά και αντάρα. Τόρα έλεγες θα μας γδύση το κατάστρωμα ή θα σηκώση το καράβι σύσκαρμο ψηλά. Έφτασεν έτσι οργυιές δυο μακριά μας. Έφεγγεν ο αγύριστος όγκος του ολοστρόγγυλος, γυαλιστερός, ξανθοπράσινος σαν καπνισμένο κρύσταλλο και στα στέρνα του μέσα έμβολο χοντροπελέκητο, μαυριδερό ανέβαινε το νερό βιαστικά κόσμους να πλημμυρίση στα επουράνια.

— Βάρα! προστάζει ο καπετάνιος.

Ο ναύκληρος γοργός αδειάζει απάνω του το τρομπόνι. Παλιόκαρφα, μολύβια, στουπιά όλα εχώνεψαν στα πλευρά του. Εφάνηκε να τρεμουλιάζη από την κορφή ως τα νύχια. Δισταγμός κάποιος εμπήκε στην ψυχή του· κρύος φόβος επάγωσε τον νου του κ' εσταμάτησε. Εδοκίμασε πάλι να κινηθή, εταλαντεύθηκεν, έκαμε δυο κλωθογυρίσματα στον τόπο του κ' εστάθηκε πάλιν ακίνητος, σμίγοντας τη θάλασσα με τον ουρανό πύργος γυάλινος.

— Δεν κάναμε τίποτα· είπε πικραμένος ο καπετάνιος στον ναύκληρο.

— Τίποτα· το βλέπω κ' εγώ. Κάνε την πεντάλφα, καπετάνιε, και το κρίμα το παίρνω.

— Θε μου ήμαρτον· εψιθύρισεν αποφασιστικά εκείνος κάνοντας τον σταυρό του.

Και με τον λάζο εχάραξε πεντάλφα επάνω στο κατάρτι κ' εψιθύρισε τρεις φορές το ξόρκι:

— Εν αρχή ην ο Λόγος και ο Λόγος ην προς τον Θεόν και Θεός ην ο Λόγος· είπε καρφώνοντας το μαχαίρι στη μέση της πεντάλφας με πάθος, σαν να το εκάρφωνε στα σπλάχνα του θεριού.

Βρόντος αντήχησε, λέγεις κ' έσκασε κανόνι δίπλα στο καράβι μας και πελώριο κύμα εκύλισεν απάνω στο κατάστρωμα. Σύγκαιρα ο Καύκασος άστραψε κ' εβρυχήθη τρανολάλητα, δρόλαπας εξέσπασε και η θάλασσα η φοβισμένη, άφρισε τόρα κ' εμάνιασεν από άκρη σε άκρη του πόντου. Σωστός κλύδωνας.

— Ίσα πανιά! επρόσταξεν ο καπετάνιος γοργά. Τις γάμπιες! τους φλόκους! τα τρέγα!… Κατσάρετε τις σκότες!

Ανοίξαμε τα πανιά και το μπάρκο έπιασε πάλι σε λίγη ώρα τη γραμμή του.

*

Τρεις εβδομάδες αργότερα εκατεβήκαμε στην Πόλη φορτωμένοι. Εκεί έλαβα πρώτο γράμμα της μάνας μου. Πρώτο γράμμα πρώτο μαχαίρι στην άμαθη καρδιά μου.

«Παιδί μου, Γιάννη μου· έλεγεν η γριά. Όταν γυρίσης πάλι στο νησί με τη βοήθεια του Αγίου Νικόλα και την ευχή μου, δεν θα ήσαι καπετάνιου παιδί όπως όταν εμίσεψες. Πάει ο πατέρας σου, η όμορφη σκούνα πάει· πάνε οι δόξες μας! Τα ερρούφηξεν όλα η Μαύρη θάλασσα. Τόρα, δεν έχεις τίποτε παρά το χαμόσπιτο, εμένα την άφτουρη και τον Θεό. Υγειά στα χέρια σου! Δούλεψε παιδί μου και τίμα τον θείο σου. Αν σου μένει κάποτε ξεδούλειο στέλνε το ν' ανάβω το καντήλι του Άγιου για την ψυχή του πατέρα σου».

Εσταύρωσα τα χέρια μου, εκύταξα με βουρκωμένα μάτια τη θάλασσα. Τα λόγια της γραφής μού εφάνηκαν απόφωνο στα λόγια του πατέρα μου. Τόσα χρόνια καραβοκύρης και τόρα η χήρα του επρόσμενε το δικό μου ξεδούλειο για να κάμη τα κόλλυβά του! Να κάμη τα κόλλυβά του και να συντηρηθή άπορη! Κ' εκείνου το κορμί, τα σιδερένια μπράτσα ποιος ξέρει τάχα σε τι χάλαρα δέρνονται, ποιος γλάρος τα πετσοκόβει, ποιο κύμα να λευκαίνη τα ψιλόλιγνα κόκκαλα!

Ωιμέ! πόσο σημαντικός ήταν ο τελευταίος λόγος του. Ανταμώσαμε ύστερη φορά μόλις εμπήκα στη Θεοδόσια. Καθώς με είδε ψηλά να μαϊνάρω τον τρίγγο έκαμε τον σταυρό του κ' έμεινε άφωνος άλαλος. Δεν το επερίμενε τέτοιο πράγμα.

— Τι τον κυτάς, καπετάν Αγγελή; του φωνάζει ο Καλιγέρης όταν επέσαμε δίπλα· δεν τον αλλάζω με τον καλήτερο ναύτη σου.

Εγώ εκείνη την ώρα εδιπλοπαρακάλουν ν' ανοίξη η θάλασσα να με καταπιή. Όσο αισθανόμουν απάνω μου το αυστηρό βλέμμα του ησυχία δεν εύρισκα. Έτρεχα βιαστικός, τάχα πως είχα δουλειά, από τη μιαν άκρη στην άλλη, εκατέβαινα στην πλώρη, ανέβαινα στο κάσαρο, επέρναγα στις στραλιέρες, έπιανα τον αργάτη, εδούλευα την τρόμπα για να τον αποφύγω. Εκείνος εκατάλαβε πως τα είχα σαστισμένα και δεν εσηκώθηκεν από τη θέσι του· μόνον με ακολουθούσε μ' ένα βλέμμα, μελαγχολικό, παραπονιάρικο σαν να μ' έβλεπε στο νεκροκρέβατο.

Την άλλη την ημέρα μ' έμπλεξε που επήγαινα με τους ναύτες στην πόλι. Μόλις τον αγνάντεψα ηθέλησα να κρυφτώ· αλλ' από μακριά τόσο προσταχτικό ήταν το νόημά του που τα πόδια αρνήθηκαν ν' ακούσουν τη θέλησί μου.

— Βρε παιδί μου τι έπαθες· μου λέγει με θλιμμένη φωνή. Το σκέφθηκες καλά τι θέλεις να κάμης;

Πρώτη φορά εγνώριζα τη γλύκα της πατρικής φωνής. Δεν εσάστισα όμως.

— Πατέρα, του είπα με θάρρος· το σκέφθηκα. Κακό και ψυχρό μπορεί να είνε το κίνημά μου· μα δεν δύναμαι να κάμω αλλοιώς. Δεν μπορώ να ζήσω αλλοιώτικα. Με κράζ' η θάλασσα. Μη θες να μ' εμποδίσης. Άσε με 'κεί που βρίσκομαι γιατί θα πάρω τα μάτια μου και δεν με ξαναβλέπεις.

Έκαμε τον σταυρό του με την επιμονή μου. Εστάθηκε λίγο μ' εκύταξε κατάματα, εκούνησε το κεφάλι.

— Καλά παιδί μου, είπε· κάνε ό,τι σε φωτίση ο Θεός. Εγώ έκαμα εκείνο που ήταν από χέρι μου. Ούτ' έξοδα λυπήθηκα ούτε λόγια· θυμήσου το να μη με αναθεματάς αργότερα. Πήγαινε στην ευχή μου.

Ύστερή του ευχή, πρώτη μου θλίψις. Η θάλασσα στο πρώτο μου ταξείδι αντάμειψε την αγάπη μου. Έμεινα πλέον αναγκαστικός δουλευτής του καπετάν Καλιγέρη. Δουλευτής για το ψωμάκι. Ψωμάκι το δικό μου και της καπετάνισας. Αλλά με όλη τη συμβουλή της ούτε να τον τιμήσω, ούτε να τον δουλέψω ημπόρεσα περισσότερο τον θείο μου. Αν είνε να δουλέψω ναύτης εσκέφθηκα, δόξα σοι ο Θεός βρίσκονται και άλλα καράβια. Από να δέχομαι χαλαζόβραχο τις βρισές του συγγενή μου καλήτερα ενός ξένου. Ο ξένος περισσότερο θα σεβασθή τ' όνομά μου. Αποφάσισα στο πρώτο λιμάνι να ξεμπαρκάρω με το καλό.

— Με το καλό; άσε και να ιδής· λέγει ο καπετάν Καλιγέρης όταν εμάντεψε τη σκέψι μου.

Πάω μιαν ημέρα να του ζητήσω λίγο λάδι για το φαγί. — Δεν έχει, μου λέγει· το τρώει εκείνος που κάθεται στο τιμόνι. Πάω δεύτερη· το ίδιο. Πάω τρίτη· πάλι το ίδιο. Δεν αρκεί που μας ετάιζεν όλα τα ρέπεια πράγματα· ήθελε και το λάδι να μας κόψη. Η φιλαργυρία και η απονιά συχαμερή αρρώστια του. Φυλάω κ' εγώ μιαν ημέρα που ήμουν στο τιμόνι, παίρνω τον Άγιο Νικόλα, τον δένω στο δοιάκι και το αφίνω μάρμαρο. Το καράβι άρχισε να γυρίζη σαν άμυαλο στη θάλασσα.

— Μπρε Γιάννη! μου φωνάζει ο καπετάνιος. Ποιον άφηκες στο τιμόνι;

— Εκείνον που τρώει το λάδι· του απαντώ.

Οι ναύτες όλοι σκάνε τα γέλοια. Εκείνος θυμώνει.

— Να φύγης! μου λέγει· γρήγορα τα ρούχα σου και όξω.

— Να φύγω· το λογαριασμό.

Με παίρνει στην κάμαρη και αρχίζει να στρώνη τον λογαριασμό κατά τη συνήθεια του. — Την τάδε ημέρα συμφωνήσαμε· την τάδε μπήκες μέσα, την άλλη έφερες τα ρούχα σου, την άλλη φύγαμε, την άλλη έπιασες δουλειά. Δεν είνε έτσι;

Ούτε πολλές ούτε λίγες. Πέντε ημερών μισθό μου έτρωγε. Πάλι καλά.

— Έτσι· του απάντησα.

Κ' εβγήκα με δύο σβάντσικες στη Μεσσήνα.

*

Άρχισε τόρα η ζωή του ναύτη με τα όλα της. Ζωή και τήξη. Μερμήγκι τέλειο. Μερμήγκι στη δουλειά, ποτέ όμως και στο σύναγμα. Τι να εύρης, τι να συνάξης; Ημεροδούλι ημεροφάι. Ένα ζευγάρι ποδήματα, ένας μισθός. Ένας μουσαμάς, άλλος μισθός. Ένα γλέντι στο Κεμέρ αλτί, τρίτος. Ένας μήνας δίχως δουλειά· έξη μήνες χρέος. Σύρε να κάμης κομπόδεμα και να κυβερνήσης σπίτι. Δόξα να έχη ο Χάρος που το έκλεισε γρήγορα· πέθανε η καπετάνισα στον χρόνο απάνω κ' έτσι ξενοιάσαμε. Από καράβι σε καράβι, από καπετάνιο σε καπετάνιο, από ταξείδι σε ταξείδι, δέκα χρόνια τα έκλεισα στη θάλασσα. Ζωή βασανισμένη· μια χαρά — τρεις τρομάρες. Όσο να ειπής «Κύρι' ελέησον» πάλι «Παναγία βόηθα!» Τα λόγια του πατέρα μου νυχτόημερα στ' αυτιά μου. Μα τι τ' όφελος; Βάρε του μαχαιριού γροθιά· χτύπα το κεφάλι σου στο κατάρτι· το κατάρτι δεν σπάει. Αν είχα κ' εγώ ένα κλήμα στη στεριά πέτρα μαύρη θα έρριχνα. Μα πού το κλήμα; Απόφασι το επήρα. Ή το κύμα θα με φάγη ή θα με δώση πετσί και κόκκαλο άχρηστον στον κόσμο. Καλά λοιπόν· ζωή χαρισάμενη! Δουλειά και διασκέδασι. Τάχα μήπως ήμουν μόνος εγώ; Όλος ο ναυτόκοσμος έτσι δέρνεται. Έκαμα σε τόσα καράβια· είδα και τους ξένους, μα δεν εζήλεψα την τύχη τους. Παντού ίδια η ζωή του ναύτη. Βρισές από τον καπετάνιο, από τον φορτωτή καταφρόνια, φοβέρες από τη θάλασσα, σπρωξίματ' από τη στεριά. Όπου και να γυρίσης στα κόντρα βρίσκεσαι.

Μια φορά που ήρθα στον Πειραιά με την εγγλέζικη φρεγάδα είπα να πάω στην πατρίδα. Από τότε που έφυγα με τον καπετάν Καλιγέρη δεν εγύρισα ποτέ. Η τύχη με άρπαξε στα φτερά της και μ' εγύρισε σβούρα στη γη. Επήγα, ηύρα το σπίτι μας χάρβαλο, τον τάφο της μάνας μου χορταριασμένον και μια μικρούλα μου αγαπητική σωστή αντρογυναίκα. Έκαμα τρισάγιο της μάνας μου, άναψα ένα κερί στην ψυχή του πατέρα μου, έρριξα και δυο ματιές στην παλιά μου αγάπη. Στη δεύτερη ματιά έφριξα ολόκορμος.

— Ποιος ξέρει, επικροσυλλογίσθηκε· ποιος ξέρει αν άκουα του πατέρα μου τα λόγια τάχα δεν θα ήμουν σήμερα ο άντρας της Μαριώς;

Ο πατέρας της ο καπετάν Πάραρης ήταν παλιός καραβοκύρης, συνομήλικος του δικού μου. Εστάθηκε τυχερός στη θάλασσα, την ετρύγισε καλά, ηύρε την εποχή, επούλησε το μπάρκο τον «Άγιο Στέφανο» αγόρασε ξεροχώραφα και τα έκαμε περιβόλι· εμούτζωσε για πάντα το ταξείδι.

Την άλλη την ημέρα δεν έφυγα όπως είχα σκοπό· ούτε την άλλη. Ούτε αποβδόμαδα. Δεν ξεύρω τι μ' εκράταγ' εκεί· δουλειά δεν είχα. Μα κάθε στιγμή στον νου μου ερχόταν λυχνοσβύστης ο ίδιος συλλογισμός:

— Αν άκουα του πατέρα μου τα λόγια, τάχα δεν θα ήμουν σήμερα ο άντρας της Μαριώς;

Κ' έκοβα βόλτες κάτω από το σπίτι της. Έπιανα κάθε κοντόβραδο τον δρόμο που θα επήγαινε στο πηγάδι για νερό να της πάρω μια ματιά. Τι τα θέλεις, τι τα γυρεύεις; Την αγάπησα τη Μαριώ. Όταν την έβλεπα να διαβαίνη χαμηλοθώρα, λεβεντοπερπάτητη με στήθη μεστωμένα και τα μαλλιά, τα κατάμαυρα μαλλιά της ανεμιστά στις πλάτες, πόθον αισθανόμουν να τρέξω μαζί, να κολλήσω στρείδι απάνω της. Τα μάτια της τ' αμυγδαλωτά και μαύρα μου έδιναν υπόσχεσι να με φέρουν σε μια κοιτίδα ήσυχη, ευτυχισμένη, ακούνητη· και ο κόρφος της σε κόρφους άλλους πλέον γαληνεμένους και αμμόστρωτους, να δέση ο ναύτης άφοβα τη βαρκούλα του. Η αστασία φαίνεται που έχουμε καθημερινά γύρω μας· τα κύματα, ο ουρανός, η γη, τα αποδοσίδια της, οι άνθρωποι, ίδια η ζωή μας, αιώνια μεταβατική και αλλοπρόσαλλη κουράζουν την ψυχή. Αναγκαστικό ισοζύγισμα θέλει να φέρη η φύσις την σταθερότητα. Θέλει ο νους κάποιο μέρος για να κολλήση νυχτόημερα, αφού το σώμα νυχτόημερα τρέχει και δέρνεται. Και βρίσκει μόνος του την γυναίκα, την παντρειά. Μικρό είνε τάχα όταν εσύ γυρίζεις βαρύκοπος τον κόσμο να ξέρης κάποιαν άκρη που σε αγαπούν και σε απαντέχουν ανυπόμονα; Ο μαγνήτης που μ' έσυρε άπραγο παιδί μια φορά στη θάλασσα, ίδιος και μεγαλείτερος τόρα με έσερνε, άντρα μεστωμένον στη γυναίκα. Με την ίδια τύφλα και το ίδιο πάθος ερρίχτηκα στ' αχνάρια της πεντάμορφης. Εκεί έβαλα προξενητή τον καπετάν Καλιγέρη· εδώ τη γριά Καλομοίρα, προξενήτρα ξακουσμένη στο νησί.

— Δεν φεύγω αν δεν πάρω απόκρισι· εσυλλογίσθηκα.

Η προξενήτρα όμως τα κατάφερε μια χαρά. Ζάχαρη έβαλε στα λόγια της κ' επλάνεσε κορίτσι και πατέρα ευθύς.

— Να σου ειπώ· μου λέγει ο καπετάν Πάραρης ένα βράδυ παράμερα. Ο σκοπός σου καλός και τίμιο το φέρσιμό σου. Δεν θέλω και καλήτερο να μπάσω σπίτι μου παρά το γιο του φίλου, του αδερφού μου. Το Μαριώ είνε δικό σου· με μια συμφωνία όμως. Θ' αρνηθής τη θάλασσα. Εκείνο που έλεγε ο πατέρας σου το λέω κ' εγώ. Δεν έχει πίστι, δεν έχει έλεος. Θα την αφίσης λοιπόν τη θάλασσα.

— Μα τι να κάμω; του είπα· πώς θα ζήσω; Ξέρεις καλά πως άλλη τέχνη δεν έμαθα.

— Το ξέρω. Μα το Μαριώ έχει το δικό του. Μου εφάνηκε πως μ' ερράπισε.

— Λοιπόν θα πάρω γυναίκα να με τρέφη; του είπα κατακόκκινος.

— Όχι, δε θα σε τρέφει· μη θυμώνεις. Δε θέλω να σε προσβάλω. Θα δουλεύης· θα δουλέψετε κ' οι δυο. Είνε το περβόλι, είνε τ' αμπέλι, είνε το χωράφι. Δουλευτάδες καρτερούν.

Η αλήθεια είνε πως δεν ήθελα και τίποτε άλλο. Τη θάλασσα την αρνιόμουν και την απαρνιόμουν. Είχα καταντήσει σαν τον Άγιο Ηλιά που επήρε στον ώμο το κουπί και ανέβη τα βουνά, ζητώντας κατοικία εκεί που οι άνθρωποι δεν ήξεραν ούτε τ' όνομά του. Ούτε να την ιδή ούτε να την ακούση πλέον ήθελε. Παρόμοια κ' εγώ. Ούτε τ' όνομά της ούτε το χρώμα της. Τα κάλλη της δεν είχαν πλέον για μένα μυστικά· τα μάγια ελύθηκαν.

— Σύμφωνοι· του είπα· έχεις το λόγο μου.

*

Τρία χρόνια έκαμα με το Μαριώ απάνω στο Τραπί, χωριό του πεθερού μου. Τρία χρόνια ζωή αληθινή. Έμαθα την αξίνα κ' εδούλευα μαζί της το περιβόλι, το αμπέλι, το χωράφι. Πώς επέρναεν ο καιρός δεν το κατάλαβα. Δουλειά και αγάπη. Τόρα εσκάφταμε, τόρα ετρέχαμε κάτω από τις κιτριές σαν πουλαράκια πρωτόβγαλτα. Της έλεγα και μου έλεγε· την εφίληγα και μ' εφίληγε. Έμαθα να σκαλίζω τις κιτριές, να κλαδεύω το αμπέλι, να οργώνω το χωράφι. Να κόβω το φθινόπωρο τα κίτρα, να τρυγώ τον Αύγουστο τα σταφύλια, να θερίζω τον θεριστή τα στάχια. Είχα πενήντα τάληρα τον χρόνο από το κίτρο, είκοσι από το κρασί, από το σιτάρι σαράντα· χωριστά ο σπόρος και η φάκνα του σπιτιού. Πρώτη φορά που είδα ζωντανή στα χέρια μου την αμοιβή. Πρώτη φορά που αισθάνθηκα ευγνωμοσύνη στον κόπο μου και ανταπόδοσι. Το άλαλο χώμα έκανε χίλιους τρόπους, χρώματα, σχήματα, μυρουδιές, καρπούς και άνθη για να λαλήση, «ευχαριστώ» να μου ειπή που το εδούλευα. Άνοιγα τ' όργωμα και τ' όργωμα έμενε πιστό στη θέσι του· εδεχόταν τον σπόρο, ζηλιάρικο τον έκρυβε από τα πετεινά, εξέσταινε και τον ενότιζε ως που τον έδειχνε πάλι στα μάτια μου ολόδροσον, χλωροπράσινον, χρυσαφένιον σαν να μου έλεγε: Κύτα πώς τον ανάστησα! Αλάφρωνα το κλήμα από το περιττό βάρος του και το κλήμα δακρύζοντας, λέγεις από συγκίνησι, ετιναζόταν χαρωπό, τα μάτια του άνοιγε σαν πεταλούδα και άξαφνα επρόβαινε σταφυλοφορτωμένο. Εκαθάριζα την κιτριά κ' εκείνη βεργολυγερή, πανώρια, εψήλωνε φουντωτή καμαρωτή, μου εχάριζεν ίσκιο στα μεσημερνά κάματα και ύπνον αρωματισμένο τις νύχτες· το είνε μου όλο εδρόσιζε με τον χρυσόξανθον καρπό της. Α! ο Θεός ευλόγησε την γη που της έδωκεν αίσθημα. Όχι εκείνο το αναίσθητο στοιχειό που το αυλακώνεις και τρέχει να σβύση τ' αχνάρι σου σαν να μη θέλει ν' αφίση άλλος σημάδι στην αιωνιότητα· που το καλοπιάνεις, το παινεύεις, το τραγουδάς κ' εκείνο σε σπρώχνει σαν να σου λέγη «τι θες εδώ!» και βρυχέται να σου ανοίξη τον λάκκο, τίγρις ανήμερη. Ο Κάης θαλασσινός έπρεπε να πάη έπειτ' από το κακούργημα.

Κάθε ηλιοβασίλεμα ανεβαίναμε στο χωριό. Εμπρός εκείνη με τα κατσικάκια κουδουνοστόλιστα και παιγνιδιάρικα· πίσω εγώ με την αξίνα στον ώμο και τη μούλα φορτωμένη καψόξυλα. Άναβε τη φωτιά το Μαριώ να ετοιμάση το δείπνο μας. Άναβα κ' εγώ την πίπα μου στο κατώφλι ξαπλωμένος, ανάμεσα στο ξανθό αγιόκλημα που εσκάλωνε πασίχαρο στους τοίχους, δίπλα στους βασιλικούς, τους διόσμους, τις μαντζουράνες, που δεν εζητούσαν παρά λίγο σκάλισμα, κόμπο νεράκι για να μας λούσουν με τ' αρώματα και τη χάρι τους.

— Καλή 'σπέρα.

— Καλή σου 'σπέρα.

— Καλή νύχτα.

— Ώρα σου καλή.

Άλλαζα καρδιοστάλλαχτες ευχές με τους διαβάτες συντοπίτες μου. Δεν εκύταζα πλέον τον ουρανό, δεν εξέταζα του φεγγαριού τη θέσι, το τρεμολάμπημα των άστρων, του ανέμου το φύσημα, της πούλιας την ανατολή. Και όταν αργά στης γυναίκας μου άραζα την αγκαλιά ποιος κόρφος και ποιο λιμάνι πλάνο ημπορούσε να χαρίση την ευτυχία μου!

Έτσι επέρασεν ο δεύτερος χρόνος κ' εμπήκαμε στον τρίτον. Μια κυριακή του Φλεβάρη εκατέβηκα με τη γυναίκα μου στον Άγιο Νικόλα. Ο ξάδερφός της ο καπετάν Μαλάμος εβάφτιζε το μπρίκι του και μας είχε καλεσμένους στη χαρά. Ήταν ωραία ημέρα — αρχή του πόθου μου. Ο ταρσανάς γεμάτος μαδέρια, κατάρτια, σανίδες, πελεκούδια, ροκανίδια πλήθος. Ο αέρας παράμεστος από την άρμη του νερού, το άρωμα του νωπού ξύλου, τη βαρειά οσμή του κατραμιού, της πίσας, των σχοινιών. Λόφοι τα στουπιά, σωροί τα σίδερα. Και από άκρη σε άκρη της ακρογιαλιάς βαρκούλες ομορφοβαμμένες, μπρίκια ανασκελωμένα, γολέτες ξαρμάτωτες, καρίνες αμακιασμένες και στρειδοφόρτωτες· σκελετοί καϊκιών, σκούνας, τρεχαντιριών, άλλοι με το κοράκι μόνον και τον σταυρό, άλλοι ντυμένοι ως την κουπαστή, μισοτελειωμένοι άλλοι. Όλα του ναυτόκοσμου τα σύνεργα, τα όνειρα, οι φιλοδοξίες, οι απλοί πόθοι και οι μεγάλες ελπίδες, από των μαστόρων τα χέρια ξυλόχτιστες έστεκαν εκεί στην ξανθήν αμμουδιά με ζωηρή την έκφρασι. Οι καλεσμένοι — το νησί ολόκληρο — γέροντες, παιδιά, γυναίκες και γριές γιορτινοντυμένοι εγύριζαν ανάμεσα στα σκαριά, επηδούσαν μέσα τα παιδιά, τα εψηλαφούσαν οι άντρες, τα εκαμάρωναν, τους εμιλούσαν πολλές φορές· έλεγαν την αξία τους, εχτιμούσαν τη γοργάδα τους, εσυμβούλευαν οι απόμαχοι τον πρωτομάστορα για το καθετί, εμετρούσαν τη χωρητικότητά τους, ελογάριαζαν τα κέρδη τους. Και τέλος έφθαναν στο συμπέρασμα να ευχηθούν του καραβοκύρη και το καρφί τους μάλαμα.

Το μπρίκι του καπετάν Μαλάμου ορθό στη σκάρα του, λυγερόκορμο, με την πλώρη σπαθωτή, στεφανοζωσμένη την πρύμη, με τα ποντήλια του απλωτά

ζερβόδεξα, έμοιαζε σαρανταποδαρούσα κοιμάμενη στην αμμουδιά. Ολογάλαζη εμπρός η θάλασσα άστραφτε και επαιγνίδιζε κ' έφτανε γλώσσες — γλωσσίτσες στα πόδια του· το ερράντιζε με τον χλιαρόν αφρό της, το εμύρωνε με τον αρμυρόν ανασασμό της και του εκελαδούσε μυστικά κ' εμπιστευμένα. — «Έλα, έλα, του έλεγε, να σε πλαγιάσω στους κόρφους μου, να σ' αναστήσω μ' ένα μου φίλημα· ψυχή να σου δώσω και νεύρα και περπατησιά. Τι κάθεσαι ακόμη άψυχο ξύλο και βάρυπνο; Δεν εβαρέθηκες του δάσους την νάρκη και την άβουλη ζωή; Ντροπή σου! Έβγα έξω στον ήλιο, στον αέρα, στο φως· έβγα να παλαίψης με το κύμα και να το νικήσης· ώρμησε στηθάτο να ξεσχίσης κουρέλια τον άνεμο. Έλα να γίνης φθόνος της φάλαινας, σύντροφος στο δελφίνι, του γλάρου ανάπαυσις, τραγούδι των ναυτών, καύχημα του καπετάνιου σου. Έλα, χρυσό μου έλα!..» Κ' εκείνο το άπραγο, λέγεις εμαγνητιζόταν στην όψι της άρχισε να τριζοβολή έτοιμο ν' αφίση την κλίνη του.

Ολόγυρα οι καλεσμένοι, ο καπετάν Μαλάμος φρεσκοξουρισμένος, γελαστός, με την τσοχίνη βράκα και το πλατύ ζωνάρι· δίπλα του η καπετάνισα ντυμένη στα μεταξωτά άστραφταν και οι δυο τους σαν να έκαναν πάλι τους γάμους τους. Και το βιολί, το λαγούτο, το νάι έχυναν περίγυρα ήχους αρμονικούς, τρελούς, λέγεις και ήθελαν να σπείρουν την αγαλλίασι στα τετραπέρατα.

Εγώ — τι να σου ειπώ; — δεν εχαιρόμουν καθόλου. Καθισμένος κατάνακρα έβλεπα τη θάλασσα να φτάνη στα πόδια μου και κάποια θλίψις μου έσφιγγε την καρδιά. Έπειτ' από χρόνια έβλεπα την πρώτη μου αγάπη, νέα πάλι, ωραία, γαλαζοντυμένη, γελαστή, χαρούμενη. Επίστεψα πως μ' εκύταζε κατάματα, πως εμιλούσε θλιμμένα, πως μ' έβριζε παραπονιάρικα:

— Άπιστε, απατεώνα, δειλέ! …

— Πίσω μου διάτανε! είπα κάνοντας τον σταυρό μου.

Ηθέλησα να φύγω· αλλά δεν εβάσταγαν τα πόδια μου. Μολύβι το σώμα εκόλλησε στ' ορθολίθι και τα μάτια μου, τ' αυτιά, η ψυχή μου όλη παραδομένη στο κύμα, κολακευμένη άκουε το μελαγχολικό παράπονο:

— Άπιστε, απατεώνα, δειλέ! …

Λίγο έλειψε ν' αρχίσω τα δάκρυα. Το μίσος μου, η τυρανία, τα κακά της, οι αγρύπνιες και ο κάματος όλα τα έδιωξα ευθύς σαν κακά όνειρα. Δεν εκράτησα παρά τις πρώτες χάρες, το μεθύσι που μ' επότισε, των ταξειδιών τη γλύκα, των κινδύνων την μαγική ανατριχίλα, της σωτηρίας την απόλαυσι, την ασυλλόγιστη ζωή. Κύταξε! όλα επήγα και τ' άφισα για μια γυναίκα!

— Ε πουλί μ' τι συλλογιέσαι; ακούω δίπλα μου φωνή.

Και βλέπω τη Μαριώ, πάντα όμορφη και γελαστή το λεβέντικο ανάστημά της, τα δροσερά χείλη, τους μεστωμένους κόρφους, τα μάτια της τα λαμπερά και τα κατάμαυρα μαλλιά της. Εσάστισα, λέγεις και μ' έπιανε να κάνω απιστίες.

— Τίποτα, εψιθύρισα, τίποτα… Πιάσε με να σηκωθώ γιατί ζαλίστηκα.

Κ' επιάσθηκα, εγατζώθηκα επάνω της σαν να εφοβόμουν μήπως με συνεπάρη στο κρύο σκότος η άβυσσος. Ο παπάς με τα ιερά του άμφια εδιάβαζε την ευχή στο πλεούμενο. Ο πρωτομάστορης άρχισε τα προστάγματα.

— Φόρα το πρυμιό ποντίλι!

— Φόρα το πλωριό!

— Φόρα σκόντρα και σκαρί!…

Ένα με το άλλο τα στηρίγματα έφευγαν από τη σκάρα και το μπρίκι άρχισε να ταλαντεύεται μουδιασμένο θαρρείς από την τόση ακινησία, άτολμο ακόμη στο νέο του στάδιο. Τα παιδιά που είχαν ανεβή απάνω του έτρεχαν από πρύμη σε πλώρη, από πλευρό σε πλευρό μαζί όλα, με τον κουφό θόρυβο κοπαδιού προβάτων.

— Γιούργια! έκραξε μια στιγμή ο πρωτομάστορης.

Και με το σύγκαιρο σπρώξιμο τόσων στηθών το πλοίο εστέναξεν, εταλαντεύθη κ' εγλύστρησε τέλος στα νερά σαν πάπια μαζί με το αμούστακο πλήρωμά του.

— Καλοτάξειδο, καπετάν Μαλάμο, καλοτάξειδο! και το καρφί του μάλαμα! εφώναξεν ο ναυτόκοσμος βρέχοντας το αντρόγυνο με θάλασσα.

Μα εκείνη την ώρα ένα παιδί στο τρέξιμό του εχτύπησε κάπου κ' επλατάγισε λειπόθυμο στα νερό. Δεν χάνω καιρό, πηδώ μέσα με τα ρούχα μου. Δυο βουτιές κ' έσυρα το παιδί από τη θάλασσα. Έσυρα εκείνο μα εμπλέχθηκα εγώ αλύτρωτος στα δίχτυά της. Από τότε έφυγεν ο ύπνος, η ησυχία, η χαρά από κοντά μου. Εκείνο το θαλασσοβούτημα, το χλιαρό νερό που αγκάλιασε το κορμί μου έσυρε την ψυχή σκλάβα κατόπιν του. Το εθυμόμουν κ' ενόμιζα ρεύμα ηλεκτρικό πως έσερνε στη ραχοκοκκαλιά μου ζεστά φιλήματα. Ανοιχτά τα μάτια κ' έβλεπα εμπρός μου παρθένα γαλαζοντυμένη, ολογέλαστη, δροσάτη να μου γνέφη από μακριά και να μου λέγει. — Έλα!

Δεν έπιασα πλέον δουλειά. Εδοκίμασα να πάω στο περιβόλι, στο χωράφι, στο αμπέλι · όλα στενόχωρα σαν Κόλαση. Ο ίσκιος της κιτριάς μου εφάνηκε βαρύς και άνοστος · τα κλήματα με τους κόμπους συχαμερά σαν πόδια του αστακού. Τα οργώματα πρόστυχα. Εγύριζα ολημερίς στο ακρογιάλι, εβούταγα με ηδονικήν ανατριχίλα στο νερό, αχόρταγα ερουφούσα την αρμυρή μυρουδιά, εκυλιόμουν μακάριος στα φύκια σαν μεταξοπούπουλα · εκυνήγουν αχινούς και καβούρια. Συχνά εκατέβαινα στο λιμάνι και δειλά επλησίαζα τις

συντροφιές των ναυτικών ν' ακούσω κουβέντα για τ' άρμενα, για ταξείδια, για τρικυμίες και ναυάγια. Εκείνοι όμως δεν εγύριζαν καθόλου να με ειδούν. Χωριάτης βλέπεις εγώ, παλιογεωργός· εκείνοι ναυτικοί, αγριοδέλφινοι. Τι έχει να κάμη μία λεύκα με το λάπατο; πώς θα σκύψη από τον τόσον ψήλο να ιδή τα πόδια της; Ούτε μ' ελογάριαζαν στη συντροφιά τους. Τα ναυτόπουλα μ' εκύταζαν με τόση έκπληξι σαν να έλεγαν: — Μωρέ πού βρέθηκε αυτό το ξωτικό! Οι παλαιότεροι, μια φορά σύντροφοι και φίλοι, αξίωναν να μου λέγουν κάποτε με ανάμπαιγμα:

— Εσύ Γιάννη την έδεσες για καλά τη μπαρούμα σου. Ουδ' άνεμο ουδέ θάλασσα φοβάσαι πια. Άραξες.

Και είχαν τέτοια έκφρασι στα μάτια που εδιάβαζα τον οίκτο τους: Πάει πέθανες, δεν ζης πια στον κόσμο! Κ' έφευγα πάλι στο ακρογιάλι να ειπώ τη θλίψι μου στα κύματα. Τέλος έκανα καραβάκια, και καραβάκια περίτεχνα τόρα, με κατάρτια πριναρίσια με παλαμάρια και πανιά και με την πύρινη φαντασία μου που το έκανε μπάρκο τρικούβερτο. Εγύρισα πάλι στα πρώτα χρόνια μου.

Η Μαριώ μ' έβλεπε κ' έκανε τον σταυρό της.

— Παναγία μου, παλάβωσε ο άντρας μου! έλεγεν ανήσυχη.

Κ' έταζε λαμπάδες στην Τηνιακιά, επήγαινε ξυπόλυτη στα εξωκλήσια, εδιάβαζε τα ρούχα μου κ' εστηθοχτυπιόταν μερόνυχτα για να πείση τους αγίους να με φέρουν στα λογικά μου.

— Τι τα πας, τι τα γυρεύεις Μαριώ· της λέγω μιαν ημέρα. Ούτε τάματα ούτε οι άγιοι ωφελούν στην αρρώστια μου. Εγώ είμαι παιδί της θάλασσας. Με κράζει και θα πάω. Θέλεις τόρα θέλεις αργότερα θα γυρίσω πάλι στην τέχνη μου. Δεν μπορώ αλλοιώς να ζήσω.

Καθώς το άκουσε, εντύθηκε στα μαύρα. Τόρα εννόησε το φίδι που την εκρυφοδάγκωνε τόσον καιρό.

— Την τέχνη σου! λέγει· ναύτης θα πας να γένης· θα καταντήσης ναύτης πάλι!

Ναι· ναύτης· δεν μπορώ. Με κράζ' η θάλασσα!…

Μα πού εκείνη! Να μη το ειδή να μη το ακούση. Άρχισε τα δάκρυα, τα παρακάλια· ερριχνόταν απάνω μου, μ' έσερνε στους κόρφους της μ' εσκέπαζε με φιλιά. Ήθελε να μου δείξη τα ναυάγια, τους κινδύνους, τους κόπους, ζηλιάρα στην αγάπη της. Έβριζε τη θάλασσα, την εψεγάδιαζε, την εκαταριόταν λέγεις και της ήταν αντίζηλος. Του κάκου! Ούτε οι κόρφοι, ούτε τα φιλιά της μ' έδεναν πλέον. Όλα μου εφαίνονταν άνοστα· και το κρεβάτι ακόμα.

Ένα ηλιοβασίλεμα που εκαθόμουν συλλογισμένος στο ακρωτήρι, βλέπω αντίκρυ μου μια φρεγάδα με γιομάτα πανιά. Θεόρατη πέτρα έμοιαζε στη θάλασσα. Όλα της τα ξάρτια εξεχώριζαν ένα κ' ένα στον γλαυκόν αιθέρα θαυμάσια. Είδα τους φλόκους, τις μαΐστρες, τους παπαφίγγους, τις γάμπιες, τους τρίγγους, τα πόμολα. Ακόμα και το σωτρόπι ημπορώ να ειπώ πως είδα. Το μάτι μου παντοδύναμο έκανε κρύσταλλο το ξύλο κ' έφτανε στα έγκατά του. Είδα την κάμαρη του καπετάνιου ομορφοστολισμένη με τον Άγιο Νικόλα ψηλά και το καντήλι του ακοίμητο. Είδα των ναυτών τα κλινάρια, άκουσα τις απλές κουβέντες τους, αισθάνθηκα τη ξυνή μυρουδιά τους. Είδα το μαγειριό, τα νεροβάρελα, την τρόμπα, τον αργάτη. Η ψυχή μου πάλι μελαγχολικό πουλάκι εκάθησεν απάνω της. Άκουσα τον αέρα να σχίζεται στα ξάρτια και να λέγη με αρμονία υπέρθεη του ναύτη τη ζωή. Επέρασαν εμπρός μου ανεμοπόδαρες παρθένες ξανθές, μελαχροινές, μαυρομάτες, ανθοστολισμένες και γυμνόστηθες να μου χαρίζουν φιλήματα. Είδα λιμάνια πολυθόρυβα, ταβέρνες γεμάτες από καπνούς και κρασοπότηρα, σαντούρια και λαβούτα γλυκόφωνα. Εκεί άκουσα ένα ναύτη να με δείξη στους συντρόφους του και να ειπή:

— Να κ' ένας που αρνήθηκε τα καλά της θάλασσας από φόβο!

Ετινάχθηκα τρελός απάνω. Όχι από φόβο, ποτέ! Τρέχω γοργά στο σπίτι· η Μαριώ έλειπε στο ρέμα. Τόσο καλήτερα. Κόβω τα ρούχα στον ώμο, παίρνω και το κομπόδεμα κάτω από το προσκέφαλο, ρίχνω ένα βλέμμα στο κρεβάτι και χάνομαι σαν κλέφτης. Σκοτεινά έφθασα στον Άγιο Νικόλα, λύνω μια βάρκα και φθάνω στη φρεγάδα.

Από τότε φάντασμα η ζωή. Θα μου ειπής δεν μετανόησα; Κ' εγώ δεν ξεύρω να σου αποκριθώ. Αλλά και να γυρίσω τόρα στο νησί, πάλι δεν θα ησυχάσω.

Με κράζει η θάλασσα.

ΟΙ ΦΡΕΓΑΔΕΣ

Με το πρώτο ανάβλεμμα του ήλιου εφάνηκαν και οι τέσσερες φρεγάδες αντίκρυ στον Καβομαλιά. Πούθε έρχονταν; για πού επήγαιναν; ούτε άκουσε ούτ' έμαθε κανείς. Μα πρέπει να ήσαν βασιλικές φρεγάδες. Και οι τέσσερες, σου λέγει, το ίδιο είχαν χτίσιμο· χυτές πρύμη — πλώρη. Και είχαν τις αρματωσές τους, βασιλικές κ' εκείνες. Τα κατάρτια τους ατόφια προύτζινα, από κάτω στη σκάτσα ως απάνω στη γαλέτα. Τις αντένες όλες ατσαλένιες· σχοινιά και ξάρτια από καμηλότριχα και τα πανιά τους ολομέταξα. Αν ερωτήσης για τις κουπαστές και τις μπαταρίες τους, στο σύρμα ήσαν ντυμένες. Και είχαν στην πλώρη για θαλασσομάχο ένα διαμαντοκόλλητο σταυρό, τρόμο των στοιχειών και φρίκη του κυμάτου. Στην πρύμη, απάνω στο τιμόνι,

είχαν το Άγιο Ευαγγέλιο· και στο μεσανό κατάρτι ψηλά σ' ένα δικέφαλον αητό, την Παναγιά που έλαμπε — προσκυνώ τη χάρι της — σαν αυγερινός. Για τούτο βέβαια ήσαν βασιλικές φρεγάδες, του δικού μας του βασιλιά που ώριζε στην Πόλη. Μόνον εκείνη τότε ήταν η κιβωτός της Χριστιανοσύνης. Ποιος ξεύρει τι αλλόφυλους επήγαιναν πάλι να χτυπήσουν, να στήσουν παντοκράτορα σε Ανατολή και Δύση τον τίμιο Σταυρό!

Ήταν η αυγή ανοιξάτικη· χαρά Θεού! Φύλλο δεν εσειόταν ουδέ πούπουλο. Η θάλασσα πίχτρα· χαρτί να γράψης απάνω. Στον διάφανο ουρανό επρόσμενες να ιδής καθρεφτισμένα όλα τα νησιά και τ' ακρογιάλια με τα δάση και την πρασινάδα τους. Αριστερά επρόβαιναν στον ασπρογάλαζον ορίζοντα της Κρήτης τα βουνά· πίσω τα Δωδεκάνησα έδειχναν γαλανά τα ριζοβούνια τους κάτω από την ομίχλη που τα έδενε κατάκορφα σαν πουπουλένιο γεφύρι και δεξιά εκατέβαιναν, αλυσίδα χρυσορρόδινη τ' ακρωτήρια και οι κόρφοι του Μωριά, ως τον Καβομαλιά και το Τσιρίγο. Και καθώς εχτυπούσεν ο ήλιος έβλεπες τις στεριές να χύνουν χίλιων λογιών χρώματα και τις καμαρωτές φρεγάδες ν' αστραποβολούν, άγγελοι ασπροφόροι ανάμεσα ουρανού και θάλασσας.

Οι φρεγάδες είχαν απλωμένα όλα τα πανιά. Φλόκοι και κοντραφλόκοι, γάμπιες και παπαφίγγοι και παρουκέτα και τρίγγοι όλα ήσαν στη θέσι τους. Μα εκρέμονταν όλα κάτω παραλυμένα και μόνον τα μπρούλια τους ανάδευαν καμμιά φορά, σαν φιδάκια έτοιμα, να φάνε τα κεφάλια τους. Οι σκότες εκρέμονταν κ' εκείνες παράλυτες στα χέρια των ναυτών που άδικα προσμένουν ν' ακούσουν την προσταγή για να γυρίσουν τα πανιά στον άνεμο. Εκοιμήθηκεν απάνω στο χρυσοσκάλιστο δοιάκι ο τιμονιέρης· ο σκοπός στο ξάγναντο της πλώρης ψηλά εκοιμήθη κ' εκείνος, τηρώντας πάντα τον ίδιον ορίζοντα εμπρός του. Οι καπετάνοι στα χρυσά και τα βελουδένια φορέματα, νυστάζουν ξαπλωμένοι σε πουπουλένια προσκέφαλα κάτω από την πρασινορρόδινη τέντα της πρύμης, και μόλις ακούνε το λεβέντικο τραγούδι που παίζει το σκλαβάκι με τον ταμπουρά. Κάτω στο αμπάρι οι σκλάβοι με τα μεγάλα τους μαλλιά, τα κίτρινα πρόσωπα, τα μεστωμένα μπράτσα, από το βούνευρο μακριά του σκληρού φύλακά τους, εκοιμήθηκαν κ' εκείνοι μέσα στις βαρειές αλυσίδες, απάνω στους πάγκους. Μα ποιος θα ειπή πως εκοιμήθηκαν! Τα τυρανισμένα κορμιά τους ναι· όχι όμως και η ψυχή τους. Εκείνη τρέχει άγρυπνη και χαμοπετά περίγυρα στ' άσπρα τους σπιτάκια, στους ανθισμένους κήπους, στις θλιμμένες γυναίκες και τ' αρφανά τους τα παιδιά· στα κλήματα σταφυλοφορτωμένα και τα γλυκόχυμα βοτάνια· στ' αφράτα χώματα και τα κρυσταλλένια νερά, στα λούλουδια και τα πούλουδα γλυκειάς πατρίδας, που δεν ελπίζουν να την ιδούν παρά μόνον στην υπνοφαντασιά τους!

Άξαφνα, όμως εξύπνησαν οι θαλασσινοί.

— Παιδιά! τη βάρκα στη θάλασσα· φωνάζει ο καπετάνιος της πρώτης φρεγάδας. Α — λά τα χέρια στα κουπιά· εβγάτε έξω στα σπηλάδια, καμακίστε

χταπόδια στα θαλάμια τους, καλαμώστε αχινούς, συνάχτε καβούρους, ξεκολλήστε στρείδια — αγνά ό,τι βρήτε!

Το είπε κ' έγινεν ευθύς. Έρριξαν τα παιδιά τη βάρκα στη θάλασσα· α — λά τα χέρια στα κουπιά, έβγήκαν έξω στα σπηλάδια, καμακίζουν χταπόδια στα θαλάμια τους, καλαμώνουν αχινούς, συνάζουν καβούρους, ξεκολλούν στρείδια — αγνά ό,τι εύρουν. Μα το ναυτόπουλο, ένας κασιδιάρης και κακομοίρης, που τον είχαν για ψυχικό, ξεκόβει από τ' άλλα τα παιδιά. Ούτε καμακίζει χταπόδια στα θαλάμια τους, ούτε καλαμώνει αχινούς, ούτε συνάζει καβούρους, ούτε ξεκολλά στρείδια — αγνά ό,τι εύρει. Γυρίζει μόνον απάνω κάτω στις μαυρισμένες πέτρες και τα χορταριασμένα σπηλάδια σαν κάτι να ζητή. Τι είχε — τι έχασε; Τίποτα. Μα κάθε άνθρωπος, μικρός — μεγάλος, πλούσιος — φτωχός έχει και τον οδηγό του. Έχει να κάμη κατιτί; ο οδηγός του πηγαίνει και του το θυμίζει. Εβουλήθηκε να πάη πουθενά; ο οδηγός του έρχεται και τον ξυπνάει. Έτσι τόρα και τον κασιδιάρη ανάγκαζε να πηγαίνη αναζητώντας πράγμα που δε έχασε ποτέ.

Τέλος είδε στον βράχο μια μεγάλη σπηλιά. Βλέπει τη σπηλιά, μπαίνει μέσα. Μπαίνει μέσα, τι να ιδή; Τοίχους γδυμνούς περίγυρα. Πάει βαθειά· σκοτάδι, πίσα. Αυτιάζεται καλά· ακούει στο σκοτάδι τικ — τακ, τικ — τακ σιγαλό σαν ν' αργοστάλαζε νερό. Κοντοζυγόνει· ξανοίγει χάμου μία λακκούλα που εδεχόταν του βράχου τη διαμαντένια σταλαγματιά. Του ήρθε σαν δίψα· — γονατίζει, πίνει από το νερό· ξεδιψάει. Του ήρθε σαν κάμμα· παίρνει από το νερό και νίβεται· δροσολογάται. Αστόχαστα βγάνει κ' ένα ψαράκι που ηύρε νεκρό στις πέτρες και το ρίχνει μέσα. Μα το ψαράκι εζωντάνεψεν ευθύς και αρχίζει να τριγυροφέρνη, να πηδά ευτυχισμένο, αχόρταγο στη νέα του ζωή.

— Μπρε! λέγει κάνοντας τον σταυρό του.

Αλλά την ίδια ώρα αισθάνεται κ' εκείνος το αρρωστημένο του κορμί να θρέφεται σαν στέλεχος πλατάνου που παίρνει νερό στις ρίζες του. Τα λέπια πέφτουν από 'πάνω του και δείχνεται το δέρμα ολομέταξο. Αίμα πύρινο κουφοδρομεί στις φλέβες του· ψυχή με άλλη ψυχή σταυρόνονται και γιγαντώνουν στα φυλλοκάρδια του· φτερά έκαμε να πετάξη στα επουράνια. Κουφάρι ήταν περιστέρι έγινε.

— Μπρε! ξαναλέγει· έλα Χριστέ και Παναγιά κοντά μου!

Τρέχει έξω· κράζει τους συντρόφους του. Γυρίζουν εκείνοι στις φωνές, κυτάζουν με απορία και σταυροκοπούνται. Άγγελος είνε άνθρωπος είνε, δεν ξεύρουν.

— Μωρέ ποιος είσαι συ; ερωτάν.

— Εγώ, ο μούτσος, ο κασιδιάρης· κουφάρι ήμουν περιστέρι γίνηκα· φτερά έχω να πετάξω στα επουράνια.

Τρέχουν κοντά· τον κυτάζουν αποδώ, τον φέρνουν αποκεί, τον καλογνωρίζουν.

— Αμ ποιος σ' έκαμ' έτσι;

— Έτσι κ' έτσι· ηύρα τ' αθάνατο νερό.

— Πώς; — πού;

— Μέσα στη σπηλιά.

Ακούνε και θαυμάζουν, ρίχνουν ό,τι είχαν στα χέρια τους και τρέχουν στη σπηλιά. Φτάνουν έξω από τη σπηλιά, πιάνουν φιλονικεία.

— Όχι εγώ θα 'μπω πρώτος.

— Όχι εγώ.

Λόγον προς λόγο πιάνονται στα χέρια. Πιάνονται στα χέρια. τραβούν τα στυλέτα· μακελοκόβονται. Να τι θα ειπή παλιόκοσμος! Για να εύρουν την αθανασία ηύραν όλοι τον θάνατο εμπρός στην πηγή της.

Το ναυτόπουλο καθώς είδεν αυτά πηδάει στ' ορθολίθι και βάνει τις φωνές. Ακούνε από τις φρεγάδες, ρίχνουν άλλες βάρκες στη θάλασσα, α — λά τα χέρια στα κουπιά, βγαίνουν έξω. Μαθαίνουν κ' εκείνοι το θαύμα, ρίχνονται όλοι στη σπηλιά· μα αντί να χωρίσουν πιάνουν τη φιλονεικία.

— Όχι εγώ θα μπω πρώτος.

— Όχι εγώ.

Λόγον προς λόγο πιάνονται στα χέρια, τραβούν τα στυλέτα· μακελοκόβονται κ' εκείνοι.

Το ναυτόπουλο βλέποντας έτσι πηδάει πάλι στ' ορθολίθι και βάνει τις φωνές. Βάνει τις φωνές, ακούνε από τις φρεγάδες, ρίχνουν και τις επίλοιπες βάρκες στη θάλασσα, βάνουν όλο το πλήρωμα μέσα και βγαίνουν έξω οι καπετάνοι. Βγαίνουν έξω, ρίχνονται αποδώ, τρέχουν αποκεί, φωνάζουν, βρίζουν, φοβερίζουν μα ποιος τους ακούει; Όλοι οι άντρες είνε πιασμένοι στα χέρια. Μανία σκοτωμού κ' αιμάτου δίψα εκυρίευε καθένα που επλησίαζε σ' εκείνη τη σπηλιά, λέγεις και άχνιζε γύρω του Κάη ο αψύς θυμός, είτε την είχεν η Έρις οριστική κατοικία της. Οι ναύτες με τα στυλέτα θρήνο έκαναν· οι σκλάβοι που δεν είχαν στυλέτα, εσήκωναν τις βαρειές αλυσίδες και με την πρώτη άνοιγαν βαθύν τον τάφο του εχθρού τους. Όσοι δεν είχαν αλυσίδες, πέτρες εξερρίζωναν· και όσοι δεν είχαν πέτρες είχαν τα δόντια και τα νύχια τους, που εκατέβαζαν λουρίδες το κρέας. Το αίμα έλαμπε, ρουμπίνι ανεχτίμητο στις άσπρες πλάκες περίγυρα. Οι σάρκες εσπαρτάριζαν, θλιβερά κομμάτια στα

μαύρα χώματα. Οι σκοτωμένοι, κρύος σωρός έφραζαν την είσοδο της σπηλιάς και οι λαβωμένοι εβαρυβογκούσαν πονετικά στον κούφιον αέρα. Και όμως δεν έπαυεν ακόμη ο σκοτωμός. Η δίψα του αιμάτου όσο επήγαινε όλο εμεγάλωνε. Ίδιοι οι καπετάνοι άρχισαν να αισθάνωνται κάποιο άφαντο χέρι να τους σπρώχνη μέσα στον όλεθρο και δύο — τρεις φορές ασυλλόγιστα έφεραν το χέρι στο στυλέτο κ' εγλυκόσυραν τη μισή λάμα έξω από το θηκάρι της.

Μα εκρατήθηκαν.

— Μωρέ σκυλιά, τι κάνουμε! είπαν αναμεταξύ τους. Τούτο είνε θεϊκή κατάρα!… Σε τι εκριματίσαμε κ' ήρθαμε να σφαγούμε συνατοί μας εδώ στον έρμο βράχο!…

Ρίχνονται αμέσως στα γόνατα· κλαίνε, μύρονται, σταυροκοποιούνται.

— Αμάν, θεέ μου! σώσε μας από το κακό και ταζόμαστε όλοι στη χάρι σου. Ξεχάνουμε τον κόσμο και τα καλά του· απαρατούμε γυναίκες και παιδιά· έλεος!

Μόλις ετάχθηκαν οι καπετάνοι αμέσως έπαψε το κακό. Με μιας εσυνήρθε το πλήρωμα. Σαν να μην ήξευραν τι έκαναν ως τόρα, είδαν με φρίκη τον σκοτωμό και τα αίματα εμπρός τους. Έρριξαν στη θάλασσα τα θανατοφόρα όργανα, που πριν έσφιγγαν στα δάχτυλα με τόσο πείσμα και άρχισαν να κλαίνε απαρηγόρητα τους συντρόφους που εσκότωσαν με τα ίδια τους χέρια.

Οι καπετάνοι επήραν τότε το ναυτόπουλο να τους δείξη τη σπηλιά για να εύρουν το αθάνατο νερό. Άμα το εύρουν, εσκέφθηκαν, ανασταίνουν εύκολα τους σκοτωμένους. Πάνε μέσα στη σπηλιά, ψάχνουν αποδώ, γυρεύουν αποκεί· σταλιά νερό. Ο μισητός φόνος εμόλυνε το αθάνατο κ' έφυγε να κρυφθή από τα μάτι του ανθρώπου· μαζί εχάθη και το ψαράκι. Φαρμακωμένοι τόρα εβγήκαν έξω οι καπετάνοι. Αλλ' ως που να έβγουν ακούνε που εφρεσκάριζεν ο καιρός. Ευθύς ζωντανά τα κύματα άρχισαν να δέρνωνται στα ριζιμιά σπηλάδια.

— Τις βάρκες, μωρέ παιδιά! φωνάζουν δυνατά.

Ώστε να το ειπούν, οι βάρκες βρίσκονται καρφωμένες στα δόντια του βράχου και ροκανίζονται αργά και άσφαλτα με τον αφρό και την ορμή του κυμάτου. Απελπισμένοι πηδάνε στ' ορθολίθι ν' αγναντέψουν τις φρεγάδες. Μα πού φρεγάδες; Το κύμα που ερχόταν δυναμωμένο από του Τσιρίγου το στενό και ο άνεμος, άξιοι και οι δυο ναυτικοί, επόδισαν σύνωρα τα καμαρωτά πλεούμενα και τους έδωσαν δρόμο στο ανοιχτό πέλαγο.

Τότε οι καπετάνοι έπεσαν στα γόνατα. Φως φανερά έβλεπαν τόρα πως ήταν θέλημα θεού ν' απομείνουν πάνω στο έρημο και φοβερό ακρωτήρι. Ένα με το άλλο έχτισαν εκεί με τον καιρό τα εικοσιτέσσερα μοναστήρια. Μα το αθάνατο

νερό από τότε δεν εξαναφάνηκε. Μόνον δύο φορές τον χρόνο, στην πρώτη Ανάστασι και του Σωτήρος, την ώρα που ανοίγουν τα Επουράνια, ο βράχος ρίχνει, δώρον ακριβό από μία στάλα στη γη. Αλλά κανείς δεν την βλέπει. Πολλοί πηγαίνουν και ξενυχτούν μέσα στη σπηλιά, καλόγηροι και λαϊκοί, άντρες και γυναίκες, με τα μαντήλια στο χέρι και τα μάτια κολλημένα στου βράχου το μακαριστό μαστάρι. Όμως άδικα ξενυχτούν. Ο βράχος το βγάζει και η γη ζηλιάρα το αναρουφά ευθύς. Φοβάται νομίζεις το αχόρταγο τέρας μη το αποχτήσει ο μαύρος άνθρωπος και γλυτώσει από το φοβερό της χωνευτήρι. Και οι ξενυχτισμένοι φεύγουν κάθε χρόνο με την ίδια πίκρα στην ψυχή, χωρίς να ειδούν εικόνα της αθανασίας άλλη παρά τα κάτασπρα κόκκαλα των σκοτωμένων, που κοίτονται βωμός ακόμη στη μέση της σπηλιάς.

Εγώ είδα τα κόκκαλα κ' εγώ άκουσα για τις φρεγάδες τις βασιλικές. Από τα τόσα τέρατα μόνον εκείνες ηύραν την αθανασία! Αφού παράδειραν για χρόνια στ' ανοιχτά εκατέβηκαν σύγξυλες στους ξανθούς άμμους του βυθού. Η μία βρίσκεται στης Κρήτης τα νερά· η άλλη κάπου στη Ρόδο και οι άλλες δύο ανάμεσα στα Δωδεκάνησα. Είνε ακόμα ίδιες και απαράλλαχτες, όπως την ημέρα που επρωτοφάνηκαν στα νερά του Καβομαλιά. Είνε χυτές πρύμη — πλώρη· κ' έχουν τις αρματωσές τους βασιλικές κ' εκείνες. Τα κατάρτια τους ατόφια προύτζινα από κάτω στη σκάτσα ως απάνω στη γαλέτα. Τις αντένες όλες ατσαλένιες· σχοινιά και ξάρτια από καμηλότριχα και τα πανιά τους ολομέταξα. Αν ερωτήσης για τις κουπαστές και τις μπαταρίες τους στο σύρμα είνε ντυμένες. Κ' έχουν στην πλώρη για θαλασσομάχο ένα διαμαντοκόλλητο σταυρό, τρόμο των στοιχειών και φρίκη του κυμάτου. Στην πρύμη, απάνω στο τιμόνι έχουν το Άγιο Ευαγγέλιο και στο μεσανό κατάρτι ψηλά σ' ένα δικέφαλον αητό την Παναγιά, που λάμπει — προσκυνώ τη χάρι της — σαν αυγερινός. Κάθε αυγή με το πρώτο ανάβλεμμα του ήλιου, οι φρεγάδες αστραποβολούν, άγγελοι ασπροφόροι ανάμεσα στα γαλανά νερά. Τόρα ψυχή δεν έχουν· έρημες είνε από ναύτες και καπετάνιους. Όμως θα έρθη ώρα που ψυχή θα πάρουν και γοργόνες καστροίχτισες θα σμίξουν και θα σύρουν πάλι στον δρόμο τους. Και θα γυρίσουν νικηφόρες πίσω στα πατρογονικά μας τα Λιμάνια, στον δοξασμένο θρόνο του αναστημένου μας του Βασιλιά.

Ωιμέ η πίστις και τα όνειρα! Από τα τόσα τέρατα ναι, μόνον εκείνες ηύραν την αθανασία.

Η ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΤΗΣ

Τον Μπάρμπα — Καληώρα τον υποναύκληρο, συχνά θέλουν να τον πειράζουν οι σύντροφοί του. Και για να τον πειράξουν δεν χρειάζονται παρά να του ειπούν το στερεότυπο εκείνο:

— Έλα, πες μας Μπάρμπα — Καληώρα, πόσες φορές εναυάγησες;

Στο άκακο ερώτημα ο γεροναυτικός ανάβει άξαφνα σαν δαδί. Το σκευρωμένο από τα χρόνια και το ψήλωμα κορμί του ορθώνεται: Ποσειδώνιο και αλύγιστο· το γελαστό και άδολο πρόσωπό του συγνεφιάζει σαν μαρτιάτικος ουρανός· τα μάτια του σπιθοβολούν από θυμούς και φοβερίσματα και με την αρβανίτικη προφορά του, κομματιαστή και βαρειά και συρμένη, γυρίζει και τους λέγει:

Μωρέ άιντε πορ!.. Εσείς να πάτε να βυζάχτε γάλα κ' ύστερα να' ρθήτε να μιλήστε μεταμένα. Αμή!.. τον καιρό που εγώ αρμένιζα τα πέλαγα, εσείς δεν ήσαστε μουδέ σπόρος στ' αχαμνά του πατέρα σας!..

Το πλήρωμα, τότε γελά, σκαστά και τρανταχτά γέλοια και γελά μαζί του ο Μπάρμπα — Καληώρας ο υποναύκληρος. Έτσι κ' ένα μεσημέρι ενώ η πρώτη βάρδια χορτασμένη έρραφτε κάποιο πανί και η δεύτερη, ολόγυρα στις καραβάνες εγευμάτιζε με σκύλινη όρεξι, ηθέλησαν πάλι να πειράξουν τον υποναύκληρο. Τόρα όμως δεν εθύμωσε. Ούτε το σκευρωμένο κορμί του ορθώθηκε Ποσειδώνιο και αλύγιστο, ούτε το πρόσωπό του εσυγνέφιασε σαν μαρτιάτικος ουρανός, ούτε τα μάτια του εσπιθοβόλησαν από θυμούς και φοβερίσματα. Έμεινεν ήσυχος εκεί που εκαθόταν και μόνον τη σακκορράφα επαραίτησε μισοπερασμένη στο πανί κ' εστύλωσε τα μάτια στη θάλασσα, με αόριστο χαμόγελο στα χείλη. Έβλεπε τάχα το κύμα που άπλωνε ήμερο εμπρός ή τον ίσκιο του πλοίου που με τη σκάφη ψηλή πρύμη — πλώρη, τ' αγέρωχα κατάρτια, την καμαρωτή κοντραγέφυρα και τον ψηλό καπνοδόχο και το μπαστούνι φοβερό, εγλυστρούσε σαν πολεμικός κριός απάνω στα νερά; Ποιος το ξεύρει! Αλλ' αφού για κάμποσην ώρα έμεινεν έτσι, εγύρισε αργά τα μάτια περίγυρα και βλέποντας κοντά τον ναύκληρο που έστριφε τα έμπολα μιας γούμενας, είπε με τόνο προφητικό:

— Να ξεύρης καλά, Μπαρμπαγιώργη, που η θάλασσα έχει τη δικαιοσύνη της όπως και η στεριά. Και την έχει καλήτερη από τη στεριά. Εδώ δεν έχει λόγια· έκαμες — έλαβες· σου το εκρέμασε ώστε να ειπής απίδι· σου το ετίναξε απάνω σαν αστραπόβολο!… Μα το κακό που είδα σ' εκείνο το καταραμένο καράβι! Δεν επολυκαίρισε ούτε μήνα. Τι λέγω ούτε μήνα; Ούτε δεκαπέντε ημέρες· μωρέ ούτε δέκα! Μονοβδόμαδα έκαμε — έλαβε. Και έτσι είνε το σωστό. Ό,τι γίνει στη θάλασσα γρήγορα λησμονιέται. Ο ναυτικός δεν κάθεται να ψιλοκοσκινίζη το καθετί όπως ο στεριανός· δεν έχη καιρό για μυρολόγια. Έγινε — πέρασε· πάει με το αγέρι, με το κύμα, με τον αφρό, με την τρικυμία, με του καιρού τα διάβατα. Για τούτο πρέπει εκείνο που θα έρθη να έρθη σύγκαιρα. Μόνον τότε σταματάει τον νου, τρομάζει τη συνείδησι και την κάνει να σκεφθή, πως βρίσκεται κάτι ανώτερο ψηλά που βλέπει αόρατο του καθενός το δίκηο.

Ήμουν, θυμούμαι, άνεργος στην Πόλη. Δεν ξεύρω πώς μου ήρθε και αποφάσισα να κατεβώ στην Ύδρα να στεφανωθώ. Μα ημέρα με την ημέρα να εύρω καράβι γνώριμο, έφαγα τα λεφτά που είχα για τον γάμο. Από τον Σιφνέικο καφενέ στη Σαντορινιά ταβέρνα· από τη Σαντορινιά ταβέρνα στο

Κεμεραλτί. Χαρτιά, κρασί, γυναίκες νυχτόημερα! Σε δεκαπέντε ημέρες έβαλα και χρέος τρία τάληρα στον καφενέ και δεκατρία φράγκα στην ταβέρνα. Όσο για το Κεμεραλτί μην ερωτάς. Λίγο έλειψε να μου φορέσουν το φεσάκι και να με βάλουν να παίζω τη λατέρνα στην πόρτα.

Μα τον δουλευτή που είνε γερός μη τον φοβερίζης. Εκείνες τις ημέρες εβγήκε λόγος στην Κρασόσκαλα πως ένας Σπετσώτης καπετάνιος ναυτολογεί για τη Μαύρη Θάλασσα. Η αλήθεια είνε πως εγώ το άκουσα τελευταίος. Ο ταβερνάρης που μ' επίστωνε ήρθε ένα βράδυ και μου λέγει στο αυτί:

— Πάρε το καρτάκι για χαρτζιλίκι και τράβα στο Μπουγιούκδερε. Γύρεψε το μπαρκομπέστια του καπετάν Μπισμάνη κ' έμπα μέσα. Αυγή χαράματα σαλπάρετε για τη Μαύρη Θάλασσα.

Ήπιαμε το καρτάκι στο πόδι με τον καλοθελητή μου, επήρα τα ρούχα στον ώμο και γραμμή για το Μπουγιούκδερε. Αυγή χαράματα επήραμε την άγκυρα. Μα ο καπετάνιος ξεκολλημό δεν είχε από τις κουμπάρες. Ξεύρεις τι σου είνε· ζωντανό στολίδι του Βόσπορου! Τέλος εβγήκαμε από τα Μπουγάζια. Ηύραμε νοτιά τον καιρό· σε τέσσερες ημέρες επεράσαμε στο Κέρτζι, στην εμπατή της Αζοφικής. Αρχές Νοέμβρη έτοιμοι πάλι για ταξείδι. Επλάκωσεν όμως η Πεντέχτη. «Στη χάση — πιάση αρμένιζε, Πεντέχτη στο λιμιώνα» έλεγαν οι παλαιοί. Ο καπετάν Μπισμάνης ήταν φρόνιμος· αν δεν έβλεπε καλοσυνάδα τα σημάδια του καιρού δεν έλυνε πρυμόσχοινα. Μα τι να φέρη ο διάβολος για τις αμαρτίες μας; Ο καπετάνιος είχε μία κάσσα γλυκά σπιτίσια να τα δωρίση στον έμπορο. Για να μην πληρώση τελωνείο τα δίνει μία νύχτα σε φίλους του να τα βγάλουν λαθραία. Αλλά την αυγή μαθαίνει από τον έμπορο πως την κάσσα την έπιασαν οι τελωνοφυλάκοι. Ακούοντας έτσι τρέχει στο καράβι. Οι Ρούσοι δεν χωρατεύουν. Δεν τους εκόστιζε τίποτα να πάρουν το πράγμα, να κατασχέσουν το καράβι και όλους να μας στείλουν αλυσοδεμένους στη Σιβηρία. Ούτε καιρό εκύταξε ούτε τίποτα, μόνον πάρσιμο την άγκυρα κ' εμπρός. Και να ιδής που συνεπήρε και άλλους το κίνημά του. Πολλά καράβια ήσαν έτοιμα να φύγουν μα έμεναν βλέποντας συλλογισμένον τον καιρό. Τόρα όμως εβγήκαν κ' εκείνα στα πανιά. Μα η Πεντέχτη έδειχνε πως δεν θα παίξη. Γύρω τα ουρανοθέμελα ήσαν κατάσκουρα· ο ήλιος εβασίλεψε συλλογισμένος. Άσπρος και λερωμένος σαν άπλυτο καραβόπανο εστριφογύριζε γοργά, λέγεις κ' εβιαζόταν να κρυφθή στα κύματα, πριν τον προφθάση η αναστάτωσι των στοιχείων. Τα δελφίνια έτρεχαν κοπαδιαστά επάνω στον καιρό κ' επηδούσαν έξω από τα νερά, σαν να τα εκυνηγούσε καμμία φάλαινα. Οι γλάροι με τον λαιμό στους ώμους, χαμωπετώντας και σκούζοντας έφευγαν κατά τις στεριές. Ο καπετάνιος βλαστημώντας τους Ρούσους και τον έμπορο και τα γλυκά, ετοιμάστηκε να παλαίψη παληκαρίσια.

— Άλα, παιδιά· εφώναξε, κυτάζοντας περίγυρα σαν αγριόγατος· μάινα πανιά! ούτε φούσκα να μείνη στις σταύρωσες, ούτε σχοινί στα ξάρτια, ούτε χαραμάδα στο κατάστρωμα!…

Σε μισή ώρα ούτε φούσκα έμεινε στις σταύρωσες, ούτε σχοινί λυτό στα ξάρτια, ούτε χαραμάδα εύκαιρη στο κατάστρωμα. Τ' αμπάρια, η πλώρη, η κάμαρη του καπετάνιου, το μαγειριό εκαρφώθηκαν όλα που δεν επέρναγε τρίχα. Επλάκωσε τέλος η νύχτα και μαζί επλάκωσεν η ανυπομονησία μας. Όσο επλησίαζαν τα μεσάνυχτα τόσο εμεγάλωνε το ψυχοβάσανο.

— Ε και να μας τον έφερνε τρεμουντάνα!

— Ας τον πάρη πρώτα στην όστρια, οστριασορόκο και βλέπουμε.

— Σιγά, παιδιά, και πλακώνει το πουνεντεμαΐστρο· στη βόλτα βρίσκονται σιγόντοι καιροί. Σωπάτε και άβρεχοι θα πάμε στα Μπουγάζια.

Εξελαιμιαστήκαμε κυτάζοντας περίγυρα. Και ο σκύλος ακόμη ο Καψάλης, στην άκρη του μπαστουνιού καθισμένος, ετέντωνε τον λαιμό κ' έρριχνε μακριά τη μούρη του, σαν να εμυριζόταν τον άνεμο. Η σκοτεινιά της νύχτας, του κυμάτου το φούσκωμα, η φωνή και ο αφρός· των αρμένων το τρίξιμο, του καραβιού το κύλιμα, το σχοινάκι που παραλυμένο εχτυπούσε δίπλα στον θαλασσομάχο και η αλυσίδα που έσκουζε κουλουριασμένη στον μπαμπά, όλα είχαν φωνή και μας έδειχναν πως κακή γκαστριά έκανεν η Φύσις. Μόνον ο καπετάνιος ορθός εμπρός στην κάμαρή του, ετραβούσε την πίπα χωρίς κίνημα κανένα του προσώπου, λέγεις και ήταν από μάρμαρο.

Απάνω στα μεσάνυχτα ήρθε το πρώτο φύλλο παγωμένο. Δεύτερο φύλλο κ' εξέσπασε φοβερός ο γρεγολεβάντες. Εκείνο που υποψιαζόμαστε όλοι χωρίς να το ξεστομίζομε έγινε· ο χειρότερος καιρός της Μαύρης Θάλασσας μας άρπαξε στα φτερά του. Αλλοίμονο στο σιταρόσπειρο που πέφτη, στου μύλου τα δόντια!

Εφτά ήμαστε στο μπαρκομπέστια και ο καπετάνιος οχτώ. Και οι οχτώ μάτι δεν εκλείσαμε, τσιγάρο δεν εστρίψαμε όλη νύχτα. Ντυμένοι με τους μουσαμάδες, άλλος εδώ και άλλος εκεί, κάτω από τις βάρκες, πίσω από το μαγειριό, στη ρίζα του καταρτιού, όπου επρόφτανε καθένας εγύρευε μέρος να σταθή. Αλλά μόλις εμαζωνόταν ένα κύμα έφθανε και τον έλουζε από πάνω ως κάτω. Ζωντανή θάλασσα έμπαινε απ' όλες τις μέρες κ' επελάγωνε. Τα μπούνια ορθάνοιχτα και δεν ημπορούσαν να την κεφαλώσουν. Ένα κύμα έφευγε δύο ερχόνταν. Τυχερό που το καράβι ήταν καλοθάλασσο και ο καπετάνιος σωστό θαλασσοπούλι. Με το ρέκασμα που έκανε το κύμα μακριά εγύριζε την πλώρη και το εδεχόταν στα πλάγια· αλλοιώς θα επαθαίναμε μεγάλη ζημία. Κ' έτσι όμως η ζημία δεν έλειψε. Διπλή ζημία, φοβερώτερη και τρομερώτερη η μια από την άλλη. Ένα κύμα ήρθε και μας άρπαξε τη μικρή βάρκα από τους μούρσους και την εχόρευε στο κατάστρωμα σαν καρυδόφλουδο. Ερρίχτηκαν δύο — τρία παιδιά να την αρπάξουν. Μα πώς να κρατήσουν αρκούδα λυσασμένη; χέρια είνε, δεν είνε ατσαλοσίδερο! Την ώρα που άπλωναν κατά την πλώρη, εκείνη στην πρύμη ευρισκόταν. Και την ώρα που άπλωναν στην πρύμη, στην πλώρη έφτανε. Αν την έβλεπες πώς επηδούσε, αν την άκουες πώς

εμούγκριζε και αγκομάχα, πώς εσυνέπαιρνε ό,τι εύρισκεν εμπρός της, πώς έκοβε τα σχοινιά, πώς έσπαζε τα σίδερα χωρίς να παθαίνη τίποτε, θα επίστευες πως ήταν ο διάβολος σωστός.

— Το 'κόνισμα παιδιά· το 'κόνισμα! φωνάζει ο ναύκληρος υποψιασμένος.

Καθώς άκουσε το εικόνισμα, ελύσσαξεν ο τρισκατάρατος. Έκανε ολάκερο ξύλο να τρέμη σαν το φυλλοκάλαμο. Και στην ώρα που το έφερναν, φοβερά ρεκάζοντας επήδησε στα κύματα με τον Γιώργη το Σπετσωτάκι, που ήθελε να παλαίψη μαζί της. Για μία στιγμή, τον είδα κάτου σε βαθειά και θεοσκότεινη λαγκαδιά ν' αντρομαχέται απελπισμένα. Και άξαφνα είδα κύμα θεόρατο, με χίλια νύχια και μύριους αποκλαμούς, να τον παίζη στο αφρισμένο στόμα του και να μας τον πετά με βρισιά και φοβέρα. Ρίχνομαι να τον αρπάξω· αλλά σύγκαιρα πισωπατώ ανατριχιασμένος. Ο δύστυχος εκρεμόταν στην κουπαστή με το κεφάλι ανοιγμένο και σκόρπια τα μυαλά, με τους αρμούς τριμμένους, τα κρέατα λυωμένα, τσακισμένα όλα του τα κόκκαλα. Δεν επρόφτασα να συνέρθω από τη φρίκη και το κύμα, το ίδιο κύμα που μας τον έρριξε πριν, ήρθε πάλι και τον άρπαξε λυσσάρικο. Κακόμοιρο παιδί! ήταν ο καλήτερος της συντροφιάς μας!

Ήρθε τέλος η αυγή. Καλήτερα όμως να μην ερχόταν αφού ήταν να μας δείξη τέτοιο θέαμα! Είδες το καλοκαίρι που βάνουν φωτιά στις καλαμιές οι τσοπάνιδες για το χορτάρι, πώς σηκώνονται κολώνες οι καπνοί και κλείουν τον ορίζοντα; Έτσι κολώνες ανέβαιναν κλωθογύριστοι από τη θάλασσα στον ουρανό. Και τι ουρανό; πυκνό και βρώμικο σαν από ξαντό κουρελιών, χαμηλώτερον από την αμπασογάμπια των καταρτιών μας. Η γαλέτα, ο κοντραπαπαφίγγος και ο παπαφίγγος εχώνευαν μέσα του. Μου εφάνηκε πως ευρέθηκα έξαφνα στην αρχή της δημιουργίας, όταν ο ουρανός ήταν τόσο χαμηλά που τον έγλειφαν τα βωδάκια· πως οι καπνοί δεν ήσαν παρά της μεγάλης φωτιάς που άναψε το φίδι για να τον κάψη. Και απ' ώρα σε ώρα επερίμενα, να ιδώ την καλόγνωμη σαύρα να φέρνη το νερό στο στόμα της για να σβύση την φωτιά, ο ουρανός να ψηλώση γαλανός, ο ήλιος παντοδύναμος να διώξη τους καπνούς, να φανή η γη πλουτοδότρα και χιλιόκαλλη, να λάμψη η θάλασσα ήμερη και γελαστή και τα πετούμενα επάνω στ' ανθισμένα κλαδιά να ψάλουν μυριόστομον ύμνο στον Δημιουργό, για την ταχτοποίησι των στοιχείων.

Όνειρο ήταν η ελπίδα μου. Οι καπνοί όλο και πυκνότεροι εγινόνταν· ψηλά, χαμηλά μας έζωναν περίγυρα και δεν εξεχώριζα παρά καμμία φορά άσπρον τον αφρό θεόρατου κυμάτου, πράσινου σαν αλογόπετρα. Κατά το μεσημέρι κάπως αραιώθηκαν οι καπνοί και είδα μακριά, τον ίσκιο ενός μπάρκου, που εκαταίβαινε με τα πανιά του τρίγγου και της αμπασογάμπιας. Επιάσαμε κ' εμείς τραβέρσο απάνω στον καιρό με τα κάτω πανιά. Μα ώστε να το καλοϊδώ το έχασα πάλι από τα μάτια μου. Οι κολώνες άρχισαν πάλι ν' ανεβαίνουν σιγά σιγά κλωθογυρίζοντας τις άπιαστες τουλούπες τους κ' επυκνώθηκαν

ολόγυρά μας άλλες χαμηλές, άλλες ψηλότερες, άλλες συμμαζεμένες, άλλες φυτεμένες στη γραμμή, άλλες κλαδεμένες απότομα, στις κορφές, εδώ αδερφωμένες εκεί αριοφύτευτες. Κ' εμείς εκεί μέσα θαμμένοι, καταμόναχοι, μισοπαγωμένοι και θεονήστικοι, έλεγα πως είμαστε σε κανένα δάσος από εκείνα των παραμυθιών τα μαγεμένα, που έχουν δέντρα και πατουλιές, κρεβατωσές και καμάρες αεροϋφαντες· που άνθρωπος δεν διαβαίνει, και πουλί πετούμενο δεν λαλεί και θηρία δεν μονιάζουν παρά βασιλεύει ερημία και σκοτάδι κυβερνά και η παγωνιά καταλεί, αργά και άσφαλτα τους δύστυχους που επλάνεψεν η τύχη στ' ανήλιαστα μονοπάτια τους!

Και όμως ούτε τ' αγριεμένα κύματα που έχασκαν να μας καταπιούν, ούτε οι ατμοί που μας εστράβωναν, ούτε η παγωνιά που έπηζε το αίμα στις φλέβες, μας εβασάνιζε τόσο, όσο η λάμια που είχαμε ζωντανή μέσα μας και αλυχτούσε κ' έσχιζε με τα νύχια ίδια τα κρέατά της. Θεόστραβη, μωρέ, η πείνα εθέριζε τα σωθηκά! Ήρθε ώρα που αφίσαμε κάθε δουλειά κ' ερρίξαμε όλοι φωνή αγριεμένη, που τα θηρία της θάλασσας ετρόμαξαν ακούοντάς την. Είπαμε να ξυλώσουμε τ' αμπάρια, να σπάσουμε την πλώρη και ας ήταν ο θάνατός μας. Ο καπετάνιος είδε τη στιγμή κ' έβγαλε από την κάμαρή του ένα κουτί γαλέτες κ' ένα μποτηλάκι με ρούμι. Γαλέτα με βούτυρο και ρούμι ζαμάικα! Εθεριέψαμε όλοι. Επλάκωσε η νύχτα θεοσκότεινη και άγρια. Άγριοι κ' εμείς σαν δράκοι ετοιμαστήκαμε να παλαίψουμε στήθος προς στήθος με τον Χάρο.

Άξαφν' ακούω στην πλώρη στριγγιά τη φωνή του σκοπού και την καμπάνα που εχτύπαε διαβολεμένα. Την ίδια ώρα άλλη παρόμοια φωνή και άλλος καμπάνας ήχος ακούστηκε να βγαίνη από το τρισκότιδο. Όποιος δεν άκουσε στη ζωή του τέτοια φωνή και τέτοια καμπάνα, χίλιες φορές καλότυχος και καλόμοιρος! Ο κίνδυνος της θάλασσας δεν έχει γλώσσα φοβερώτερη από αυτή. Την ακούς μία στιγμή και την θυμάσαι ως που να πεθάνης. Τι σου λέγει καλά — καλά δεν προφτάνεις να καταλάβης, τ' αυτιά σου δεν προκάνουν ν' ακούσουν τον ήχο και τον ρουφάει αμέσως ανατριχιασμένη η ψυχή και τον αισθάνεται, μαχαίρι δίκοπο και κατάκρυο, όλη σου η ύπαρξις. Άκουσες αυτόν τον ήχο; δέκα χρόνια από τη ζωή σου έχασες! Γιατί πίσω του ακολουθάει πάντα, όπως πίσω από την πατρική κατάρα το ξεθεμέλιωμα της γενεάς, ένας χτύπος κρύος που θυμίζει αμέσως το χώμα και το νεκροκρέβατο. Και νάτος! αντήχησεν ο αναθεματισμένος χτύπος κ' αισθάνθηκα το καράβι να σπαράζη σύσκαρο, σαν να το έπιασαν σπασμοί. Πηδάω στην πλώρη. Ένα θεόρατο μπάρκο με τα πανιά του τρίγγου και της αμπασογάμπιας ήταν κολλημένο μάσκα με μάσκα στο δικό μας. Ήταν εκείνο που είδα μια στιγμή το μεσημέρι και το έχασα πάλι. Τραβέρσο εμείς τραβέρσο εκείνο ετρακάραμε στη βόλτα. Εκεί ν' ακούσης φωνές και κακό! Ο καπετάνιος του μπάρκου έβριζε τον δικό μας και τον έλεγε τσοπάνο· ο δικός μας έβριζε και τον έλεγε παπλωματά! Οι σκοποί στην άκρη της πλώρης, έτοιμοι ήσαν να πιαστούν μαλλιά με μαλλιά. Οι ναύτες τρέχαν από πρύμη σε πλώρη μη ξεύροντας τι γυρεύουν, βλαστημώντας χωρίς να ξεύρουν ποιόν και γιατί. Άλλοι εγύρευαν τις βάρκες να ρίξουν στη θάλασσα και για βάρκες έπιαναν τις κουπαστές. Ο Κράπας

εγύριζε σαν το άλογο στο αλώνι, σέρνοντας πίσω του μία γούμενα με την ελπίδα πως ήταν το σεντούκι του. Ο Κουτρούφης ο Σιφνιός ετραβούσε τα μακριά του τα γένεια, πιστεύοντας πως ετραβούσε τη σκότα του παπαφίγγου. Ο Μπαρμπατρίγγας ο Μυκονιάτης ελούφαξε πίσω από τον αργάτη λυσοδένοντας τα βρακιά του. Ούτε οι σκύλοι δεν έμεναν ήσυχοι. Ο Καψάλης και ο άλλος του μπάρκου με την τρίχα σηκωμένη, τα μάτια κατακόκκινα, σκαρφαλωμένοι στα παραπέτα άφριζαν δαγκάνοντας ξύλα και σχοινιά και αλυχτούσαν, νομίζεις πως έβριζεν ο ένας «τσοπάνο!» και του απαντούσεν ο άλλος «παπλωματά!» Έβριζαν οι καπετάνοι, εφώναζαν οι ναύτες, αλυχτούσαν τα σκυλιά, η θάλασσα ερέκαζε, τα καράβια ανεβοκατέβαιναν κ' ετριζοκοπούσαν αχώριστα, σαν δύο θηρία που αρπαγμένα στόμα με στόμα πάσχουν να γονατίση το ένα τάλλο· και ο άνεμος εβογγούσε στα σχοινιά! Και από ψηλά τα φανάρια της γραμμής έχυναν το χρωματιστό φως τους σιωπηλά, έκπληκτα θαρρείς για το πικρό δράμα.

Μέσα στη σύγχισι εγώ δεν ξεύρω πώς ευρέθηκα στην πλώρη. Σκύφτω, τι να ιδώ; Όλη η δεξιά μάσκα φαγωμένη και το κύμα άγριο εχυνόταν στο αμπάρι κ' αισθάνομαι το κατάστρωμα να φεύγη από τα πόδια μου. Δεν χάνω καιρό, πηδάω στο μπάρκο.

— Παιδιά, εδώ! φωνάζω.

Γιατί επήδησα στο μπάρκο; γιατί εφώναξα «παιδιά εδώ»; Κ' εγώ δεν ξεύρω. Είδα πως ήταν γερό εκείνο; έλπισα πως θα εσωνόμαστε με αυτό; Τίποτα δεν είδα, τίποτα δεν έλπισα. Στη φωνή μου επήδησαν και οι άλλοι στο μπάρκο και ο καπετάνιος υστερνός. Και απάνω στην ώρα· πέντε λεφτά αργότερα όλοι θα επηγαίναμε στον πάτο. Γιατί από το αδιάκοπο τίναγμα ήρθε μία στιγμή κ' εχωρίστηκαν τα καράβια. Το μπαρκομπέστια εστέναξε βαθειά, εβούτησε με την πλώρη, έγειρε στο δεξί πλευρό, ανατινάχτηκε με μία, ώστε που άνοιξε πλατειά η θάλασσα και το έκλεισε αφροκοπώντας στην αγκαλιά της. Μα ιδές τι Θεού συνεργεία! Το μπαρκοπέστια κατεβαίνοντας εσυνεπήρε μαζί το μπαστούνι του μπάρκου με όλα τα σχοινιά και τους φλόκους και τα σίδερα. Την ίδια στιγμή έρχεται ένα φύλλο δυνατό και ρίχνει κάτω και το πλωριό κατάρτι με όλες του τις σταύρωσες. Αμέσως αλάφρωσε το ξύλο. Έβγαλεν ένα δυνατό στέναγμα, σαν άλογο γονατισμένο από βαρύ φορτίο, αντρειεύτηκε κ' ετινάχτη με την πλώρη ολόρθη. Στο ξαφνικό ορθοπλώρισμα εκυλίσαμε όλοι στην πρύμη σαν ασκιά.

— Άλα παιδιά, στις τρόμπες! φωνάζει αμέσως ο καπετάνιος· μονάχα οι τρόμπες είνε η σωτηρία μας!

Ριχνόμαστε πρόθυμα άλλοι εδώ άλλοι εκεί για τις τρόμπες. Μα το μπάρκο τόρα ήταν έμπρυμο· η πλώρη και η μισή καρίνα ήταν στήθος ελεύθερο εμπρός ώστε με το σκαμπανέβασμα το κατάστρωμα εκαταντούσε κάθετο σαν νεροσυρμή. Ήταν όμως αυτό και η σωτηρία μας. Γιατί και του μπάρκου η

μάσκα ήταν φαγωμένη· αλλά το άνοιγμα ψηλότερο τόρα έπαιρνε λιγώτερο νερό. Ως τόσο ηύραμε τις τρόμπες και αρχίσαμε το τρομπάρισμα.

Εξημέρωσε τέλος ο θεός την ημέρα. Μα τι ημέρα; Ουρανός και θάλασσα είχαν μία θολωμάρα που έσφιγγε την καρδιά. Πλέον συχαμένη αυγή δεν θυμούμαι ν' απάντησα στη ζωή μου! Νομίζεις πως την έστειλεν επίτηδες ο Θεός για να μας συνηθίση στη νύχτα του τάφου. Άξαφνα εκεί που ετρομπάριζα ακούω τον ναύκληρο κάτι να σφυρίζη στο αυτί του καπετάνιου. Αυτιάζομαι. Οι παλαιοί ναύτες του καραβιού έλειπαν όλοι. Ακόμη έμαθα πως το μπάρκο ήταν Ιταλικό κ' ευθύς μου ήρθαν της νύχτας οι φωνές, που μέσα στον αναβρασμό τους έδινε την έννοια που ήθελε η ζαλισμένη φαντασία μου! Ανατρίχιασα όλος. Οι ναύτες εκείνοι επήδησαν, βέβαια στο καράβι μας όπως εμείς στο δικό τους και μαζί τους ερούφηξε η θάλασσα. Έλειπεν όμως η μεγάλη βάρκα και ίσως σ' εκείνη εζήτησαν τη σωτηρία τους. Κυτάζω γύρω· τίποτα. Τους εσυχώρεσα και τους εξέχασα. Ηύρε ως τόσο τον κόχυλα κ' εφύσηξε ο ναύκληρος δύο — τρεις φορές. Αλλά μόνον η φωνή του ακούστηκε βαρειά και στριμμένη, σαν ανάμπαιγμα που έστελνε το άσπλαχνο το πέλαγο.

Κατά το μεσημέρι ο ήλιος έσχισε τον πυκνόν αιθέρα κ' έρριξε μιαν αχτίνα του μακριά. Τα βουνά της Θεοδοσίας ψηλά, χιονισμένα, έβγαιναν σαν κρυσταλλένια παλάτια μέσ' από τα θολά νερά και τον σκούρον ορίζοντα. Είμαστε κάτου από την Κριμαία. Αν ήταν τρόπος να πλησιάζαμ' εκεί θα είχαμ' ελπίδα σωτηρίας. Αλλά το μπάρκο στην κατάστασι που ευρισκόταν έμοιαζε σώμα νεκρό και ανεμόφερτο. Και μήπως είχε σκοπό να λιγοστέψη η χιονιά; Όσο επήγαινε Τούρκος εγινόταν. Φύλλο στο φύλλο έρχονταν οι άνεμοι και άρπαζαν την παγωμένη άχνη στα φτερά τους και την εστριφογύριζαν σύγνεφα εδώ κ' εκεί σαν κουρνιαχτό στα τρίστρατα. Ήταν Σαραντάημερο, βλέπεις και όλα τα συντάγματα, των διαβόλων ήσαν πεσμένα στο γιαλό. Και ο βασιλιάς τους ακόμη, που έχει παντοτεινό θρόνο του τη Σαντορίνη, μέσα ήταν κ' εκείνος και οδηγούσε τα φοβερά φουσάτα του στον πόλεμο και χαλασμό του κόσμου. Η θάλασσα αφροκοπούσε από άκρη σε άκρη κ' εκυνηγούσαν ένα το άλλο τα κύματα κ' εψήλωναν κ' εδέρνονταν κ' εβαρυβογγούσαν, γκαστρωμένα τον όλεθρο και τον χαμό. Δεν επίστευες πως ήσαν νερό εκείνα παρά θηρία ανήμερα, λύκοι και λέοντες και τίγρεις και ύαινες, αρκούδες ασπρομάλλες, που κοπάδια πεινασμένα έβγαιναν από τα σκοτεινά ουρανοθέμελα και ωρμούσαν, κατάρα του πελάγου και πικρή χολή στο άμοιρο καράβι μας. Ένα κύμα εδώ επλάκωνε πύρινο, με το στήθος πλατύ εμπρός, τρίζοντας τα δόντια του και φοβερίζοντας, σηκώνοντας ψηλά Μεδούσιο κεφάλι, σαν να εζητούσε μέρος κατάλληλο να ριχθή για να δώση το τελειωτικό χτύπημα. Άλλο εκεί εγλυστρούσε ταπεινό, σαν την τίγρι που σέρνεται της κοιλιάς να πλακώση κοιμάμενο τον εχθρό της και καθώς έφθανε κοντά, εψήλωνε για μιας θεόρατο, εκαβάλαε το κατάστρωμα, εσάρωνε ό,τι εύρισκεν εμπρός, ξύλα και σχοινιά και σίδερα κ επερνούσεν αντίπερα, γρούζοντας ακόμη και αλυχτώντας με πείσμα που δεν ημπόρεσε να φέρη περισσότερη καταστροφή. Παρέκει άλλο ερχόταν από μακριά ψηλό, φουσκωμένο, ακράτητο, ανεμοκυκλοπόδης πολεμιστής με τη φαρέτρα του

γεμάτη από φαρμακερά βέλη, με την ψυχή μεστωμένη από πύρινο θυμό, ανυπόμονος να κάμη και να δείξη, θέλοντας να σκορπίση σκόνη τον εχθρό του. Αυτή του όμως η ανυπομονησία και ο θυμός έκαναν να σκάη πριν φθάση στον σκοπό του και μανισμένο για τούτο, έστελνε τους αφρούς ολέθρια της λύσσας του δείγματα. Και άλλα μύρια εσπρόχνονταν ολόγυρα βιαστικά ποιο να χτυπήση πρώτο, ποιο να καταφέρη τη δυνατώτερη πληγή, διαλέγοντας το μέρος που θα σκαλώσουν απάνω, σαν ασκέρι άγριο πολιορκητών γύρω σε αντρειωμένο και άπαρτο κάστρο. Ένα εδώ ελάγκευε και άρπαζε με αφρισμένα δόντια την κουπαστή· άλλο εκεί με το παίξιμο της ουράς του έκανε τρίμματα τη σκάλα· άλλο με προβοσκίδα φοβερή εσούβλιζε πέρα — πέρα τα παραπέτα και άλλο έπιανε από την πρύμη κ' ετάραζε σύγξυλο το πλεούμενο, σαν κουρέλι. Και άλλα, κοπάδι ολόκληρο, εγονάτιζαν κ' εγλυστρούσαν φίδια κάτω από την καρίνα και για μιας επηδούσαν ολόρθα, να τ' αναποδογυρίσουν πασχίζοντας. Κ' εκείνο έγερνε αποδώ, εδιπλάρωνεν αποκεί, εβούτα με την πρύμη στα τάρταρα, εσηκωνόταν με την πλώρη μεσουρανίς, εδερνόταν κ' εβογγούσε κ' εστέναζε αργά και πονετικά, σαν αισθαντικό πράγμα μέσα σ' αυτά τα τέρατα. Ήρθε στιγμή που το εσυμπόνεσα. Εξέχασα τον δικό μου κίνδυνο κ' εγύρισα σ' εκείνο την προσοχή μου, μην ημπορώντας να φαντασθώ τι τάχα τους έφταιξε και ήσαν τόσον οργισμένα εναντίον του τα κύματα;

Το μπάρκο είχε δύο τρόμπες· μία στην πρύμη και μία στην πλώρη. Για να κινηθούν ήθελαν από τρεις ανθρώπους καθεμία. Στην αρχή δεν ήθελαν ν' αφήσουν τον καπετάνιο να καταπιαστή με τις τρόμπες. Μα έπειτα έγινε ο μοναχός αλλαχτής μας. Επήγαινε πότε στη μία, πότε στην άλλη κ' έτσι έβγαινε ο ναύτης κ' έπαιρνε λίγη ανάσα. Από την ώρα που έγινε το τράκο ως την αυγή εδουλέψαμε καλά. Αν δεν ολιγόστεψε το νερό, δεν ημπόρεσε όμως και να μας κεφαλώση.

Δεν ξεύρω γιατί η νύχτα και ο κίνδυνος αγριεύουν τόσο τον άνθρωπο, θηρίο γίνεται· χωρίς να θέλη αφρίζει· χωρίς να σκεφθή δίνει σώμα στον κίνδυνο. Τον φαντάζεται άνθρωπο, δράκο πελώριο, Γολιάθ σωστόν και αυτός, μικρός Δαυίδ γυρεύει να παλαίψη μαζί του, να τον καταβάλη, έχοντας πεποίθησι στο πείσμα που τον κάνει εφτάψυχον. Νομίζει πως τον έχει εμπρός του· πως τον αρπάζει από τη μέση και τον βροντά χάμου, σαν καρπούζι. Τον βρίζει· και καταλαβαίνει τη βρισιά να του κάθεται μυλόπετρα στην ψυχή και να τον πνίγη. Τον φτει· και βλέπει το ρόχαλό του κακή παρασαρκίδα να του ντροπιάζη το πρόσωπο. Δίνει γροθιά στη γροθιά, κλωτσιά στην κλωτσιά, δάγκωμα στο δάγκωμα. Παλαίβει με τα χέρια, με τα πόδια, με τα γόνατα, με το κεφάλι, με τα δόντια, με τα νύχια. Γύρω στο σώμα του αισθάνεται να φυτρώνουν τόσα μέσα αμύνης απροσμάχητα, που απορεί πώς δεν τα ήξευρε από πριν. Πιστεύει πως είνε ο Εκατόγχειρας. Λέγει πως και τον ανασασμό του ακόμη αν θελήση να μεταχειρισθή θ' αποσβολώση τον εχθρό του. Τον σπρώχνει αποδώ, αποκεί τον ξεσχίζει, αλλού τον στραγκαλίζει. Αισθάνεται να τον περιχύνη το αίμα του, τα κοψίδια να κρέμωνται στα δάχτυλα του

σπαρταριστά κ' εκείνος όλο φυσά και όλο θυμώνει και αντρειεύεται, όπως ο Ιακώβ όταν επάλαιψε νύχτα με το Είδος του Θεού.

Σε τέτοια θέσι τόρα ήμουν κ' εγώ. Όλη νύχτα επάλαιβα με τις τρόμπες και ούτε κόπο εκατάλαβα, ούτε κρύο, ούτε νύστα, ούτε τίποτα. Πείσμα μόνον φοβερό, που έλεγα πως ήμουν ικανός να καταπιώ τα πέλαγα. Επατούσα την τρόμπα κ' ενόμιζα πως έβγαινεν άμπουλος το νερό. Μόλις όμως επλάκωσε η ημέρα εκόπηκαν τα ήπατά μου. Ο καπετάν Πήλιουρης που λέγουν οι Κρανιδιώτες πως εβγήκε από τον τάφο και γυρίζει περιπλανώμενος στον κόσμο, δεν έχει ποτέ τη δική μας κατάστασι. Εφουσκώσαμε τόσο κ' εμαυρίσαμε που δεν εγνώριζεν ένας τον άλλον! Τα μαλλιά του κεφαλιού μας, τα μουστάκια, τα γένεια εσκλήρυναν σαν αγκάθια· ο ανασασμός δροσόπαγο εκαθόταν απάνω μας. Τα μάτια χωμένα μέσα στα πυκνά ματόφρυδα, έχασκαν άσπρα και άφωτα σαν σαλιγκάρια. Όσο για το μπάρκο το μισό είχεν απομείνει. Ούτε παραπέτα, ούτε κουπαστές, ούτε ξάρτια, ούτε πανιά είχεν ακέρια. Και το άνοιγμα κάτω από το όκιο έχασκε πάντα σαν διψασμένος Τάνταλος! Στο θέαμα εκείνο είπαμε όλοι να παραιτήσουμε τον ανώφελον αγώνα. Μα η φιλοτιμία μάς εσυγκρατούσε. Τέλος πρώτος ο Δημήτρης ο Σκοπελίτης, αξιώτερος και πλέον χεροδύναμος της συντροφιάς, δίνει ένα φάσκελο της τρόμπας και βρίζοντάς την, τρέχει και ξαπλώνεται τ' ανάσκελα στο κατάστρωμα.

— Μωρέ, σκυλί! του φωνάζει ο καπετάν Μπισμάνης, — τι κάνεις;

— Δεν μπορώ πια.

— Μωρέ θα χαθούμε! εδώ έχουμε τσ' ελπίδες μας.

— Ας χαθούμε· έτσι κ' έτσι θα μας φάη που θα μας φάη το κύμα· κάλλιο μια ώρ' αρχήτερα. Ελύθηκα…

Και αλήθεια έλεγε. Όλοι είμαστε λυμένοι. Τα γόνατά μου έτρεμαν τα δάχτυλά μου, όπως ήσαν κλεισμένα στο σίδερο της τρόμπας έτσι έμεναν. Ούτε ν' ανοίξουν ούτε να κλείσουν περισσότερο ειμπορούσαν. Τα μπράτσα έμεναν σκληρά και αλύγιστα σαν ατσάλι. Είχα έναν πόνο στα νεφρά· καθώς έσκυφτα να πατήσω την τρόμπα ήθελα βοήθεια για να σηκωθώ από πίσω. Έτοιμος ήμουν να την παραιτήσω και να ξαπλωθώ, προσμένοντας ήσυχα τον θάνατο. Αλλά στην ώρα που έκανα τη σκέψι ακούω τον ναύκληρο να φωνάζη από την πλώρη:

— Πανί, παιδιά! ένα πανί!…

— Ένα πανί! φωνάζω κ' εγώ χωρίς να ιδώ τίποτα.

Είδαμε τέλος όλοι μακριά ένα μικρό χαμηλό πανάκι που αρμένιζε τον μαΐστρο. Δεν ήταν μεγαλήτερο από φούσκα και όμως εφάνηκε θεόρατο. Με μιας εζωντάνεψα. Όχι εγώ· όλοι μας. Και ο Σκοπελίτης ακόμα επήδησεν

ορθός κ' ερρίχτηκε στην τρόμπα που έκαμε να τρίξουν όλα της τα χάρβαλα. Αγαλλίασις εκυρίεψεν όλους· ενομίζαμε πως ήρθε η ώρα να πηδήσουμε στη στεριά. Δένουμε αμέσως τη σημαία κόμπο στο χαϊμαλί ψηλά και αρχίζουμε να φωνάζουμε, να φυσάμε τον κόχυλα και να κινούμε τις σκούφιες μας. Μόλις σαν χελιδονάκι που σιγοπετά προμηνώντας την άνοιξι εφαινόταν το καράβι ασώματο μακριά, λέγεις και ήταν της διψασμένης φαντασίας μας δημιούργημα. Και όμως επίστεψα πως μας είδε, πως άκουσε τις φωνές, εγνώρισε τον κίνδυνο κ' ερχόταν βόλι καταπάνω μας. Ήρθε μάλιστα στιγμή που αφήσαμε μάρμαρο τις τρόμπες έτρεξε καθένας στην πλώρη για να εύρη τίποτα χρειαζούμενο να πάρη μαζί του.

— Μωρέ, παιδιά, βουλιάζουμε! ακούω άξαφνα τη φωνή του καπετάνιου.

Πηδάω έξω. Για πέντε λεφτά το νερό μας εκεφάλωσε. Ερριχθήκαμε πάλι ν' αρχίσουμε τον αγώνα. Αλλά τόρα δεν μας εφαινόταν βαρύς. Το καράβι όλο κ' επλάκωνε απάνω μας. Σε λιγάκι εφάνηκε ολόκληρο το σκαφίδι. Βέβαια είδε τη σημαία μας κ' ερχόταν να μας σώση. Αλλά δεν ξεύρω γιατί άξαφνα εκρύωσε η καρδιά μου. Κάτι ελάλησε μέσα μου. Κάτι μου εψιθύρισε πειστικά κ' επίσημα, πως το καράβι εκείνο δεν ήταν φίλος όχι· ήταν εχθρός αδιάφορος. Και τόσο εστοίχειωσε η δυσπιστία στην ψυχή μου, που ενώ οι σύντροφοι άφησαν πάλι την τρόμπα, εγώ τίποτα.

— Ρε Καληώρα, δεν την παραιτάς πια την έρμη! γυρίζει και μου λέγει ο καπετάνιος· να το πλάκωσε· τι παιδεύεσαι άδικα;

— Δεν πειράζει· είπα εγώ.

Δεν ήθελα να ξεστομίσω την υποψία μου γιατί ήξευρα πως θα μ' έπαιρναν όλοι για παλαβό. Το μπάρκο επλησίαζε. Εδιάβαζα μάλιστα και τ' όνομά του στις κουλούρες· το έλεγαν «Σωτήρα».

— Α! α! α!… έβαλαν όλοι χαρούμενες φωνές.

Από εκείνους ούτ' εκινήθηκε, ούτ' εφώναξε κανείς. Είδα καλά τον τιμονιέρη στο τιμόνι, τον καπετάνιο εμπρός στην κάμαρή του, τον ναύκληρο και πεντέξη ναύτες με τις σκότες στα χέρια. Όλοι έστεκαν και μας εκύταζαν περίεργα μα ούτε σχοινιά ετοίμαζαν ούτε τίποτα. Μόνον ο σκύλος τους, ένας σκύλος μαλλιαρός, κατάμαυρος μ' ένα κεφάλι χοντρό, ολοστρόγγυλο σαν μπόμπα κανονιού, μας έστελνε αλλεπάλληλο το άγριό του αλύχτιμα.

— Τους άτιμους! εψιθύρισα.

— Για ποιους λες; μ' ερώτησεν ο καπετάνιος.

— Για τους σκύλους.

Κ' ερρίχτηκα πάλι με τα δυνατά μου στην τρόμπα.

— Όρεξι που την έχει ο Καληώρας· είπεν ο καπετάνιος γελώντας· θαρρείς και θέλει να την ξαραθυμίση.

Ως τόσο το μπάρκο ήρθε μία βόλτα κ' έπεσε δίπλα μας, δεκαπέντε οργυιές μακριά. Μα βλέπω άξαφνα τον καπετάνιο να γυρίζη στον τιμονιέρη. Μια τιμονιά και το παίρνει σοταβέντο. Τότε βάνουμε όλοι τις φωνές.

— Μωρ' αδέρφια, πνιγόμαστε! πού μας αφίνετε; σωτηρία!… Αδέρφια, πνιγόμαστε!… σωτηρία! .

Ακούστηκε κάποια φωνή κ' επάψαμε βουλώνοντας ένας του άλλου το στόμα. Και μέσα στο ρέκασμα του κυμάτου και το ανεμοφύσημα, ακούστηκε χαρόσταλτο ανάμπαιγμα η φωνή:

— Στην άλλη ζωή!… στην άλλη ζωή!…

Δεν το επίστευαν τ' αυτιά μου· δεν ήθελε η ψυχή μου να το ακούση! Είπα πως ο καπετάνιος ήθελε να παίξη την αξιοθρήνητη θέσι μας, να γελάση με τον φόβο μας· και άρχισα να πεισμώνω περισσότερο για τα άνοστα χωρατά παρά για τη σκληρή του πράξι. Ο «Σωτήρας» όμως πάντα εμάκραινε. Βάνουμε πάλι τις άγριες φωνές:

— Μωρ' αδέρφια πνιγόμαστε! πού μας αφίνετε! σωτηρία! πνιγόμαστε, σωτηρία! ….

Εβουλώσαμε πάλι το στόμα· εκρατήσαμε τον ανασασμό. Και η φωνή από το μπάρκο, συντροφιασμένη το ρέκασμα του κυμάτου και το ανεμοβόγγισμα, πλέον δυνατή και αναμπαίχτρα εξαναδευτέρωσε:

— Στην άλλη ζωή!… στην άλλη ζωή!…

Τότε δεν ξεύρω κ' εγώ τι μας έπιασε· δεν θυμούμαι πώς μας ήρθε. Ο «Σωτήρας» άξαφνα μου εφάνηκε κακότροπο τέρας και τα πανιά του σαν χείλη πλατύτατα που έχασκαν κ' επεριγελούσαν τη θλιβερή μας μοίρα. Και το κύμα το μανισμένο και το αέρι το τρελλό επίστεψα πως εξανάλεγε με διαβολική χαρά και ειρωνεία:

— Στην άλλη ζωή!… στην άλλη ζωή.

Έμεινε όπως ευρέθηκε καθένας για πολλή ώρα.

Και άξαφνα, εσκορπίσαμε τρελλοί, εσκαλώσαμε στα κατάρτια και μονόγνωμοι αρχίσαμε να φασκελώνουμε τον προδότη και να του φωνάζουμε:

— Της μάνας σου το κέρατο!… Της μάνας σου το κέρατο!…

Όταν άφησα το κατάρτι, το μπάρκο ήταν πολύ μακριά. Τόρα δεν έμοιαζε παρά με νυχτερίδα, της ερημιάς και των τάφων βασίλισσα, που σιγοπετά θεότυφλη μέσα σε χρυσορρόδινη ατμόσφαιρα. Κάπου άρχιζαν να ξανοίγουν τα θεμέλια τ' ουρανού, αργά όμως σαν να επάλαιβαν μεταξύ τους οι καιροί κ' έμενεν η Φύσις αναποφάσιστη ακόμη. Έγερνε να βασιλέψη ο ήλιος και η θάλασσα κρασοκόκκινννη έδινε ζωηρήν εικόνα μιας ναυμαχίας, που χίλια πλεούμενα ανακάτωσαν τον βυθό της και μύριοι νεκροί έβαψαν με το αίμα τα νερά της. Το κύμα καθώς έσκαζε ψηλά, εσπιθοβολούσε πολύχρωμο και βροντερό, σαν να εκυλούσε θρίμματα λογχών και γυμνά σπαθιά, κομμάτια οβουζίων και κάνες ντουφεκιών, δίκοπους μπαλντάδες και μαχαίρια και κράνη χάλκινα και θώρακες και ασπίδες, σπρώχνοντας να τα ρίξη πέρα στην ακρογιαλιά μαζί με τα σκοτεινά κορμιά, για να ιδούν οι άνθρωποι τα ολέθριά τους έργα και να φρίξουν. Και μέσα στην υγρή άχνη που ανεμόφτερη έτρεχε κατά τη νοτιά ως ψηλά στον πυκνόν ουρανό, το Τόξο με τ' αρμονικά χρώματά του έλαμπε ζωνάρι ανεχτίμητο, υφασμένο από νεράιδας χέρι απάνω σε αεροκάμωτο διασίδι. Μα τι κατάρα που την επήραμε κ' εμείς! Το θεόσταλτο σημάδι που προλέγει πάντα την ησυχία των στοιχείων, στους ναυτικούς εγράφηκε να προλέγη θαλασσοταραχές και αγριοκαίρια.

Είδες Τόξο την αυγή; καλοσύνη το βραδύ. Είδες Τόξο το βραδύ; κακοσύνη την αυγή!

Σύγνεφα μεγάλα, σταχτιά σαν βουνά αθάλης με χοντρά ισκιόφωτα, με λαγκαδιές πυκνοντυμένες, μ' εξογκώματα εδώ που άστραφτε το αφράτο μάρμαρο, με κορυφές εκεί ψιλοπελεκημένες που έλαμπε το χρυσοβαμμένο κρύσταλλο, εδώ με ποτάμια πλατιά και κόκκινα, εκεί με καταρράχτες ψηλούς, ασημόχυτους, έφραζαν από άκρη σε άκρη της δύσις τα ουρανοθέμελα. Και απάνω στις ομάλιες είτε στις πλαγιές, χωριά έβλεπες με τ' άσπρα τους σπιτάκια να κρέμωνται στην άβυσσο και παληκάρια με βιολιά και λαβούτα να μεθοκοπούν στους δρόμους και παρθένες βεργολυγερές να χορεύουν στις αυλές ανεμοπόδαρες. Μέσα στα ποτάμια έβλεπες καράβια ν' αρμενίζουν με άξιους κ' ευτυχισμένους ναύτες και στις λαγκαδιές βαθειά, ασπρόμαλλα κοπάδια να δροσολογιώνται τόσο, που επρόσμενες ώρα την ώρα ν' ακούσης τα κυπριά να κουδουνίσουν και τη φλογέρα του βοσκού τους να γλυκολαλή. Στο ένα διάσελο εδώ ταιριαστό αντρόγυνο εφιλιώταν με πόθο και στο άλλο εκεί, γέροντας ξαπλωμένος στο ηλιοπύρι ερρουφούσεν ευτυχισμένος μακρύ τσιμπούκι και παρέκει δουλεύτρα λυγερή εμασούριζε στην ανέμη της· στο 'δώθε βουνό ανέβαινε γάμου συμπεθεριό λαμπροντυμένο με τα στεφάνια και τα φλάμπουρα· και στο 'κείθε ερροβόλα νεκροπομπή με τους σταυρούς και τα ξεφτέρια της. Παρακάτω χρυσόφτερο δελφίνι αργοκυλιόταν σε κροκκοβαμμένη θάλασσα· και παραπάνω το σκυλόψαρο επαραμόνευε τον σφουγγαρά, που ξερριζώνει το σφουγγάρι από τον άμμο του βυθού, ενώ

δίπλα η γυναίκα του ανάβει το καντήλι του Αγίου Νικόλα και γονατιστή παρακαλεί και λέγει, να φυλάη από την ορφάνια τα παιδιά της κ' εκείνην από την πικρή χηριά! Πλατειά και μεγάλη απλονόταν η αεροϋφαντη ζωγραφιά, που την βλέπει καθένας και αλλοιώτικη, σύμφωνα με του νου τα καμώματα και της ψυχής τους πόθους. Πόσες φορές κ' εγώ στην πλώρη ξαπλωμένος, είδα εμπρός μου ολοζώντανα τ' άπιαστα της φαντασίας μου πλανέματα κ' επλημμύρισε μια στιγμή από χαρά η καρδιά μου! Και πόσες φορές, όταν ο άνεμος αργοκινώντας τα σύγνεφα ανεκάτωνε τα υφάσματα και άλλαζε τη ζωγραφιά, έτρεμα μήπως χάσω τη μόνη μου παρηγοριά! Μα τόρα δεν έβλεπα εκεί παρά του καταποντισμού μας την εικόνα, τη θλίψι και την απελπισία των συγγενών μας και ανεμοκλωσμένη την απάνθρωπη φωνή του καπετάνιου, που με το ρέκασμα του κυμάτου και το μούγκρισμα του ανέμου αδερφωμένη μας ευχόταν:

— Στην άλλη ζωή!… στην άλλη ζωή!…

Άρχισα να πιστεύω πως εξεγραφτήκαμε από του κόσμου το βιβλίο· πως επαραδοθήκαμε βορρά στα κύματα· πως οι άνθρωποι ετράβηξαν χέρι μήπως συνεπάρη κ' εκείνους του θεού η κατάρα. Και άλλοι, αν μας απαντήσουν έλεγα, έτσι βέβαια θα μας φερθούν. Όμως από τις πολλές φωνές του καπετάνιου που δεν έχανε το θάρρος του, επιάσαμε πάλι τις τρόμπες. Μα με τι χέρια και με τι ψυχή; Ετρομπάραμε καμμιά ώρα κ' έπειτα ένας — ένας τις αφήσαμε μάρμαρο κ' εξαπλωθήκαμε στο κατάστρωμα. Επλάκωσεν ως τόσο η νύχτα. Και τι νύχτα; χειρότερη και τρομερώτερη από τις άλλες. Μαυρίλα — πίσσα. Κόλαση σωστή. Ούτε άστρα στον ουρανό, ούτε φανός στη θάλασσα κανένας! Τα σημάδια της καλοσύνης έσβυσαν ένα με το άλλο. Είπε μία στιγμή να φυσήξη πονεντογάρμπι· αλλά πάλι το εγύρισε γρεγοτρεμουντάνα. Χιόνι άρχισε να μας σκεπάζη· εθυμήθηκε, βλέπεις ο ουρανός πως εχρειαζόμαστε σάββανο! Νέκρα έπεσε στο καράβι κ' ενόμιζες πως ήταν παντέρημο στα κύματα. Μόνον στην πλώρη αγουριότουν το σκυλί και η τρόμπα στην πρύμη έβγαζε αργά και ρυθμικά το θρηνητικό της σκούξιμο, κάτω από του καπετάνιου τα χέρια.

— Μωρέ ναύτες που τους διάλεξα! εμουρμούριζεν εκείνος· ένας κ' ένας· Να χαθούν δε βρίσκονται σ' όλη τη γη!… Αμ δεν πάτε, καϋμένοι μου να φορέσετε φουστάνια!

— Μα τι θες να κάνουμε; του λέγει ο Κράπας.

— Τι να κάνετε; να παλαίψετε, μωρέ· να παλαίψετε! Σ' άρπαξε από τα πόδια ο Χάρος; πιάσε τον από το λαιμό… Θα σε πάρη — να σε πάρη παληκαρίσα. Όχι να σταυρώσης τα χέρια και να παραδοθής!

— Μα δε βλέπεις που χάσκει το κύμα να μας καταπιή!

— Ως που να με καταπιή εκείνο το ρουφάω εγώ!…

Ο καπετάν Μπισμάνης εγύρευε να μας κεντήση στο φιλότιμο. Αλλά και ποιος ημπορούσε να κινηθή! Το χιόνι επλάκωνε μία πήχη το κατάστρωμα. Στα σχοινιά, στα κατάρτια, στα σίδερα, στα κουρέλια των πανιών απλονόταν και ασπρογάλιαζε στο σκοτάδι, σαν κουλουριασμένα φίδια. Από στιγμή σε στιγμή ερχόταν το κύμα και μου έδερνε το πρόσωπο· μ' έλουζε από τα νύχια ως την κορφή. Και όμως δεν είχα δύναμι να σηκωθώ. Άρχισε να με κυριεύη αποκαρωμάρα κ' ενώ ήμουν ακόμη ζωντανός ενόμιζα πως ήμουν κουφάρι, πως μ' εκυλούσαν αλαφρόν σαν πούπουλο τα κύματα. Έλεγα πως ήμουν πρισμένος ταβούλι· πως το κεφάλι μου ήταν όμοιο μ' ένα ρουμοβάρελο· πως τα πόδια μου εζύγιζαν καθένα και πεντακόσια καντάρια! Άξαφνα, λέγει, τα θηρία της θάλασσας, τα σκυλόψαρα και οι φάλαινες, οι ξιφιοί και τα δελφίνια ετριγύρισαν λαίμαργα το κουφάρι μου κ' έπιασαν διαβολικόν καυγά με τα όρνια τ' ουρανού για τα κοψίδια μου. Εγώ αδιάφορος τα εκύταζα κ' εγελούσα, σκαστά και τρανταχτά γέλοια, βλέποντάς τα να κοπιάζουν τόσο και να λαχταρούν για τ' αρρωστημένα κρέατά μου. Κ' έπειτα, λέγει, το κεφάλι μου αργοκυλώντας, πάντα μαύρο και παρόμοιο μ' ένα ρουμοβάρελο, ευρέθηκε στο λιμάνι της Ύδρας. Ήταν ανήμερα Λαμπρή και η χώρα όλη έλαμπε κάτασπρη στου ήλιου τις αχτίνες, σαν μαρμαρόχτιστο αμφιθέατρο κ' εμοσχοβολούσε σαν εκκλησιά. Τρομπόνια εβροντούσαν κ' εβαρούσαν παιγνίδια κ' έπαιζε ρουμπίνι στο ποτήρι το κρασί κ' έλαμπαν στα χέρια κατακόκκινα τ' αυγά κ' έτρεμε το «Χριστός Ανέστη» σε κοραλλένια χείλη. Το κεφάλι μου αργοκυλώντας μέσ' από τα σημαιοστόλιστα πλεούμενα, ήρθε και άρραξε στην ακρογιαλιά κ' εβγήκαν οι νιές περδικοστήθες, με τα κίτρινα φακιόλια και τα λαμπρά γκόλφια τους, και ήρθαν τα λεβεντόπαιδα με τα τσόχινα βρακιά και τα πλατειά ζωνάρια τους, μ' εκύταζαν κ' έλεγαν με απορία: Τίνος είνε τούτο το κεφάλι; Ήρθαν μαζί οι φίλοι και οι συγγενείς, μ' έβλεπαν κ' εκείνοι κ' ερωτούσαν κ έλεγαν: Τάχα τίνος είνε τούτο το κεφάλι; Εγώ τους άκουα κ' εστενοχωριόμουν που δεν μ' εγνώριζαν κ' ήθελα να τους φωνάξω: — Δικό μου είνε, του Καληώρα, του βλάμη σας· και πώς δεν το γνωρίζετε; Εμένα με γνωρίζουν οι στράτες και τα διάβατα, με τρέμουν τα βαγένια και τα καπηλειά. Ο Μπαταριάς σαν αρχίσω τους σκοπούς μου, σπάει τις κόρδες του λαβούτου του και ο Σουλεϊμάνης απαραιτεί το νάι του στη φωνή μου. Εγώ αν σηκώσω μάτι στα ψηλά τα παραθύρια θ' αρνηθή κάθε γυναίκα τον άντρα της· και αν σύρω το χέρι στη μέση μου το αίμα κατουρεί κάθε μάνας γέννα. Εγώ εψάρεψα πρώτος το μελάτι στους βυθούς της Μπαρμπαριάς κ' εξερρίζωσα το στοιχειωμένο Γιούσουρι μ' ένα μου τίναγμα. Οι Καλυμνιώτες είδαν το βούτημά μου κ' εθαύμασαν. Με είδε το σκυλόψαρο — αιμοβόρικο ψάρι! — και ήρθε ταπεινό εμπρός στο γιαλί της περικεφαλαίας μου, θέλοντας να γνωρίση το νέο θεριό που εσυνεμπήκε στα νερά του. Με είδαν οι αράπηδες της Βεγγάζης και μ' ετίμησαν ως βασιλέα· μου άφησαν ελεύθερο το πηγάδι που θα παίρνω νερό και το κοπάδι που θα προμηθεύωμαι το κρέας. Εμένα μ' έμαθαν από μικρό παιδί όλ' οι άνεμοι από λεβάντε σε πονέντε και από βοριά σε όστρια· κ' εσυντρόφεψαν το νυχτοπερπάτημά μου όλα τ' αστέρια τ' ουρανού. Εγώ είμαι ο Καληώρας ο βλάμης σας, που με γνωρίζουν τα πόρτα της Μαύρης, και της Άσπρης τα λιμάνια απ' άκρη σ' άκρη, και πώς εσείς δεν με γνωρίζετε;

Αυτά και άλλα ήθελα να τους ειπώ· αλλά δεν ημπορούσα να βγάλω λέξι από το στόμα μου. Ως που με άρπαξαν τα παληκάρια και οι λυγερές κ' εβγήκαν στο Βληχό να παίξουν κλωτσοσκούφι. Εδώ μ' έρριχναν εκεί μ' επετούσαν οληµερίς. Κ' εγώ οληµερίς, με τα µάτια ορθάνοιχτα, έβλεπα γύρω τη Φύσι να σκορπίζη άφθονους τους τροφαντούς χυμούς της, κάτω από τα ζεστά του μαγιάπριλου αγκαλιάσματα. Η δροσολουσμένη χλωροσιά άπλονε τάπητας μακρύς μαργαριτοκέντητος και απάνω της χιλιάδες εχαμοπετούσαν έντομα κ' εβούιζαν. Ο γαλανός αιθέρας επεντοβολούσε από χίλιων λογιών μελωμένα αρώματα και ηχολογούσεν από χίλιων πουλιών γλυκόφωνα κελαδήματα. Έπεφτε το ηλιοπύρι ζωντανό παντού σε στεριά και θάλασσα, στους σχισμένους τοίχους των ερημοκλησίων πέρα κ' εδώθε μέσα στα σαρακωφαγωμένα ξύλα των τάφων, κάτω στους υγρούς βυθούς και απάνω στον ξηρόν αιθέρα κ' εζωντάνευε κάθε οργανική σπορά και ανάσταινε από μία νεκρή χιλιάδες άλλες υπάρξεις· εχάριζε στον γέροντα νιάτα και τον νέον εγέμιζε συναισθήματα. Εγελούσαν οι λυγερές δυνατά και στο τρεμουλιαστό γέλοιο εμάντευα της καρδιάς τη φωτιά και τη λαχτάρα. Ετραγουδούσαν τα παληκάρια κ' έλεγαν με το τραγούδι και με το παίξιμο των ματιών, τον πόθο και τον καϋμό τους. Κ' εγώ που έβλεπα εκείνο το γοργοπαίξιμο, που άκουα εκείνα τ' ασημένια γέλοια σε κόλαση ήμουν από τη ζήλεια γιατί δεν ημπορούσα να είμαι σ' εκείνη την Παράδεισο! Αισθανόμουν την ψυχή ν' αλυχτά ζηλιάρα όλα εκείνα τα παληκάρια και δάκρυα ήθελα να χύσω πύρινα για την καταδίκη της σκληρής μου μοίρας. Μα οι βρύσες των ματιών μου ήσαν σφαλιστές και το δάκρυ επισοδρομούσε κ' εχυνόταν μέσα στο μυαλό, καυτερό και βαρύ σαν αναλυωμένο μολύβι. Το μυαλό δεν ήθελε να δεχθή το δάκρυ μου κ' εκλωτσούσε πάσχοντας να σπάση το καύκαλο και να χυθή ακράτητο. Το βάσανό μου αυτό εβάσταξε, λέγει, ως το ηλιοβασίλεμα, και τότε όλοι μαζί έφεραν το κεφάλι μου και το έθαψαν πίσω από της Παπαντής το Άγιο Βήμα· και θάφτοντας ετραγουδούσαν και μου έλεγαν:

— Στην άλλη ζωή!… στην άλλη ζωή!….

Μέσα στο καταφώνιασμα εκείνο ακούω μια φωνή να μου φέρνη το αέρι:

— Ε από το μπάρκο!…ε!…

— Αλλά τόσο ήμουν απελπισμένος, που δεν ήθελα να πιστέψω τα ίδια μου τ' αυτιά. Και όταν πάλι δυνατώτερη και πλέον κοντά εξαναδευτέρωσε, είπα πως ήταν κάποιος από τους συντρόφους μου που αγγελοκρούόταν. Αλλά, δόξα να έχη ο Θεός, δεν ήταν από τους συντρόφους μου· ήταν από μία γολέτα που έπεσε κοντά και μας έσωσε.

Λίγο έλειψε, ακούς, να φάμε και δεύτερο τράκο από τη γολέτα. Φανάρια εμείς δεν είχαμε καθόλου. Αλλά φως ακοίμητο το φως των καντηλιών μας, που δεν είχε σωθή το λάδι τους στου Χάρου τα παλάτια, εσυνάχτηκε νομίζεις ήλιος λαμπρός στα μάτια του σκύλου μας, και στην αγριοφωνάρα του, που δεν έπαυε αντηχώντας δυνατώτερη από το ρέκασμα του κυμάτου και του ανέμου

τον βόγγο. Εκείνο το ζωντανό σήμαντρο ακούοντας η θεόσταλτη γολέτα οδηγήθηκε να έρθη κοντήτερα και να μας σώση.

Όλοι εσωθήκαμε· ένας μόνον απόμεινε, ο σκύλος μας. Ένας με τον άλλον όλοι εδοκίμασαν να τον πάρουν αλλά κανένα δεν άφινε να τον πλησιάση. Του καπετάνιου που ετόλμησε να τον πιάση του έκαμε κουρέλια τον μουσαμά. Αναγκασθήκαμε να τον αφήσουμε. Και όταν κατά τα χαράματα, βολτατζάροντας να εύρουμε τον καιρό επεράσαμε πάλι αποκεί, είδα το μπάρκο να κατεβαίνη στα νερά ήσυχο, σαν καλόγνωμη ψυχή που έκαμε στον κόσμο την αποστολή της· και άκουσα για ύστερη φορά τη φωνή του σκύλου, να γαργαρίζη και να σβύνη μέσα στο ρέκασμα του κυμάτου και του άνεμου τον βόγγο, σαν να μας έλεγε κ' εκείνος με παράπονο:

— Στην άλλη ζωή!… στην άλλη ζωή!…

Δεν ξεύρω πόσον καιρό εκοιμήθηκα μέσα στη γολέτα. Μόλις επατήσαμ' εκεί, μας έγδυσαν οι ναύτες από τα ρούχα, που κολλημένα έβγαιναν μαζί με το δέρμα, μας επότισαν τσάι με το ρούμι και μας εξάπλωσαν στα ζεστά κρεβατοστρώσια. Όταν άνοιξα τα μάτια μου είμαστε ομπρός στα Μπουγάζια. Ο ουρανός χρυσογάλανος και η θάλασσα στρωτό κρυστάλλι. Οι μύριες της γλώσσες εφιλούσεν απαλά τις στεριές. Ανατολή και Ρούμελη, κάτασπρες από το χιόνι αστραποβολούσαν στο ηλιοπύρι κ' εκαθρεφτίζονταν στα νερά. Ψαρόβαρκες με τ' άσπρα και τα κόκκινα πανάκια τους, αρμένιζαν εδώ κ' εκεί στις χαρούμενες ακρογιαλιές, σαν θαλασσοπούλια που σκύφτουν να παιγνιδίσουν με το κύμα. Καράβια κάθε λογίς εκατέβαιναν με ολοφούσκωτα πανιά βαρυφορτωμένα· ανέβαιναν άλλα αδειανά από τα Μπουγάζια· και βαπόρια με τον μαύρο τους καπνό και τις βροντερές σφυριγματιές ανεβοκατέβαιναν. Απάνω από το κεφάλι μας επετούσαν σύγνεφα πουλιά, του ανέμου ταξειδιώτες πλέον ευτυχισμένοι και ανάσταιναν τον αέρα με χαρούμενο κελάδημα. Γύρω στα κάστρα ανέμιζαν σημαίες, πορφύρα βασιλική και ατίμητη και άστραφτε στον ήλιο των κανονιών το ατσάλι κ' εγελούσαν ειρηνικά οι οβίδες στημένες πυραμίδα και ηχολογούσαν οι σάλπιγγες κ' εκοκκίνιζαν δασοφυτρωμένες παπαρούνες τα φέσια των στρατιωτών και οι λόγχες τους εσπιθοβόλουν, κρίνα δροσολουσμένα πέρα στο βουνό. Χαρά και αγαλλίασι και θρίαμβο δόξας ετραγουδούσεν η γη και το στερέωμα. Ύμνο μεγαλόστομο έψελνε η πλάσις όλη στη ζωή, την αθάνατη και την πανώρια. Κ' εγώ αθέλητα έπεσα στα γόνατα και μ' επήραν τα δάκρυα. Αχ ναι· δεν φαίνεται όμορφος ο κόσμος στον άνθρωπο παρά όταν κινδυνέψη να τον χάση! Έβλεπα με τα μάτια ορθάνοιχτα και δεν ήθελα να πιστέψω πώς η θάλασσα εκείνη, ήμερη τόρα, μια νύχτα πριν ήταν τόσο άγρια και μανισμένη· πώς εκείνες οι στεριές τόσο γελαστές, λίγο έλειψε να γίνουν μνήμα μας παντοτεινό κ' εκείνοι οι ολόχρυσοι άμμοι που έλαμπαν αδερφωμένοι με τον ασημένιον αφρό, θα εχρησίμευαν για θλιβερό μας σάββανο!

Η γολέτα ήταν Γαλαξειδιώτικη του καπετάν Καρέλη. Ερχόταν από τον Σουλινά φορτωμένη σιτάρι για την Πάτρα. Ήταν όμως χολέρα στον Ποταμό

και θα επήγαινε πρώτα να κάμη κάθαρσι στις Δήλες. Ο καπετάν Καρέλης μας ερώτησε αν ήθελε κανείς να έβγη στην Πόλη· Μα όλοι μονόγνωμοι εζητήσαμε να μας πάρη στην Ελλάδα. Δεν ξεύρω γιατί όταν κανείς κινδυνέψη, επιθυμάει τόσο την πατρίδα και τους συγγενείς του. Πολλές φορές μου έτυχε να κινδυνέψω στη θάλασσα. Μία φορά επήγα να ψωφήσω από πλευρίτη στο Γερμανικό νοσοκομείο της Πόλης. Άλλη μία φορά στην κάθαρσι της Σινώπης έκαμα δύο μήνες από χολέρα. Στο Ταϊγάνι ένα χειμώνα έπεσα από το κατάρτι κατακέφαλα κ' έκαμα εφτά μήνες στο στρώμα. Μα πάντα μόλις έπαιρνα την καλήτερη, μονοφύσημα ετραβούσα για την πατρίδα. Και, στη θάλασσα που αρμενίζω, γλυκύτερες ώρες από εκείνες δεν εγνώρισεν ακόμα η ψυχή μου. Με τα δάκρυα στα μάτια έτρεχα και αγκάλιαζα όχι μόνον τους συγγενείς αλλά και κάθε συντοπίτη μου. Όλοι εφαίνονταν άγγελοι στα μάτια μου. Και οι πέτρες ακόμη επίστευα πως μ' εχαιρετούσαν και μου έλεγαν: Καλώς ώρισες, καλώς ώρισες!

Οι άλλοι βέβαια είχαν περισσότερο δίκηο να ζητήσουν την πατρίδα. Καθένας είχε τους γονέους, τους συγγενείς, τους φίλους του. Μέσα στη φρίκη και τα δάκρυα εκείνων, όταν θ' ακούνε τα φοβερά μας μαρτύρια, μέσα στα χάδια και τις περιποίησες που θα τους κάνουν, θα ξεχάση καθένας τα βάσανα του· θα πλακώσουν έπειτα τα βιολιά και το κρασί των φίλων και πάει πλέον, ούτε ήταν ούτ' εφάνηκε ο κίνδυνος.

Όμως εγώ τίποτε από αυτά δεν επερίμενα. Ούτε γονέους, ούτε στενούς συγγενείς, ούτε φίλους εγκαρδιακούς είχα εκεί. Από μικρός ορφάνεψα και από μικρός εξενητεύθηκα με τα καράβια. Πεντέξη μήνες πριν μ' εκατάφεραν και αρραβωνιάστηκα με μία φτωχούλα. Δεν την εσυλλογιζόμουν όμως παρά σαν έβλεπα τον αρραβώνα στο δάχτυλό μου. Μα τόρα από τη στιγμή που ευρέθηκα στη γολέτα, εκείνη πρώτη έλαμψεν εμπρός μου με τη φτωχή της φορεσιά και το σεμνό της ήθος, δακρυσμένη να δέρνεται και να στενάζη απάνω στο εύκαιρο μνήμα μου. Δεν ξεύρω γιατί ανάτειλε στον νου μου άξαφνα μια ιδέα πως η τύχη εκείνης ήταν να σωθώ εγώ· πως ο θεός ηθέλησε να μη μαραθούν παράωρα τα νιάτα της τα δροσερά, να μη δακρύσουν τα μάτια της τα ζαφειρένια, να μη μαυρίση η καρδούλα της πριν ανοίξη σαν τριαντάφυλλο στου γάμου τη δροσιά· να μη γίνη χήρα πριν νύφη γίνη η αρφανούλα! Και η αγάπη σε μια ώρα εφύτρωσε μέσα μου κ' ερρίζιασε σαν τον κισσό, που πιάνει κάθε κούφωμα και κάθε χαραμάδα και πρασινίζει και ανθοστολίζει αξεκόλλητα τους τοίχους του ερμόσπιτου! Την είχα εμπρός μου και ομορφιές της εύρισκα. Εμοσχοβολούσεν ο αέρας περίγυρά της· μουσική ουράνια ήταν η φωνή της· εγελούσε και οι άγριοι κάμποι άνθιζαν κ' επεντοβολούσαν. Δεν έβλεπα την ώρα να φτάσω στην Ελλάδα· Άμα φτάσω, έλεγα, είχα δεν είχα παράδες θα την έπαιρνα. Θα εχρέωνα το παλιόσπιτο! Ευγνωμοσύνη άμετρη αισθανόμουν για τη σωτηρία μου κ' έλεγα τον εαυτό μου χρεοφελέτη και ήθελα να την βαρυπληρώσω. Έστειλα γράμμα της θείας της από την Πόλη και της έλεγα να ετοιμασθούν για τον γάμο και πλακώνω. Εφανταζόμουν τη χαρά που θα πάρη, πώς θα λογαριάζη μία — μία ανυπόμονα τις ημέρες. Το σπιτάκι μου, που εσφάλισε αφότου επέθαναν τα

γονικά μου κ' εσκούριασαν οι κλειδωνιές του κ' εχορτάριασαν οι πόρτες κ' έπνιξε η αγριαγγαθιά και το μαμούδι την αυλή του, θα το στολίση έλεγα, εκείνη σαν νεράιδα· θα φυτέψη μηλιά στην πόρτα και κλήμα στην αυλή του· θα κρεμάση μοσχομύριστ' αφροκύδωνα απάνω από το κρεβάτι και ρόιδα πολύκλωνα ψηλά στη σκεπή!

Οι σύντροφοί μου, που γρήγορα εσυνήρθαν με το φαγί και την καλοπέραση, άρχισαν τόρα να διηγώνται τον κίνδυνό μας με περιφρόνησι και να παιζογελά ένας τον άλλον για τη δειλία του. Έπλαθε καθένας ό,τι του εκατέβαινε κ' επαρουσίαζε τον εαυτό του για ήρωα. Σ' εμένα μάλιστα που παραδομένος στο νεογέννητο αίσθημά μου ήμουν σαν αφαιρεμένος, ερρίχτηκαν όλοι και μ' επείραζαν στα γερά. Ο καπετάν Μπισμάνης δεν ήταν ώρα να φανώ εμπρός του και να μη μου φωνάξη γελώντας:

— Ε, Καληώρα· δεν πας λίγο να δουλέψης την τρόμπα;

Τέλος εκατεβήκαμε στις Δήλες. Ο Θεός να το κάμη λιμάνι! Όσο τον έχει στο σορόκο καλά· άμα όμως τον πάρη τρεμουντάνα και κατεβάση ο Τσικνιάς ουδέ βάρκα δεν μένει μέσα. Γυρεύουμε τόπο ν' αρράξουμε· πού ν' αρράξουμε; Εβδομήντα κομμάτια καράβια, μικρά — μεγάλα ήσαν αρραγμένα εκεί· χωριστά πεντέξη βαπόρια. Από τα κατάρτια και τα σχοινιά επίστεψα πως έμπαινα σε πυκνοντυμένο δάσος χειμώνα καιρό. Ως τόσο ήρθεν ο πιλότος και μας άρραξε σε μία άκρη, κατά τα Κοκκινάδια. Δεν αρράξαμε ακόμη και βλέπω άξαφνα τον καπετάν Μπισμάνη κατακόκκινον, ξεσκούφωτον, αναμαλλιασμένο να τρέχη στην πλώρη, να καβαλάη το μπαστούνι, ν' αρπάζη τον έξω φλόκο και χτυπώντας το στήθος του να βρίζη και να καταριέται και να θεορρίχνη. Κυτάζω καλά· το καταραμένο μπάρκο έστεκε δίπλα μας!

— Παλιοτσόπανε!… παπλωματά! καραβανά!… αλυχτούσεν ο καπετάνιος μας. Δεν εφοβήθηκες, μωρέ, το Θεό! τη θάλασσα δεν εφοβήθηκες! Μα έχω τις ελπίδες μου!… Θάλασσα, μωρέ, αν είνε θαν το δείξη, αργά — γλήγορα!…

Είδα κ' έπαθα ώστε να τον ησυχάσω. Τέλος επήρε να νυχτώνη και κακά σημάδια άρχισε να δείχνη ο καιρός. Ο ήλιος εβασίλεψε μαραμένος πίσω από τη Σίφνο. Τα ουρανοθέμελα εσκούραναν και οι χαμηλές στεριές άσπρισαν γύρω σαν κιμωλία. Της Τήνου το βουνό έβαλε τη σκούφια του και ο Τσικνιάς εσκοτείνιασε. Ασυνείθιστη κίνησις άρχισε στις Δήλες σαν σε μερμηγκοφωλιά κατά τα πρωτοβρόχια. Στο πόδι θαλασσινοί! Άλλοι στα σχοινιά, άλλοι στις άγκυρες, άλλοι στις βάρκες, άλλοι στα κατάρτια! Χέρια, πόδια, νύχια, δόντια σε κίνησι! Ένα καράβι εδώ εμάζωνε την άγκυρα· παρέκει άλλο έρριχνε και τη σπεράντσα· άλλο εκατέβαζε τις σταύρωσες· εδώ έπαιρναν πρυμόσχοινα, εκεί τα βαπόρια εκάπνιζαν. Επλάκωνε νομίζεις, επίβουλος εχθρός και καθένας ετοιμαζόταν να τον αντικρούση με όλα του τα σύνεργα.

Και αλήθεια σε λίγο επλάκωσεν ο εχθρός. Μαύρος, θεοσκότεινος, επέταξεν από τον Τσικνιά ο χιονιάς με άγριες φωνές και φτεροκοπήματα κ' έκαμε το

λιμάνι μαλλιά — κουβάρια. Εκεί ν' ακούσης τη σαλαλοή και τον θρήνο. Σίδερα εβροντούσαν, ξύλα ετρίζανε, φωνές αντηχούσαν και αλυχτήματα. Έκανες εδώ· τοίχος έπεφτε κ' εγκρεμιζόταν. Άκουες εκεί· λεύκες έγερναν ξεριζωμένες. Εδώ ετριζοβόλουν οξυές θεόρατες, εκεί εβροντούσαν χιλιόχρονες βελανιδιές, δεξιά εχούγιαζαν πεύκα φουντωτά, αριστερά εστέναζαν λυγερά κυπαρίσσα! Ένα Μυκωνιάτικο καράβι φορτωμένο ξυλεία και αρραγμένο κατάμπροστα, επετούσε τα σανίδια σαν πούπουλα κ' εσκέπασε τη θάλασσα ως πέρα στο νησί! Ένα τσερνίκι Σμυρνέικο κάρβουνα φορτωμένο, το άδειασε τέλεια. Μία σφουγγαράδικη μηχανή την έγδυσε σαν να την επάτησαν κουρσάροι. Τα βαπόρια επήραν τις άγκυρές τους και αγριοσφυρίζοντας ερρίχθηκαν στραβά επάνω στα πλεούμενα σαν πληγωμένο λεοντάρι, που με βρυχισμούς ρίχνεται να σπάση τη γραμμή των κυνηγών του και κατασυντρίβει ό,τι εύρη στον δρόμο του. Εμείς τυχερό και είμαστε στην άκρη κ' εύκολα αμολώντας την άγκυρα εβγήκαμε πέρα, κάτω από τις Μικρές Δήλες.

Όλη τη νύχτα εβάσταξε ο θρήνος. Και όταν έφεξε η ημέρα είδα το κακό που έγινε. Άλλα καράβια ήσαν μισοσπασμένα, άλλα γδυμνά από ξάρτια· ένα εδώ είχε τη μισή πρύμη φαγωμένη· άλλο εκεί ήταν δίχως μπαστούνι και φλόκους. Το Βασιλικό έγερνε κ' εκρατούσε καρφωμένο στην άγκυρά του ένα Σαμιώτικο τρεχαντήρι. Δεν ξεύρω πώς επήγα στην πρύμη και βλέπω τον καπετάν Μπισμάνη γονατιστόν πίσω στο τιμόνι να κλαίη και να μύρεται σαν γυναίκα.

— Τ' έχεις, καπετάνιε, τ' έπαθες; τον ρωτάω.

— Αχ, μωρέ παιδί! λέγει στενάζοντας· μ' οργίστηκε ο Θεός!… Ο κακομοίρης εχάθηκε, φτωχός άνθρωπος!…

Γυρίζω κατά τα Κοκκινάδια. Ο «Σωτήρας» μαδέρια ευρισκόταν απάνω στις πέτρες και κοντά οι ναύτες του, βρεμένοι ως το κόκκαλο, ετουρτούριζαν γύρω στη φωτιά. Και ακόμη κοντά ο καπετάνιος του, αναμαλλιασμένος και αγριομάτης εκύταζε τα ναυάγια σαν να εκύταζε των παιδιών του τα σκέλεθρα. Μωρέ μονοβδόμαδα έκαμε — έλαβε! Το ετίναξε απάνω του σαν αστραπόβολο! Αλήθεια ελυπήθηκα κ' εγώ το μπάρκο. Μα η θάλασσα έδειξε τη δικαιοσύνη της!…»

Ο Μπάρμπα — Καληώρας εσιώπησε τέλος. Αλλά το πλήρωμα έμεινεν εκεί άφωνο για πολλή ώρα. Δεν εσυλλογιζόταν κανείς τον κίνδυνο του Σπετσιώτικου μπάρκου, ούτε το φριχτό δράμα της Μαύρης θάλασσας και τη λύσσα των στοιχείων, ούτε τις παληκαριές κ' αισθηματολογίες του γεροναυτικού. Ποιος ολίγο ποιος πολύ τα έχουν όλοι περάσει, όλοι τα έχουν αισθανθή. Η ζωή των ναυτικών είνε ίδια και απαράλλαχτη: Κίνδυνοι στη θάλασσα, παλικαριές και αγάπες στη στεριά. Ό,τι τους έκαμεν εντύπωσι ήταν το πάθημα του «Σωτήρα». Καθένας είχεν εμπρός του ολοφάνερο το εκδικητικό κύμα, που καταπιασμένο ψιλά στα ομιχλωμένα και άξενα μέρη της Μαύρης θάλασσας, εκατέβαινεν όλο φουσκώνοντας και όλο βογγώντας

ως τα ήμερα ακρογιάλια της Ελλάδας για να τιμωρήση την προδοσία. Καθένας εφανταζόταν τη θεϊκή κατάρα, μαύρο πουλί ν' ακολουθή από ψηλά το καράβι και τέλος να του ρίχνεται, να το μαδά και να το πετσοκόβη με φριχτή ασπλαχνιά. Κ' έλεγε καθένας τη θάλασσα, που τόσους και τόσους θάφτει καθημερινά στα κύματά της, άγρυπνη να επιβλέπη τους νόμους των ναυτικών. Τρόμος και φρίκη τους είχε κυριέψει, σαν να την αισθάνονταν έτοιμη να ξεσπάση και εναντίον τους, αν ποτέ εφέρνονταν όπως ο καπετάνιος εκείνος. Και όταν ακούστηκε η καμπάνα της βάρκας, εσηκώθηκε καθένας κ' επήγε να πιάση τη δουλειά του, δίχως χωρατά και πειράγματα όπως άλλοτε. Μόνον ο Κώστας ο θερμαστής, πάντα ίδιος, ηθέλησε πάλι να κεντήση τον γέροντα:

— Έλα, πες μας Μπάρμπα — Καληώρα, πόσες φορές ναυάγησες;

Μα ο υποναύκληρος τόρα με την παλαιά του συνήθεια, εσηκώθηκε Ποσειδώνιος και αλύγιστος, τα μάτια του εσπιθοβόλησαν από θυμούς και φοβερίσματα και με την αρβανίτικη προφορά του κομματιαστή και βαρειά και συρμένη εγύρισε και είπε:

— Μωρέ, άιντε πορ!.. Εσείς να πάτε να βυζάχτε γάλα κ' ύστερα ναρθήτε να μιλήστε μεταμένα. Αμή!… τον καιρό που εγώ αρμένιζα τα πέλαγα εσείς δεν ήστε μουδέ σπόρος στ' αχαμνά του πατέρα σας!…

ΤΟ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟ

Γεροντομπασμένος ο βασιλιάς του Λιβόρνου δεν έχει πλέον όρεξι για τιμές, δεν έχει χέρι για σκήπτρο. Σάρακας τα χρόνια τον έρριξαν στα γηρατειά· τα γηρατειά σαπίλα ενέκρωσαν τις φιλοδοξίες. Χιόνι βρέχει στον Όλυμπο! Άσπρα κάτασπρα τα μαλλιά του κεφαλιού, τρεμάμενα τα πόδια, στείρα ταφόπλακα η καρδιά. Η νέα ζωή πολυθόρυβη, μεγαλοφάνταστη, αντρειωμένη σκορπά τριγύρω του, φεύγει και χάνεται σαν γάργαρο νερό που τρέχει κάτω από ρουπάκι κατάξερο. Πώς να την αισθανθή και πού να την ακολουθήση; Αδύνατον! Κράζει τον γιο του μονάκριβο βλαστό, παρακαλεί και λέγει του με σβυσμένη φωνή, με θολωμένα μάτια:

— Καλέ μου και χρυσέ μου έλα και πάρε τα. Ντύσου χλαμύδα το σιδεροπουκάμισο· βάλε το Στέμμα στεφάνι αγκαθερό· κράτει το Σκήπτρο κεντρί του έθνους σου, δέσποζε και κυβέρνα. Κυβέρνα σαν πατέρας και σαν βασιλιάς.

Το βασιλόπουλο πεισματικά του απαντά:

— Πατέρα σε ονομάζω και βασιλιά σε προσκυνώ. Δεν θέλω τίποτα· δεν πιάνω τίποτα. Κακότροπη Γοργόνα στέκεται δίπλα σου. Βασίλειο δεν ορίζεις· λαό δεν κυβερνάς. Ή τη Γοργόνα διώχνω ή εγώ χάνομαι.

Και παίρνει μια μπρατσέρα με κόκκινο πανί, καλά την αρματώνει, βγαίνει στο πέλαγο. Δεν έχει χάρι μόνον την παληκαριά μα σμίγει και τη γνώσι το βασιλόπουλο. Δεν παίρνει μόνον άρματα φονικά, δοξάρια και σαγίτες, σπαθιά και απελατίκια· μα και τροφές, βρώσι και πόσι για ξεγέλασμα. Παίρνει κρέατα — βόδια ολάκερα· παίρνει ψωμιά — φούρνους αδαπάνητους· παίρνει κρασιά — βαρέλια χιλιοστέφανα. Και βάνει πλώρη ίσα κατά το νησί.

— Ή σώνω το λαό μου ή εγώ χάνομαι· λέγει αποφασιστικά.

Γοργόνα την λέγουν οι ναύτες αλλά μοιάζει με σαλαμάντρα. Σαλαμάντρα κυματιστή, ολογάλαζη, πέτρινο ξερονήσι ανάμεσα στα διάφανα νερά του Λιβόρνου. Εκεί απάνω έμεναν οι αράπηδες, τέσσεροι αράπηδες αιμοβόροι και απάνθρωποι, στοιχειά του κόσμου, τρόμος των θαλασσινών. Ένας πατέρας ήταν, δύο του παιδιά κ' ένας ανεψιός. Σκληρός ο πατέρας, άκαρδα τα παιδιά, ο ανεψιός θεριόψυχος. Ούτε νόμο είχαν ούτε θεό. Μόνον μία τράτα καλαρματωμένη και γοργοκίνητη. Εκάθονταν εκεί κ' επαραμόνευαν νυχτόημερα τα πέλαγα. Και μόλις έβλεπαν κακότυχο πλεούμενο ν' αρμενίζη κοντά τους, όλοι μέσα στην τράτα και απάνω του. Ποιος ημπορούσε να γλυτώση; Ποιος ετολμούσε ν' αντισταθή; Εκούρσευαν το πράγμα, έτρωγαν τους ανθρώπους, εβύθιζαν τα πλεούμενα. Λάμιες της θαλάσσης κακόγνωμες.

Πολλά παληκάρια εκίνησαν κ' επήγαν να τους πολεμήσουν πολλά βασιλόπουλα ηθέλησαν να δοξασθούν με τον θάνατό τους. Μα όσοι και αν επήγαν κανείς δεν επρόφθασε να μετανοήση για το κίνημά του. Το άχαρο νησί σαν να ήταν δασοφυτρωμένο με το λησμοβότανο, τους εκοίμιζε παντοτεινά στα στέρνα του, έδειχνε στο ηλιοπύρι βωμούς τα κόκκαλα. Και οι αράπηδες θεριακομένοι, πάντα πικροί και αδάμαστοι εκάθονταν εκεί πνεύματα του απείρου, ανθρώπων όλεθροι.

Μα του Λιβόρνου το βασιλόπουλο δεν τα κυτάζει αυτά. Της νέας ζωής του έθνους του σαρκωμένος πόθος αυτό, τρέχει γοργά εμπρός του ελπιδοφορτωμένο και πολυκάτεχο. Οι ευχές του λαού δροσάτο γίνονται αέρι και φουσκώνουν το κόκκινο πανί· των θαλασσινών τα ευγνώμονα δάκρυα σμίγουν με το γαλάζιο κύμα και λαχτίζουν εμπρός ακόμη το σκαφίδι του. Έφτασε νύχτα στων θηρίων τη μονιά· έβγαλεν έξω τις προμήθιες όλες. Βγάζει τα κρέατα — βόδια ολάκερα· βγάζει τα καρβέλια — φούρνους αδαπάνητους — βγάζει το κρασί — βαρέλια χιλιοστέφανα. Βγάζει και τ' απλώνει όλα στην ακρογιαλιά κ' εκείνο κρύβεται με τη μπρατσέρα σ' ένα απόσκεπο λιμανάκι. Τάχα θα χορτάσουν τ' αχόρταγα στοιχειά με τις ασυνήθιστες προμήθειες;

Την αυγή με το σύθαμπο κατεβαίνουν οι αράπηδες στην ακρογιαλιά, βλέπουν τα κρέατα και τα ψωμιά. Τα βλέπουν κ' ερωτούν ποιος τάχα να τα έστειλε; Βέβαια κάποιος που τρομάζει τ' όνομά τους, τρέμει στον ίσκιο τους. Μα αισθάνονται μεγαλείτερη όρεξι παρά την απορία. Κάθονται, τρώγουν και παραχορταίνουν. Βλέπουν και το κρασί· το μυρίζονται. Περισσότερη έχουν δίψα παρά έκπληξι. Ρίχνονται και ρουφούν πάσχουν να ξεδιψάσουν.

— Μην το πίνουμε το δόλιο, μπάρμπα και δεν ξέρουμε το τι μας βρίσκει· λέγει μία στιγμή ο ανεψιός φρόνημα στον θείο του.

Χασονούσης θυμώνει εκείνος δίνει του μια μπάτσα και στραβώνει τη σαγώνα του. Και ρίχνεται πάλι στο κρασί ο γέρος· ρίχνονται τα δυο παιδιά· ρίχνεται και ο ανεψιός για να ξεχάση τον πόνο του. Ρούφα — ρούφα τ' αδειάζουν τα βαγένια. Αδειάζουν τα βαγένια, τυλώνουν τα στομάχια τους, σκοτίζουν τον νου τους. Αρχίζουν τα τραγούδια· πιάνουν τον χορό. Χορεύουν και χορεύουν ως που ξαπλώνονται στον άμμο αναίσθητα κορμιά. Πάγανα τόρα οι μαύροι δαίμονες!

Τότε αφίνει τον κρυψώνα του το βασιλόπουλο· κυτάζει άφοβα τους αράπηδες, χαμογελά και οικτείρει την κατάστασί τους. Δεν χάνει καιρό, δένει τους καλά, με βαρυές αλυσίδες τους φορτώνει, σαβούρα ρίχνει στη μπρατσέρα· φθάνει γοργά στο Λιβόρνο.

— Ο λαός μου εσώθηκε· συλλογίζεται πασίχαρος σε όλο το ταξείδι.

Ο γέροντας βασιλιάς απάνω στον ολόχρυσο θρόνο του παραλυμένος κοίτεται από τον φόβο και την απελπισία. Ερημιά τριγύρω και πένθος μέσα του. Η Δωδεκάδα τον παραστέκει χλωμή και τ' άρματα λαμπρά προστατεύουν την πολύτιμη ζωή του. Μα εκείνος ανήσυχος ένα άρμα προσμένει κ' ένα σύμβουλο· το παιδί του. Εμπρός το άψεγο κρύσταλλο του παραθυριού δείχνει του κάτω λιμάνι πολυθόρυβο· πανιά και άρμενο πλήθος, απέραντη θάλασσα που οργόνεται από σκαφίδια χίλια. Τα σκαφίδια όμως δεν έχουν γλώσσα γι' αυτόν· οι βίγλες δεν του δίνουν το ποθητό σημάδι. Η Γοργόνα, λέγει, του εκράτησε τον ακρυβογιό· έρημος θα μείνη και άβλαστος ο δοξασμένος θρόνος του στον αιώνα!

Άξαφνα, όμως διάπλατη ανοίγει η πόρτα και ξανθή αχτίνα μπαίνει μέσα το βασιλόπουλο.

— Πατέρα σε ονομάζω και βασιλιά σε προσκυνώ· λέγει γονατίζοντας εμπρός του. Όλα τα παίρνω τόρα και σ' αλαφρώνω τη ζωή. Ντύνομαι τη χλαμύδα το σιδεροποκάμισο· βάνω το Στέμμα στεφάνι αγκαθερό· παίρνω το Σκήπτρο κεντρί του έθνους μου. Κυβερνώ σαν πατέρας και σαν βασιλιάς.

Δεν επρόφτασε ν' αγκαλιάση το παιδί του ο γέροντας κ' έξω αντήχησε φωνή τρανολάλητη, άγρια και κακή, λέγεις και το ξερονήσι κοσμοχαλαστής εχύθη κ' εκύκλωσε το παλάτι.

— Εκδίκησι!… εκδίκησι!… διπλοτριπλώνει στα μεσούρανα η φωνή.

Και ο λαός συφάμελος ξαρματώνει τους φρουρούς, ανοίγει με τα τσεκούρια τις πόρτες, ανεβαίνει τις ταπητοστρωμένες σκάλες, σχίζει κουρέλια τις μεταξωτές κουρτίνες, συντρίβει τα βάζα, φθάνει αγριόθυμος εμπρός στον βασιλιά.

— Να σε ρωτήσω πατέρα μου δικαιοκρίτη· του λέγει. Με τι πληρώνει εκείνος που πατάει την καραντίνα;

— Με θάνατο.

— Υπόγραψε.

Πατάει πρόθυμα τη χρυσή βούλα του ο βασιλιάς στη θανατική απόφασι. Τότε του διηγήται ο λαός το κάμωμα του βασιλόπουλου. Κακή χολέρα εθέριζε τα περίχωρα και είχε κάθαρσι η πόλις. Όμως το βασιλόπουλο, τυφλό στον θρίαμβό του δεν επρόσμεινε πρώτα να καθαρισθή μα ήρθε γραμμή στο παλάτι. Ίσως έφερε την αρρώστια και μέσα στα σπίτια του.

— Ευχαριστώ! λέγει ο βασιλιάς δακρύζοντας. Παιδί μου το βασιλόπουλο· παιδί μου και ο νόμος. Το βασιλόπουλο αδίκησε το νόμο· εκείνος θα χάση το βασιλόπουλο.

Επήραν τον μονάκριβο βλαστό, στ’ άνθη τον έντυσαν και το άσπλαχνο λεπίδι του λαού έκοψε το βασιλικό δεντρί από τη ρίζα του. Τόρα καταμεσίς του Λιβόρνου οι αράπηδες στέκουν μαρμαρωμένοι, με τις αλυσίδες στο λαιμό βαριές, αιώνιο βάσανο της μαύρης ψυχής τους. Ο γέροντας πρώτος, απλωμένος προύμυτα στην πλάκα, τα χοντρά χείλη του ανοίγει φάραγγας, δείχνει τα δόντια του σαν να θέλη να χάψη τα πέλαγα. Τα δύο του παιδιά επάνω ανασκελωμένα, σηκώνουν τα μάτια με πόνο στον ουρανό, λέγεις και γυρεύουν το έλεος. Δίπλα ο ανεψιός με τη σαγώνα ξεκλειδωμένη μορφάζει απαίσια σαν να αισθάνεται ακόμη τον πόνο του. Κ' επάνω απ' όλους ολόρθο το βασιλόπουλο, ο νικητής και μάρτυρας, δείχνει τον θρίαμβο της χαράς και του θανάτου τη λύπη στο αγένειο πρόσωπό του.

Το τρισεύγενο θύμα έχει κακούργους για παντοτεινό θρόνο του. Η νέα ζωή πολυθόρυβη, μεγαλοφάνταστη, αντρειωμένη σκορπά τριγύρω του ακόμη, φεύγει και χάνεται σαν γάργαρο νερό που τρέχει κάτω από ρουπάκι κατάξερο. Και κάπου — κάπου φωνή τρεμάμενη, του λαού ίσως, ίσως του γεροντομπασμένου βασιλιά, θρήνος γίνεται και κράζει βοήθεια το βασιλόπουλο:

— Καλέ μου και χρυσέ μου, έλα και πάρε τα. Ντύσου χλαμύδα το σιδεροπουκάμισο· βάλε το Στέμμα στεφάνι αγκαθερό· κράτει το Σκήπτρο κεντρί του έθνους σου· δέσποζε και κυβέρνα. Κυβέρνα σαν πατέρας και σαν βασιλιάς!…

ΒΙΟΠΑΛΑΙΣΤΗΣ

— Να σου ειπώ, καπετάν Σταμάτη· εκείν' η γάμπια δε μου φαίνεται γερή.

— Δίκηο έχεις, καπετάν Βασίλη· και ο τρίγγος θέλει άλλαγμα. Μαράζι τώχω να περάσω τον Καβοντόρο και να μην πάθω από μια ζημιά. Πότε φλόκο θα μου σχίση, πότε κορζέτο θα μου κόψη σαν πράσο· πότε θα μου σηκώση μπαλόνι το φλις. Στο τελευταίο καβατζάρισμα μου 'σπασε τον τρίγγο στη βόλτα.

— Χοντρός κάβος π' ανάθεμά τον!…

Οι δύο μας στο κάσαρο του «Αϊνικόλα» εκουτσοπίναμε χιώτικη μαστίχα κ' ερρουφούσαμε το τσιμπούκι, προσμένοντας ανυπόμονα το φαγί. Τρεις ημέρες τόρα μας έδενεν εκεί, τον «Ταξιάρχη» το μπρίκι μου και το μπαρκομπέστια του καπετάν Τραγούδα κουραστική γαλήνη. Αλλά δεν είμαστε μόνοι. Μπάρκα, γολέτες, σκούνες, μπρίκια, τρεχαντήρια, νάβες έστεκαν σκόρπια εμπρός στην Τρωάδα. Κάπου τριάντα κομμάτια ολάρμενα. Και καθένα με τον δρόμο του. Μα τι δρόμο! ούτε τρίχα, δεν εσάλευεν από τη θέσι του. Όλα με το τσιμπούκι στη δύσι έβλεπαν, λέγεις, μαρμαρωμένα κάποιο φοβερό φάντασμα να προβάλη από τα ουρανοθέμελα.

Κάτω η θάλασσα στρωτή έμοιαζε λαπά χρυσογάλαζον. Εδώ κ' εκεί εμολύβιζεν από τον ίσκιο διαβατάρικου σύγνεφου. Αλωνάκια κροσσωτά, μακρυλαρίκια κρυσταλλόστρωτα, ριγωτά οργώματα, σχήματα λεπιδωτά έδειχναν απάνω — κάτω τον δρόμο των ρευμάτων και των ανέμων την άψυχη ορμή. Και παντού ολόγυρα οι αρμενιστάδες πλήθος, με το μικροσκοπικό πανάκι και τον μικροσκοπικώτερον κυβερνήτη τους, αρμένιζαν και αρμένιζαν της γαλήνης αλάθευτα σημάδια.

Ο ουρανός ψηλά σταχτογάλαζος άχνιζεν από το ηλιοπύρι. Ο Τρωαδίτικος κάμπος κυματιστός εχαμηλόγερνεν από της Ίδης τα ριζά ως τη θάλασσα. Χωριδάκια δενδροφυτευμένα επρόβαιναν εδώ κ' εκεί στα ψηλώματα· εκοκκίνιζαν οργωμένες οι πλαγιές και τα λακκώματα· γαλαζοπράσινη ομίχλη καθισμένη πέρα τα λιοστάσια και τις πουρναριές εσημάδευε. Η ζωή έπλεκε τον πλοκό της τόρα παντού ήμερον και ποθητόν, δίχως σάλαγον πολέμου και αρμάτων λαμποκοπήματα. Δίπλα η Τένεδος εφύτρωνεν από το κύμα κατάξερη, κοκκινόμαυρη, με τις φτερωτές των μύλων χασκισμένες σαν να

εζητούσαν ελεημοσύνη τον άνεμο· με τα κλήματα πρόθυμα στην ώρα ν' αναδώσουν τον ψυχόδροσο χυμό. Και κάτω στο μελαψό ακρωτήρι του Καραμπαμπά εμαύριζεν ίσκιος πελώριος, σαν να ήταν του Αχιλλέα ο ίσκιος κ' εζητούσε βασιλοπούλας αίμα στον τάφο του.

Αν δεν εδούλευε το πανάκι εδούλευαν όμως τα κουπιά. Οι πλέον ανυπόμονοι καπετάνιοι έβαλαν τις βάρκες να σύρουν ρυμούλκιο. Οι άλλοι έκαναν βίζιτες. Ποιος είχε να χαιρετήση αδερφό, ποιος πατέρα, ποιος συγγενείς, φίλους, πατριώτες. Πολλοί να ξεκαθαρίσουν παλαιούς λογαριασμούς· άλλοι να τελειώσουν συμπεθεριά· άλλοι να μιλήσουν για τα οικογενειακά τους. Τα έχει αυτά η θάλασσα. Χωρίζει για χρόνια και σμίγει στη στιγμή. Δεν έχεις πάντα στο χέρι τον καιρό και όταν τον εύρης τρέχεις μαζί του θέλοντας και μη. Το άτομό σου στην άκρη· δεν έχει θέλησι. Ως που να τον εύρης πάλι ναρκωμένον και τότε κάθου και κομπόδενε.

Έκαμα κ' εγώ κάμποσες βίζιτες. Είχα τα δικά μου, τις λειψοδοσίες μου. Το πρωί που εγύριζα στο μπρίκι από ένα Γαλαξειδιώτικο, κάνω έτσι και βλέπω τον «Αϊνικόλα» του καπετάν Τραγούδα. Μπρε, σαν τα χιόνια! Καιρούς και χρόνια είχα ν' ανταμώσω με τον φίλο μου. Δεκαπέντε κλειστά, όταν εμίσεψε από το νησί μας κ' επήγε να σμίξη με μια πιπεροχήρα στην Ατάλεια. Έλεγαν πως το ηύρε καλά με τη χήρα· παρά με ουρά. Έχτισε το μπαρκομπέστια κ' εφόρτωνε για λογαριασμό του. Είχε σπίτια, μαγαζιά, ταβέρνες, αποθήκες· χοντροκαραβοκύρης σωστός.

Πηδάω στη σκάλα, σκαρφαλώνω απάνω. Μπρε καλός τον! μπρε καλός των! Ματσ — μουτσ! Μας παίρνουν τα δάκρυα. Από τα δάκρυα επέσαμε στο τσιμπούκι και τη μαστίχα ώστε να γίνη το φαγί.

— Ξέρεις, μου λέγει ο καπετάν Τραγούδας· έχω μέσα και τον ανεψιό μου το Μανωλιό, το παιδί της Ζαφειρένιας!…

— Μπα! πού νε το;

Εγνώριζα καλά τον Μανωλιό. Ήταν παιδί μάλαμα, κάστρο καρδιά· δουλευτής τίμιος. Έκαμε χρόνο στο μπρίκι μου και λόγο δεν άλλαξα μαζί του. Η ματιά μου προσταγή· ο λόγος μου δουλειά του. Ήταν κ' εκείνος από τ' αποπαίδια της τύχης. Μόλις εγεννήθηκε ηύρε τα βάσανα εμπρός του. Λάμια τον εκαρτέραγεν η δουλειά, σίδερα η ανάγκη, θολό ποτάμι του γονιού το αμάρτημα. Ο πατέρας του ήταν καλός καραβοκύρης στο νησί μας· αλλά κάποια Κοντοσκαλιώτισα του εσήκωσε τα μυαλά. Και αν ήταν τα μυαλά, μικρό το κακό· του εσήκωσε όμως και το ψωμί των παιδιών του. Άφησε τέσσερα κορίτσα, τη γυναίκα του και τον Μανωλιό μικρόν κ' εκόλλησε μαζί της. Ούτε γράμμα, ούτε λεφτά έστελνε σπίτι του. Πού να χόρταση ο ρούφουλας! Τον εμάδησε καλά, του έφαγε και το καράβι κ' έπειτα μια κλωτσιά κ' έξω ο καπετάν Μαθιός. Έξω φτωχός και σακατεμένος. Γυρίζει στο νησί, βρίσκει το σπίτι πουλημένο, τις κόρες του ξενοδουλεύτρες, τον Μανωλιό

ναυτόπουλο. Ηθέλησε να πιάση δουλειά, να πληρώση τις ανοησίες του, το κακό που έκαμε στη φαμελιά του· μα ήταν αργά. Θέλεις από το πιοτό, θέλεις από κατάχρησες δεν ήταν ικανός ούτε φύλλο να σήκωση. Τον εμάζωξαν τα κορίτσια του και τον εδιατήρησαν ως που έκλεισε τα μάτια.

Ο Μανωλιός όμως δεν εμιμήθηκε τον πατέρα του. Ερρίχτηκε σύψυχος στη δουλειά και την οικονομία. Γυναίκες δεν ήσαν γι' αυτόν, ταβέρνες, παιγνίδια, καυγάδες τίποτα. Ίσα τον δρόμο του. Έτσι εκατάφερε να παντρέψη ως τόρα τις τρεις αδερφές του, να συγγενέψη με τα καλήτερα σπίτια.

— Ε, του λέγω Μανωλιό, μόλις τον είδα. Τόρα που έβγαλες αποπάνω σου το βάρος να κυτάξουμε να παντρεφτής κ' εσύ.

— Εγώ; λέγει μ' ένα πικρό χαμόγελο. Εγώ παντρεύτηκα. Πήρα τέσσερες γυναίκες.

— Τις αδερφάδες σου λες; Εκείνες με τη δόξα του θεού τις ξέκαμες. Μένει ακόμα η Ρούσα· μα κ' εκείνη, καθώς άκουσα, την έχεις αρραβωνιασμένη. Θα μάσης κ' εκείνης τα λίγα — πολλά της· κ' έπειτα να σκεφθής για λόγου σου.

— Τα μάζεψα κ' εκείνης· τα μάζεψα και τα 'δωκα. Προψές στην Πόλη έλαβα γράμμα και μου 'λεγε πως έκαμαν το γάμο στις δεκαπέντε του Μαρτίου. Ήπιαν λέγει και στις χαρές μου. Τις δικές μου χαρές!…

Επρόφερε τα τελευταία λόγια του με τέτοιο ανάμπαιγμα που ανατρίχιασα. Νομίζεις πως του ευχήθηκαν να πιάση τον ουρανό με τα χέρια.

— Γιατί όχι; του είπα· ήρθε η αράδα σου.

— Η αράδα μου για ταξείδι· αποκρίθηκε με το ίδιο χαμόγελο.

— Για ταξείδι! Α, το φιλαράκο! γυρίζω και λέγω του καπετάν Τραγούδα. Την έχει βλέπω και σημαδεμένη. Δεν μου λες κατά πού; Απάνω ή κάτω;

Δεν έδειξε ούτε την Άσπρη ούτε τη Μαύρη Θάλασσα.

— Κάτω· μου κάνει, δίνοντας μπηχτή.

Δεν υποψιάστηκα τίποτα και άρχισα να τον πειράζω. Η μαστίχα μου εκέντησε φοβερά την όρεξι κ' εμυριζόμουν λιμασμένος την τσίκνα του μαγειριού. Εκεί έβραζε το αθάνατο φαγί μας. Και φαίνεται δεν ήμουν εγώ μόνος που επεινούσα. Ήταν όλο το πλήρωμα. Τι τα θέλεις; Ο ναύτης δεν είνε πλασμένος για το καθησιό. Ζωή του είνε η τρικυμία, το πέλαγο· θάνατός του η γαλήνη. Μην τον αφίνεις να συλλογίζεται τον εαυτό του γιατί τον έχασες. Τους έβλεπα όλους τόρα νευρικούς, ανήσυχους, με κατεβασμένα μούτρα να τριγυρίζουν το μαγειριό. Ήθελαν να εύρουν δουλειά με το φαγί. Μερικοί καθισμένοι στην κουπαστή έπαιζαν πέρα — δώθε τα γυμνά ποδάρια τους με

τόση δύναμι, λέγεις και ήθελαν να τα ξεκλειδώσουν. Άλλοι αγκαλιασμένοι στο κατάρτι έσφιγγαν ζουλώντας άπονα το στήθος τους. Δύο — τρεις σκυμμένοι κάτω έβλεπαν το στεκάμενο νερό κ' εβλαστημούσαν, έφτυναν απάνω του με τρομερή αγανάχτησι. Ένας ερέθιζε τον μαύρο καραβόσκυλο να ριχθή στη γάτα και να την ξετινάξη. Ο υποναύκληρος με άλλους δύο, εμπάλωναν στην πλώρη ένα πανί· και οι λοιποί ορθοστεκάμενοι με τα χέρια σταυρωμένα, την πίπα στο στόμα εσήκωναν τα μάτια στα πανιά με απελπιστικήν αγωνία. Τι τα εκύταζαν; Ψώφια έστεκαν στη θέσι τους, αφούσκωτα, νυσταγμένα και τους ίσκιους έρριχναν συγχισμένους με τους ίσκιους των καταρτιών, των μακαράδων, των σχοινιών, έναν απάνω στον άλλον ως κάτω στο πενταπάστρικο κατάστρωμα.

Για μένα, για την πείνα μου ηύρεμα ήταν η κουβέντα του Μανωλιού κ' εξακολουθούσα να τον πειράζω αλύπητα.

— Έχει γρόσα;

— Ου! άμετρα.

— Έχει γλώσσα;

— Κατά τον καιρό. Τόρα είνε άλαλη· μα σαν θυμώση κουφένεσαι να την ακούς.

Και όλο εχαμογέλαε. Εγώ επίμενα.

— Ξέρει τραγούδια;

— Θάλασσα.

— Είνε άσπρη, μαύρη, γαλανή, μελαχροινή;

— Γαλανή.

Και το είπε με τόση πεποίθησι· εστύλωσε τα μάτια του στο κουφό κύμα με τόση τρυφεράδα που επάγωσα. Δεν κυτάζει αγαπητικός με τόσον πόθο την αγαπητική του. Αλλά κ' εκείνο ανάθεμά το — ναι το νερό, που ήταν πήχτρα εμπρός μας — έκαμεν άξαφνα κάτι σούφρες κρυσταλλορρόδινες κ' επάφλασεν εδεκεί, τινάζοντας διαμαντένιο αφρόδροσο, σαν ν' ανατρίχιαζε στο βλέμμα του, σαν να του έδινε αρραβώνα αιώνιον.

— Μπρε!

Με το πόδι εκούνησα κρυφά τον καπετάν Τραγούδα. Αλλ' εκείνος ερρουφούσε μακάριος το τσιμπούκι με τον κεχριμπαρένιο λουλά, με τη φέσα ορθή στο κεφάλι, με την βράκα χυμένη λόξες περίγυρα στο κεντητό πεύκι, λέγεις και αναπαυόταν απάνω στα πλούτη του. Δεν έδινε πεντάρα για τις

κουβέντες των φτωχών και των δυστυχισμένων αυτός. Ήθελε να είνε σκληρός και άπονος. Μόνον το εγώ του εγνώριζε. Όταν έμαθε την κακομυαλιά του γαμπρού του, τη δυστυχία της αδερφής του, των ανεψιών του τη δύσκολη ζωή δεν άπλωσε χέρι να τους βοηθήση. Επήγαν πολλοί να του παραστήσουν την ανάγκη τους, να του ζητήσουν συντρομή. Αλλ' εκείνος τον κουφό.

— Καθένας, έλεγε, κάνει την τύχη μοναχός του. Αλοί σ' εκείνον που περιμένει από ξένο χέρι! Αλοί στον κούκκο που γεννά σε ξένη φωλιά! Εγώ ναι εγώ — και δεν έλεγε πως αυτός ήταν πρώτος κούκκος — μόνος μου ηύρα την τύχη μου. Την έπιασ' από τα μαλλιά και την έσυρα υποταχτική μου. Ας το κάμουν κι' άλλοι. Εγώ μην περιμένουν να τους δώσω τίποτα!

Είπα πως επήγαν όλοι και του εμίλησαν. Ένας μόνον δεν επήγε · ο Μανωλιός. Φιλότιμο παιδί. Δεν επλησίασε τον θείο του παρά όταν αρραβώνιασε και την τελευταία του αδερφή. Και τότε όχι σαν συγγενής αλλά ναύτης. Και ο καπετάν Τραγούδας τον είχε όπως και τους άλλους ναύτες του. Τίποτα περισσότερο. Αν θέλης μάλιστα και κάτι λιγότερο από τους άλλους.

— Δεν κάνει, εσυλλογίσθηκε, να του δώσω θάρρος γιατί τεμπελιάζει. Κ' η τεμπελιά 'μπορεί να τον φέρη ίσα στο δρόμο του πατέρα του.

Εγύρισα πάλι στον Μανωλιό.

— Βρε παιδί μου, του λέγω · τι κουβέντες είν' αυτές;

— Καθώς μου βαρείς χορεύω, καπετάν Βασίλη. Τι θέλεις να σου ειπώ; Μου μιλάς για παντρειά σαν να θέλης να σηκώσω ένα σακκί στον ώμο. Καλά, το εσήκωσα · κ' έπειτα; Να σου ξεμολογηθώ λοιπόν σαν πατέρα μου · νέτα — σκέτα. Όρεξι δεν έχω να ζήσω πια · Δεν ξέρω γιατί · μα δεν έχω. Γνωρίζεις πως εδούλεψα από τα μικρά μου χρόνια. Όσο είχα εμπρός μου εκείνα τα κορίτσια ήθελα να ζήσω και να δουλέψω. Όχι να ζήσω μα και τρομάρα είχα μήπως χάσω άξαφνα τη ζωή και τ' αφήσω έρημα στο έλεος και την καταφρόνια του κόσμου. Έκανα τη νύχτα ημέρα. Όσο στέκει τ' αλόγου η ουρά κ' εγώ εστάθηκα. Σε πολλά η τύχη μου ήρθε κόντρα · κόντρα της εβγήκα κ' εγώ με τα όλα μου. Δεν είχα σκοπό να πισωπατήσω μηδέ τρίχα. Έμοιαζα μ' ένα γερό βαπόρι που έχει τους φούρνους αναμένους, τα λεβέτια ζεστά, γεμάτον τον ατμό και δεν τολμά μηδέ κύμα μηδ' άνεμος να του κόψη τον δρόμο. Ως τα προχθές που έλαβα το τελευταίο γράμμα στην Πόλη. Μόλις εδιάβασα πως έγινε και της Ρούσας ο γάμος ελύθηκαν ευθύς τα ήπατά μου. Θέλεις ήταν ανέλπιστη χαρά, θέλεις το θέλημα Θεού, άμα ετελείωσα, κάτι ανάλαφρο και κάτι ζεστό αισθάνθηκα να φεύγη από την καρδιά μου κ' έπεσα κάτω αναίσθητος. Από τότε δεν έχω πλέον όρεξι για δουλειά · ούτε για ζωή. Με φωνάζει ακαμάτη ο θείος μου κ' έχει δίκηο · το καταλαβαίνω πως έχει δίκηο. Μα τι να κάνω: Ως εδώ ήταν η συρμή μου. Έσωσα πες το κάρβουνό μου, έσβυσαν οι φωτιές, εκρύωσαν τα λεβέτια κ' εστάθηκα. Και καλά που έφτασα ως εδώ! Φαντάσου αν έμενα καταμεσίς του δρόμου ν' αφήσω την αδερφούλα

μου παραπονεμένη!… Τόρα — ώρα μου· δεν δίνω μια πεντάρα. Άσπρος άγγελος μονάχα και ας έρθη το γρηγορώτερο.

Κ' εστύλωσε τα μάτια του πάλι στο κύμα με κάποια έκφρασι σιγαλού πόθου, λέγεις κ' επερίμενεν απεκεί την απολύτρωσι. Κ' έλεγε τα λόγια του τόσο μετρημένα, τόσο απαλά και με αρμονία τόση, που επίστεψα πως ήθελε να γλυκονανουρίση και να πείση όχι εμένα αλλά τον ίδιον εαυτό του. Το μελαχροινό πρόσωπο, τα μεγάλα θαλασσά μάτια του, τα γενάκια του τα καστανά και τα σγουρά μαλλιά του έδιναν τόση σοβαρότητα και ειλικρίνεια στα λόγια του που μ' έπιανε σεβασμός. Δεν ετολμούσα να τον αντισκόψω. Τίποτε απάνω του δεν έδειχνε την απελπισία, πιστόν καθρέφτη βασανισμένης ψυχής. Όλα του ήρεμα σαν τη θάλασσα που μας εκρυφάκουε. Μόνον τα χείλη του μια — δυο φορές εσπαρτάρισαν άξαφνα, λέγεις και φλόγα ο λόγος έβγαινεν από τα φυλλοκάρδιά του.

Ετόλμησα τέλος κάτι να του ειπώ, να του αλλάξω τον νου.

— Μα παιδί μου!…

Αλλά μόλις άρχισα και βλέπω τον καπετάν Τραγούδα να πηδάη ξαφνισμένος απάνω.

— Στα πόστα σας! προστάζει με άγρια φωνή. Βάλε το τιμόνι στη μπάντα!
— Άλα, μόλα γάμπια!… Μπούκα τουρκέτο!…

Τρέχουν οι ναύτες θεότρελοι απάνω — κάτω· χαρά λάμπει στα μάτια τους! αστραπή τα χέρια εκτελούν τα προστάγματα. Άλλοι στα μπράτσα, άλλοι στις σκότες, άλλοι στα στράλια. Το βάρυπνο ξύλο εξύπνησεν ευθύς ψυχωμένη και αράθυμη Γοργόνα.

— Στη βάρκα σου, καπετάν Βασίλη, γυρίζει σε μένα· στη βάρκα σου και μας σήκωσε. Το φαγί το φυλάω γι' άλλη φορά, σαν ξανανταμωθούμε με το καλό.

Άνεμον ξαφνικά μας έβγαλε ο Καράμπαμπας. Εσφύριζεν άγριος και ανατάραζε από άκρη σε άκρη τη θάλασσα. Τα ξύλα, τόσες ημέρες ξένοιαστα, τ' άρπαξε στην τρελή του δύναμι και τα εσκόρπισε φτερά σε όλο το πέλαγο. Άλλα έρριξε στην άμμο της Τρωάδας, άλλα έχωσε στο λιμάνι της Τένεδος, άλλα εδιπλάρωσε στο Σίγκρι· άλλα εξώρισε κάτω για το κανάλι της Μάλτας. Άλλο δρόμο είχαν αλλού τα έστειλε. Έγινε, λέγεις η θυσία της Πολυξένης και ο ήρωας άφινε τα πλοία στη διάκρισι της Αθηνάς, να τιμωρήση κ' εκείνη τον ιερόσυλον Αίαντα.

Πηδάω στη βάρκα και τρέχω στο μπρίκι. Ο γραμματικός μου εκατόρθωσε να κρατήση τον «Ταξιάρχη» κ' έπεσα μέσα. Σοβράνο ήρθα στο μπαρκομπέστια του καπετάν Τραγούδα για να πιάσω τη γραμμή μου. Αλλά βλέπω εκεί με μεγάλη ταραχή. Ναύτες έτρεχαν, βάρκες έρριχναν στη θάλασσα, φωνές — κακό σαν να εβούλιαζεν άξαφνα το πλεούμενο. Ο καπετάνιος ορθός στο

κάσαρο, ξεσκούφωτος, κατακόκκινος εβλαστημούσε κ έβριζε κινώντας τα χέρια σαν φτερωτές.

Ορθοπλωρίζω δύσκολα και ρωτάω.

— Τ' είνε μωρέ; τι πάθατε; βοήθεια θέλτε;

— Ο Μανωλιός μας πνίγηκε!… ο Μανωλιός μας χάθηκε!… θρηνολογεί ο καπετάν Τραγούδας.

Η καταστροφή έλυωσεν ευθύς το χιόνι της καρδιάς του… Κακόμοιρο παιδί! Νερό επήγε να σύρη με τον κουβά, επαραπάτησε στο ξύλο, έπεσε — πάει. Όσο και αν εγύρεψαν οι βάρκες πουθενά δεν τον ηύραν. Το κύμα ζηλιάρικο τον εσφιχτόδεσε στην αγκαλιά του, για πάντα τον εκράτησε. Τάχα έκαμε την υπόσχεσί του; Ποιος ξεύρει.

Ο βιοπαλαιστής όμως αναπαύθηκε.

Ο ΕΚΔΙΚΗΤΗΣ

Είμαστε άντρες εμείς· ό,τι και να ειπής, είμαστε άντρες! είπεν ο υποναύκληρος, με τρανήν επισημότητα καθησμένος ανάμεσα στο πλήρωμα. Έλληνας! σου λέγει ο άλλος· δεν είνε παίξε — γέλασε. Έχουμε τα κακά μας — δεν λέγω τ' όχι· επήραμε δρόμο στραβό σαν το κακοκυβερνημένο πλεούμενο· μα δεν είμαστε και για πέταμα. Και να είμαστε για πέταμα δεν θα χαθούμε. Θέλουμε δεν θέλουμε θα ζήσουμε. Θα ζήσουμε και θα θεριέψουμε και θα δοξασθούμε όπως και πρώτα. Το σιδερόξυλο — σιδερόξυλο είνε όσο και αν το κουτσουρέψης· όσο και αν του μαδήσης την κορφή, αν του ζεματίσης τα φύλλα, αν του πριονίσης τα κλαδιά. Ο λέοντας — λέοντας λέγεται όσο και αν του ψαλλιδίσης τη χαίτη, αν του κόψης την ουρά, αν του βγάλης τα νύχια, αν του ξεριζώσης τα δόντια. Φτάνει το βρύχημά του να σε ρίξη στα Τάρταρα. Το έχει το σκαρί μας ναι· το θέλει η φύσις μας να είμαστε πάντα μεγάλοι. Όπου και αν γυρίσης σε στεριές και θάλασσες, σε νότον και βοριά, σε ανατολή και δύσι θα το ιδής γραμμένο. Και γραμμένο όχι με ανθρώπινο κοντύλι αλλά με το ίδιο χέρι, το αόρατο και παντοδύναμο του Δημιουργού. Είμαστε άντρες σου λέγω!

Να, κύταξ' εκεί· εκεί κάτω στην Ανατολή. Εκεί βγαίνει ο ήλιος· ήλιος λαμπρός και ζωοπάροχος, ανέσπερος και αΐδιος — ο ήλιος του Γένους μας. Όποιος δεν έχει μάτια εκείνος δεν βλέπει τη χαραυγή· εθνική χαραυγή, πόθος και καϋμός αιώνων όλων — όχι κουραφέξαλα.

Κύταξε γύρω μας: Θάλασσα φουρτουνιασμένη, ουρανός κατασκότεινος, στεριές σκουντουφλιασμένες, φορτωμένες δάκρυα και φαρμάκι — πένθος

άλυτον. Θεριά τα κύματα χτυπάνε το καράβι μας. Λύσσα και χολή μας πολεμά. Το νερό ανήμερο δέρνει τη στεριά, την τρώγει, την ξεσχίζει, την πετσοκόβει άπονα, όσο να κάμη τα πάντα θάλασσα και ν' απλωθή αχόρταγος ρούφουλας στον παράνομον κόσμο.

Μα γύρισε κατά την Ηράκλεια, στον υγρόν κάμπον ανάμεσα. Καιρός διαμάντι· ήλιος κατάργυρος· νερό τρισάγιο. Το μάτι του θεού εκεί έπεσε. Έχεις αρρώστια; πήγαινε να γιατρευτής. Έχεις πονόματον; άλειψε τα ματόφυλλά σου ν' αγναντέψης κόσμους. Είσαι κουφός; θ' ακούσης αρμονίες· βερέμης είσαι; Διγενής έγινες. Η κολυμπίθρα του Σιλωάμ εκεί βρίσκεται για μας. Κολυμπίθρα σωματική, κολυμπίθρα ψυχική, εθνική πρώτ' απ' όλα. Είνε η Αγιατράπεζα, η Τράπεζα της Άγιας Σοφίας, το προσκυνητάρι του Γένους μας.

*

Την άπαρτη Πόλη μας καταχτητού ποδάρι την επάτησε· — ποδάρι Βενετσάνου. Ο τυφλός Δάνδολος με ξεμωραμένου επιθυμία, έκλεισε στην άσαρκη αγκαλιά την άσπιλη παρθένα μας· εμάρανε τα ρόδα του προσώπου της με το βδελυρό του χνώτο· ερρούφηξε το τρισάγιο αίμα της με τα σαλιαριστά φιλήματά του. Εννιακοσίων χρόνων ένδοξη ζωή την έσβυσεν αυτός μ' ένα του σφιχταγκάλιασμα. Ο Λάσκαρης, φαρμακωμένης ώρας βασιλιάς, φεύγει μακριά συνεπαίρνοντας του έθνους την ελπίδα, την αθάνατη σπορά που θα γυρίση πάλι μιαν ημέρα θεριεμένος εκδικητής· Και ο καταχτητής, Φράγκοι και Βενετσάνοι και Γερμανοί αδέσποτοι, σαν το αψύ πουλάρι που τσαλαπατεί αναίσθητο με τα πέταλά του τ' αβρά λούλουδα, χύνονται απάνω της βίας και αδικίας και φόνου αχόρταγοι. Με τον σταυρό τους συντρίβουν τον σταυρό μας· με τη θρησκεία τους πελεκούν τη θρησκεία μας. Γκρεμίζουν εκκλησιές, ποδοπατούν καλλιτεχνήματα, μολύνουν αγιάσματα, αποτεφρώνουν πνευματικά αριστουργήματα. Και σφάζουν γέροντες, ατιμάζουν παρθένες, πατούν αρχόντων μέγαρα, ξαπλώνονται σε βασιλικά κλινάρια· νεκρούς γυμνώνουν ένδοξους, ποδοκυλούνε στέμματα θαυμαστά. Στενάζει η Βασιλεύουσα· μυρολογά η Σιών μας! Και ο Δάνδολος, γιος κουρσάρων δεν λησμονεί την τέχνη των πατέρων του. Κουρσεύει τα βαρειά μας κειμήλια, και θέλει με ξένα και αταίριαστα στολίδια να στολίση τη λιμνογέννητη πατρίδα του.

Γαλέρες φεύγουν και γαλέρες έρχονται. Παίρνουν τον πλούτο μας τον αδαπάνητο, τη δόξα μας την αβασίλευτη, τη λάμψι, τη σοφία, τα ιερά μας. Η Βενετιά τα δέχεται περίχαρη, στολίζεται και καμαρώνει σαν ξιπασμένη και άμυαλη τσιγγάνα. Ζώνεται το σπαθί του Κωνσταντίνου μας το ευλογημένο, που έχει στο θηκάρι του τον ουρανό με τ' άστρα, τη θάλασσα με τα καράβια, τη γη με τα κάστρα της· — ιστορία χρυσόγλυπτη του απέραντου Κράτους μας. Παίρνει την κολυμπίθρα την ιερή, που τόσοι εβαφτίσθηκαν πορφυρογέννητοι γίγαντες και βαφτίζει μέσα των εμπόρων τα παιδιά. Με τις χρυσόπορτες του Ναού μας στολίζει τον Άγιον Πέτρο της· στήνει στους πύργους της το Ρωλόγι, θαύμα του κόσμου, με τους Μάγους που χαιρετούν

ταπεινοί του Χριστού μας τη Γέννησι· στήνει στις πλατείες της τ' άλογα τ' ανεμοπόδαρα, ακράτητου λαού συμβολική παράστασις.

Γαλέρες φεύγουν και γαλέρες έρχονται. Παίρνουν τα πλούτη μας τη δόξα, τα ιερά μας. Αλλού τα πάνε στη Δύσι την τρισβάρβαρη, να ημερώσουν κ' εκείνης τους λαούς, να δοξάσουν κ' εκείνης τα χώματα.

Η Αγιατράπεζα όμως δεν ακολουθεί. Η πλάκα η πολύτιμη, που την έστησεν ο Ιουστινιανός στη μέση του Ναού, λαμπρό ζαφείρι στη χρυσή σφεντόνα του· η πλάκα που άκουσε τόσα Νικητήρια κ' εθυσίασαν απάνω της τα πάναγνα χέρια του Φωτίου, δεν πάει να κλεισθή σκλάβα στα επίβουλα τείχη, κάτω από τ' αρπαχτικά χέρια του Ινοκεντίου. Όχι· δεν πάει. Εκεί θα μείνη στους τόπους της τους ιερούς, κοντά στη σεβαστή κοιτίδα της. Άνοιξεν η καρίνα στα δυο κ' εγλύστρισεν η Αγιατράπεζα μέσα στα νερά του Μαρμαρά. Ο βούλκος έφυγεν από κοντά της όπως φεύγει η αμαρτία τον Σταυρό και ο χρυσός άμμος εστρώθηκε κλίνη πάναγνη από κάτω της. Και του Θεού το μάτι, του δικαιοκρίτη και παντοδύναμου, εστάθηκε απάνω της προστατευτικό και άγρυπνο, όπως μάνας μάτι στην κούνια του μονάκρυβου παιδιού της.

*

Και από τότε είν' εκεί καιρός διαμάντι, ήλιος κατάργυρος, νερό τρισάγιο. Μύρον ανεβαίνει από τον βυθό και απλώνεται στο πρόσωπο της θάλασσας περίγυρα και κάθεται χρίσμα σωματικό, χρίσμα ψυχικό, εθνικό πρώτ' απ' όλα. Όπως από το άγιο Δισκοπότηρο βγαίνει αόρατη η σωτηρία του χριστιανού, αόρατη θα βγη από μέσα εκεί και η δική μας απολύτρωσις. Η χαραυγή του Γένους μας εκεί θ' ανατείλη. Ναι, εκεί θ' ανατείλη. Προβαίνει ολοένα η Αγιατράπεζα και βούλεται να πιάση τη στεριά. Αργά ή γρήγορα θα την πιάση τη στεριά. Και τότε σε όλη την ελληνική γη από άκρη σε άκρη, από νότον και βοριά, από ανατολή και δύσι, ζείδωρος ήλιος θα πυρώση τους δούλους, καμπάνα θα σημάνη σε κάθε μιναρέ και τα τζαμιά θα ηχολογήσουν τη χριστιανική, την εθνική μας λειτουργία. Και τότε πάλιν η Χρυσόπορτα θα στολίση ελλήνων βασιλέων θριάμβους και τρόπαια.

Τότε θα πάρουμε και τα κουρσεμένα πίσω. Τα πλούτη μας, τις δόξες, τα ιερά μας. Θα πάρουμε το σπαθί του Κωνσταντίνου και την κολυμπίθρα του πορφυρογέννητου· τις πόρτες του Ναού μας, το Ρωλόγι των Μάγων, τ' άλογα τ' αράθυμα. Και θα μείνη πάλι φτωχή και ταπεινή ψαρούδισα η Βενετιά και η Πόλη μας θα γίνη αιώνων καύχημα και στόλος της Οικουμένης, όπως πριν την μαράνη του Βενετσάνου το προδοτικό αγκάλιασμα και το βάρβαρο ποδάρι του Τούρκου.

Ναι· θα ζήσουμε και θα θεριέψουμε και θα δοξασθούμε πάλι. Είμαστε άντρες εμείς· είμαστ' Έλληνες!…»

Και ορθός τόρα έρριξε τα μάτια φλογερά στις σκοτεινές στεριές, σαν προφήτης του Ισραήλ υμνώντας την γη της Επαγγελίας ο υποναύκληρος. Και δεν ήταν όχι ο ναύτης ο ταπεινός. Ήταν ο Ελληνισμός ολόκορμος, με την ακλόνητη πίστι των παραδόσεων και των θρύλων του.

ΟΙ ΣΦΟΥΓΓΑΡΑΔΕΣ

Ποτέ δεν την εζήλεψα την τέχνη του σφουγγαρά· ποτέ στη ζωή μου! Αγάπησα το πρόσωπο της θάλασσας, τους κόρφους, τα νησιά, τους θυμούς και τη γαλήνη της, μα τους θησαυρούς του βυθού της όχι· ποτέ! Από μικρός αισθανόμουν ανίκητη αηδία και τρόμο παράξενο εμπρός σε μια μηχανή. Δεν ξεύρω πώς μου εφαινόταν, δεν θυμούμαι πώς την επαρόμοιαζα, όχι όμως ποτέ με πλεούμενο, ευχή του θεού και καμάρι της θάλασσας. Κάτι επίβουλο και κάτι βδελυρό, του Σατανά χειροτέχνημα εφάνταζε πάντα στα μάτια μου. Όταν κάθε χρόνο, την εβδομάδα του Θωμά το νησί μας εβούρκωνε από το δειλό καρδιοχτύπι μανάδων και στεφανωτικών, αντήχαε από το επικούρειο γλέντι των βουτηχτάδων, εγώ δεν έβλεπα εμπρός μου παρά Λάμια τη Μπαρμπαριά, να στρώνη τα κρυσταλλένια κρεβάτια της για να πλαγιάση αξύπνητα εκείνους που ζηλεύουν τα πλούτη της. Και όταν πάλι το φθινόπωρο έβγαιναν όλοι στο ακρωτήρι να χαιρετήσουν την επιστροφή τους, εγώ με πικρή περιέργεια έτρεχα να μετρήσω πόσοι εγύριζαν παράλυτοι, κουρέλια πλέον άχρηστα της ζωής και πόσοι απόμειναν στο Ασπρονήσι των αράπηδων βρώσι και μπαίγνιο.

Μια χρονιά όμως λίγο έλειψε να τους ακολουθήσω κ' εγώ. Οι συνομήλικοί μου επήγαν όλοι κ' επήραν προκαταβολή από τον γέρο Μορφονιό τον μεγαλέμπορο. Επήραν τα λεφτά και με ρητή συμφωνία να τους κατεβάση με τα παιγνίδια στο καράβι όταν θα έφευγαν. Μ' εμέθυσεν η κακή παρακίνησι κ' επήγα μαζί τους. Ο μεγαλέμπορος μου εμέτρησε δύο «άγκουρες» κ' έναν «παπού»· μου έδωκε ακόμη και «νι φεούκ» για τρατάρισμα. Όλα μαζί χίλιες εκατόν εικοσιπέντε δραχμές. Δεν επήγα όμως να τα ξοδέψω στην ταβέρνα.

— Να μάνα, της λέγω· σου φερα τα πλάτικα. Μεθαύριο μισεύω με τους σφουγγαράδες.

— Φεύγεις με τους σφουγγαράδες! λέγει εκείνη αποσβολωμένη. Δεν πας καλήτερα να πέσης στο Μαντράκι! Γλήγορα να δώσης πίσω τα λεφτά. Ευκή και κατάρα μου άφηκεν ο συχωρεμένος ο πατέρας σου, σφουγγαράς να μη γένη κανείς από τη γενιά του.

— Ευκή και κατάρα!

— Ναι· τρέξε γλήγορα να δώσης πίσω τα πλάτικα.

— Μωρέ μάνα, δε βλέπεις που δε βρίσω δουλειά. Πώς θα ζήσουμε όλον τον καιρό; Τι θα φάμε;

— Τίποτα να μη φάμε· τίποτα! Να ψωφήσουμε στην ψάθα! Ο πατέρας σου το είπε ρητά: Κάλλιο ζητιάνος παρά σφουγγαράς!

Την άκουσα τη μάνα μου· έδωκα πίσω την προκαταβολή. Όχι τάχα πως ήμουν και τόσον υπάκουος. Αλλά η φυσική αντιπάθεια που έτρεφα στην τέχνη εξύπνησε πάλι μέσα μου μεγαλοδύναμη με τον πρώτο λόγο της γριάς μου. Δεν ημπορούσα όμως και να εξηγήσω τη σύμπτωσι που έδενε το θέλημα του πατέρα μου τόσο σφιχτά με το αίσθημά μου. Τι διάβολο! κληρονομιά το είχαμε πάππου προς πάππου. Εγώ εγνώριζα πως ο πάππος μου ήταν ο καλήτερος βουτηχτής του καιρού του και συχνά έβγαινε στην άμιλλα με τους Καλιμνιώτες. Και ο πατέρας μου ήξευρα πως έκανε την ίδια τέχνη ως τη χρονιά που εχάθηκεν ο αδερφός του.

— Δε μου λες μάνα· της λέγω το βράδυ που εγύρισα πίσω στο σπίτι, θυμωμένος από τα πειράγματα των συντρόφων μου. Γιατί ο πατέρας μου άφησε τέτοια εντολή στα παιδιά του;

— Να σου ειπώ, απάντησεν η γριά πρόθυμη· να σου ειπώ αμέσως. Και τήραξε να το φυλάξης κληρονομιά πολύτιμη στον νου σου. Εγώ δεν θα είμαι πάντα δίπλα σου όπως σήμερα να σ' εμποδίζω. Μα τη χειρότερη δυστυχία να βρης σφουγγαράς να μη γένης. Εσύ δεν τους επρόφτασες τους Ραφαλιάδες, της Ύδρας δυο στοιχεία, και δυο λαχτάρες της θάλασσας. Και όμως ο μικρότερος από αυτούς, ο Πέτρος Ραφαλιάς ήταν πατέρας σου· και ο μεγαλείτερος ο Νικολός, ήταν αρραβωνιαστικός μου. Θα ειπής πώς γίνεται; Να που έγινε. Οι δύο μαζί μεγαλόκορμοι, χεροδύναμοι, άτρομοι, ελέγονταν οι καλήτεροι βουτυχτάδες του νησιού μας. Καθένας έμπορος διπλή — τριπλή τους έδινε την προκαταβολή για να τους πάρη στη δούλεψή του. Αυτοί όμως είχαν πάντα τον Καλέμη και δεν τον άλλαζαν ποτέ. Μα εκείνη τη χρονιά η αμαρτία το έφερε να χωρίσουν. Ο πατέρας σου εμπήκε σε μια Αιγινήτικη μηχανή. Ο αρραβωνιαστικός μου έμεινε με τον Καλέμη. Μόλις επήρε την προκαταβολή έτρεξε κοντά μου.

— Πάρτα, Χρυσούλα, μου λέγει και φύλαξέ τα κόμπο. Αν γυρίσω πίσω να κάνουμε το γάμο και ν' ανοίξουμε το σπίτι. Αν με κρατήση άντρα της η Μπαρμπαριά, κάμε τα προικιά να τα χαρής με άλλον τυχερώτερον και καλήτερό μου.

Είδες τι γίνεται όταν μισεύουν τα σφουγγαράδικα. Έτσι και καλήτερα εγινόταν στον καιρό μας. Όλο το νησί έτρεχε στο ακρωτήρι να τους κατευοδώση. Τρομπόνια, καμπάνες, βιολιά, τραγούδια επλάνταζαν τον άστατον αέρα περίγυρα. Γλέντι μαζί και σύγκρυο. Άλλος κανένας χωρισμός δεν αναγκάζει τόσο την καρδιά να δείχνεται χαιράμενη ενώ λυώνει από το φαρμάκι της. Πού να τολμήσης να κλάψης!

Έφτασαν τέλος στη Βεγγάζη. Έφτασαν δυο, έφτασαν πέντε, δέκα — είκοσι πλεούμενα, παντοπωλεία τα ντεπόζιτα. Έφτασαν κ' έρριξαν κάτω σαν παιδιά τους τις μηχανές, δυο και τέσσερες το καθένα. Η έρμη θάλασσα της Αφρικής αντήχησε πάλιν από γέλοια και τραγούδια· οι κόρφοι της θερμοί ανοίχτηκαν ν' αγκαλιάσουν πάλι τη λεβεντιά της Ύδρας, της Αίγινας, του Πόρου και της Κάλυμνος. Πάσα ημέρα με την κονταυγή τα πανάκια κρίνα εφύτρωναν στη γαλανή απλωσιά τριάντα μίλια, σαράντα, πέρα στο πέλαγο και άρχιζε το κινδυνεμένο έργο του σφουγγαρά. Ένας ανέβαινεν, άλλος εκατέβαινε. Εκατέβαινε φτωχός και ανέβαινε πλούσιος. Ο πατέρας σου όμως το ίδιο. Ήταν ο ατυχώτερος εκείνη τη χρονιά. Μόλις έφτανε κάτω, έφευγε νομίζεις το σφουγγάρι από τα μάτια του. Εκαθόταν ώρες, έφερνε γύρα παντού, εψαχούλευε και τα θαλάμια ακόμη ως που τον ανέβαζαν με τη βία. Με όλη του όμως την επιμονή δεν εκατόρθωνε να ρίξη στο δίχτυ παρά καμμιά κιμούχα, κανένα σφόγγο. Πού και πού ν' ανεβάση και κανένα μελάτι. Επείσμωνε τότε ο μηχανικός και άρχιζε το βρισολούσι:

— Αμ και στον Περαία να βούταγες, καϋμένε, κάτι περσότερο θα έβγαζες. Ή μήπως είδες το ψάρι κ' εβιάστηκες ν' ανεβής. Μωρέ το παληκάρι της φακής!

Ο Ραφαλιάς εφουρκιζόταν στα λόγια του· αλλά και τι να κάμη; Οι μηχανικοί όλοι τους είνε μια πάστα. Όταν θέλουν να ναυτολογήσουν τάζουν λαγούς με πετραχήλια· γλυκομιλούν, περιποιούνται, δίνουν παράδες, κεράσματα· Όσο να τους ξεγελάσουν. Μια και τους έβαλαν στο καΐκι αλλάζουν αμέσως πρόσωπο και κουβέντα. Είνε αφέντες κι' είσαι δούλος τους. Ο Πέτρος Πίπιζας όμως, ο μηχανικός του πατέρα σου είχε και δίκηο περισσότερο. Δυο του βουτηχτάδες είχαν πάθει στο βούτημα. Τρεις λαμνοκώποι ήσαν άχρηστοι πλέον από τις πληγές των αράπηδων. Η φύσις είτε η τύχη, λέγεις για ισοζύγισμα έφερεν έτσι τα πράγματα ώστε την εποχή που κατεβαίνουν οι ναύτες μας εκεί, να κατεβαίνουν και οι αράπηδες από τα χειμαδιά τους. Η θάλασσα γεμίζει άρμενα · γεμίζει και η στεριά κουδούνια, γκλίτσες, πρόβατα και καλύβες. Ναύτες ηλιοκαμένοι εδώ· τσοπαναρέοι εκεί χαλκοπρόσωποι. Ο πατριάρχης τους ασπροφλόκατος, αρματοζωσμένος, με το καριοφύλλι στον ώμο και το τσιμπούκι στο χέρι, κάθεται σταυροπόδι στον άμμο και δεν αφίνει να γεμίση νεροβάρελο αν δεν πληρωθή πρώτα.

— Μπισμάτ!.. μπισμάτ!.. φωνάζει αγριόθυμος, ζητώντας με λιμασμένα μάτια ψωμί από τους ναύτες μας.

Πόσα και πόσα δεν γίνονται για το νερό εκεί κάτω! Πολλές φορές άνοιξε πόλεμος για τη στάλα κ' έρχονται οι καπετάνοι με τις βάρκες να κυριέψουν την πηγή και τρέχουν από τη στεριά οι ασπροφλόκατοι, παίζοντας τα γιαταγάνια και χτυπώντας τα σκουροντούφεκα για να τους ρίξουν πάλι στη θάλασσα. Όχι μια όχι δυο μα δεκαείκοσι φορές τον χρόνο, βλέπεις το αγνό νερό να στολίζεται με το αίμα των παιδιών μας και την πύρινη αμμουδιά να δαγκώνεται από τα κεφάλια των αράπηδων και το ακρογιάλι αναστατωμένο από πατήματα και άρματα σπασμένα και νεκρά κορμιά, σαν να επάλαιψαν

γίγαντες εκεί. Έτσι έγινε και φέτος και πολλοί καπετάνοι έκλαιαν τους ναύτες τους. Τους ναύτες όχι· μήπως εκείνοι τους εγέννησαν; Έκλαιαν τα χέρια που ήσαν ανίκανα να τους αποδώσουν δουλεύοντας την προκαταβολή. Τα χαμένα χρήματά τους έκλαιαν. Και τα περισσότερα είχε χαμένα ο Πέτρος Πίπιζας. Κάπου δεκαπέντε χιλιάδες δραχμές. Άφες τη ζημία· δεν είχε και ανθρώπους αρκετούς να κάμη τη δουλειά του. Πού να τους εύρη εκεί κάτω; Εφρόντιζε με το συχνοβούτημα των ζωντανών ν' αναπληρώση τους νεκρούς. Δος του λοιπόν βουτιά στη βουτιά. Ατμός η μηχανή. Κ' έτσι όμως δεν έμενεν ευχαριστημένος· όλο γρίνια και φωνές:

— Διαβολόσπορε!… Δούλευε το σταυρό σου! . . .

Μέσα το θεό σου κερατα΄ϊμ — κερατά! Αμή!… τις άγκουρες ήξερες να τις πετάς σαν χαλίκια, στους βιολιτζήδες!

Ο πατέρας σου έρριχνε το κεφάλι κάτω και δεν έβγαζε μιλιά. Ήρθε κ' εγάτιασε από το κακό του. Ούτε τραγούδι πλέον ούτε γέλοιο. Σκέψι μόνον και θυμό. Πρώτη φορά ο Ραφαλιάς άκουε στ' όνομά του τέτοια γλώσσα.

— Τ' έχεις μωρέ αδερφέ κ' έγινες έτσι; τον ερωτά μια Κυριακή που έσμιξαν ο δικός μου Μπα κ' έμαθες κακό χαμπέρι από το σπίτι; Μην πέθανε η μάνα μας; μην αρρώστησε η Χρυσούλα;

— Τι να σου ειπώ, του απάντησε πικραμένος εκείνος· δεν μπορείς να φαντασθής το κακό μου. Διάργυρος γίνεται το σφουγγάρι μπροστά μου. Άσε τα λόγια του μηχανικού άσε και τη ζημία. Μα τώχω για προσβολή. Ακούς ο Γρίτης ψεσινό παιδί και να βγαίνη με το δίχτυ γεμάτο πάσα φορά. Και τι; όλο μελάτι. Κ' εγώ που γέρασα στην τέχνη να μη μπορώ να πιάσω εκατό δράμια! Μα το σταυρό· θα κατεβώ καμμιά ώρα κ' εκεί θα μείνω από το κακό μου!

— Σώπα, καϋμένε· του είπεν ο άφτουρος γελώντας. Έτσι είνε το σφουγγάρι· θέλει τύχη.

— Μα τι τύχη και ξετύχη! Βλέπεις πολλές φορές γυρίζω απάνου — κάτου και δεν βρίσκω τίποτα. Και άξαφνα εκεί που ξεχωρίζω κανένα, και ρίχνομαι σαν πεινασμένος σκύλος να τ' αδράξω χαπ! και άλλος μου τ' αρπάζει.

— Τ' αρπάζει άλλος!

— Ναι· ώστε να σκύψω άλλος φανερώνεται, λες και τον ξερνά το κύμα και το παίρνει από τα χέρια μου.

— Και τον αφίνεις;

— Τον αφίνω. Μα τι να κάμω; Αφού το χουφτώνει πρώτος!

— Ωχ αδερφέ! δε μου λες έτσι παρακάθεσαι και μου κλαις την τύχη σου!… Τι σου φταί' η τύχη σαν δεν είσαι άξιος να ζήσης;

— Μα τι, καυγά να πιάσω;

— Καυγά βέβαια! Ναρθή άλλος να πάρη το δικό μου το ηύραμε και δε θα πιάσω καυγά! Μωρέ θα χυθώ απάνω του σαν το ψάρι. Τάχα γιατί κινδυνεύω εκεί κάτω· για γλέντι;

— Μα πώς θα μαλώσης· επίμενε δειλά ο πατέρας σου· η θάλασσα είνε για όλους.

— Δεν ξέρω 'γω για όλους για ξόλους· Είμ' εγώ εδώ· είνε δικό μου το λειβάδι. Άμα φύγω, ας έρθη άλλος να κάμη ό,τι θέλει.

— Μα πώς;

— Πάψε πια! τον έκοψεν ανυπόμονος ο Νικολός· δεν έχεις δίκηο· δεν σου φταίει η τύχη, μόνος σου φταις. Θα πάρης στο λαιμό σου τον κακομοίρη τον Πίπιζα!…

Έφυγε ξαναμένος ο πατέρας σου από κοντά του. Και όλη τη νύχτα δεν ημπόρεσε να κλείση μάτι. Τα λόγια του αδερφού ηύραν χωράφι γόνιμο την αράθυμη ψυχή του κ' εβλάστησαν κλαδιά και παρακλάδια επίφοβα. Δεν έβλεπε την ώρα να βάλη σε πράξι τις συμβουλές του. Μέσα στον ανήσυχον ύπνο του είδε πολλές φορές πως ήταν κάτω στον βυθό κ' επάλαιβε κ' εκονταροχτυπιόταν για ένα ψύχαλο σφουγγαριού. Ετσάκιζε πλευρά, κεφάλια έσπανε, ζεστά και αχνισμένα σωθικά εξέσχιζε λουρίδες με τα δόντια του· αίμα έπινε κ' εμάσα σηκότια ανθρώπινα σαν δράκος. Και όλα για το τιποτένιο ψύχουλο. Το άδραχνε τέλος νικητής στα χέρια του, έβγαινε απάνω γελαστός και το έδινε στον καπετάνιο, ελπίζοντας ν' ακούση τον γλυκό λόγο του κ' έναν έπαινο. Μα εκείνος σκυθρωπός, κρύος τον εδεχόταν σαν ν' αναγνώριζε τίποτα το κατόρθωμά του και δεν έβγαζεν από τα χείλη του παρά χολή το βρισίδι:

— Κεραταΐμ — κερατά!

Κ' εκείνος απελπισμένος ερριχνόταν πάλι στον βυθό και άρχιζε νέο ψαχούλεμα, έπιανε αγώνα νέον, έβλεπε πάλιν αίματα και κρεάτων ξεσκλήδια και πτώματα γύρω του.

Τέλος έφεξεν η αυγή και τα επρύμισε πάλι για το πέλαγο, η μηχανή του Πίπιζα. Ο Γρίτης από τα χθες είχεν ιδεί μια θέσι γεμάτη από μελάτι· καθαρό μελάτι· λειβάδι ατρύγητο. Το είπε κρυφά του μηχανικού κ' εκείνος εδιάταξε να τραβήξουν ανοιχτά, για να πλανέψουν τις άλλες που ερχόνταν κατόπιν τους. Ανοίχθηκαν κάπου εξήντα μίλια. Οι άλλοι που τους έβλεπαν άρχισαν να υποψιάζονται. Μωρέ κάτι σχοινί θα μας πλέξη το Αιγινήτικο κουρούπι· έλεγαν. Ως τόσο έρριξαν μια με την άλλη τους βουτηχτάδες τους οι μηχανές

και άρχισε στα γεμάτα το ψάρεμα. Παρατιμονιά τότε ο μηχανικός κ' ευρέθηκε πάλι το καΐκι στα νερά του.

— Έλα Ραφαλιά, ετοιμάσου· λέγει του πατέρα σου στα σοβαρά. Σε φέρνω σε βλισίδι. Αν δεν βγάλης και τόρα το δίχτυ γεμάτο, καλά θα κάμης να ταχτής καλόγηρος. Μη ντροπιάζεις άδικα τ' όνομά σου.

Εκείνη την ώρα επέρασε δίπλα και η μηχανή του Καλέμη με τον δικό μου. Κ' εκείνος εκαθόταν στην κουπαστή λαστιχοντυμένος κ' εσφόγγιζε με το μαντήλι το πρόσωπό του για να φορέση την περικεφαλαία.

— Τον νου σου Πέτρο! εφώναξε γελώντας καθώς είδε τον πατέρα σου. Άσε την τύχη να κάνη τη ρόκα της και θυμού τα λόγια μου. Σφυρί στ' αμώνι! σφυρί στ' αμώνι!…

Εκείνος δεν είπε τίποτα. Δεν ήθελε πλέον συμβουλές. Το επήρε απόφασι. Όχι μόνον σφυρί στ' αμώνι αλλά και μαχαίρι στην καρδιά! Έπαψαν τόρα οι δισταγμοί. Δεν θα καταντήση αυτός ανάμπαιγμα μέσα στους σφουγγαράδες!

Ως τόσο τον έντυναν οι άλλοι σαν γαμπρό. Σαν γαμπρό και μαζί σαν λείψανο. Ζωντανός έμπαινε· μα ποιος ξεύρει αν θα έβγαινε και ζωντανός; Ο βουτηχτής παίζει πασέτα τη ζωή του. Το γνωρίζουν όλοι· το καλογνωρίζει και πρώτος αυτός. Για τούτο μεταλαβαίνουν πριν φύγουν από το νησί· για τούτο οι καπετάνοι παίρνουν σάββανα, κεριά και λιβάνι μαζί με τη γαλέτα και τ' άλλα χρειαζούμενα. Τον ανθρώπινο φόρο θα τον πληρώσουν κάθε χρόνο στη θάλασσα όπως πληρώνουν στη Βεγγάζη τα ναυτιλιακά τους έγγραφα. Λίρες εδώ· εκεί ανθρώπους. Θέλει και το δικό του νόμισμα κάθε αρχή. Τέλος τον έντυσαν το λάστιχο, εφόρεσαν την ατσαλένια περικεφαλαία, του έζωσαν τη ζώνη με τα γατζούδια στη μέση, του εκρέμασαν τα μολύβια στην τραχηλιά, λαστιχένια βραχιόλια στα χέρια, παπούτσια μολυβοπάτωτα στα πόδια. Μόλις εκατόρθωνε να κινηθή από το βάρος. Επάτησε τέλος στη σκάλα, έκλεισαν καλά τον φεγγίτη και ο Πέτρος Ραφαλιάς αγνώριστος, ασούσουμος, ξένος από τον αέρα και τον κόσμο των ανθρώπων, άπλωσεν απάνω στα νερά σαν ν' άπλωνε στα βαμπάκια. Μια επάφλασεν η θάλασσα, βάραθρον άνοιξε και ο βουτηχτής ευρέθηκε μολύβι στον πάτο. Και αμέσως φούσκες πρασινόγλαυκες επήδησαν απάνω, μια κατόπιν της άλλης γοργότατα, λέγεις και νύφη κάτω έπαιζε κρυσταλλένια πεντόβολα. Τέλος δεντρί εψήλωσε σαν κυπαρίσσι λυγερό, συμμαζωχτό, με συντεφένιες χάντρες κινούμενες από τη ρίζα ως την κορφή κεφαλόβρυσου πήδακας. Μα ο πατέρας σου αδιάφορος, εστάθηκε στον πάτο σαν να εμπήκε σπίτι του. Εγύρισε τα μάτια ζερβόδεξα και εναγάλλιασε. Ο γεωργός έτσι δεν χαίρεται που βλέπει πολύκαρπο το χωράφι του· δεν φαντάζεται τόσο απολαυστικά τα κέρδη του. Τόρα, συλλογίζεται, θα ψαρέψω για καλά. Όχι το δίχτυ μου μα και απόχη θα γεμίσω. Και αρχίζει το θέρισμα. Απάνω εκρεμόταν μαύρο σύγνεφο του καϊκιού η καρίνα. Ολόγυρα το νερό πηχτό, σταχτοπράσινο σαν θαμπό κρύσταλλο τον εψηλαφούσε από παντού, τον έδενε σε μεταξένια βρόχια και σύγκαιρα του έδειχνε τον χιλιόμορφον

κόσμο που τρέφει και συντηρεί στο φοβερό κράτος του. Αναγέλες τα ψάρια χρυσόφτερα, ασημωμένα, εδιάβαιναν ολόγυρά του με φουσκωμένα τα λαιμά, τα σπάραχνα κατακόκκινα, ψιλό μαργαριτάρι τα δόντια στις δυνατές σαγωνίτσες τους, αεικίνητο τιμόνι την ψαλιδωτή ουρά τους. Πολλά έπεφταν απάνω του τυφλά, επροσόχθιζαν σαν ακυβέρνητα ξύλα στην περικεφαλαία του· άλλα εδιάβαιναν σαγίτες αργυρές από τα σκέλια του.

Κάτω φυκοστρωμένος ο βυθός άνοιγε πλατύς και μαλθακός στο βλέμμα του. Εδώ ακαλύφες βαθυγάλαζες έβγαιναν από την αμμουδιά σαν ολόκλειστα άνθη πορτοκαλιάς· άλλες ανοιχτές σαν κούπες και σαν αρχαία κύπελα· μερικές σαν κρίνα μεγάλα και άλλες έφευγαν ανεξάρτητες ψηλά, κρεμώντας κάτω μυριόχρωμο κομπολόγι τα γεννητικά τους μόρια. Παρέκει τερηδώνες σαν κοκκινόμαυροι σκώληκες, ντυμένοι στο καστανό χνούδι τους, ανάδευαν ανυπόμονες να κολλήσουν στο πλεούμενο και να κάμουν κόσκινο το ξύλο του. Αλλού της Αφροδίτης ο Κεστός μακρύς, κλωθογύριστος, ολομέταξος άπλωνε τις απαλές κορδέλες του σαν να εζητούσε κάτω εκεί το αιθέριο κορμί της θεάς του. Και παντού περίγυρα ξανθοπράσινα μαρούλια, τρανά χρυσόμηλα, χαμόκλαδα τριχοφορτωμένα, μούσκλια σγουρά, φυτά χιλιόπλουμα κ' αισθαντικά στο παραμικρό άγγιγμα έκαναν το μέρος κήπον ονειροφάνταστον. Και κόσμος μυστικός, κρυφός στα έθιμά του, στη γλώσσα, τους συλλογισμούς, οστρακοφόρος και λεπιδοντυμένος και αγκαθόφραχτος εγύριζεν απάνω — κάτω μέγας και αρειμάνιος σαν Γολιάθ ο ένας και άλλος ταπεινός, φοβιτσάρης, πάντα θύμα ο ένας τ' αλλουνού, τροφή του και συντήρησις. Κάπου εδώ άνοιγε σαν αντένες τα πόδια του κ' έτρεχε να συλλάβη τη σουπιά ο αστακός πνιγμένος μέσα στο μελάνι της. Κάπου εκεί φιλόστοργη καβουρομάνα έπαιζε λόγχες τα πόδια της, ανασκελομένη για να προφυλάξη τ' αυγά της. Παραπέρα η φώκια έρριχνε το βρωμερό αέρι του πισινού της δόλωμα για να σκάση το χταπόδι στο θαλάμι του· μα έξαφνα της άρπαζεν ο φοβερός αποκλαμός το μουσούδι κ' έσκαε θύμα της επιβουλής και της λαιμαργίας της. Και πέρα — δώθε βράχοι και άβυσσοι, λαγκαδιές και όρη με κάλλη και χρώματα μύρια, με θησαυρούς αμάλαγους, με κατοίκους και πετρώματα φύσεως αγνώστου και ζωής. Αλλά για εκείνα δεν εφρόντιζεν ο πατέρας σου. Ο σπόγγος ήταν εμπρός του και δεν έφευγε πλέον. Έρριχνεν αδιάκοπα στο δίχτυ του. Τόρα τάχα σε τι θα παραπονεθή ο Πίπιζας;

Άξαφνα σηκώνει γύρω τα μάτια του και βλέπει οργυιές δυο μακριά του ένα βράχο ψηλόν, απόκρημνον με δύο δεντράκια μονόκλαδα στην κορφή. Εφάνταζε μέσα στο νερό σαν γίγαντας με ανοιχτά χέρια. Και κοντά στη ρίζα του, απάνω στην ξανθή αμμουδιά είδε μία τούφα μελάτι διαλεχτό. Εμαύριζε πέρα σαν κατακαίνουργος κατηφές. Δεν χάνει καιρό και τρέχει να το αδράξη. Δεν ήθελε παρά δυο δρασκελιές ακόμη. Άξαφνο όμως από την κόχη του βράχου επρόβαλεν άλλος βουτηχτής. Έτρεχε κ' εκείνος ίσα στο μελάτι. Δρασκελιά ο ένας δρασκελιά ο άλλος έσμιξαν και οι δυο. Ο πατέρας σου όμως επρόφτασε κ' έβαλε το πόδι απάνω του.

— Τι θες εδώ; ρωτάει τον άλλον με νοήματα· είνε δικό μου· εγώ το πρωτόειδα.

— Μπα· κάνει ο άλλος· είνε δικό μου· τα φύλαγα από προχτές. Κάμε πέρα.

— Δεν με κουνάς αποδώ ούτε με φουρνέλο. Τράβα δρόμο σου.

Εκείνος ηθέλησε να τον σπρώξη. Ο πατέρας σου άναψε. Τα λόγια του Νικολού ήρθαν ευθύς διάβολοι και του εσήκωσαν τα μυαλά. Δεν το παίρνεις, συλλογίζεται που να χαλάση ο κόσμος. Ή θ' ανεβώ με το μελάτι απάνω ή αφίνω τα κόκκαλά μου εδώ! Καθώς έκαμε να σπρώξη δεύτερη ο βουτηχτής, σηκώνει γροθιά ο πατέρας σου και του δίνει στο στομάχι. Εκείνος πέφτει στα γόνατα σφίγγοντας την κοιλιά του από τον πόνο. Άξαφνα όμως πηδά στα νύχια, σηκώνει το καμάκι και χύνεται ξιφιός απάνω του.

— Ή μ' αφίνεις το μελάτι ή σου έφαγα την καρδιά!

— Α! όχι· εδώ σφαζώμαστε.

Και τραβά ο Ραφαλιάς τον φοβερό λάζο από τη ζώνη του. Τσιμπάει σύγκαιρα το σχοινί δυο φορές ζητώντας αέρα. Η θάλασσα επάνω άρχισε να σιγοτρέμη και να κυματίζη σκοτεινογάλαζη τόρα, κάπου με αφρούς πλατείς, κάπου με ήχους παράξενους. Ούτε βουτηχτής ούτε ο ανασασμός του εξεχώριζε πουθενά. Ένα ήταν το κύμα και μια η άρμη του. Σείσμα και τάραχον έβγαζε το μεγαθήριο, λέγεις κ' ήθελε να κρύψη επίβουλα το πικρό δράμα που άρχιζε στους κόρφους του. Το σκαφίδι ελαφρό με την αντένα ορθόγυρτη στο κατάρτι εσάλευε ζερβόδεξα κ' εκοντυλόγραφεν αόριστα ξώρκια ψηλά στο άπειρο. Και οι επιβάτες όλοι ο κολαουζέρης με το σχοινάκι του βουτηχτή στα δάχτυλα, ο μαρκουτσέρης στο μαρκούτσι, οι ροδάδες από δυο στη μηχανή, οι λαμνοκώποι στα κουπιά γυμνοτράχηλοι, δύο βουτηχτάδες ξαπλωμένοι καταηλιακού με χαλκοπράσινη όψι και μάτια βουρκωμένα, ακολουθούσαν του ξύλου το κύλημα μοιρολάτρες αδιάφοροι. Και στην πλώρη καθησμένος ο μηχανικός με το τσιμπούκι αναμμένο εκουβέντιαζε ράθυμα και αναπαυτικά με τον Καλέμη σαν να ήσαν στο τραπέζι κάποιας ταβέρνας.

Ο Αιγινήτης επήγε μακριά κ' έρριξε τον βουτηχτή του. Όμως δεν εύρισκε τίποτα εκεί και τραβώντας εμπρός έσυρε το καΐκι πάλι δίπλα στο καΐκι του Πίπιζα. Και άλλα όμως πεντέξη εψάρευαν ολόγυρα κ' εκουβέντιαζαν από μηχανή σε μηχανή, εμετρούσαν οι καπετάνοι τις ζημίες τους, έκριναν τον καιρό, ελογάριαζαν τους μήνες, έλεγαν για την εσοδεία της χρονιάς, για την ποιότητα του σφουγγαριού και για την τιμή που θα πωληθή στην αγορά της Αγγλίας και της Αμερικής.

— Τι τα θες; μ' έφαγαν τα πλάτικα εφέτος· είπεν απαρηγόρητα στενάζοντας ο Πίπιζας. Κοντεύει να μας πάρη ο Σεπτέμβρης κ' εγώ δεν έχω ούτε χίλιες οκάδες στο τεπόζιτο.

— Μα κ' εγώ έχω κάτι χαραμήδες! είπεν ο Καλέμης· άλλη χρονιά δεν μου έτυχαν τέτοιοι. Φοβούνται από τον ίσκιο τους. Δέκα — δώδεκα οργυιές δεν βουτούν παρακάτω.

— Στις τριάντα βρίσκεται, καπετάνιε· είπεν ο μαρκουτσέρης εκείνη τη στιγμή, βλέποντας καλά το μανόμετρο.

Εκείνος έκαμε πως δεν άκουσε κ' εξακολούθησε την κουβέντα του με τον Αιγινήτη. Είπαν για το κόντρα τεπόζιτο που μένει αρραγμένο στη Βεγγάζη· για το ξελιμπάρισμα του σπόγγου και για το σκυλόψαρο που άρχισε να φαίνεται στη θάλασσα. Ψηλά στον κατάγλαυκον αιθέρα ο ήλιος κόκκινος και γοργογύριστος εσκάλωνε στα μεσούρανα, χύνοντας λαύρα και νάρκη παντού. Κάτω μακριά γραμμή κάτασπρη σαν κιμωλίας χάραγμα, μόλις επρόβαινε η αμμουδιά της Αφρικής αχνοσκέπαστη και ακόμη μακρίτερα το Χαψίνι, έδειχνε την πυρωμένη χαίτη του κραταιός δεσπότης και φύλακας της ερήμου. Απέραντο εδώθε, μαυριδερό εχώνευε στα διάφανα ουρανοθέμελα το πέλαγο με κάποιο τρέμουλο, λέγεις και ανάσαινε δύσκολα. Πού και πού, από την απόστασι μικρά, σαν φελοί παραγαδιού εμαύριζαν τα σφουγγαράδικα δύο και τρία μαζί, άλλα μοναχικά και ίδρωναν τα δύστυχα κορμιά, νεύρα αδυνάτιζαν, νιάτα εγέραζαν, εκινδύνευαν ζωές για το άκαρπο χάρισμα της θάλασσας. Και κοντά στου Πίπιζα το καΐκι ένας με τον άλλον οι δουλευτές, γνώριμοι και φίλοι εδούλευαν μεστά και σύγκαιρα εφρόντιζαν να μάθουν τα νέα της πατρίδας κ' επειράζονταν πολλές φορές συναμεταξύ τους για την τραυλή προφορά του ενός, την ανισόρροπη κορμοστασιά του άλλου, τ' αδέξια κινήματα και την περπατησιά του τρίτου. Του ενός έλεγαν πως επαντρεύτηκε η αρραβωνιαστική του· άλλου πως τον αγαπούσε το Μαριωρή, ασχημομούρα και αλαφρόμυαλη στριγγλόγρια· τρίτου πως τον αποπαΐδισεν ο πατέρας του. Δυο παιδιά τέλος από το Αιγινήτικο καΐκι άρχισαν ν' αναμπαίζουν τους Υδραίους για τον εγωισμό και τη βάρβαρη προφορά τους. Απαντήθηκαν έλεγε, δυο καπετάνοι στο πέλαγο κ' ερώτησεν ο ένας τον άλλον πούθε ερχόταν. — Από το Ύδρ' από το Σπέτσ' απ' το χοντρό το θάλασσα· του αποκρίθηκεν ο ένας. — Και τι χαμπάρια; — Τι χαμπάρια; καλά. Απάν' από τον Αγιολιά έπεσε μια φυλλάδα· και το φυλλάδα έγραφεν: Όλος ο κόσμος να χαθή το Ύδρα Σπέτσα γιο. — Μαγάρι, Παναγία μου, να μείνουμε σπορήτες!… Κ' εσύριξε το ρο τόσον ατελείωτο που έσκασαν όλοι τα γέλοια και οι καπετάνοι έκοψαν τη σοβαρή κουβέντα τους. Αλλά του Ξακουστή που εγύριζε τη ρόδα δεν του άρεσε καθόλου η προσβολή κ' ερρίχθηκε στην πρύμη, έτοιμος να πηδήση στην Αιγινήτικη, να δείξη αυτός πώς αναμπαίζουν τους Υδραίους. Ο αναμπαίχτης έτοιμος κ' εκείνος εστάθηκε ολόρθος και τον επερίμενε, να τον σφινώση στα δυνατά μπράτσα του και να τον ρίξη στη θάλασσα.

— Ε μωρέ! φωνάζει στην ώρα ο Πίπιζας· τσιμπάει ο βουτηχτής· στη θέσι σου!

Άδραξε τη λάμα ο Αιγινήτης υπάκουος στη φωνή και το λάστιχο έχυσε ανέμου κύμα μέσα στην περικεφαλαία του πατέρα σου. Ανάσανεν εκείνος βαθειά, επήρε δύναμι και βαστώντας ψηλά τον λάζο ερρίχτηκε να ξετοπίση τον αντίπαλο. Μα ο άλλος τον επερίμενεν άφοβα· τρίχα δεν εσάλευεν από τη θέσι του. Και καθώς τον είδε να πλησιάση αρκετά μια έδωκε με το κεφάλι του στη βαλβίδα κ' εσφεντόνισε σύφουνα νερού στον φεγγίτη απάνω. Ο Ραφαλιάς τα έχασε. Το κλωθογύριστο κύμα εκάθησεν απάνω του σαν σύγνεφο και τον έκλεισε στα σκοτεινά. Ούτε βουτυχτή έβλεπε πλέον ούτε τίποτα. «Πάει, εσκέφθηκε, τόρα θα με φάη!» Αλλά για να μη χαθή άδικα εχαμήλωσε γοργά κ' έδοσε με τον λάζο του μπηχτή στα τυφλά. Στα τυφλά μα δεν έσφαλε. Ο λάζος εχώνεψε μέσα στο αριστερό πλευρό του εχθρού. Πορφυρή φούσκα επήδησεν άξαφνα μέσα στο ξανθοπράσινο νερό σαν πορτοκάλι. Μα εκείνος άρπαξε σφιχτά την τρύπα, έκλεισε καλά την βαλβίδα και ο αέρας φουσκώνοντας το λάστιχο τον έβγαλε απάνω μπαλόνι.

— Ά! συχτίρ! είπεν ο πατέρας σου· έλα τόρα να μου πάρης το μελάτι.

Έσκυψε σύνταχα και άρχισε να ξεριζώνη το σφουγγάρι. Δεν ήταν και μικρό πράγμα. Όλο το γάλα του να έστυβες, να έβγαζες όλη του την πέτσα πάλι θα εζύγιζε τις δύο οκάδες. Δεν επρόφτασεν όμως να το ξεριζώση ολόκληρο κ' εσηκώθηκεν ορθός, σαν να τον εκέντησε δράκενα. Γιατί απόμακρα είδε να έρχεται όγκος θεότρομος, μαύρος και γιαλιστερός. Το φοβερό σκυλόψαρο εμυρίστηκε το αίμα κ' ερχόταν κατ' απάνω του. Σαν πλώρη καραβιού αναποδογυρισμένη εσφίνωνε στο νερό η σαγώνα του και αποκάτω έχασκε κατακόκκινο βάραθρο ο φάρυγγάς του και τα τριγωνικά δόντια του τετράδιπλοι στίχοι άσπριζαν επίφοβα. Στα πλάγια του λαιμού πέντε γραμμές μεγάλες, κατάμαυρες εχόχλαζαν το νερό που έπαιρνε το στόμα του σαν σιφούνοι αδιάκοπα. Και πίσω το κορμί γιγάντιο, μελαψό, με τα φτερούγια του ανοιχτά πέρα — δώθε, με την ουρά γοργογύριστη σαν έλικας βαποριού έφευγεν εμπρός και αφροκοπούσαν τα νερά δαρτά και σκοτωμένα στο διάβα του. Τα ψάρια έτρεχαν κοπάδι, έφευγαν με τρελά πηδήματα αισθαντικά στον κίνδυνο και τον χαμό. Αλλ' όσα ετύχαιναν κοντά του το νερό αντί να τα φευγατίση, προδότης τα επαράδινε στο κύμα κ' έπεφταν αλύτρωτα μαζί στο αχόρταγο στομάχι του.

Όταν το κήτος είδε τον πατέρα σου η παράξενη φορεσιά του φαίνεται πως το ετρόμαξε κ' εστάθηκε δίβουλο και περίεργο. Ποιος ξεύρει γιατί τον επήρε; Τα μάτια του φωτεινοί γλόμποι εστυλώθηκαν ακίνητα επάνω του με κάποια έκφρασι κουτή και ξιπασμένη. Έπειτα άρχισε να φέρνη βόλτες τριγύρω του, να θέλη μια να πλησιάση και πάλι να πισοδρομή αναποφάσιστο. Ο δικός μας σκυφτός στα νύχια με το σταλίκι στον άμμο ακολουθούσε τα κλωθογυρίσματά του, εγύριζε σαν ξόανο στη θέσι του, απάνω στο μελάτι κ' εκύταζε τον εχθρό του κατάματα.

Από απάνω του ετσιμπούσαν το σχοινί κάθε λίγο.

— Έλα! τι κάνεις τόσην ώρα; καιρός να βγης · έτοιμος!

— Περιμένετε! τους ετσιμπούσεν εκείνος.

Πού να έβγη; Μόλις έκανε να τραβήξη απάνω το ψάρι θα ωρμούσε λάβρακας και θα τον έκοβε στα δυο. Τέλος σαν να εκουράσθηκε αργά — αργά επήγε, επλάγιασε στον βράχο και άρχισε να ξύεται. Έξυε την κοιλιά για να κοιμήση τη βουλιμία του. Ο βράχος με τα δεντράκια έτρεμε συθέμελα, σαν να τον έπιασε σύγκρυο.

— Τόρα κακά τα μπλέξαμε! εσκέφθηκεν ο πατέρας σου. Εδώ θα μας πάρη η νύχτα.

Αλλά με το σκοτάδι θα εκινδύνευε περισσότερο. Επήρε θάρρος και αποφάσισε με κάθε τρόπο να το διώξη από κοντά του.

— Το ψάρι κοντά μου · τσιμπάει απάνω · έτοιμοι!

— Έτοιμοι.

Τραβά τότε καταπάνω του με το καμάκι ψηλά, με την ξανθοκόκκινη περικεφαλαία θυσσανοσκέπαστη από το χοχλαστό νερό της βαλβίδας, με το μολυβοφορτωμένο στήθος αστραφτερό, με τα γατζούδια της πλατειάς ζώνης τρεμόλαμπα, με το σκοτεινό του λάστιχο θαλασσινός Άρης μέγας και άτρομος. Το θηρίο εσάστισε στην άγρια εικόνα, εδείλιασε με την τόσην ορμή του. Μωρέ τ' είνε τούτο! εκουτοσυλλογίσθηκε. Έκαμε δυο — τρεις φορές να σταθή και ν' αντικρύση ψυχωμένα τον εχθρό του · είπε πως θα κινήση κ' εκείνο να τον απαντήση στηθάτα. Μα τέλος ενίκησεν ο φόβος του. Μία έδωσε με την ουρά αφροκοπώντας τα νερά κ' εχάθηκε πίσω τους φάσμα πελώριο. Ο δικός μας έμεινε στην ίδια θέσι ως που εκαθάρισαν καλά. Τότε περίγυρα εψαχούλεψε τον βράχο · είδε πέρα — δώθε μήπως ελούφαζε πουθενά ο εχθρός. Τίποτα. Τ' απονέρια του μόνον έδειχναν ακόμη το γοργό διάβα του.

— Πάει στον άνεμο το κουτόπραμα · εσυλλογίσθηκε γελώντας με τον φόβο του.

Άδραξεν ευθύς το μελάτι, μια στο σχοινί κ' έφτασεν απάνω. Βρόντοι, φωνές, χτύποι, σφυρίγματα, πέτρες και ξύλα πλαταγιστά στη θάλασσα υποδέχθηκαν τον βουτηχτή, σαν να τον εχαιρετούσαν για το σφουγγάρι που έφερνε. Δεν ήταν για το σφουγγάρι. Ήθελαν να τρομάξουν τον καρχαρία, για να φτάση στο καΐκι άβλαβος ο πατέρας σου. Τέλος τον άρπαξαν τα παιδιά, του έβγαλαν την περικεφαλαία, τον εξάπλωσαν στο κατάστρωμα και άρχισαν να του γδύνουν το λάστιχο. Νόημα δίνει ο Πίπιζας και το καΐκι έβαλε πλώρη για το Ασπρονήσι.

— Μη φεύγεις, καπετάνιε· εψιθύρισεν αδύνατα ο Ραφαλιάς· έχει κάτω πολύ σφουγγάρι.

— Δεν πειράζει· μας φτάνει σήμερα· απάντησε κυτάζοντας αλλού εκείνος.

Υποψιάστηκε ο δικός μας κ' εσήκωσε το κεφάλι του. Βλέπει μία με την άλλη τις μηχανές να τραβούν όλες κατά τη στεριά.

— Μην έπαθε κανένας; ρωτάει τον μαρκουτσέρη.

— Ναι· κάποιος έπαθε.

— Από ποια;

— Δεν ξέρω· μακριά ίδαμε τη σημαία του μετζάστρα.

Έφτασαν όλες στο Ασπρονήσι· επήδησαν έξω τα πληρώματα. Καθένας είχε το καρδιοχτύπι του ώστε να ιδή τον νεκρό μήπως ήταν παιδί, αδερφός, συγγενής, φίλος. Όλοι έτρεμαν από την αβεβαιότητα. Τέλος έφτασε και η μηχανή του Πίπιζα και πρώτος επήδησε στην αμμουδιά ο πατέρας σου. Ωιμέ το φριχτό θέαμα! Ο Νικόλας Ραφαλιάς ήταν νεκρός στον άμμο με μια πληγή ορθάνοιχτη στο αριστερό πλευρό κάτω από την αμασχάλη.

Για το μελάτι ο πατέρας σου εσκότωσε τον αδερφό του. Τον έθαψεν εκεί στο έρημο νησί, δίπλα σε χιλιάδες άλλους άτυχους σαν αυτόν και πανέρμους και στον ξύλινο σταυρό του έγραψε μ' ένα κάρβουνο: «Αδερφοσκοτωμένος σφουγγαράς 1876!». Από τότε δεν εβούτηξε πλέον στη θάλασσα, δεν επάτησε μηχανή. Εκεί εκάθησε στο άκαρπο νησί, διώχτης των γλάρων και φύλακας των νεκρών. Τέλος με το πρώτο ντεπόζιτο που ήρθε να πάρη τρόφιμα ήρθε κ' εκείνος. Ετράβηξε ίσα στο σπίτι μου.

— Χρυσούλα, μου είπε κλαίοντας, και οι δύο μια την έχουμε την πληγή. Εσύ έχασες τον αρραβωνιαστικό σου κ' εγώ τον αδερφό μου. Το κακό που έκαμα σ' εκείνον ήρθα να το πληρώσω δουλεύοντας σκλάβος σ' εσένα. Θα γίνω άντρας σου.

Έτσι έγινε άντρας μου ο αντράδερφος κ' έγινε πατέρας σου. Μα δεν έζησε ούτε να σε γνωρίση. Νυχτόημερα τον ετυρανούσε η κόλασι κ' επέθανε μονοχρονίς. Αλλά την ώρα που εξεψύχαε δεν είχεν άλλη κληρονομιά να κάμη παρά τον ίδιο λόγο: Να μη σ' αφήσω και γίνης σφουγγαράς!»

Εφύλαξα την εντολή του πατέρα μου και δεν έγινα σφουγγαράς. Μα και τόρα που εγέρασα στ' άρμενα την ίδια αισθάνομαι αηδία εμπρός σε μια μηχανή. Δεν ξεύρω πώς μου φαίνεται όχι όμως ποτέ σαν πλεούμενο, ευχή του Θεού και καμάρι της θάλασσας. Κάτι επίβουλο και βδελυρό, του Σατανά χειροτέχνημα φαντάζει ακόμη στα μάτια μου.

ΚΑΒΟΜΑΛΙΑΣ

— Τι βοριάς και θρακιάς μου λέτ' εμένα!… τι βοριάς και θρακιάς!… είπεν ο Χούρχουλας κινώντας σοβαρά το κεφάλι. Άκου που σας το λέω. Τις φουρτούνες του Καβομαλιά δεν τις κάνουν ανέμοι.

— Αμ ποιοι τις κάνουν;

— Ποιοι τις κάνουν; Εγώ να σας πω. Όχι, σου λέγει, είνε χοντρός κάβος και χύνει το βουνό κ' έρχεται ο Θρακιάς από πάνω και βγάζουν αψάδα οι Βελανιδιώτισες! Κολοκύθια! Μωρέ τις φουρτούνες του Καβομαλιά δεν τις κάνουν άνεμοι…

— Μα ποιοι τις κάνουν, διάολε, πες μας λοιπόν! εφώναξεν ανυπόμονα ο Αλέξης Σκιαθίτης αράθυμος πάντα.

— Τις φουρτούνες του Καβομαλιά; Εγώ να σας πω· εγώ το ξέρω… Τις φουρτούνες του Καβομαλιά δεν τις κάνουν ανέμοι εγώ να σάς 'πω…

— Όχι να μη μας 'πης! τον έκοψεν άξαφνα ο Κώστας ο θερμαστής. Διάολε! κοντεύεις να μας βγάλης την ψυχή με τον Καβομαλιά σου! Για κάβο τάχα θα τον περάσης κι' αυτόν που τον κατάντησαν πουτάνα οι ψαρόβαρκες!… Δεν θέλουμε να μας πης τίποτα!

Κ' εγύρισεν αλλού το πρόσωπο, δυσαρεστημένος τάχα και άρχισε να ψιθυρίζη κάτι στο αυτί του συντρόφου του με αγανάχτησι, σαν να του έλεγε: «δεν υποφέρεται βρε αδερφέ, δεν υποφέρεται!…» Ο Χούρχουλας επήρε το πράγμα στα σοβαρά, εκύταξεν ερευνητικά τις φυσιογνωμίες των άλλων, ηθέλησε να τους χαμογελάση και μην ευρίσκοντας θαρρευτή απάντησι αναψοκοκκίνησε σαν παπαρούνα.

— Γιατί ρε παιδί; ετόλμησε μόλις να ρωτήση τον θερμαστή.

Ο Γιαννιός ο Χούρχουλας είχε τη μανία να διηγήται. Μόλις επαρουσιαζόταν η παραμικρή ευκαιρία να καθήση το πλήρωμα, έτοιμος αυτός ν' αρχίση τη διήγησι. Ποια διήγησι; Οποιαδήποτε. Δεν τον έμελλε ούτε για την υπόθεσι, ούτε για το μάκρος της. Ούτε αν ήταν αστεία, ούτε αν ήταν τραγική. Ούτε αν έβγαινεν από τα ξάστερα νερά της πραγματικότητος ή από την ελεφαντένια πύλη των ονείρων και το χρυσόθρονον αίσθημα. Ούτε και αν ήταν επίκαιρη εφρόντιζε. Είχε πεποίθησι στον εαυτό του κ' είχε την δύναμι να βαμπακοστρώνη τον δρόμο και να σέρνη σιγά και ανάλαφρα τα πλέον περασμένα στα μάτια των ακροατών του για τορινά, είτε και να μεταφέρνη τους ακροατές του στις μουχλιασμένες θήκες των περασμένων. Και είχε την τέχνη απάνω στην ξερή πραγματικότητα ν' απλώνη τη μεταξωτή σκέπη του ονείρου και κάτω από τ' όνειρο να θεμελιώνη ακλόνητα την ύλη της

πραγματικότητος, τεχνίτης θαυμαστός όπως ο μέγας ήλιος που σύγκαιρα ιδανικεύει με τις αχτίνες του το πέτρινο βουνό και το ανεμόπλεχτο σύγνεφο. Κ' εύρισκε πάντα τον τρόπο, κατά την περίστασι να μικραίνη είτε να πλαταίνη την υπόθεσί του, χωρίς ποτέ να την αφίνη τέρας των άλλων και σύχαμα. Όλα τα ήθελε ισόμετρα, ξάστερα και αρμονικά. Και ήθελε μόνον να τον ακούη το πλήρωμα.

Οι ναύτες τον ήξευραν καλά κ' εδιασκέδαζαν με τις αδυναμίες του. Πότε τον έδιωχναν τάχα από κοντά τους· πότε στην ώρα που εδιηγόταν άρχιζαν όλοι ομόφωνοι τον βήχα· πότε έπιαναν φιλονεικία και τον εσύγχιζαν και κάποτε έφευγεν ένας — ένας σιγά και τον άφιναν ολομόναχον να λέγη και ν' ακούη. Ο Γιαννιός εφουρκιζόταν κ' έβανε όρκο στις μάνας του τα κόκκαλα, στη θάλασσα που αρμενίζει, να μη διηγηθή πλέον τίποτα. Όχι μόνον να μη τους διηγηθή αλλ' ούτε και να τους μιλήση· ούτε να τους κάμη συντροφιά ποτέ. Και ήταν βέβαιος πως άμα χάσουν τη συντροφιά του, τα διηγήματά του μάλιστα άμα υστερηθούν θα σκάσουν όλοι από το κακό και την πλήξι τους. Δεν ήταν όχι καταλαχάρης άνθρωπος ο Γιαννιός ούτε έλεγε λόγια του ανέμου!…

Ίσως αυτή του η αυτοπεποίθησις δεν ήταν και καθόλου άδικη. Γιατί το πλήρωμα μόλις τον έφερνε σ' εκείνη τη θέσι έπεφτε πάλι και τον επροσκαλούσε κοντά του και τον επαρακάλει να ξαναρχίση, δίνοντάς του υπόσχεσι πως θα τον ακούση με προσοχή. Και ο Γιαννιός ασυνέριστος εξέχανεν τους όρκους και άρχιζε τη διήγησι δίχως χρονοτριβή. Εσυνείθιζεν όμως πρώτα με λόγια μισοκομμένα, με ύφος πολυκάτεχου ανθρώπου να συσταίνη στους ακροατές του εκείνο που θα διηγηθή. Τόρα με την πρώτη διαμαρτύρησι του θερμαστή και το παγερό ύφος των συντρόφων ο Γιαννιός έχασε το θάρρος του. Οι συμβιβασμοί άργησαν να έρθουν και αυτό τον απέλπιζε. Αλλ' άξαφνα επλησίασεν ο Μπαρμπαγιώργης ο ναύκληρος, είδε την ψεύτικη έκφρασι των ναυτών, τη στενοχώρια του κ' εμάντεψε όλα:

— Σώπα ρε συ· είπε στον Κώστα με αυστηρή φωνή. Άσε τον Γιαννιό να μας διηγηθή τίποτα.

— Ναι, έλα Γιαννιέ, πες μας! είπαν παρακαλεστικά και οι άλλοι ναύτες.

— Εγώ να σας πω, ναι· άρχισεν ευθύς εκείνος ξαναβρίσκοντας την ευθυμία του· κι' αν δεν σας λέγω αλήθεια, να τον έχω αντίδικο. Τις φουρτούνες του Καβομαλιά δεν τις κάνουν ανέμοι· τις κάνουν τα στοιχειά.

— Τα στοιχειά! μωρέ λόγο που μας είπες! εφώναξεν αναμπαιχτικά ο θερμαστής. Κ' οι ανέμοι τάχα δεν είνε στοιχειά; Ο Βοριάς δεν είνε στοιχειό ανήμερο που καταλεί πέντε στο φαγί και δέκα στην καθησιά του και αν δεν γεράση δεν ταξειδεύεται! Η Νοτιά δεν είνε χειρώτερη από πουτάνα που όσο γεράζει τόσο και ζετσιπώνεται! Ο Σορόκος, ο Γαρμπής, ο Γρέγος, ο Πουνέντες

όλοι τι άλλο είνε παρά στοιχειά, που αναταράζουν τη θάλασσα και καταντούν για μιας άχρηστα σανίδια τα καμαρωτά πλεούμενα; Μωρέ λόγο που μας τον είπε κι' ο Γιαννιός!

Εκείνος εγύρισε και τον είδε με βλέμμα παθητικό και αδύνατο.

— Μα τι πειραχτήριο είσαι συ δε μου λες; του είπε παραπονεμένα. Ποιος διάολος σ' έφερ' εδώ μέσα για τις αμαρτίες μου. Άσε ν' ακούσης πρώτα, μωρέ παλιόγυφτα! Τα στοιχειά του Καβομαλιά είνε ξωτικά. Όποιον ερωτήσης στα Βάτικα την ίδια ιστορία θα σου ειπή. Είνε χρόνια τόρα· πάππου προς πάππου! Είδες σαν φτάνουμε ανάμεσα Τσιρίγου και Αλαφονησιού που φαίνονται κρεμασμένα στο βουνά τέσσερα — πέντε χωριά; Είνε τα χωριά των Βατίκων. Και από αυτά το Φαρακλό είνε το μεγαλείτερο. Εκείνα τα χρόνια ο πλουσιότερος και δυνατότερος μπέης των Βατίκων ήταν ο μπέης του Φαρακλού. Ο κάμπος κάτω ως την Πεζούλα — τη Νεάπολι να ειπούμε — ήταν δικός του. Το Καστράκι στο ρίζωμα εκείνος το ώριζε· Ακόμη και τα εικοσιτέσσερα μοναστήρια του Καβομαλιά επλήρωναν φόρο σ' εκείνον. Οι πύργοι του ακόμη σώζονται σπαρμένοι εδώ κ' εκεί σε όλα τα κορφοβούνια, από τον Αρχάγγελο ως τη Μονοβάσια, δόξα στ' όνομά του και ντροπή στους δούλους του. Μα καμμιά φορά τα πλούτη και η δύναμις δεν φέρνουν τη χαρά και την ανάπαυσι. Ο Μπέης και η Μπέησα είχαν ακοίμητη οχιά τη λύπη που δεν αποχτούσαν ένα παιδί. Όσο εμετρούσε το βιός εκείνος και το έβλεπεν αμέτρητο, τόσο εθλιβόταν που δεν ήξευρε τον κληρονόμο του. Όσο έβλεπεν εκείνη τα ρούχα της, σαμούρια και λαχούρια, τα ολόχρυσα στολίδια της, τόσο εστέναζε που δεν είχε μια κόρη να τα χαρή και να τα ξανανιώση. Και όταν βράδυ έσμιγαν οι δυο τους στην κρεβάτα πόσοι πόθοι και τι καϋμοί σεμνοφτέρωτοι εγοργοπετούσαν γύρω στο πικραμένο το αντρόγυνο!

Τέλος θέλεις από τον θεό, θέλεις από τα μαγικά της Μπέησας απόχτησαν ένα παιδί· — μια μπεοπούλα παρόμοια της Ηλιογέννητης. Οι γονέοι της δεν είχαν πλέον πού να κρύψουν τη χαρά τους, πώς να προφυλάξουν από κάθε κακό το ακριβό τους απόχτημα. Δεν επρόφτασε να γίνη δέκα χρονών και άρχισαν τα προξενιά. Από τον Μωριά, από τη Ρούμελη, την Έγριπο και την Αθήνα οι πλουσιώτεροι και αντρειώτεροι μπέηδες και αγάδες, έστειλαν πλούσια κανίσκια ν' αρραβωνιάσουν τη Γκιουλχανούμ. Αλλά ο Μπέης όταν αποφάσισε να την παντρέψη δεν εύρεν άλλον καλήτερον από τον Μωσά Μπαρδούνια, τον ξακουσμένον Μπέη των Μπαρδουνοχωριών. Μ' εκείνον την αρραβώνιασε.

Αχ! κακό μάτι επαράστεκε στη χαρά της άμοιρης. Δεν επέρασαν τρεις ημέρες κ' έπεσε στο κρεβάτι χτυπημένη από κρυφή και άσχημη αρρώστια. Τρέχουν αμέσως οι διαλαλητάδες ολούθε, σε Μωριά και Ρούμελη, στα Δωδεκάνησα και τα Φραγγονήσα, στην Πόλη και τη Βενετία διαλαλούν και λένε: — Όποιος γιατρός βρεθή και γιατρέψη τη Μπεοπούλα του Φαρακλού να τον ντύση στο μάλαμα ο Μπέης ο αφέντης της και στ' ασημάρματα ο Μωσά Μπαρδούνιας ο άντρας της!…

Το ακούν και τρέχουν οι γιατροί με τα γιατροσόφια, οι γιάτρισες με τα βότανα, οι δερβισάδες με τα ξώρκια και τους ψαλμούς, οι παπάδες με τα τετραβάγγελα και τα θαυματουργά εικονίσματα. Μα όλα τίποτα δεν ημπορούν να κάμουν στην πικρή αρρώστια της πεντάμορφης. Λυώνει και σβύνει σαν τον ανθό στο ανθογιάλι του. Πάνε τα κάλλη, πάνε και τ' αρώματα. Μέσα στο απόμερο δωμάτιο του πύργου, το στρωμένο με χνουδωτούς τάπητες, στο απαλό κρεβατοστρώσι απάνω, δράκοι παλαίβουν δυνατά η ψυχή και το σώμα της. Τρομάζει εκείνο τη φθορά, τη μοναξιά του τάφου, των κοκκάλων την ασχημιά και πάσχει να κρατήση τον θεόσταλτον εγγυητή. Μα εκείνος βαργομισμένος από την ταπεινή φυλακή του ψηλώνει μάτια στον γαλανόν αιθέρα και τ' άπλερα φτερά κουνεί και λαχτίζει το σκεύος να το ρίξη από πάνω του. Κ' είνε μεγάλος ο αγώνας και βαρύς ο κάματος! Κουφό κονταροχτύπημα πέφτει τετράδιπλο και συγκλονεί την πλάσι και τρομάζει τη ζωή. Πώς έγιναν άξαφνα εχθροί και μισητά βαρούν κ' εγωιστικά σπρώχνονται οι χθεσινοί σύντροφοι, τα δύδιμα και τ' αχώριστα; Λέγει το σώμα τους άσβυστους καϋμούς, τους πόθους τους απλήρωτους, την αδοκίμαστη χαρά· λέγει και αναρρίχνεται στο στρώμα, ψηλαφά τα σεντόνια, σφίγγει με κερένια δάχτυλα τα προσκέφαλα, πάσχοντας να σφίξη τον δραπέτη άγγελο. Απάνω της σκυμμένοι, αχνοί και άλαλοι παραστέκουν οι γονέοι, ανίκανοι να συνδράμουν την κόρη στο χαροπάλαιμα. Και δεν ακούεται άλλο τίποτα, άλλο δεν κινείται και δεν κροτεί μέσα στο θλιμμένο δωμάτιο παρά το ανάλαφρο αγγομαχητό της μπεοπούλας, σαν να είνε το φτεροκόπημα της ψυχής.

Εκείνη την ώρα μπαίνει ένας και κράζει τον μπέη παράμερα:

— Ένας γέροντας λέγει, εφάνηκε στην Πεζούλα ερχάμενος από τη θάλασσα. Έρχεται να γιατρέψη τη μπεοπούλα.

Καθώς τ' ακούει εκείνος ευθύς αναγάλλιασε.

— Τρέξετε γλήγορα, λέγει στους ανθρώπους του· γλήγορα να μου φέρετε τον γέροντα.

Τρέχουν εκείνοι αστραπή, βρίσκουν ένα κοντό και κακοτράχαλο γεροντάκι καβάλα σε μια κασσέλα. Ήταν κασσέλα κ' έμοιαζε σαν χελώνα· ήταν χελώνα κ' έμοιαζε σαν κασσέλα. Τρέχει ο Μπέης, κατεβαίνει τη σκάλα και του πέφτει στα πόδια.

— Αμάν γέροντά μου· σώσε μου το χανουμάκι και ό,τι θες από μένα.

— Μη φοβάσαι μπρε! του φωνάζει εκείνος άγρια· όσο είμ' εδώ μη φοβάσαι! Μόνον ένα πράμα θα κάμης· να πάρης τη Μπέησα και να φύγης γλήγορα από τον πύργο. Και να διαλαλήσης στο χωριό πως με το ηλιόγυρμα οι χωριανοί να κλειώνται στα σπίτια τους συφάμελοι για τρεις ημέρες.

Ο Μπέης και η Μπέησα στην αρχή δεν ήθελαν με κανένα τρόπο να φύγουν και ν' αφήσουν μοναχή τη θυγατέρα τους. Μα ο γέροντας επίμενε ακλόνητος στον λόγο του.

— Αν δεν θέλτε είπε· αφήστε την να πεθάνη.

Τέλος έφυγαν οι γονέοι και ο γέροντας έμεινε ολομόναχος με την ομορφονιά. Ο γέροντας ήταν μάγος, από εκείνους τους μάγους που με τον λόγο ημπορούν να μαρμαρώσουν τη θάλασσα και να θαλασσώσουν τις στεριές. Η δύναμίς του όλη και η μαγεία του ήταν σ' εκείνη την κασσέλα που την έκανε όπως ήθελε: γοργοπόδαρο άλογο στη στεριά, τρεχαντήρι άφταστο στη θάλασσα και πουλί πετούμενο στον αέρα. Είχε κλεισμένα μέσα της εφτά φουσάτα ζωτικών το ένα φουσάτο φοβερώτερο και τρομερώτερο από το άλλο. Και μ' εκείνα έλεγε να γιατρέψη την Γκιουλχονούμ. Πιάνει γοργά και ανοίγει την κασσέλα· χύνει έξω όλα τα ξωτικά. Καθώς τα έχυσεν έξω κάποιο βαθύ βόγγισμα αντήχησε και τα όρη γύρω άρχισαν ν' αλληλοχτυπώνται σαν δαιμονισμένα.

Επέρασαν τέλος τα τρία ημερονύχτια, έγινε καλά η μπεοπούλα. Όχι μόνον έγινε καλά μα και πλέον όμορφη και γλυκειά και δροσερή από πρωτήτερα. Οι δύστυχοι γονέοι εκατάντησαν τρελοί από τη χαρά τους· δεν ήξευραν με τι τρόπο ν' αντιπληρώσουν τον γέροντα. Μα εκείνος δεν εφρόντιζε για τέτοια. Έτσι ήρθε· ήθελεν έτσι και να φύγη. Τάχα τι λόγο έχει κ' έρχεται η άνοιξι στη γη και πρασινίζουν οι κάμποι και λουλουδίζουν τα δέντρα και μεστώνουν οι καρποί και γίνονται τα ξερά χλωρά και τα ψώφια ξαναζούν; Ποια θέλει ανταμοιβή από τη γη, από τους ανθρώπους, τα δέντρα και τα ζωντανά; Καμμία. Έρχεται και περνά· έτσι ήρθε και θα περάση τόρα και ο Μάγος. Άρχισε να μαυλίζει τα φουσάτα για να τα κλείση πάλι στην κασσέλα. Μα εκείνα δεν θέλουν να τον ακούσουν. Μαυλίζει ξαναμαυλίζει· τίποτα! Κάπως εθύμωσαν με τα λόγια του κ' ερρίχθηκαν λυσσαμένα, κάνοντας άνω — κάτω τον τόπο περίγυρα. Άκουες φωνές, κλάματα, μοιρολόγια, βρισές, βλαστήμιες, δοντοτριξήματα, μουγκρίσματα, τραγούδια, τούμπανα, βιολιά και λαγούτα, συγκρατητά σφυρίγματα. Ο αέρας εγέμισεν από γλώσσες αόρατες, που καθεμιά είχε και τον σκοπό της. Έκανες εδώ, άκουες τ' όνομά σου· έκανες εκεί έχανες τη σκούφια σου. Έσκυφτες χάμω κ' αισθανόσουν άξαφνα φοβερή σφίνα να σου χωρίζη τα μηριά. Ευρέθηκαν άνθρωποι που εγύρισαν ημέρα — μεσημέρι θεόγυμνοι στα σπίτια τους. Τα χωριά ερήμαξαν· οι κάτοικοι εσφιχτομανταλώθηκαν μέσα· τα ζωντανά δεν έτρωγαν το χόρτο τους· Τ' αγρίμια περίφοβα εκλείσθηκαν στις μονιές τους· άδειασαν τα βουκολιά και τα βαλμαδιά· και τα γιδοπρόβατα του Σαρίγκαλου, του πλούσιου αρχιτσέλιγκα του Καβομαλιά εσυνεπήραν τα μαντριά κ' εγκρεμοτσακίσθηκαν στη θάλασσα.

Ο γέροντας επήγε να σκάση από τον θυμό του. Όλα τα ξώρκια είπε, μα κανένα δεν επιτύχαινε. Τα ξωτικά που άλλοτε έτρεχαν συμμαζωχτά στα πόδια του, τόρα εγύριζαν κοντά και τον επεριγελούσαν, του ετραβούσαν τα γένεια

κ' έπλεκαν πλεξίδες άλυτες τα μακριά του μαλλιά. Κ' εκείνος δεν ημπορούσε να καταλάβη τι έτρεχε, τάχα γιατί τα μάγια του έχασαν τόσο τη δύναμί τους. Έπεσε στη σκέψι και άρχισε ν' ανασκαλίζη με τον νου τα περασμένα.

— Μπρε! είπεν άξαφνα χτυπώντας το μέτωπό του. Τόρα μόλις εφωτίσθηκε. Ναι τόρα εθυμήθηκε πως μια στιγμή, όταν η μπεοπούλα έμενεν ακίνητη εμπρός του, βλέποντας το χυτό κορμί έκραξεν αστόχαστα:

— Μωρέ μήλο για δάγκωμα!

Κ' έσυρε το τρεμάμενο χέρι γλυκά και ανάλαφρα επάνω της. Με τούτο όμως ο γέροντας εμολήνθηκε και μολυσμένου άνθρωπου δεν πιάνουν τα μάγια ποτέ! Άρχισε τόρα να κλαίη και να μύρεται απαρηγόρητα. Τέλος εδεήθηκε του Θεού, ακόμη μια φορά να πιάσουν τα μάγια του, για να σώση τον τόπο από τα ξωτικά. Ο Θεός τον εισάκουσε και μ' ένα λόγο συνάζει τα φουσάτα και οργισμένος, σαν να έρριχνε θανάσιμους εχθρούς τα διασκορπίζει περίγυρα. Τρία ρίχνει στις Νεραϊδοσπηλιές, κάτι σταχτιές πέτρες που κρέμονται απάνω από τη χούνη του Λαχιού· άλλα τρία ρίχνει στον Κούνο ψηλά στο Παραδείσι και το φοβερότερο με βρισές και αναθέματα γυρίζει και το ρίχνει στον πάτο της θάλασσας αντίκρυ στο Τσιρίγο.

Για τούτο σας λέγω πως τις φορτούνες του Καβομαλιά δεν τις κάνουν ανέμοι! Ακούτ' εμένα· τις κάνουν τα στοιχειά!…»

Γιαννιός ο Χούρχουλας τελειώνοντας εγύρισε υπερήφανο βλέμμα, να ιδή και να χαρή με την έκπληξι των συντρόφων του. Πριν αφαιρεμένος στη διήγησί του, με τα μάτια ψηλά σαν ν' ακολουθούσε στον αέρα τα πράγματα που εδιηγόταν και τα φουσάτα που επερίγραφε, δεν είδεν ούτε τα χαμόγελα ούτε τα κρυφονοήματα των ακροατών του. Μα τόρα τους βλέπει όλους γύρω να κοιμώνται και να ροχαλίζουν. Δρόλαπας τον επλάκωσεν ο θυμός. Με τους ίσκιους λοιπόν εμιλούσε τόσην ώρα! Αναψοκοκκίνησεν, ετινάχθηκεν ορθός και αρπάζοντας τη σκάλα ηθέλησε ν' ανεβή, βρίζοντας θεούς και ανθρώπους. Αλλά οι ναύτες εξύπνησαν τότε, έσκασαν δυνατά γέλοια και ο θερμαστής το πειραχτήριο του Γιανιού, τον ακολούθησε φωνάζοντάς του:

— Άλλο ένα Γιαννιέ!… άλλο ένα και σώνει σου!…

Η ΚΑΠΕΤΑΝΙΣΑ

Τον καπετάνιο μας όλοι τον εμακάριζαν για την καλή καρδιά, τη γρήγορη γολέτα και την όμορφη γυναίκα του. Οι προξενήτρες στο νησί για να παινέψουν τον γαμπρό έλεγαν: Καλόγνωμος σαν τον καπετάν Παλούμπα. Οι ναυτικοί όταν ήθελαν να συστήσουν κάποιο καράβι: Καλοτάξειδο σαν τη γολέτα του καπετάν Παλούμπα. Και οι νέοι όταν εμιλούσαν για την

αγαπητική τους: Όμορφη σαν τη γυναίκα του καπετάν Παλούμπα. Ήταν φημισμένος σε όλα τα Δωδεκάνησα αυτός και το έχει του.

— Τήρα καλά, κακομοίρη· την καπετάνισα και τα μάτια σου! μου είπε όταν την έφερε στη γολέτα. Δεν ξέρεις, καλό παιδί, πόσο την αγαπώ!… Τρέμω να την αφήσω μονάχη και να φύγω.

Ε, καλά! και ποιος δεν το ήξευρε; Απάνω στα εξήντα χρόνια του ο καπετάν Παλούμπας αποφάσισε να παντρευτή. Το αποφάσισε όχι· ψέμματα είπα. Η τύχη το έφερε. Εκεί που εγύριζε σε κάποιο νησί είδεν άξαφνα τη Λενιώ να κολυμπά και ανατρίχιασε σύψυχος. Μια πάνα εσηκώθηκε από τα μάτια του και είδε τη ζωή καθόλου διαφορετική. Το βλέμμα της κόρης ράβδος έγινε μαγική του Μωϋσή και άνοιξε την πέτρινη καρδιά του ναυτικού κ' επήδησεν εκείθε κεφαλόβρυσο το αίσθημα. Το λυγερό κορμί που έφευγε λαυράκι στα νερά εξάφνισε στον οργασμό τα νεύρα του και το γέλοιο που απέμεινεν οκνό στον αιθέρα ετύλιξε τον απαλά σε πόθους και όνειρα.

Δεν χασομερίζει καθόλου. Πλένεται λιγάκι, βάνει τα γιορτινά ρούχα του, τη φουφουλοβράκα τσακιστή ανεμιστή, γαλάζες κάλτσες, μυτερά παπούτσια· ζώνη στη μέση κοκκινομέταξο ζωνάρι· περνά το κεντητό γιλέκο· λεβέντικα τσακίζει στο πλευρό το τουνεζίνικο φέσι και τρέχει στο σπίτι της Λενιώς. Πριν όμως πατήση στη βάρκα πισογυρίζει και κρεμά στην αριστερή μασχάλη χρωματιστό μεταξομάντηλο και παίρνει στο χέρι γαρουφαλοκέντητο πορτοκάλι. Το ένα γάμου κάλεσμα, το άλλο συμπεθεριάς σημάδι.

— Γεια σας κ' ήρθα, λέγει της γριάς. Είμαι ο καπετάνιος της «Κυραδέσποινας» που άρραξε προχτές στο νησί σας. Τ' όμορφο καράβι ταιριάζει με όμορφη καπετάνισα. Ήρθα να πάρω το Λενιώ γυναίκα μου. Αν είνε με το θέλημα του Θεού και την ευχή σου, αύριο τη στεφανώνω.

— Καλώς ήρθατε και καλώς κοπιάσατε σαν τον καλόν το χρόνο· απάντησεν η γριά γλυκομίλητη. Ο λόγος απ' το στόμα σου και στου Θεού τ' αυτί.

Ήταν έξυπνη η μάνα της Λενιώς, ψημένη στη ζωή, από τα μικρά της χρόνια χήρα. Ο άντρας της βουτηχτής, έγινε του σκυλόψαρου τροφή στης Μπαρμπαριάς τα νερά και άφησε πεντάρφανο το κορίτσι. Εκείνη επάλαιψε με τον κόσμο, ανάθρεψε γαρυφαλίτσα πρόσχαρη τη Λενιώ. Δεν έλεγεν όμως ποτέ να της δώση άντρα γέροντα. Ούτε καν εδιάβαινε στον νου της τέτοιο κακό. Όταν συχνά — πυκνά εσυλλογιζόταν τον γαμπρό, έβλεπε πάντα ένα μεστωμένο και γερό παληκάρι χρόνων είκοσι με κατσαρά μαλλιά, μουστάκι μαύρο, βλέμμα ζωηρό, δυνατά μπράτσα και στήθος πλατύ ν' αντιστέκη άφοβα στου πελάγου τη μανία και ν' αλλάζη άκοπα της τύχης τον κατατρεγμό. Αλλά τόρα μόλις είδε τον καπετάν Παλούμπα καλοδέματον αληθινά, πάντα όμως ψαρομάλλην, ταμπακορρούφην, σαλιάρην και τέλος γέροντα, δεν εδίστασε να δώση αμέσως τον λόγο της. Γέροντας, σου λέγει, αλλά καπετάνιος· και καπετάνοι δεν βρίσκονται κάθε ημέρα στο νησί!

Ο καπετάν Παλούμπας εστεφανώθηκε τη Λενιώ και μόλις έφτασε στη Σύρα ολάκερο βιος εξώδεψε για τα στολίδια της.

— Γυναίκα μου, κυρά μου, αφέντρα μου! να τα φορής να χαίρεσαι· της είπε δακρύζοντας από χαρά και περηφάνεια όταν την είδε λαμπροστολισμένη σαν την Ηλιογέννητη. Αν δεν σου φτάνουν αυτά, σου παίρνω κι' άλλα. Κι' αν δεν αρκούν κ' εκείνα, πουλώ και τη γολέτα μου να σε χρυσοντύσω σαν την Τηνιακιά.

Εκείνη δεν είπε τίποτα, μόνον απόμεινε κυτάζοντας λαίμαργα τα φανταχτερά ρούχα της. Καθρέφτης ο ίσκιος της. Και όταν αργά εσήκωσε τα μάτια επάνω του, το πικρό χαμόγελό της δεν ήθελε να ειπή αν έβγαινεν απρόθυμη από το νησί είτε αν της έδωσαν άντρα γέροντα.

Μέσα στη γολέτα είμαστε όλοι και όλοι έξη νομάτοι. Ο καπετάνιος με τον γραμματικό του δυο· εγώ και το ναυτόπουλο άλλοι δυο και δυο ναύτες Μυκωνιάτες. Άλλος κανείς. Μα ο γραμματικός, ο Πέτρος Ζούμπερος ήταν ο ναύτης μας, ο κυβερνήτης, ψυχή, και στόλος της όμορφης γολέτας μας. Μόλις ίδρωνε το μουστάκι του. Τα μαύρα του μαλλιά έφευγαν από το πλατύ μέτωπο, ανέβαιναν στην κορφή, εκατέβαιναν κατσαρά στα λαιμοτράχηλα, σαν πολυτρίχι που ζη δροσερό — μεταξωτό απάνω σε μελαχροινό κεφαλοκόλωνο. Είχε τα μπράτσα δυνατά, πλατύ το στήθος, άτρομο το βλέμμα, άστρο νομίζεις αυγινό που ρίχνεται από την άπειρη δύναμι να σύρη σε ανατολή και δύσι λαμπρό και αδαπάνητο. Αν τον έβλεπεν η γριά μάνα της Λενιώς, βέβαια θα εγνώριζεν ευθύς τον ονειρεμένο της γαμπρό. Τον είδε όμως η κόρη. Τον είδε και τον αναγνώρισεν ευθύς για φαντασιά της μάνας της, ίσως και για στοχασμόν δικό της. Έβγαλεν αμέσως τα μεταξωτά φουστάνια, έκλεισε τα χρυσαφικά σ' ένα κοχυλοστόλιστο κουτάκι κ' έλαμψε στο κατάστρωμα, με το κόκκινο μεσοφόρι και τον άσπρο σάκκο της όλη αρμονία και χάρις. Ωιμέ τ' ήταν εκείνο! τι πλάσμα ήταν εκείνο που έπεσε δώρον τ' ουρανού ή του κυμάτου γέλασμα στο σκυθρωπό σκαφίδι μας! Άλλαξεν ευθύς η έρμη ζωή του ναύτη. Το καράβι έγινε σπίτι της. Από την αυγή ως το βράδυ το εγύριζε, το εστόλιζε, το επεριποιόταν σαν νοικοκυριό της. Ανέβαινε στο κάσαρο, εκατέβαινε στην πλώρη, εσυγύριζε τα φτωχόρουχα στα γιατάκια μας· έμπαινε στο μαγειριό, έβγαινε στο τσιμπούκι να δέση μαζί μας τους φλόκους. Τ' ήθελες και δεν έκανε του καθενός; Ποιος είχε ράψιμο να του ράψη· ποιος είχε μπάλωμα να τον μπαλώση· ποιος είχε λύπη στην καρδιά να την σηκώση με το δροσάτο γέλοιο της, με τον γλυκόλογό της. Πουλάκι, νομίζεις, αγαπησάρικο και ομορφόπλουμο, επέταξεν από τα δέντρα της Παράδεισος στη σκοτεινή την κούρνια μας και με το απαλό φτερούγισμα, με τον κελαϊδισμό, με το είνε του, άπλωσε βάλσαμο στις τυρανισμένες ψυχές, ανάδωσε γιγαντωμένη τη χαρά, πλανεύτρα την ελπίδα, τον πόνο και τον μόχθον άβλαβα και ποθητά. Έφευγεν η μαρτιάτικη ημέρα γοργή σαν γυρευτό διάνεμα. Ερχόταν η αυγή κ' ελέγαμε: ποτέ να μη νυχτώση! Ενύχτωνε κ' ελέγαμε: πότε θα ξημερώση; Την ημέρα όλοι μαζί· χαρά, τραγούδι, γέλοια. Τη νύχτα μοναχός καθένας, συλλογισμένος, μισάνθρωπος! Ένας του άλλου απόφευγε το συναπάντημα,

παρεξηγούσε το βλέμα, με τον παραμικρό λόγο άπλωνε το χέρι στον λάζο σαν να είχε αντίδικο. Κάθε χαραυγή το μάτι ανυπόμονο εγύριζε στου καπετάνιου την κάμαρη, λέγεις κ' ήταν σημάδι τ' ουρανού να δείξη της ημέρας τον άνεμο. Και όταν τέλος εχάραζε στο κεφαλόσκαλο το κόκκινο μεσοφόρι κ' έχυνε στο κατάστρωμα ψυχάρπαστους του κρεβατιού τη ζεστασά, της γυναικός το άρωμα και της νυχτός τα μυστικά, αλοί στους ταύρους και τα κόκκινα μεσοφόρια!

Άξαφνα ο ουρανός εσυγνέφιασεν. Όχι ο ουρανός ψηλά, ο πλατύχωρος θόλος που έγινε μια φορά σκάλα του Ιακώβ για ν' ανεβή στον θεό του. Εκείνος εξακολουθούσεν ολογάλαζος και ηλιολουσμένος την ημέρα, τη νύχτα κοσμοστόλιστος να σκέπη το τρυφερό θαύμα που έπεσε στη γολέτα μας. Ερωτευμένος, λέγεις, ήταν κ' εκείνος μαζί του κ' έβλεπε και αναγάλλιαζεν. Άλλος ουρανός εσυγνέφιασε· το μέτωπο του καπετάν Παλούμπα. Η καλόγνωμη σπατάλη της Λενιώς δεν του άρεσε. Την ήθελε τη γυναίκα του· μα την ήθελε για τον εαυτό του. Ούτε από τον αέρα της δεν εχάριζε κουρέλι στους άλλους. Στην αρχή έκαμε παράπονα· έπειτα την επεριόρισε.

— Από την άκρη του κάσαρου δεν έχεις να κάμης βήμα· της είπεν ορθά
— κοφτά.

Και για να χαράξη διακριτικό σύνορο, άπλωσε στο ξύλο που κρατά τους κουβάδες ένα σταχτόμαυρο καραβόπανο. Εχωρίστηκεν έτσι σε δυο η γολέτα. Εδώ η Κόλαση· εκεί Παράδεισος. Εκείνη εθύμωσε.

— Παλιόγερε! του εψιθύρισε πεισματικά· παλιόγερε! Με πήρες περιστέρι από τον κόρφο της μάνας μου και κοντέβεις να με κάμης κουρούνα με τις γρίνιες σου.

Κ' ελύθηκε στα δάκρυα. Μα δεν εβάσταξε πολύ. Σε λίγω πάλι τα γέλοια και τα χάχανα. Σβούρα πάλι από άκρη σε άκρη στο κατάστρωμα. Το μεσοτοίχι που επίστεψεν ακλόνητο εκείνος, έγινε μαγνάδι αέρινο στην ανίκητη θέλησι της γυναίκας. Την κονταυγή όταν ο καπετάνιος ξενυχτισμένος εβαρυροχάλιζε κάτω στην κάμαρη, εξέφευγεν αχτίνα εκείνη από το πλευρό του κ' ερχόταν να πλύνη μαζί μας το κατάστρωμα.

Ωχρόδροση σαν αυγινή μοσκιά με τα χρυσόμαλλα κυματιστά στον άνεμο, με τον άσπρο σάκκο αφρόντιστα κουμπωμένον και το κόκκινο μεσοφόρι σφιχτοσηκωμένο στα γόνατα, ετσαλαβουτούσε στα νερά κ' έτριβε τα σανίδια ξαναμένη, τρελλή. Μέσα στα σμιχτά φορέματα το λυγερό κορμί παράμεστο, λαχταριστό, ολότρεμο, ελάχτιζε σαν αρμονία μουσικής αγρίας την ψυχή μας. Κάτω από τα χυτά μαρμαροτράχηλα ανέτελεν αυγερινός το στήθος της· και κάτω από το μεσοφούστανο — π' ανάθεμά το! — οι κνήμες τορνευτές, τα σφυρά, τα ρόδιν' ακροδάχτυλα, ξέφευγαν ανεμόφτερα με τη χάρι της Αυγής. Εκείνη όμως αδιάφορη στον πειρασμό μας, έτριβε με πάθος τα σανίδια και κάθε τόσο αργυρογελώντας έλεγε στον Πέτρο Ζούμπερο.

— Ε, καλό γραμματικούδι· δεν με παίρνετε μούτσο σας;

Κ' εξεχνιόταν κυτάζοντάς τον με τα μάτια γλαρά, με τέτοιο ανάδεμα των χειλιών, που έλεγες ήταν μέλισσα κ' έτρεχε να κολλήση σε γλυκόχυμον ανθό. Αλλ' αμέσως ξαφνισμένη από το κάμωμά της. — Σουτ! εσφύριζε βάζοντας το ροδοδάχτυλο στα διψασμένα χειλάκια της και βλέποντας ολόγυρα — σουτ! μη μας ακούση ο γέρος!…

Και λέγοντας σουτ! έβαζε κάτι γέλοια, κάτι τρελούτσικα, πεταχτά, κυματιστά γέλοια που και νεκρόν ημπορούσαν ν' αναστήσουν. Αλλά σε λίγω το γκουχ! γκουχ! εσαχλοβρόντα μέσα στην κάμαρη και η Λενιώ έσβυνε πίσω στο κάσαρο. Έκλειεν ευθύς η πύλη της Παράδεισος κ' έμεναν απέξω ταλαιπωρημένοι, άθλιοι, ταπεινοί και περίλυποι οι εξώριστοι δαίμονες.

Εδώ ανέτελε κ' εκεί εφώτιζεν η ημέρα. Γέλοια εκεί, τραγούδια και μπουζούκια· βάσανα εδώ, δουλειά και καταφρόνια. Εγωιστής ο μπούφος σφυχτοκρατεί στα νύχια την άδολη τριγόνα, ελεύθερος αναγυρίζει τα φτερά της, ψηλαφά τους κόρφους, μαδά λυσσάρης τα μεταξένια πούπουλα, σφίγγει την και πνίγει στα νεκρά στήθη του. Δεν φτάνει πλέον σ' εμάς παρά το σβυσμένο γέλοιο της. Το γέλοιο που φορτώνει μολίβι την καρδιά, σφίγγει μάγγανο τη συνείδησι, το αίμα φέρνει πλημμύρα στο κεφάλι μας. Έτσι την εσυνειθίσαμε πάντα μαζί, που επίστεψε καθένας πως η γυναίκα εκείνη ήρθε να σκορπίση σε όλους την άμετρη χάρι της και ποτέ σ' ένα μοναχά· ποτέ! Έτσι φαίνεται το εσυνήθισε κ' εκείνη· έτσι το επίστεψε και το ήθελε. Γιατί άξαφνα, εκεί που ετριβόταν μικρή κ' ελάχιστη σαν χαϊδεμένη γάτα κοντά στον καπετάνιο, επεταγόταν απάνω κ' εμέριαζε το καραβόπανο φωνάζοντας τρομαχτικά:

— Παναγία βόηθα!… Παναγία βόηθα!…

Κ' ευθύς που εδροσόλουζε το καράβι με το βλέμμα της εγύριζε πίσω, γελαστά ψιθυρίζοντας στον τρομαγμένον δεσπότη της:

— Τίποτα, καλέ! τίποτα… Έλεγα πως ήταν βαπόρι να μας κόψη…

Έτσι εξημερωθήκαμε εμπρός στην Καλλίπολι. Να ειπώ την αλήθεια εξημέρωσεν η ημέρα και όχι εμείς. Η «Κυραδέσποινα» στο σύθαμπο αρμένιζεν ακόμη. Πυκνή ομίχλη επλάκωνε τον Ελλήσποντο και ούτε θάλασσα, ούτε στεριά, ούτε δέντρο μας έδειχνε. Μόνον μια στιγμή, μια μοναχή στιγμή, δεξιά μου ιχνογραφήθηκεν ένας μιναρές, κάποιο σπιτάκι, ένας μύλος με ανοιγμένες φτερωτές, κάτι αληθινό και μαζί ψεύτικο! Χρυσό ετρεμόφεγγε το μισοφέγγαρο του μιναρέ· έσβυνε κ' εθάμπωνε, έλαμπε κ' έσβυνε. Το σπιτάκι παραφουσκωμένο επισωπατούσε, μουλωχτά έφευγε. Οι φτερωτές του μύλου ακίνητες, πείσμα έδειχναν και την απλή έκπληξι ενός γίγαντα. Σύντροφοι όμως ήσαν και τους εκύταζα με ψυχοπόνια. Μα ζηλιάρα η ομίχλη έσυρε κ' εκεί την υγρή σκέπη της, μας απομόνωσε στη γολέτα· έκλεισε τα πάντα στο μυστήριο. Καθένας έπιασε τόρα τη θέσι του. Ο καπετάν

Παλούμπας κοντά στο τιμόνι· ο γραμματικός ορθός στο τσιμπούκι σαν να ήταν φυγούρα· οι άλλοι ναύτες κρεμασμένοι ζερβόδεξα στις κουπαστές· το ναυτόπουλο στο κορζέτο ψηλά· εγώ με τον κόχυλα και το γλωσσίδι της καμπάνας στα χέρια.

— Μπου!… μπου!… Νταγκ!… Νταγκ — νταγκ!..

Εσφύριζα μια και δεκαείκοσι απαντούσαν ευθύς στο θλιβερό σύνθημά μου. Μπουρούδες εμπρός, καμπάνες πίσω, δεξιά σφυρίχτρες, αριστερά μας σήμαντρα. Κάθε λογίς φωνή· εκφράσεως κάθε ήχος. Και μόνον σύμφωνες όλες στο κυρίαρχον αίσθημα του τρόμου και της καταστροφής. Κέρατα, όστρακα, ξύλα, μέταλλα και ανθρώπινα λαρύγγια δεν εβροντοφωνούσαν άλλο με κάθε τρόπο, βραχνά, πένθιμα, παραπονιάρικα είτε απειλητικά, παρά την τρομερή προσταγή: — Σταθήτε!… φυλαχθήτε!… μη και τρακάραμε!… Όλοι το έλεγαν και το αισθάνονταν όλοι να πέφτη χιονοβολή στην ψυχή τους. Και μόνον η ομίχλη αδιάφορη, ασυγκίνητη επίμενε να πυκνώνη τους ατμούς κρύους και να τυλίγη, να τυλίγη τα τόσα τέρατα που εβρυχόταν περίτρομα στους κόρφους της.

Άξαφνα βλέπω κάτω και γνωρίζω ασημοστρωμένη τη θάλασσα. Μπουλούκι θαλασσοπούλια επέταξαν, λέγεις από την πλώρη μας, ετεντώθηκαν γραμμή ολότρεμη, εξύρισαν με το φτερό τα νερά, εχάθηκαν πέρα σαν μαύρο φείδι μακρύτατο που φεύγει τη φωτιά. Και ζερβόδεξα φαντάσματα να κατεβαίνουν απάνω μας, με τον όγκο τους να μας πνίγουν, πανιά και ξάρτια καραβιών άλλων που έτρεχαν αιθεροπλανημένα νομίζεις να εύρουν τον πόρο τους. Οι ναύτες τυλιγμένοι στην ομίχλη μόλις εξεχώριζαν, ψυχές ανεμοκίνητες που ταξειδεύουν στο χάος. Έτρεχαν κ' εκείνοι ζερβόδεξα, εκύταζαν ολόγυρά τους, κάτω στα νερά και απάνω στον αιθέρα, μήπως ξεβράσει κακό η θάλασσα και μήπως βρέξη χάλαρα ο ουρανός. Έτρεχαν κ' εφώναζαν κ' εσφύριζαν δαιμονισμένα: — Σταθήτε!… φυλαχθήτε!… μη και τρακάραμε!…

— Μπου!… μπου!… Νταγκ!… νταγκ — νταγκ!…

Φυσώ κ' εγώ τον κόχυλα και τινάζω το γλωσσίδι της καμπάνας ξετρελαμένος. Σαν να εφύσηξαν Τρίτωνες στ' όργανό μου η ομίχλη εσηκώθηκεν ευθύς Λευκοθέας πέπλος από τη Ρούμελη. Εφάνηκαν τόρα οι πλαγιές καταπράσινες, τα χτίρια ροδισμένα, τ' ακρογάλια γελαστά, κατάγλαυκη η θάλασσα. Ο ήλιος χρυσόθρονος ανέβαινε στον αιθέρα, σπέρνοντας παντού στο χόρτο και το λιθάρι, στον άμμο και τα νερά σωρό τις διαμαντόπετρες. Τα ελευθερωμένα πλεούμενα με κατάβροχα πανιά εφρόντιζαν να πιάσουν τη γραμμή τους. Και κάτω εκεί από το στενό της Μάδητος επρόβαλλε τρεχάτο σαν να έκοψε τις αλυσίδες του, σύγνεφο μαύρο το Αράπικο βαπόρι ερχάμενο καταπάνω μας.

Αλλά η «Κυραδέσποινα» αρμένιζεν ακόμη στο σύθαμπο. Γύρω μας και γύρω στ' άλλα τέρατα που δεν έπαυαν να βρυχώνται και να βογγούν με απελπιστικήν επιμονή και στην Ανατολή αντίκρυ έστεκεν η ομίχλη

βαρυθεμέλιωτη, κρύα, σκοταδερή, αέρινος Καύκασος σαν να μας είχε πείσμα. Μόνον δυο τρεις φορές οι αχτίνες του ήλιου ελόγχισαν με δύναμι τ' αδυνατώτερα μέρη κ' έδειξαν ολόγυρα τη φυλακή μας ασημοχρύσωτο κρύσταλλο. Κάτω στα νερά μονοπάτι φιδωτό έδενε τ' αντίθετ' ακρογιάλια, σαν να εμαρμάρωσε πλοίο παραμυθιού τη γραμμή του πίσω, είτε θαλασσινοί Θεοί εχάραξαν εκεί σύνορο στα υγρά κράτη τους. Μα εγώ ούτε το σύνορο ούτε τα ρέματα έβλεπα. Εξακολουθούσα πάντα να προσθέτω με τον κόχυλα και την καμπάνα μου βουή και κλάγγασμα στον αλλαλαγμόν εκείνον και τον θρήνο.

— Μπου!… μπου!… Νταγκ!… νταγκ — νταγκ!…

Μια στιγμή κάπως άκουσα ψιθυρίσματα εμπρός, στην πλώρη κατάνακρα. Βάνω τ' αυτί μου. Ένα γέλοιο μικρό, γαργαλιστικό, κομματιασμένο, γνώριμο γέλοιο έρχεται να μου παγώση την καρδιά. Και μια φωνίτσα μασημένη, κελαϊδιστή ακούω να λέγη:

— Αχ, τι καλά!… Τι όμορφα… Έτσι πάντα!… έτσι πάντα!… αιώνια έτσι!…

Ήταν η φωνή της καπετάνισας.

— Γιατί έτσι πάντα; ρωτάει του γραμματικού η φωνή, τρυφερή κ' εκείνη.

— Για να είμαστε οι δυο μόνοι, οι δυο μας σ' όλον τον κόσμο!… Και γύρω μας μεταξοσέντονα όπως τόρα· μεταξοσέντονα με χρυσές ούγιες, με δαντελένιες άκρες, με στιμόνι από δροσιά. Γύρω και απάνω και κάτω μας μεταξοσέντονα σαν αυτά που δεν τα γνώρισεν αργαλιός, που δεν τα ύφανεν υφάντρα. Μεταξοσέντονα σαν αυτά που δεν τα πέρασε σαγίτα και δεν τα μάλαξε ξυλόχτενο· που υφάνθηκαν ψηλά στον ουρανό και τ' άπλωσε στη θάλασσα νεράιδας χέρι, να κρύψουν στις χάρες τους εσέ καλέ μου κ' εμέ τη σκλάβα σου!…

Άνοιξα τα μάτια μου διπλά· τίποτα δεν έβλεπα. Η ομίχλη επύκνωσε πάλι τόρα κ' εθάμπωσε κ' εσκέπασεν όλα με φοβερό μυστήριο. Εχάθηκεν η Ρούμελη, έσβυσεν η θάλασσα, πάνε τα καράβια που εγύρευαν τη γραμμή τους· έσβυσε και το Αράπικο που έτρεχε πριν σύγνεφο μαύρο απάνω μας. Και μέσα στον σταχτόμαυρον πλοκό τον άπιαστον, πύρινα φίδια οι σαγίτες έφευγαν ψηλά με βραχνό σφύριγμα, με τρελή γοργάδα, εκουφοβρόντουν στο άπειρο διάστημα, έβρεχαν καντήλια περαδώθε, λέγεις κ' ήθελαν να ιστορίσουν στ' αστέρια την καταδίκη μας. Όχι στην πλώρη· μήτε δίπλα μου δεν εξεχώριζα τίποτα. Τον κελαϊδισμό τους μόνον άκουα κ' εκείνον όμως κοματιαστόν, βουβόν, πνιγμένον σαν να ερχόταν από μακριά, από πηγάδι μέσα.

Δαίμονας μ' έπιασε να πάω κοντά. Έλα όμως που δεν ημπορούσα ν' αφήσω τη θέσι μου. Έπρεπε ν' απαντάω κ' εγώ κάθε δυο λεφτά στον αλλαλαγμό. Ήμουν εκείνη την ώρα εγώ η φωνή της γολέτας· η ψυχή της ήμουν. Άλλος κανείς· μήτε ο καπετάν Παλούμπας! Κ' εξακολούθησα ταχτικά να φυσώ τον κόχυλα και να κινώ της καμπάνας το γλωσσίδι με σπαραγμό, λέγεις κ' ήθελα να την σπάσω.

— Μπου!… Μπου!… Νταγκ!… νταγκ — νταγκ!…

Εκείνη την ώρα τον καπετάνιο ακούω με φωνή, πεισμωμένη να κράζη κοντά μου το μικρό ναυτόπουλο. Απελπίστηκε να περιμένη του ανέμου το θέλημα κ' εσκέφθηκε να το βιάση με του Επιτάφιου το κερί. Σ' εκείνο δεν αντιστέκεται η ομίχλη ούτε στιγμή. Το ναυτόπουλο ήταν ο μικρότερος και ο αγνότερος μέσα στη γολέτα. Ενίφτηκε αμέσως, εφόρεσε τα γιορτινά του ρούχα, έβαλε το κερί μ' ευλάβεια σ' ένα κουτάκι, το άναψε και το απίθωσε με μια κλωστή κάτω στα νερά.

— Λύτρωσές μας Χριστέ, όπως ελύτρωσες τον κόσμο· εδεήθηκεν εγκαρδιακά.

Στη στιγμή — τ' ορκίζομαι — στη στιγμή έρχετ' ένα φύλλο και σαρώνει από τη γολέτα την ομίχλη. Την εκουρέλιασε, την έσπρωξε, την συνεπήρε, μέσα την έκλεισε στις σκοτεινές σπηλιές σαν κατάδικο. Ο ήλιος εχρύσωσε τόρα τα σίδερα, εδιαμαντοστόλισε τα σχοινιά, εβερνίκωσε το μπαστούνι, τα κατάρτια, τις σταύρωσες· έδειξε νοτισμένα ξύλα και πανιά. Έδειξεν όμως σύγκαιρα κ' ένα ταιριαστό αντρόγυνο να γλυκοφιλιέται σφυχταγκαλιασμένο δίπλα στον αργάτη.

Δεν επρόφτασα να καλοκυτάξω και ακούω πίσω μου τέτοιο βόγγο, που ενόμισα πως τέρας εχύθηκε να μας καταπιή. Δεν ήταν τέρας. Ήταν ο καπετάν Παλούμπας που έτρεξεν από τα κάσαρο κακό δρολάπι απάνω τους. Μόλις εκείνοι άκουσαν τη φωνή, εκατάλαβαν πως τα μεταξοσέντονα προδότρα η νεράιδα τα εσήκωσεν από πάνω τους. Ετινάχθηκαν και οι δυο ντροπιασμένοι.

— Έλα! φωνάζει ο γραμματικός. Έλα μαζί μου!

Και με τον λόγο πηδά στη θάλασσα. Έκαμε να τον ακολουθήση το Λενιώ. Αλλά μόλις αντίκρυσε το κρύο κύμα επισοπάτησε δισταχτική και ολότρεμη. Επλάκωσε τότε ο καπετάν Παλούμπας και άπλωσε τα χοντρόχερά του ν' αρπάξη τα χρυσά μαλλιά. Δεν επρόφτασε. Αντήχησε πάταγος κ' ετινάχθηκαν ξύλα και ανθρώποι στη θάλασσα, σαν να εξέσπασεν ηφαίστειο. Το Αράπικο τρέχοντας να κερδίση τον δρόμο του, ήρθε σωτήρας άγγελος της λυγερής κ' εσκόρπισε πανιά — μαδέρια την «Κυραδέσποινα». Τι απόγινεν ο γραμματικός; πώς εσώθηκεν η ερωταριά; Δεν ξεύρω τίποτα. Ίσως κρατούνε κάτω της Έλλης συντροφιά· ίσως απάνω χαίρονται τη ζωή όπως την ονειρεύθηκεν ο καπετάν Παλούμπας. Εκείνον όμως τον είδα σακατεμένον,

άγριον, μελαγχολικόν στο περιγιάλι. Τίποτα πλέον δεν εύρισκε κανείς να του παινέψη.

Πάει και η καλή καρδιά, πάει και η γρήγορη γολέτα, πάει και η όμορφη γυναίκα του.

ΘΕΙΟΝ ΟΡΑΜΑ

— Δε λέτε, παιδιά, τίποτα να ζεσταθούμε;

Και με τον λόγο εφάνηκε μαύρος όγκος στην ανοικτή θυρίδα, εκύλισεν από τη σκάλα κάτω στην πλώρη Κώστας ο θερμαστής, βαρυτυλιγμένος στην πατατούκα του. Έκανε κρύο δυνατό. Βοριάς εξύριζε τα πέλαγα, επάγωνε τ' ακρογιάλια, εκρυστάλλιαζε τα στοιβαγμένα χιόνια των βουνών. Και το πλήρωμα, ναύτες και θερμαστές, συναγμένοι ολόγυρα στην ψυχρή θερμάστρα, εφρόντιζαν να ζεσταθούν ρουφώντας φασκομηλιά και τρώγοντας μαχαιροκοφτό ψωμοτύρι. Ο λύχνος καρφωμένος στη μέση ενός στύλου έρριχνε λάμψι και καπνό μαζί στα περίγυρα εσωθέματα, με θλιμμένο και μονότονο ενατίναγμα. Διπλά — τριπλά τα κρεβάτια κολλημένα στις πλευρές, με τα μαύρα τους στρωσίδια εθύμιζαν νεκροθήκες στ' ανήλιαστα βάθη της γης ταφιασμένες. Κοντά η καμαρούλα του ναύκληρου ανοιχτόπορτη έδειχνεν άλλο κρεβάτι στρωμένο, δυο — τρεις φωτογραφίες παλιές, μια χρωμολιθογραφία χανούμισας, χρυσοφορεμένης και ξαπλωμένης ράθυμα σε πουπουλένια προσκέφαλα. Και παντού κρεμασμένα τα ρούχα στο λάδι και το κάρβουνο βουτηγμένα, οι μουσαμάδες ξεσχισμένοι και μυριομπαλωμένοι, τα χοντρά ποδήματα και τα κασκέτα και οι χρωματιστοί σκούφοι έδιναν στο χώρισμα εκείνο την ηρεμία καλογερικού κελιού. Αλλά το λάχτισμα του νερού που αντήχαε στα πλευρά αδιάκοπο, η βαρειά οσμή του κατραμιού, των σχοινιών, του κάρβουνου και τα ψημένα πρόσωπα των ανθρώπων έδειχναν πως η ζωή εδώ αγωνίζεται τον τελευταίον αγώνα της. Για τούτο και κανένας δεν επρόσεξε τόρα στο κωμικό κατρακύλημα του θερμαστή.

— Δε λέτε, παιδιά και τίποτα να ζεσταθούμε; είπε πάλιν εκείνος αγκαλιάζοντας τη θερμάστρα με δύσκολο μορφασμό.

— Τι να ειπούμε; μελαγχολικός ερώτησε ο Κώστας Αξιώτης. Τέτοια νυχτιά σαν την αποψινή δεν θέλει παραμύθια· όχι δεν θέλει παραμύθια. Εδώ στον άγριον κόρφο που είμαστε κλεισμένοι, τριγυρισμένοι από το πικρό μούγκρισμα της Μαύρης θάλασσας, σαβανωμένοι από τον άσπρο θυμό τ' ουρανού ας πούμε κατιτί θεϊκό και παρήγορο. Στα παλιά χρόνια οι γέροντές μας δεν είχαν την καταδίκη που έχουμ' εμείς τόρα. Επερνούσαν τις καλές ημέρες κάτω από την ατράνταχτη στέγη τους, κοντά στη φωτιά, ανάμεσα στη φαμίλια τους. Όπως ο αμπελοφυτευτής το αμπέλι του ετρυγούσαν κ' εκείνοι

το καλοκαίρι τη θάλασσα κ' εχαίρονταν τον χειμώνα τους καρπούς της άφοβα. Ήξευραν τη γιορτή και την καματερή τους. Είχαν καιρό να γνωρίσουν τη χαρά και να πενθήσουν τη θλίψι τους. Εμείς δεν έχουμε τίποτε απ' αυτά. Χειμώνα — καλοκαίρι οργώνουμε ακατάπαυστα το κύμα· κύμα άβουλο, άκαρπο, αχάριστο σ' εμάς σαν το στειρολίθαρο. Βώδια καματερά στη βουκέντρα της Ανάγκης υποταχτικά θ' αυλακώνουμε το αρμυρό χωράφι μόνον τη φάκνα μας έχοντας ανταμοιβή. Για τούτο καλά που έτυχε η κακοκαιρία ν' αφήσουμε λίγο τον κάματο. Δεν λέγω πως θα μείνουμε και τόρα ήσυχοι. Ο αφέντης θέλει δουλειά από τον δουλευτή γιατί φοβάται μήπως οκνέψη με την ακαμοσιά. Φαντάσου όμως αν ήταν καλοσύνη τι δρόμο θα επαίρναμε τόρα και πώς θα ετρόμαζεν άξαφνα την ονειροπλανεμένη σου συνείδησι η αυστηρή φωνή της καμπάνας για την αλλαγή. Τόρα τουλάχιστον έχω ελεύθερο τον νου να τον προσηλώσω στο σπίτι μου.

Αχ, το σπίτι μου! Άρχισα το παράπονο και κοντεύω να δακρύσω σαν το άπραγο παιδί. Μα δεν φταίω εγώ. Φταίει αυτή η νύχτα που εστάλαξεν από τα μικρά χρόνια μέσα μας, που εζύμωσε με το αίμα μας τόσα μόρια φαμελίτικης ευτυχίας και αν εθάφτηκαν από τις ανάγκες της ζωής δεν ενεκρώθηκαν όμως και ολότελα. Φταίει το αποψινό αποσπέρισμα, το μελαγχολικό σύθαμπο, τ' αστέρι το λαμπρό που έτρεμε βασιλεύοντας στον κιτρινόγλαυκον αιθέρα, πίσω από τα χιονισμένα βουνά και μου ετάραξε τη συνείδησι, όπως αναταράζει ο βοριάς τη θάλασσα και δείχνει στον βυθό το θεριεμένο κοράλλι. Όπως τους Μάγους οδήγησε κ' εμένα πίσω από τα βουνά και τα πέλαγα στην Νάξο, στο Γρίτι μου το πρασινοντυμένο, στο ταπεινό μα ολόχαρο σπιτάκι μου. Και όχι ως εδώ· παραμπρός, παραμπρός ακόμη. Μ' έφερε στα παιδιάτικα χρόνια μου, πριν αφήσω τη στεριά και πριν πατήσω στη θάλασσα.

Εκαθόμαστε όλοι στο παραγώνι, διπλοπόδι στα μάλλινα στρωσίδια, ντυμένοι με τα ζεστά φορεματάκια μας που τα έρραψε της μάνας η φροντίδα και της αδερφής μας της Ομορφούλας τα επιδέξια χέρια. Ο πατέρας μου, θεριακωμένος και νιοφάνταχτος γέροντας, εκαθόταν στις προσκεφαλάδες ψηλά κ' ερρουφούσε απολαυστικά το τσιμπούκι του. Ήταν από τους παλαιούς θαλασσόλυκους, αψύς δουλευτής, άτρομος παληκαράς και ακούραστος χαροκόπος. Στο πενηντάχρονο στάδιό του πολλά εκέρδισε με τον ίδρωτα, πολλά εσπατάλησε με τους φίλους και τα λιγώτερα εφύλαξε για τα παιδιά του. Εναυάγησε τέλος στο Μπουγάζι, εσώθηκε με το πουκάμισο, ήρθε στο νησί κ' εβδομηντάρης άφησε κληρονομιά σε μένα ν' ακολουθήσω την τέχνη του και να προκόψω το σπίτι μας.

Όταν μας έβλεπεν έτσι συναγμένους τριγύρω του άρεσε να διηγήται παραμύθια και ιστορίες της ζωής του. Της θάλασσας οι κίνδυνοι, της στεριάς οι χαρές, ο τρόμος των κουρσάρων, τα ναυτικά κατορθώματα της επαναστάσεως εδιάβαιναν ζωντανά και ολοφώτιστα στην παιδιάτικη φαντασία μας με τα λόγια του. Μα εκείνη τη νύχτα δεν ηθέλησε να μιλήση ούτε για παραμύθια, ούτε για ταξείδια του. Μόλις εβάλαμε τον λύχνο στον λυχνοστάτη κ' εφάγαμε τη λειψόπητα μας άρχισε θρησκευτικές κουβέντες.

Ήταν θρήσκος ο αγιοχώματος και τα ιερά βιβλία δεν τ' άφινεν από κοντά του. Αλήθεια όταν εταξείδευε είχε πρόχειρα πότε τα τροπάρια και πότε τις βλαστήμιες. Μα τόρα που έπαψε τον αγώνα της ζωής εφρόντιζε μόνον για τη σωτηρία της ψυχής του.

— Δε μου λες, είπε στον αδερφό μου τον μικρότερο, τι δράμα είδεν η Παναγία τη νύχτα που εγέννησε τον Κύριον ημών Ιησούν Χριστόν; Α, δεν το ξέρτε! επρόσθεσε με ήμερη φωνή. Μα δεν φταίτ' εσείς· φταίω εγώ που δεν σας το έμαθ' ακόμη. Έγινε πέρα στην Ανατολή, τον τόπο τον παράδοξο. Ποιον χρόνο δεν σας λέγω. Φτάνει να μετρήσετε τον φετεινό και το βρίσκετε αμέσως. Εκείνη τη νύχτα μια καλοδέματη γυναίκα συντροφιασμένη από τον τέκτονα τον άντρα της, εστάθηκε μισοστρατίς σε μια σπηλιά κ' εγέννησεν ένα πεντάμορφο παιδί. Φτωχά ήσαν τα ρούχα της, η όψις της πικραμένη· μα είχε κατιτί τόσο λαμπρό στο βλέμμα, που έλεγες πως θ' αναστήση και την πέτρα. Κάτω από το γαλάζιο φόρεμα και το κόκκινο στηθοπάνι το κορμί εφάνταζε λυγερό, πελεκητό, άξιο για να θρονιάση μια πάναγνη ψυχή. Και κάτω από τον άσπρο της κεφαλοδέτη ο θαυμαστός τύπος της φυλής, τ' αμυγδαλωτά μάτια, τα φρύδια τα σμιχτά, το ελεφαντένιο μέτωπο λαμπρότερο και από τα χρυσά στολίδια του, επρόδιναν την αισθαντική πηγή που θα σαρκώση την Αγάπη και την Καλοσύνη.

Εγέννησε το παιδί, το εβύζασε, το ετύλιξε με το σάλι και το απίθωσε στη φάτνη απάνω στ' άχυρα να κοιμηθή. Σε λίγο ο ανασασμός έβγαινεν από το στηθάκι του ήσυχος, σαν ανασασμός ενός βαλσαμόδεντρου. Γύρω το σκοτάδι απλωνόταν πίσσα. Κάτω στο χώμα πλαγιασμένα τα ζωντανά, βώδια και πρόβατα και άλογα μαζί, αισθάνονταν κάποια ιερή φρίκη να χαμοπετά επάνω τους, σύγκρυο ναρκωτικό να τα περιγλείφη κ' έμεναν άγρυπνα. Μα ούτε βέλασμα, ούτε χλιμίντρισμα, ούτε βούγεμα ηχολογούσεν εκεί. Η φάκνα μόνον έτριζε κάποτε, αλλά κ' εκείνη έμενεν ακατάλυτη, ξερομασημένη στο απρόθυμο στόμα τους. Απάνω η σπηλιά με τον ουρανό της νεροστάλαχτον, με τα πλευρά της αυλακωμένα από τις νεροσυρμές, πράσινα από τα πολυτρίχια και τη χνουδωτή αμάκα, κουφαλιασμένα από τα νύχια του όρνιου που είχεν εκεί τη φωλιά του, κόσκινο από του σφαλαγγιού το κεντρί, κλεισμένα με τον πλοκό της αράχνης, ξεθεμελιωμένα από του ποντικού την ακούραστη μύτη, εψήλωνε βουβή, ατάραχη, σαν ναός απλώνοντας εμπιστευτικά τ' αετώματά του σ' εκείνους που ζητούν καταφύγιο. Και κάτω από τη χαμηλή εμπατή, το φως αστροστόλιστης νυχτιάς εχυνόταν σεντόνι ολομέταξο στις πλαγιές και τα λακκώματα. Οι κουρμάδες εκεί εψήλωναν λαμπάδες, με τα καμαρωτά κλωνιά καρποφορτωμένα στην κορφή. Εκεί τ' αμπέλια έδειχναν τα κλαδιά έτοιμα ν' ανοίξουν μάτια χλωροπράσινα στο πρώτο φύσημα της ανοίξεως. Εκεί ασπραργυρανθισμένες οι ελιές ελαγάριζαν από τόρα τον χυμό που θα καή θυσία στον νεογέννητον. Εκεί και τα σπίτια της Βηθλεέμ μικρά, τετράγωνα, με το δώμα επάνω και την πόρτα στο πλάγι, έλαμπαν στον ασβέστη, λέγεις κ' εστολίσθηκαν να υποδεχθούν εκείνον που θα τους χαρίση αθανασία και δόξα. Πέρα βαθειά ο Ιορδάνης εστέναζε μέσα στη χαλικοστρωμένη κοίτη κ' ετάραζε προσμένοντας με ανυπομονησία και τρόμο το ένθεο κορμί που θ' άγιαζε τα

νερά του. Δεξιά στη χούνη που την εσκέπαζε σκοτεινιά και φρίκη, σαν κατάρατο πνεύμα εβρυχόταν η Νεκρή Θάλασσα, λέγεις και είχεν ακόμη στοιχειά μέσα τις κακές βουλές και τ' ανόσια καμώματα εκείνων που εκατοικούσαν άλλοτε τα Σόδομα και τα Γόμορα. Αριστερά σε μακρινό διάστημα, επάνω από τους ζυγούς, εκεί που δεν έφτανε τα ανθρώπινο μάτι ήταν όμως ασήκωτος ο λογισμός του Θεού, στη χαρά και την ακολασία παραδομένα ούρλιαζαν τα Ιεροσόλυμα, τα άσμα των Προφητών και η λατρεία λαού μεγάλου. Απάνω εμοσχοβολούσεν ακόμη ο απέραντος αγρός από τους πόθους του Βοόζ και της Ρουθ την παρθενιά και κάτω έχασκεν η κοιλάδα στη χάρι τ' ουρανού αχόρταστη. Ψηλά διαμάντι ετρεμόφεγγεν η δροσιά και γαλάζια ομίχλη έκλωθε τα πάντα στο μυστήριο.

Ο Ιωσήφ μόλις είδε κοιμισμένο το παιδί εκατέβηκε στο χωριό να φροντίση για τροφή της λεχώνας. Κ' εκείνη ολομόναχη, αδυνατισμένη από τη γέννα και τις κακοπάθειες, ξεπαγιασμένη, με τη μητρική λαχτάρα στα στήθη, με τις ελπίδες και τους φόβους στο κεφάλι, εσταύρωσε τα χέρια σφιχτά, ορθό ακούμπησε το κορμί σ' ένα στύλο κ' έκλεισε τα ματόφυλλα στον ύπνο. Αλλ' αδύνατον εστάθηκε να κοιμηθή. Η τύχη του θεόσταλτου αβέβαιη επλάκωσε να της τυρανήση την ψυχή. Τι θ' απογίνη μέσα στου κόσμου την αντάρα ο τρυφερός της Κρίνος, εκείνος που εδόθηκε μιαν ημέρα με το χέρι ασπροντυμένου Χερουβείμ; Ποια θα είνε η ζωή και ποιο το τέλος του; Θα περάση τον δρόμο πορφυρόστρωτο για να γυρίση στην πρώτη του πηγή ή θα βάψη με το αίμα του τ' αγκάθια και τις στουρναρόπετρες; Ο κόσμος παραλυμένος δεν προσέχει πλέον στα λόγια των Προφητών. Ο Ισραήλ στενάζει κάτω από το ψέμμα των Φαρισσαίων και των Ρωμαίων τον βαρύ ζυγό. Δεν κιθαρίζει πλέον ο Δαυίδ ούτε η θαυμαστή Δεβόρρα κρίνει τον λαό κάτω από τους κουρμάδες. Του Ααρών τα τέκνα ληστεύουν· απιστίας σύγνεφο σκοτίζει την Ιερή Κιβωτό και του Μεγάλου Ναού τα άδυτα. Πίνει το αίμα των Μακκαβαίων η γη χωρίς ν' αποδώση ελευθερία και δικαιοσύνη. Ο Γαυλωνίτης Ιούδας εχάθηκε χωρίς ν' ανορθώση τον Νόμο και να προφυλάξη από τη μάταιη σπατάλη των ανθρώπων τους αναφαίρετους τίτλους του Ιεχωβά. Της Επαγγελίας η γη, χωρισμένη σε βασίλεια και τοπαρχίες, κατατρώγεται από τον εμφύλιο σπαραγμό, ματώνεται από τα μίση των τέκνων της, σαν να την βαραίνει ακόμα η απείθεια των προγόνων στην έρημο του Σιν. Κόλαση έγεινεν ο ποτέ Παράδεισος. Εγωιστής κ' εκδικητικός και άδοξος ο περιούσιος λαός του Κυρίου. Πώς θα ζήση σε τέτοιον κόσμο το παιδί της;

Αλλ' άξαφνα η μητρική συνείδησις θαυματουργή έσχισε για μιας το μυστήριο και λύχνος ηλιοστάλαχτος εκρεμάσθηκ' εμπρός της, έτοιμος να δείξη το μέλλον του νεογέννητου, όπως η νεφέλη έδειξεν άλλοτε τον άγνωστο δρόμο στη φυλή της. Και τον είδε τριαντάχρονο λεβεντονιόν να ταράζη και να μαγνητίζη τις ψυχές του πλήθους. Ψηλός, λυγερός, με σεβαστή μελαγχολία στο ροδοζύμωτο πρόσωπο, με τα καστανά μαλλιά κυματιστά στους ώμους, με το στόμα γλυκοστάλαχτο και τα γαλανά μάτια εμιλούσε στον λαό, τον εσυμβούλευε και τον έπειθε. Εκήρυττε στις συναγωγές και χίλιοι τον άκουαν· ανέβαινε στο βουνό και μύριοι τον ακολουθούσαν. Διαβαίνει ανεμόφτερος τη

λίμνη της Γενησαρέτ και ρίχνονται λαμνοκοπώντας οι κόσμοι στα βήματά του. Οι Προφήτες που επροσπερνούσαν, τόρα πισοδρομούν υποταχτικοί του. Ο Νόμος του Μωυσή αναζή στα λόγια του και συμπληρώνεται. Η έρμη γη αναδροσίζεται· τ' απελπισμένα στήθη ξαναθαρρεύουν· τα πλανημένα πρόβατα γυρίζουν πάλι στη μάντρα τους. Η αγάπη τρέχει αδαπάνητη από τα πλατειά στέρνα του και δροσίζει το φλογερό καμίνι της κακομοιριάς. Οι άπιστοι πιστεύουν και υψώνονται οι ταπεινοί· τυφλούς φωτίζει, χωλούς οδηγεί. Τα Ιεροσόλυμα τις πόρτες τους ανοίγουν να τον δεχθούν στεφανωμένον με βάγια. Σύγκαιρα όμως καρφώνουν τον σταυρό που θα βαστάξη το αβάσταχτο κορμί. Ο φθονερός μαθητής τον παραδίνει με φίλημα. Ο δειλός φίλος τον αρνείται πριν λαλήση ο πετεινός. Μα εκείνος ανώτερος από τα τέκνα των ανθρώπων, συγχωρεί την άρνησι και την προδοσία, διαβαίνει πράος μέσα από τους εμπαιγμούς και τα φτυσήματα, πίνει το ξύδι και τη χολή, φορεί το αγκαθερό στεφάνι, την περιφρονητική χλαμύδα, κρατεί το καλαμένιο σκήπτρο και ανεβαίνει στο μαρτύριο.

— Γυναίκα, να ο γυιος σου· λέγει την τελευταία στιγμή.

Και αποχαιρετά μ' ένα βλέμμα μελαγχολικό αλλά ήρεμο τη μάνα που τον εγέννησε, τους φίλους που τον επίστεψαν, τον λαό που τον ετυράνησε· τη γη που είδε τα φαρμάκια και τον Ουρανό που άνοιξε φιλόστοργη αγκαλιά να δεχθή το σώμα του.

Η μάνα ήταν εκεί και τα έβλεπεν όλα. Ήθελε να φωνάξη, να τρέξη για να τον σώση από τα χέρια των κακούργων, αλλά δεν ημπορούσε να βγάλη φωνή από τον λάρυγγά της. Το σώμα δεν ακολουθούσε τους πόθους της ψυχής. Μα όταν είδεν ένα στρατιώτη αγριοπρόσωπον, έτοιμο να λογχίση τα πλευρά του, εκατόρθωσε να σπάση τον γλωσσοδέτη:

— Μη!… εφώναξε με όλη της τη δύναμι.

Και με το μη! εξύπνησε. Δεν είδε ολόγυρά της τίποτα από το φριχτόν όραμα. Το βρέφος εκοιμόταν ακόμη πλάγι της, μέσα στη φάτνη, απάνω στο άχυρο. Αλλά δεν εβασίλευεν η σιγή ούτε το σκοτάδι όπως πριν. Αγγελική αρμονία εκατέβαινεν από τα αιθέρια και λαμπρομέτωπο αστέρι έχυνε θάλασσα το φως του στη σπηλιά κ' έλουζεν όλα με το θαύμα. Κ' εμπρός στα πόδια της, κάτω από την κοιτίδα του, οι Μάγοι γονατιστοί με τα δώρα τους, τη σμύρνα, και τον μόσχο και το λιβάνι, ωνόμαζαν τον γυιο της Βασιλέα και Θεόν.

Εκείνη την ώρα εφάνηκε στην εμπατή χλωμός ο Ιωσήφ.

— Να φύγουμε· λέγει τρέμοντας στη γυναίκα του. Ο Ηρώδης θέλει το παιδί κ' οι άνθρωποί του γυρίζουν στη χώρα. Γλήγορα να φύγουμε!…

Εκείνη άρπαξεν αμέσως το βρέφος, το έσφιξε στους κόρφους της κ' επήραν τον δρόμο για την Αίγυπτο. Η νύχτα έκρυψε τα βήματά τους από το άγρυπνο

μάτι των κατασκόπων. Αλλά τα αίματα των παιδιών και η φωνή των μανάδων ανέβαιναν από τα σπίτια της Γαλιλαίας πρωτόλουβη θυσία στον αναμορφωτή του κόσμου.

— Πόσα αίματα θα χυθούν ακόμη· εψιθύρισε προφήτης η γυναίκα. Πόσα αίματα!…»

Ετελείωσεν ο Αξιώτης το διήγημά του και οι σύντροφοι έμειναν ακόμη ακίνητοι σαν ονειροπλανεμένοι. Μερικοί εσταυροκοπήθηκαν άλλοι εστέναξαν βαθειά σαν να εξύπνησε κάτι παρήγορο μέσα τους. Αλλ' ο Κώστας ο θερμαστής, ίδιος στ' αστεία και τα σοβαρά ερώτησε πονηρά τον σύντροφό του:

— Δε μου λες, βλάμη· είδεν η Παναγιά στ' όνειρό της και τον πατριώτη σου το Βαραββά;

Εκείνος εχολοταράχθηκε· φοβερή βλαστήμια ανέβηκε στα χείλη του. Την εκατάπιεν όμως. Δεν ήταν καιρός τόρα να κολασθή κανείς! Εχαμογέλασε, έκαμε τον σταυρό του κ' εξαπλώθηκε στο έρημο κρεβάτι του.

— Και του χρόνου, παιδιά, στα σπίτια μας, ευχήθηκε.

— Στα σπίτια μας, είπεν ο θερμαστής, μα θα σε θερίζ' η πείνα.

ΚΑΚΟΤΥΧΟΣ

Η «Παντάνασα» το νεόχτιστο μπάρκο του Βάραγγα φρεσκοβαμμένο, σημαιοστόλιστο αρμένιζε με φλόκους και πανιά μέσα στον κόρφο του Γαλαξειδιού. Έκανε το πρώτο ταξείδι του. Χθες μόλις επήρε τη σαβούρα του, εσύναξε όλες τις προμήθιες: ψωμί, τυρί, ελιές, παστά κρέατα, νερό, καφέ και ζάχαρη και με το χάραμα έλυσε τα πρυμόσχοινα. Οι συντοπίτες όλοι άντρες, γυναίκες και παιδιά χυμένοι έξω στο ακρωτήρι εκύταζαν, το εκαμάρωναν και το κατευόδωναν με την ψυχή τρεμάμενη. Εμείς από μέσα δέκα ναύτες, ο γραμματικός έντεκα και ο καπετάν Δρακόσπιλος δώδεκα μια ερρίχναμε στ' άρμενα και μια στη στεριά.

— Καλό ταξείδι· και καλή αντάμωση!…

— Ναι· καλή αντάμωση!…

Ο Μπουρίνας ο σκύλος μας ετριπόδιζεν απάνω κάτω χαρούμενος κ' εκείνος. Εμπλεκόταν στα πόδια μας, εκατέβαινε στην πλώρη, έμπαινε στου καπετάνιου την κάμαρη, εγύριζε στο μαγειριό, επηδούσε στο τσιμπούκι και

γαυ! γαυ! αλύχταγε κατά τις στεριές σαν να τους έλεγε κ' εκείνος: — Καλές αντάμωσες!

Ο ουρανός κατάγλαυκος απάνω· τα νησιά, τ' ακρογιάλια γύρω ήμερα και γελαστά· η θάλασσα χρυσάχτινη. Πρύμος άνεμος εφούσκωνε τα πανιά κ' έσπρωχνε το καράβι γοργό στον δρόμο του. Μα τι τα θέλεις! Με όλη τη χαρούμενη έκφρασι που είχαν ψυχωμένα και άψυχα γύρω, κάτι εκρεμόταν αόρατο ψηλά κ' εκάθιζε μυλόπετρα στην ψυχή μας. Ανεξήγητη ανησυχία εκυρίευε όλων τα νεύρα. Ήταν η πίκρα του χωρισμού; ήταν ο φόβος του κινδύνου; Όχι· δεν το πιστεύω. Αν ήταν η «Παντάνασα» πρωτοτάξειδη εμείς όμως είμαστε παλιοί θαλασσομάχοι. Ο Βάραγγας εδιάλεξε τον αθέρα για να βάλη μέσα. Χρόνια, ταξείδια και θαλασσοδαρμούς δεν ήξευρε ποιος είχε τα περισσότερα. Και οι απέξω που μας κατευόδωναν δεν ήσαν καθόλου άμαθοι. Χίλιες φορές είδαν τον μισεμό και τον γυρισμό μας. Τα δάκρυα και οι χαρές έχασαν το σύνορό τους σε κάθε ναυτικό μέρος. Τραγούδια και μυρολόγια βρίσκονται αδερφωμένα πάντα όπως το κυπαρίσσι θλιμμένο και η ολόδροση τριανταφυλλιά μέσα στο νεκροταφείο.

Δεν ήταν λοιπόν ο μισεμός· ήταν η τύχη του πρώτου μας. Θαλασσινό σαν τον καπετάν Δρακόσπιλο δεν εγέννησε δεύτερον η φύσις. Ζωντανή χάρτα ήταν το κεφάλι του. Πού τα ρέματα, πού ξέρες, πού πάγκοι τα ήξευρε με τον διαβήτη σε Άσπρη και Μαύρη θάλασσα. Τα λιμάνια, τ' ακρωτήρια, τις λένες, τα ρίχη· τα πόρτα ημπορούσε να τα ειπή ένα κ' ένα με τα μίλια τους. Αν ρωτάς για τους ανέμους, αισθανόταν το φύσημά τους τρεις ώρες πριν κινήσει το πρώτο φύλλο. Θάλασσα, ουρανός, στεριές, άστρα, σύγνεφα, του ήλιου ανατολή και βασίλεμα δεν είχαν γι' αυτόν κανένα μυστικό. Εμιλούσαν στην ψυχή του μέσα.

Και δεν τον έφταναν μόνον αυτά· ήθελε περισσότερα. Ήθελε πάντα να μαθαίνη τα μακρινά. Όπου δεν έφτανε το μάτι επετούσε περίεργη η φαντασία του. Άμα εύρισκε κανένα κοσμοπερπατημένον τον ερωτούσε για όλα. Για τους Ωκεανούς, για την Αμερική, για τους Πόλους, για τους πάγους που κατεβαίνουν όγκοι πελώριοι ως στ' ακρογιάλια της Αγγλίας και τα ρέματα που έρχονται Δούναβης από το Μεξικό στη Νορβηγία κ' έχουν το νερό ζεστό και φέρνουν βανάνες, καφέδες, των τροπικών καρπούς στα παγωμένα κλίματα. Όνειρο είχε να κλείση στο κεφάλι του όλη την Υδρόγειο.

Και όμως — θα το πιστέψετε; — αυτός ο θαλασσομάχος ένα καλό δεν είδεν από τη θάλασσα. Δέκα χρόνια καπετάνιος κ' ετρόμαξε τον ναυτόκοσμο με τα ναυάγια. Ένα μπάρκο του μαδέρια το εσκόρπισε η λεονάδα στον Καβοκόρσο. Ένα μπρίκι που είχε μισακό με τον Δήμαρχο το εδάγκωσαν αλύτρωτο οι πέτρες στο Βονιφάτσιο. Του πεθερού του μια γολέτα που εκαπιτάνευε μισθωτός την έφαγεν ο άμμος του Αλαφονησιού. Με κανένα ξύλο δεν ημπόρεσε να τελειώση ταξείδι. Αν εγλύτωνε στο πρώτο την επάθαινε στο δεύτερο. Αν εγλύτωνε και στο δεύτερο στο τρίτο ήταν εξωφλημένος. Εκατάντησε ούτε τ' όνομά του να μη θέλουν ν' ακούσουν οι ναυτικοί. Κανείς

καραβοκύρης δεν του έδινε καράβι να κυβερνήση· κανείς ναύτης δεν εμπιστευόταν τη ζωή του. Ακόμη και για επιβάτη δεν τον ήθελαν. Έλεγες καπετάν Δρακόσπιλο και ανατρίχιαζεν όλο το Γαλαξείδι, σαν να επλάκωνε ο Παπακώστας με τους αντάρτες του. Οι καπετάνοι που θα εταξείδευαν εφρόντιζαν να μην τον απαντήσουν στον δρόμο τους. Το είχαν κακοσημαδιά.

Εκείνος τα έβλεπε κ' εστέναζε κατάκαρδα. Δεν επαραπονιόταν όμως γιατί αναγνώριζε το δίκαιό τους. Ήξευρε πως ο ναύτης έχει νόμο την πρόληψη. Ό,τι τον εφούρκιζε και τον απέλπιζε ήταν η τύχη του. Μ' εκείνη επάλαιβε νυχτόημερα στον ύπνο και τον ξύπνο του. Και ο ίδιος επίστεψε πως κάτι κακό εγεννήθηκε στην πλάσι μαζί με τη γέννησί του και τον ακολουθούσε τόρα θαλασσινό στοιχειό, εκδικητικό και παντοδύναμο στα ταξείδια του. Αναγνώριζε ότι δεν είχε πλέον δικαίωμα να συνεπαίρνη στην κακοτυχιά του ξένη περιουσία, με βάσανα και ίδρωτα αποχτημένη και ξένη ζωή πολυάκριβη.

Όμως αυτό ήταν η μεγαλήτερη δυστυχία του. Ήρθε κ' εψυχομαράθηκε· εσούρωσε σαν τον Άρειο. Άρχισε ν' αποφεύγη όχι πλέον τους ξένους αλλά και τους δικούς του. Επήγαινε πάντα μοναχός, εμιλούσεν, εχειρονομούσε πότε δυνατά και ωργισμένα, πότε κουφά και φοβισμένα σαν να ήταν συνωμότης του εαυτού του. Και κάθε ηλιοβασίλεμα εξεκινούσεν από το σπίτι του που ήταν στη Χηρόλακκα ψηλά, εγλύστραγεν αμίλητος στην αγορά, εκατέβαινε στο λιμάνι, έστεκε κατάνακρα στ' ορθολίθι, εκύταζε τη θάλασσα. Εκύταζε κάπου μισή ώρα. Έκανε φτου! φτου!… τρεις φορές· άλλες τρεις την έδερνε με τις πέτρες. Έπειτα πάλιν έπαιρνε τον ανήφορο, εδιάβαινε στην αγορά, έφτανε σπίτι του.

Η γυναίκα του η όμορφη Χρυσούλα, ο γυναικάδερφός του ο Βάραγγας και ο γεροπεθερός του απόμαχος θαλασολύκος, έβλεπαν την κατάστασί του και ήσαν απαρηγόρητοι. Δεν ήξευραν τι να κάμουν πώς να τον σώσουν. Νέος άνθρωπος, βλέπεις, χεροδύναμος, πολυκάτεχος, άτρομος, για τον κίνδυνο και τον αγώνα γεννημένος, πώς ημπορεί να κάθεται άδουλος, περιφρονημένος σαν το άκαρπο δεντρί. Και όχι μόνον οι συγγενείς αλλά και οι ξένοι έπασχαν για την κατάστασί του. Ο ναυτόκοσμος, βλέπεις, καταντά όλος μια οικογένεια. Η τέχνη του, η τύχη του, το σκαφίδι που τον κρατεί και το στοιχειό που τον μάχεται, σμίγει και σφιχτοδένει όλους μαζί μικρούς — μεγάλους στα βρόχια του κινδύνου και των θλίψεων. Ήθελαν πολλοί να τον βγάλουν από τη νέκρα του — να του δώσουν δουλειά — έλα όμως που ετρόμαζαν την τύχη του! Δεν ήταν πράγμα τιποτένιο. Καλά πίσω αν εγύριζε το πλεούμενο. Αν το εκάρφωνε όμως για πάντα σε καμμιά ξέρα;

Εκείνη την εποχή έχτιζε την «Παντάνασσα» ο γυναικάδερφός του στα Καταλονία. Ο πρωτομάστορης έβαλε κάτω όλα του τα σχέδια να το κάμη γερό, κομψό, τέλειο· τα δάση έδωκαν τα καλήτερα ξύλα τους· οι μαστόροι και οι καλαφάτες όλη την τέχνη τους. Ο Βάραγγας εξόδεψεν αλύπητα το έχη του. Επούλησε και κάτι χωράφια που είχε προίκα στη Γλύφα. Ή του ύψους ή του βάθους· — εσυλλογίσθηκε.

Η Χρυσούλα ερρίχθηκε στον αδερφό της κολλιτσίδα:

— Λυπήσου τον, λυπήσου τα παιδιά μου· βάλε τον μέσα γρεντή.

— Μωρέ, αδερφή, τον λυπούμαι μα τι να του κάμω· έλεγεν εκείνος στενοχωρημένος. Βλέπεις που εξόδεψα τα μαλλοκέφαλά μου σ' αυτό. Θέλεις να μην το ξαναϊδώ; Έχει κακοτυχιά ο άνθρωπος· μάλαμα πιάνει στάχτη γένεται. Δεν τον θέλει η θάλασσα. Ας πιάση στη στεριά δουλειά να τον βοηθήσω όσο μπορώ.

— Τι δουλειά να πιάση; επίμενεν εκείνη κλαίοντας. Μπορεί να κάμη άλλη δουλειά ο ναύτης; Ζη το ψάρι όξω απ' το νερό;

Θέλοντας και μη τον έβαλε καπετάνιο στην «Παντάνασα» τον Δρακόσπιλο.

— Τήραξε, μωρέ Θύμιο, του είπε πικρογελώντας όταν τον αποχαιρετούσε στην ανεμόσκαλα· τήραξε να μη το κάμης μαδέρια και τούτο.

— Αν δεν έρθη το μπάρκο δεν θα 'ρθώ κ' εγώ· απάντησεν εκείνος.

— Όχι· καλήτερα να 'ρθήτε κ' οι δυο.

Τόρα η «Παντάνασα» έτρεχεν ολάρμενη στον Καβομαλιά. Επηγαίναμε ίσα στον Ποταμό για φορτίο. Το κύμα έτρεχε πίσω της παιγνιδιάρικο, εδροσόλουζε τα σμαλτωμένα πλευρά της, αρμονικά την ελίκνιζε. Ρίζι εσκόρπιζε το νερό η πλώρη της. Ο άνεμος εφούσκωνε τα ολοκαίνουρια πανιά, εκαμάρωνε τα σχοινιά, εσφύριζε στους μακαράδες, στις στραλιέρες, στις μούδες. Δίπλα επισοδρομούσαν οι στεριές καταπράσινες, έφευγαν τρεχάτες, έσβυναν στην απόστασι την ώρα που άλλες έβγαιναν εμπρός για να χαθούν κ' εκείνες και άλλες να φανερωθούν. Δέκα κόμπους έπαιρνε στην ώρα. Έβλεπα τα γερά της δεσίματα, το κομψό σκαφίδι, λαμπάδα τα κατάρτια, το γοργό τρέξιμο, τ' ορθοπλώρισμά της και την εκαμάρωνα. Δεν ήταν καλήτερο μπάρκο σε όλη τη σφαίρα! Τα βουνά έλεγα πως επρόβαιναν να το καμαρώσουν· τα κύματα πώς έτρεχαν υποταχτικά να στρωθούν στην καρίνα του. Και από τόρα με τη φαντασία ετελειώναμε το ταξείδι.

— Την τάδε ώρα στον Καβογρόσο· έλεγεν ο γραμματικός λογαριάζοντας. Αύριο πρωί στον Καβομαλιά· αύριο βράδυ στον Καβοντόρο· αντιμεθαύριο στα Δαρδανέλια· σε οχτώ ημέρες στον Ποταμό.

— Και αν τύχη καμμιά φορτούνα· αν μας κλείση ο τρελοβοριάς; ετολμούσε να ψιθυρίση κανείς ναύτης.

Όλοι εγύριζαν και τον εκύταζαν με αγριεμένα μάτια: Μπα που να δαγκώση τη γλωσσά του! Κοτάει, μωρέ, ο βοριάς να φανή σε τέτοιο ομορφοκάραβο!

Πίσω της όμως η «Παντάνασα» έβαλε όλους σε μεγάλη αγωνία. Τόσα καράβια ντόπια ήσαν παραδομένα στο κύμα και κανένα δεν εσυλλογιζόταν κανείς. Εφαινόταν φυσικό. Αλλά το μπάρκο του καπετάν Δρακόσπιλου εφαινόταν αφύσικο. Εκείνοι που ήσαν συγγενείς του κ' εκείνοι που δεν είχαν κανένα έπασχαν από το ίδιο αίσθημα. Του Γαλαξειδιού ο αέρας έχασε λέγεις τα ζωντανά του μόρια και φτωχός έφερνε σε όλους την ασφυξία.

— Πού να είνε τάχα η «Παντάνασα»; ερωτούσε στο συναπάντημά του ένας τον άλλον.

Στα καφενεία, στα κρασοπουλειά, στους ταρσανάδες η ίδια κουβέντα. Ο Βάραγγας απελπίσθηκε. Δεν έφτανε η δική του στενοχώρια· είχε και τον κόσμο. Όποιος τον έβλεπε πρώτο λόγο είχε να τον ερώτηση:

— Ε, τι μαντάτα; Είχες κάνα χαμπέρι από τον γαμπρό σου;

Άρχισε να θυμώνη.

— Θα με κάμουν να μη βγω πια στο δρόμο! εσυλλογίσθηκε.

Όταν όμως ελάβαινε γράμμα έτρεχε να το διάβαση στον καφενέ, στα κρασοπουλειά, στους ταρσανάδες να το ακούσουν όλοι. Και γράμματα ελάβαινε συχνά. Σαν να εμαντεύαμε την αγωνία που εβασίλευε στην πατρίδα για την τύχη μας όλοι εγράφαμε. Τόσο οι ναύτες όσο και ο καπετάνιος. Κ' εγώ που δεν ήξευρα να πιάσω την πένα, έβαλα τον γραμματικό κ' έγραψε τρία γράμματα στη μάνα μου. Από κάθε πόρτο κ' ένα γράμμα: «Σήμερα εφτάσαμε στο τάδε μέρος· σήμερα φεύγουμε από το τάδε μέρος. Τέτοιον καιρό είχαμε ως τον Καβομαλιά· με τέτοιον καιρό επεράσαμε τον Καβομαλιά.» Σωστό ημερολόγιο.

Ο καπετάν Δρακόσπιλος τα μάτια του τέσσερα. Το είχεν απόφασι. Ή να γυρίση πίσω το καράβι στον κύρη του ή να μη γυρίση ούτε αυτός. Απόφασι και μαζί πείσμα. Πείσμα ν' αλλάξη την τύχη του. Αρκετά τον επαίδεψε, τον εντρόπιασε, τον έδεσε στο μαρτύριο. Τόρα θα την παιδέψη, θα την ντροπιάση κ' εκείνος. Θα την νικήση! Τις πρώτες ημέρες δεν είχε ύπνο στα βλέφαρα· δεν είχε σε κανένα εμπιστοσύνη. Ατού! το χέρι στο τιμόνι· τα μάτια στα ουρανοθέμελα.

Οι άλλοι άρχισαν να μουρμουρίζουν. Τους επείραζε στο φιλότιμο.

— Τι διάβολο, καπετάν Θύμιο, τσοπάνιδες είμαστε! ετόλμησε να του παραπονεθή μιαν ημέρα ο γραμματικός. Δεν πιάσαμε κ' εμείς τιμόνι, δεν ίδαμε μπούσουλα!…

Εκείνος το αισθάνθηκε. Τον εκύταζε κατάματα και δακρυσμένος γυρίζει και του λέγει:

— Συχώρα με τ' αδέρφι· δε φταίω 'γω. Σε γνωρίζω καλήτερό μου. Δε φταίω 'γω· φταίει η τύχη μου. Συλλογίσου καλά να σπάσω και τούτο!…

Δεν εκατέβηκε να πλαγιάση παρά όταν εβγήκαμε από τα Μπουγάζια κ' έβαλε γραμμή για την Καληάκρια. Ανοιχτή θάλασσα τόρα ας σκαμπανεβάζει όσο θέλει. Μακριά από ξέρες! Με το φούντο στο λιμάνι γράμμα του καραβοκύρη: «Αδερφέ Βάραγγα· εφτάσαμε καλά με τη δόξα του Θεού. Ούτε σχοινάκι δεν κόπηκε»…

*

Όταν ετελείωσε το φορτίο κ' επήραμε την άγκυρα ο καπετάν Δρακόσπιλος είπε του γραμματικού:

— Τρέμουν τα νεφρά μου τ' αδέρφι· τόρα είνε το μεγάλο πήδημα.

— Ντροπή μας!… αποκρίθηκε θαρρευτά εκείνος. Δεν κυτάς τι καιρό έχουμε; διαμάντι.

Διαμάντι, ναι. Αλλά έτσι τον είχε πάντα πριν αφήσει το λιμάνι ο καπετάνιος μας. Η θάλασσα παμπόνηρη εγνώριζε, νομίζεις, την αξία του κ' επάσχιζε με χίλια δολερά καμώματα να τον ξεγελά ως που να τον αρπάξη στα φτερά της. Μια τον άρπαζε, τον άλεθε και τον άλεθε ώστε να τον κάμη πασπάλη. Εφιλοτιμήθηκε όμως στα λόγια του γραμματικού κ' έδωκε ρότα με καρδιά. Γραμμή θα εκατεβαίναμε στην Πόλη. Είχαμε πρύμο τον καιρό· τα σημάδια καλά. Η «Παντάνασα» φορτωμένη ως τα μπούνια με τ' αμπάρια σφιχτοσφαλισμένα, τα πανιά γιομάτα έφευγεν ίσκιος απάνω στο πρασινόγλαυκο κύμα. Τα δελφίνια έτρεχαν κ' εκείνα μαζί μας. Οι γλάροι σύγνεφο έσκουζαν ολόγυρα.

— Τα Μπουγάζια! εψιθύρισεν ο καπετάνιος ένα πρωί.

Κ' εστύλωσε τα μάτια ζωηρά, ολόψυχα, με κάποια δίβουλη έκφρασι σαν να ήθελε να τα καλοπιάση και να τα ημερώση για να του είνε προστατευτικά, σαν να ήθελε να τα φοβερίση και να τα ζητήση στο πάλαιμα. Εκείνα όμως σκοτεινογάλαζος τοίχος ψηλός, στρωτός, ομιχλωμένος, έστεκαν εμπρός στον ορίζοντα σαν να του απαντούσαν: δεν έχει πόρο εδώ! Και ο δύστυχος εδείλιασε.

— Τα Μπουγάζια! εψιθύρισε πάλι. Αχ, τα Μπουγάζια!

Και ηθέλησε να ορθοπλωρίση στον άνεμο. Ο γραμματικός όμως τον εμπόδισε.

— Κουράγιο, καπετάνιε! Τα Μπουγάζια δεν είνε θεριά να μας χάψουν. Δεν είμαστε Μαυροθαλασσίτες να πάμε την άκρη — άκρη. Γαλαξειδιώτες μας λεν.

— Ο χιονιάς πλακώνει! είπεν ο καπετάνιος δείχνοντας πίσω του.

— Σαν πλακώνει και τι; Σαράντα μίλια θέλουμε ακόμα. Η 'μέρα μόλις άρχισε. Ως που να πλακώση το χιόνι φουντάρομε στα Καβάκια.

Κ' εσυμπέρανε πάλι με την αυστηρή φωνή του:

— Ντροπή μας!

Αλήθεια ήταν ντροπή μας· το αναγνώριζε και ίδιος ο καπετάν Θύμιος. Γαλαζειδιώτες εμείς και να δειλιάσουμε στο πρώτο φύσημα! Μήπως είμαστε τάχα μοναχοί μας. Κάπου δέκα ξύλα μικρά — μεγάλα έρχονταν πίσω και άλλα εφύτρωναν στο θαλασσόφρυδο γύρω κ' εκατέβαιναν με του άνεμου το λάχτισμα είτε με τη δύναμι του ατμού στο ποθητό λιμάνι. Κανένα δεν άλλαζε δρόμο κανένα δεν ορθοπλώριζεν ακόμη. Πώς να το κάνουμε πρώτοι εμείς!

— Μωρέ, νομίζεις πως φοβάμαι για τη ζωή μου; είπεν οξύθυμος στον γραμματικό. Ζωή, παιδιά, γυναίκα όλα τα σφάζω εδεπαδά για το τίποτα. Συλλογιέμαι το μπάρκο και τον Βάραγγα. Φαντάσου να τον καταντήσω ζητιάνο από καραβοκύρη!…

Δεν επρόφτασε να τελείωση τη φράσι του και το πλοίο ελάγκεψε μεσούρανα ξαφνισμένο. Δούναβης το κύμα ερρίχθηκε μέσα κ' εξεχείλισε στις κουπαστές. Ο χιονιάς εξέσπασε καραβοπνίχτης, ακράτητος, φριχτός. Το χιόνι άρχισε να πέφτη χοντρό, ανάλαφρο στο κατάστρωμα, να κάθεται στα ξάρτια, να πιάνη στα πανιά, να λυώνη κάτω στη σκοτεινή θάλασσα. Τριγύρω έκλεισαν τα ουρανοθέμελα, έσβυσαν τ' άλλα πλεούμενα, εχάθηκαν τα Μπουγάζια. Εχάθηκαν από τα μάτια μας όχι όμως και από την ψυχή μας. Όλοι τα αισθανόμαστε κάπου εκεί λουφασμένα εμπρός ίσως και δίπλα μας, με την υπομονή και την άσπλαχνη περιφρόνησι αφρικανικού λέοντα. Και ο χιονιάς προδότης έσπρωχνε απάνω τους σύχαμα το καράβι μας.

— Χαθήκαμε! ψιθυρίζει χαλκοπράσινος τόρα ο γραμματικός.

— Σώπα, μωρέ που χαθήκαμε! φωνάζει αγαναχτισμένος ο καπετάν Δρακόσπιλος.

Άλλαξε αμέσως πρόσωπο. Εμυρίστηκε τον κίνδυνο κ' έδραμε να του αντιταχθή στηθάτα όπως ο ταύρος στον ταυρομάχο. Άστραψε το βλέμμα του κ' εφρύαξεν η ψυχή του. Ξεφέσωττος, με τα μαλλιά πίσω ριγμένα, τη βράκα ζωσμένη στη μέση, άρπαζε με στιβαρή χούφτα το δοιάκι από το χέρι του γραμματικού κ' εφάνηκε στο κάσαρο θεός θαλασσοδαμαστής.

— Κάτω τους κούντρους!… Στίγγα τη μπούμα!… προστάζει αγριόθυμος.

Έπεσαν κάτω οι κούντροι άψυχοι και περιττοί· εσφιχτοδέθηκεν η μπούμα στα κέρκια της σαν επίφοβο θηρίο. Ο χιονιάς όμως όλο κ' εδυνάμωνε. Φύλλο στο φύλλο επλάκωνεν αποπίσω, έρριχνε την άπιαστη δύναμί του στα υπόλοιπα πανιά, τα εφούσκωνε και τα ετέντωνε με πείσμα να τα ξεσχίση. Και το κύμα

κάτω πελώριο, θολό και αφρισμένο, έπεφτε στην πρύμη της «Παντάνασας», ελάχτιζε και την εκλόνιζεν από αρμό σε αρμό, με θανάσιμο βρύχημα σαν να τις έκραζε: τρέχα! Κ' εκείνη ξετρελαμένη, ολότρεμη έφευγεν εμπρός, εδρασκέλαε θεόρατα κορφοβούνια, έπεφτε σε σκοτεινές λαγκαδιές, εδυσκολοσκάλωνε σε απόκρημνα πλάγια κ' εστέναζεν ανίσχυρη στο τόσο τρέξιμο.

— Στίγγα τους παπαφίγγους!… Στίγγα μαΐστρα!… Κάτω τον κοντραφλόκο!

Ο καπετάνιος έχυνε από το στόρια του τρανταχτά σαν καδένες τα προστάγματα. Και οι ναύτες σαν πίθηκοι έτρεχαν εδώ κ' εκεί, εσκαρφάλωναν στα κατάρτια κ' εμπρούλιαραν τα πανιά στο ταλάντευμα του ξύλου αδιάφοροι, ξένοι στων στοιχειών τη λύσσα και του κινδύνου το πικρό φοβέρισμα. Τα πόδια τους αρπάγια εγάτζωναν το σχοινί· τα χέρια τους μάγγανο έσφιγγαν τη σταύρωση και η ψυχή αδάμαστη μέσα τους, εξάναβε τον θυμό και την καταφρόνια του σύμπαντος. Στράλι δεν έμεινε πουθενά. Τις γάμπιες μόνον, τον τρίγκο και τους φλόκους είχαμε ακόμη ανοιχτούς· μα ήσαν αρκετά για να μας σύρουν στον όλεθρο. Τα μπάρκο έτρεχεν ακόμη θεόστραβο στη στράτα του. Ποια στράτα; Κανείς δεν ήξευρε. Η σκοτεινιά διπλή — τριπλή εκάθιζε γύρω μας. Πού ήταν οι ξέρες; πού το Μπουγάζι; πού μας έσπρωχνεν ο άνεμος και πού μας έσερναν τα ρέματα; τίποτα! Εχάθηκαν για 'μας τα γαλόμετρα.

— Τραβέρσο· λέγει τόρα σκεφτικός ο καπετάν Δρακόσπιλος.

Δεν μας έμενε άλλο παρά να ορθοπλωρίση το μπάρκο. Επρόσταξε γοργά τους ναύτες να χύσουν και να κατσάρουν τη μαΐστρα, να κάμουν τη μπούμα, να μολάρουν τους φλόκους.

— Βάλε κάτω σιγά — σιγά το δοιάκι· λέγει στον τιμονιέρη κάπως με δισταγμό.

Τρέχω να τραβήξω τη σκότα της μπούμας· ναι! Η σκότα κοκκαλιασμένη από τον χιονιά καθόλου δεν έσερνε. Πάει ο υποναύκληρος να κάμη τη μαΐστρα και — φτου σου διάβολε! — η σταβεντοσκότα ξεκοτσάρεται και η μαΐστρα ελεύθερη ανεμίζει και πλαταγεί σαν παντιέρα. Πού να ορθοπλωρίσουμε! Το ξύλο δεν μας ακούει πλέον. Τα πανιά της πλώρης γεμίζουν και παραφουσκώνουν σαν μάγουλα Τρίτωνος. Το κύμα και ο άνεμος ανίκητα το σπρώχνουν εμπρός στον μοιραίο του δρόμο χωρίς θέλησι, χωρίς δύναμι, χωρίς κυβέρνια. Ο καπετάνιος βλέποντας την αδυναμία του ελύσσαξε. Τον έπιασε το αράπικο.

— Δυο κεριά στον Αϊνικόλα· προστάζει ευθύς το ναυτόπουλο.

Έτρεξεν εκείνο φτερό στην κάμαρη· άναψε τα δύο κεριά εμπρός στο ασημοντυμένο εικόνισμα του αγίου μας.

— Τι κάθεσαι, μωρέ παιδί· μου γνέφει από μακριά. Στο κορζέτο γλήγορα και λέγε μας. Ή μπουκάρομε σήμερα ή χανόμαστε.

Αγκάλιασα ευθύς το κατάρτι κ' έφτασα επάνω στο κορζέτο. Μάνα μου! Τι να ιδώ, τι να παραγγείλω κάτω; Ούτε την άκρη του μπαστουνιού δεν εξεχώριζα. Όλα θαμπά γύρω μου, όλα χαμένα στο πυκνό χιονόβολο. Και η «Παντάνασα» έτρεχεν ακόμη ακράτητη, γοργή, θεότρελη σαν να την έσερναν μαγνήτες οι αόρατες στεριές.&

— Τίποτα! φωνάζω.

Και ο λόγος μου κρυώτερος από τον πάγο, σκληρότερος από τον τρελοχιονιά εκύλαε στο κατάστρωμα, επλάνταζε τα στήθη των συντρόφων μου.

— Τίποτα! εφώναζα σε κάθε λεφτό.

— Άλλα δυο κεριά μωρέ! επρόσταξε πάλι ο καπετάνιος. Άναψε και το καντήλι· άναψέ τα όλα στη χάρι του.

Ήθελε να δωροδοκήση τον άγιο, να τον βάλη μεσίτη και σωτήρα στον άφευκτό μας καταποντισμό. Αλλά του κάκου! Ο άγιος, δεν εμεσίτευε. Δεν ήθελε να μας σώση. Ο χιονιάς όλο κ' εδυνάμωνε. Η θάλασσα εβρυχόταν και άφριζε κ' ετίναζε τα κύματά της ένα με το άλλο απάνω μας. Ήμουνα μούσκεμα και δεν ήξευρα αν ήμουν από τη θάλασσα ή από τον ουρανό. Επίμενα όμως πάντα να ρίχνω κάτω κατά την προσταγή κρύον, σκληρόν, απελπιστικόν τον λόγο μου:

— Τίποτα!

— Έτσι; είπε· καλά· φέρε απάνω το 'κόνισμα.

Κ' ετίναξε σύγκαιρα τέτοια αγριοβλαστήμια που και το ξύλο &ακόμη ανατρίχιασε. Δεν ήταν άθεος ο καπετάν Δρακόσπιλος ήταν όμως θαλασσινός. Οι βλαστήμιες σ' εμάς είν' ένα από τα προστάγματα που κυβερνιέται το πλεούμενο. Ο θαλασσινός μάχεται με δυο στοιχεία φοβερά, μεγαλοδύναμα και ασώματα μαζί: τον αέρα και το νερό. Τι να τους κάμης; με τι να τα πολεμήσης; Μόνον με τις βλαστήμιες σου. Σε παρόμοια θέσι ευρέθηκε, νομίζω, και ο Ξέρξης όταν ηθέλησε ν' αλυσοδέση τον Ελλήσποντο. Οι βλαστήμιες είνε οι δικές μας αλυσίδες.

Τόρα το ναυτόπουλο έφερε τρέμοντας τον Άγιο Νικόλα εμπρός στον καπετάνιο. Ο άγιος με τη σεβαστή γενειάδα του, μέσα στα αργυρό φαιλόνι τυλιγμένος, με την κορώνα λιθοκόσμητη έμενε στο ξύλο ήρεμος, ασυγκίνητος σαν να ήσαν όλα καλά και ήσυχα τριγύρω του. Ούτε φουρτούνες, ούτε

αγριοκαίρια εχαμπέριζεν αυτός. Και ο καπετάν Δρακόσπιλος αναμένος από πριν άναψε περισσότερο με την τόση απάθεια του προστάτη μας.

— Έτσι ε; του είπε αναμπαιχτικά, στεκάμενος αντίκρυ του· δεν δίνεις, χέρι και συ! Τρως το λάδι μου, καταλείς τα κεριά μου, δέχεσαι το θυμίαμα και τα γονατίσματα του φτωχόκοσμου και την ώρα που σε χρειάζεται δεν λες και συ να τον βοηθήσης. Σύντροφος λοιπόν με την τύχη μου και συ· κόντρα και συ! Μα πώς θα χαθούν τόσες ψυχές, πώς θα κλείσουν τόσα σπίτια, πώς θα πεινάσουν τόσα στόματα, πώς θα καταντήση ένας χοντρονοικοκύρης φτωχός, πώς θα χαθή ένα όμορφο πλεούμενο δε σε μέλει. Καρφί δε σου καίγεται! Καλά το λοιπόν κάμε ό,τι δύνασαι· θα κάμω κ' εγώ ό,τι μπορώ.

Και αγριομάτης, σκληρόψυχος, περιφρονητής όλων μαζί των δυνάμεων της φύσεως και της θρησκείας, ανώτερος από την πρόληψι και την παράδοσι, άρπαξε το εικόνισμα από τα χέρια του παιδιού, το έδεσε σφιχτά στο κατάρτι και με το βρωμερό παπάζι που σφογγίζουν το κατάστρωμα, άρχισε να δέρνη και να ραπίζη τον άγιο με μίσος και περιφρόνησι.

— Κάμε λοιπόν το θάμα σου· κάμε το, τι κάθεσαι; εβρυχόταν τρέμοντας ολόκορμος.

Εγώ από ψηλά έβλεπα κάτω κ' ετρόμαζα περισσότερο του καπετάνιου το κάμωμα παρά των στοιχείων τη λύσσα. Τόρα δεν ήταν έξω αλλά μέσα στο καράβι ο δαίμονας. Δαίμονας ο θυμός που έσπρωχνε τον Δρακόσπιλο να κριματίση, να κηρύξη πόλεμο στον δυνατόν προστάτη του ναυτόκοσμου. Εκείνος πάντα εστάθηκεν αόρατος κυβερνήτης του ξύλου, άγρυπνος φύλακας του θαλασσινού. Εκείνος εύρε πρώτος το τιμόνι κ' έσωσε το μυθικό πλεούμενο με το ανθρώπινο φορτίο του από του διαβόλου την επιβουλή. Και όμως εμείς τόρα τον εκάναμε θανάσιμον εχθρόν. Ποια η τύχη μας; Να τριγύρω τα σκότη και η άβυσσος!

— Τίποτα! ετοιμάσθηκα να ρίξω πάλι κάτω τρανολάλητο.

Μα έξαφνα μέσ' από τα σύθαμπα είδα να προβάλη σαν ξωτικού κεφάλι κατάμαυρη μια κοτρώνα. Επρόβαλε αργοκίνητη και μουλωχτή, λέγεις κ' ετοιμαζόταν να ριχθή ασπίδα επάνω μας.

— Ξέρα μπροστά!.. φωνάζω με όλη μου τη δύναμι.

— Το τιμόνι στην πάντα! προστάζει ο καπετάν Δρακόσπιλος, παραιτώντας καταθριμματισμένο το εικόνισμα.

Ως που να το ειπή όμως η πλώρη της «Παντάνασας» εκαρφώθηκε στου βράχου τ' αγριόδοντα. Εκαρφώθη κ' εσταμάτησε ξύλο νεκρό. Το νερό περίγυρα άφριζε κ' εμάνιζε, λέγεις κ' ήθελε να ξεριζώση τα πορολίθαρα. Ο άνεμος εσφύριζε στα ξάρτια βλαστήμιες και μοιρολόγια. Κανόνι εβροντούσε πέρα το κύμα. Και μας έδερνε και μας έσπρωχνε και μας επελάγωνε, πάθος

και λύσσα ολόμεστο, σαν να μας είχεν αντίδικους. Το ξύλο έτριζεν άγρια επάνω στον βράχο, εστέναζεν, ένας — ένας του έφευγαν οι αρμοί, άνοιγεν η καρίνα, εσκορπούσαν τα δεσίματα. Ένα κύμα έκοψε τις στραλιέρες του. Άλλο κύμα εξερρίζωσε το πρυμιό κατάρτι με όλα τα ξάρτια. Τρίτο κύμα άνοιξε το λυγερό σκαφίδι του. Σχοινιά — μαδέρια στα κύματα· ναυαγοί στους βράχους. Σε μια ώρα μέσα κουρέλι έγινεν η όμορφη «Παντάνασα».

Το χιόνι έπεφτε πάντα πυκνό κ' εσκέπαζεν όλα με κρύο σάββανο. Εσκέπαζε ναυαγούς και ναυάγια· βράχους, πέτρες, χάλαρα. Κατατσακισμένος, ολόβρεχος, επιάστηκα σε μια σπηλάδα, εσκαρφάλωσα επάνω, εξέφυγα του κυμάτου. Τόρα δρόμο για καμμιά καλύβα, λίγη φωτιά. Πού ήμουν δεν ήξευρα. Φωνάζω· ματαφωνάζω:

— Κώστα! Βασίλη! … Τάραρη!…

Τίποτα! ο βόγγος του πελάγου έπνιγε τη φωνή μου. Κάνω έτσι τα πόδια μου· πέφτω απάνω σ' ένα κορμί.

— Βρε κόφ' το κούτσουρο! κλωτσάω.

Το κούτσουρο ήταν ο καπετάν Δρακόσπιλος. Καθισμένος στο λιθάρι δεν έβγαζε μιλιά μόνον εκύταζε κάτω τη σκοτεινή θάλασσα που έσερνε συντρίμμια στα πόδια του τα λείψανα του μπάρκου.

— Τι κάνεις εδώ, καπετάνιε; του λέγω. Σήκω και πλακώνει το σκοτάδι. Εδώ θα μας θάψη το χιόνι.

Γυρίζει και μου ρίχνει αγριεμένο βλέμμα.

— Δεν πάω πουθενά, μωρέ· δεν πάω πουθενά! Το είπα ξάστερα του συγγενή μου. Ή με το καράβι ή ποτέ. Δεν θα πάω λοιπόν ποτέ. Εδώ θα μείνω ναυάγιο κ' εγώ της τύχης μέσα στου πελάγου τα ναυάγια.

Κ' ελύθηκε στα δάκρυα. Μ' επήρε κ' εμένα το παράπονο καθώς είδα εκείνον τον θαλασσόλυκο να κλαίη σαν μωρό παιδί.

— Ας τα τόρα καπετάνιε· του λέγω. Τι φταις του λόγου σου; Ό,τι ήταν να κάμης το έκαμες. Επάλαιψες από την αυγή ως το βράδυ. Περσότερο δεν ημπορούσες· ήταν θέλημα Θεού· τι να γίνη; Συλλογίσου πως έχεις γυναίκα πίσω, παιδιά…

— Γυναίκα, παιδιά!… εψιθύρισε, σαν να το άκουε πρώτη φορά. Η τύχη τους ήταν κι' εκεινών. Εφτώχηνα τρία σπίτια· τι θέλω να ζήσω περισσότερο… Να ρημάξω κι' άλλα;

Ως τόσο εσηκώθηκεν ορθός.

— Τράβα, μου λέγει, και θα έρθω.

Εγώ ετράβηξα· δεν ήταν να χασομερίζω περισσότερο. Επέρασα βράχους, επήδησα λιθάρια, έπεσα εσηκώθηκα· πάλι έπεσα, πάλι εσηκώθηκα· έφτασα κάποτε σε μια καλύβα. Ηύρα εκεί όλους τους άλλους γύρω στη φωτιά. Βρεγμένους, ξεσκλισμένους, ματωμένους, γερούς όμως όλους.

Όλους όχι. Ο καπετάν Δρακόσπιλος έμεινε στ' ορθολίθι ως που τον έθαψε ζωντανόν το χιόνι. Δεν εγύρισεν η «Παντάνασα» δεν εγύρισε κ' εκείνος ποτέ στο Γαλαξείδι.

ΚΑΤΩ ΚΟΣΜΟΣ

Άγνωστος μένει ο ναύτης που μας έκαμε το μεγάλο ευεργέτημα. Άγνωστος και αδοξολόγητος όπως γίνεται και στους φτωχούς αγίους. Παντού η τύχη π' ανάθεμα την! παντού η τύχη! Μα εγώ αν ήξευρα τ' όνομά του θ' άναβα περισσότερα κεριά απ' όσα ανάβω κάθε χρόνο στην εικόνα του Αγίου Νικόλα. Τούτος μας σώζει — όχι και τόσο συχνά — από τις άγριες φουρτούνες. Εκείνος όμως με μια του μαστοριά μας απάλλαξε σύγκαιρα από τους διαβόλους της Κόλασης και από τους αγίους της Παράδεισος, που νομίζω δεν έχει και μεγάλη διαφορά. Δεν λέγω πως μου αρέσει να βλέπω τους διαβόλους με τα στριμμένα κέρατα, τις μακριές ουρές και τα σπαθωτά νυχοπόδαρά τους. Ούτε τα λυσσασμένα ουρλιάσματα θέλω ν' ακούω σαν καμακίζουν άγρια καμμιά ψυχή, ούτε τον χόχλο του κατραμιού που βράζει στα Εφτά Καζάνια, ούτε τους δαρμούς και τους θρήνους των κολασμένων. Μα και η συντροφιά των πατέρων με τα κομπολόγια και τα λιβάνια καθώς και η ασύγκριτη ξαστεριά της Παράδεισος δεν μου πολυαρέσει. Τι θέλεις — τι γυρεύεις; Καλήτερα όπως τα εκατάφερε ο μακαρίτης. Έστησε χωριστά το τσαντήρι του κ' έτσι έχουμε το μυαλό μας ήσυχο — αν έχουν μυαλό και οι πεθαμένοι!

Μόλις άρραξε το καΐκι στο νησί — στη Σέρφο ας ειπούμε — ο ναύκληρος επήρε το μισοκοίλι κ' ετράβηξε στο χωριό για να μετρήση το σιτάρι. Ελιανοψιχάλιζε κάπως όταν εκίνησε, μα δεν εμποδίσθηκε. Πρωτοβρόχια, σου λέγει, θα περάση. Μόλις όμως έφτασε τον ανήφορο πιάνει μια δυνατή βροχή· νεροποντή σωστή! Πού να πάη τόρα να χωθή; Ούτε δέντρο, ούτε καλύβα, ούτε σπηλιά βλέπει γύρω. Να τρέξη για να έμπη στο χωριό έλειπεν ο μισός δρόμος ακόμη· να κατέβη πάλι στο καΐκι, το ίδιο. Στέκει και συλλογίζεται δίβουλος και άξαφνα τον παίρνουν τα γέλοια. Κυτάζει μήπως τον βλέπει κανένας στρατολάτης· — ψυχή! Πιάνει γοργά και γδύνεται σαν τον Αδάμ. Ομορφοδιπλώνει τα ρούχα του, χώνει τα στο μισοκοίλι, φορεί το μισοκοίλι στο κεφάλι και παίρνει δρόμο. Να βραχή δεν τον έμελλε. Τα δικό μας τομάρι

βροχές και μπόρες δεν φοβάται· είνε αργασμένο. Τον έμελλε για τα ρούχα που τα είχε πρωτόβαλει ο φουκαράς.

Έπειτ' από κάποια ώρα εστάθηκε η βροχή. Βγάνει τότε τα ρούχα του, ντύνεται καλά, παίρνει και το μισοκοίλι στο χέρι και πάλι δρόμο. Πριν φτάση έξω από τα χωριά τον απαντάει ο διάβολος·

— Γεια σου, πατριώτη.

— Γεια της αφεντιάς σου, κυρ διάολε.

— Πούθεν έρχεσαι;

— Από το γιαλό.

— Και η βροχή πού σ' απάντησε ;

— Στο δρόμο.

— Έλα δα!…

— Μα τα κέρατά σου στο δρόμο.

— Και δε βράχηκες; Εγώ έγινα μουσκίδι.

Ο ναύκληρος εγέλασε.

— Α, λέγει, πονηρά! Εγώ ξέρω μια τέχνη και δε βρέχουμε.

— Μωρέ τι λες! κάνει ο διάβολος με απορία μεγάλη· σαν τι τέχνη ξέρεις ;

— Ξέρω μια.

— Για ν' ακούσω.

— Δε στη λέω.

— Μωρέ αμάν, πες τη μου και ό,τι θέλεις, θες καράβια, θες χρυσάφι, καλούδια· τι θες να σου δώσω. Πες τη μου…

Ο ναύκληρος έρριξε κάτω το κεφάλι, τάχα πως εσυλλογιζόταν τι να ζήτηση για πληρωμή.

— Να σε βουλώσω θέλω· του λέγει άξαφνα. Άμα σταθής και σε βουλώσω σου τη λέγω.

Τόρα ο διάβολος άρχισε να ξυή το αυτί του. Μωρέ, λέγει, και άλλο μασκαραλίκι να πάθω! Γιατί ναι πειράζει τους ανθρώπους συχνά· μα κ' εκείνοι κάποτε του σκαρώνουν δουλειές που κλειέται για μήνες καταντροπιασμένος στη φωλιά του. Μια φορά έρριξαν στον δρόμο μια σκούφια Κεφαλλωνίτικη κ' έσπασε το κεφάλι του για να καταλάβη τι είνε. Την έβανε για κάλτσα, δεν έκανε· την έβανε καπνοσακκούλα, ούτε· την ετραβούσεν από πάνω, από κάτω· την εμάζωνε, την άπλωνε, τίποτα! Τέλος την επέταξεν απελπισμένος, έφυγε και ακόμη την νομίζει μυστήριο! Άλλη μια φορά εκίνησε να πάη να πειράξη τη γυναίκα. Η Εύα η παμπόνηρη καθώς τον είδεν ετουρλώθηκεν εμπρός του ολόγδυμνη, με τα μαλλιά ριγμένα στο πρόσωπο κ' εκείνος επήρε τέτοιο φόβο που έκαμε τον σταυρό του κ' έφυγε με τα τέσσερα. Και μήπως δεν το γράφουν τα χαρτιά πως ο Σολομώντας με τη βούλα του ανάγκασε όλα τους τα τάγματα να πετροκουβαλούν για να χτίσουν τον Ναό στα Ιεροσόλυμα; Άφησε την άλλη φορά που επήγε μεταμορφωμένος σε γάιδαρο να πειράζη τα σχολειταρούδια κ' εκείνα του έπεσαν απάνω που είδε κ' έπαθε να ξεφύγη από τα χέρια τους. Για τούτο εστεκόταν τόρα δίβουλος και τρίβουλος. Μα πάλι που δεν εύρισκεν ησυχία ως που να μάθη το μυστικό.

— Έλα, λέγει τέλος αποφασισμένος· βούλωσέ με και πες μου.

Άμα τον εβούλωσε καλά ο ναύκληρος του είπε την απλή τέχνη: Έβγαλα τα ρούχα μου, τα έχωσα στο μισοκοίλι, έβαλα το μισοκοίλι στο κεφάλι και δρόμο. Έπαψε η βροχή, εφόρεσα τα ρούχα μου, επήρα το μισοκοίλι στο χέρι και πάλι δρόμο.

— Μωρέ αυτό ήταν όλο! λέγει ο διάβολος τραβώντας τα γένεια του με αγανάχτησι.

*

Επέρασε κάμποσος καιρός κ' επέθανεν ο ναύκληρος. Βέβαια πού αλλού θα επήγαινε παρά στην Κόλαση. Από τον καιρό που έγινε ο κόσμος ως τα σήμερα ναύτης δεν είδεν ακόμη την πόρτα της Παράδεισος.

Η Κόλαση λέγουν πως είνε φοβερός και τρομερός ξερότοπος. Εκεί ποτέ δεν βρέχει, χλόη δεν φυτρώνει, πουλί πετάμενο δεν διαβαίνει. Είνε τοιχογυρισμένη με ψηλούς και μεγάλους τοίχους κ' έχει μόνον μιαν εμπατή, μια μεγάλη σιδερόπορτα. Όταν επρωτόγινε κόσμος η πόρτα ήταν μικρή γιατί οι άνθρωποι, φρόνιμοι και θεοφοβούμενοι, επήγαιναν γραμμή στην Παράδεισο. Μα λίγο — λίγο επλήθυναν στον κόσμο τα κακά· οι άνθρωποι έγιναν πονηροί κ' επίβουλοι κ' έτρεχαν καραβιές στην Κόλαση. Για να έμπουν όμως μέσα τους έβγαινεν ο θεός ανάποδα. Οι φύλακες καλόβουλοι εγκρέμισαν τον τοίχο και άνοιξαν μια πόρτα που χιλιάδες ημπορούν να περάσουν μαζί. Αλλά τόσος είνε ο λαός που πηγαίνει ώστε πάντα στριμωμένοι και με καυγάδες κατορθώνουν να έμπουν. Οι γροθιές, οι

κλωτσιές και τα μαλλοτραβήματα πηγαίνουν καπνός. Αν δεν ήταν οι διάβολοι να τους χωρίζουν, δεκαφτά φορές θα ξαναπέθαινε καθένας.

Ο μαυροναύκληρος όταν έφτασε κυτάζει προσεχτικά· τι να ιδή; Ο καλήτερος κόσμος επήγαινεν εκεί. Οι άρχοντες με τις ολόχρυσες στολές και τα σοβαρά τους πρόσωπα. Οι παπάδες και οι δεσποτάδες με τα φαρδομάνικα και τα ιερά τους εγκόλφια· οι καλογριές και ηγουμένισες· οι ευσεβείς και οι νηστευτές· οι μπακάλιδες που εξικοζύγιζαν και οι κρασοπουλητάδες που έδιναν τριακόσια την οκά και οι έμποροι που επερνούσαν για μέτρο την πήχη και για πήχη το ρούπι· οι βαρυτοκιστάδες οι άκαρδοι και οι σπαήδες οι αχόρταστοι· οι αντρογυνοχωρίστρες και οι προξενήτρες· όλοι τέλος εκείνοι που στον κόσμο περνούν για κατιτί και τους σέβεται είτε τους φοβάται ο χοντρός λαός, επήγαιναν εκεί κλαίοντας τον Κόσμο που άφησαν και κλωθογυρίζοντας ακόμη στον νου τις άδικες και παράνομες υποθέσεις τους. Ο ναύκληρος ανακατώθηκε με τον λαό και σπρώχνοντας ζερβόδεξα έφτασε τέλος στην πόρτα. Μα για κακή του τύχη να βρεθή φύλακας ο βουλωμένος. Καθώς τον βλέπει βάνει τις φωνές. Τρέχουν οι άλλοι διάβολοι·

— Τ' είνε μωρέ; τι τρέχει; τον ρωτούν.

— Έτσι κ' έτσι· τους λέγει. Μην τον αφήσουμε αυτόν τον άνθρωπο εδώ γιατί θα μας φέρη άνω κάτω.

Το ακούν εκείνοι, τον αρχίζουν στις κλωτσιές· τον πετούν έξω από την Κόλαση.

— Αμ τόρα τι να κάμω; συλλογίζεται.

Άξαφνα δεξιά βλέπει την Παράδεισο, ένα περιβόλι ωραιότατο, με δέντρα ευωδέστατα και βρύση κατά πολλά όμορφη, όπως λέγουν τα Συναξάρια. Μα βλέπει την πόρτα κατακλειδωμένη κ' έρημη. Κανένας δεν εζύγωνεν εκεί. Πίσω από τα κάγκελα της πόρτας βλέπει τον Άγιον Πέτρο με τα κλειδιά κρεμασμένα στο ζωνάρι του, με τα μάτια μισοκλεισμένα, τη μύτη μακρουλή και κόκκινη σαν πιπεριόνος. Ο Άγιος Πέτρος, ακούς, είν' ένας μεθύστακας που βάνει κάτω τον καλήτερο κρασοπατέρα του Απάνω Κόσμου. Εκείνη την ώρα ήταν στουπί στο μεθύσι. Ένας κουτσοκουλόστραβος κουρελιάρης και ψειριάρης — Κραβαρίτης θα ήταν — δυο ώρες τόρα εχτυπούσε την πόρτα και ο άγιος κλειδοχράτορας δεν είχε είδησι. Τέλος άκουσε, αγριοβλαστήμησε δυο — τρεις φορές που του εχαλούσαν την ησυχία, εσηκώθηκε τρέκλα — δίπλα και άνοιξε να μπάση τον κουρελιάρη. Ο ναύκληρος δεν χάνει καιρό, χώνεται μέσα. Ξυστά — ξυστά πάει σε μιαν άκρη και βλέπει ψηλά τον Παντοκράτορα να κάθεται στον θρόνο του. Έλαμπεν ο ήλιος, έλαμπε και ο θρόνος στο χρυσάφι και τις διαμαντόπετρες. Δεξιά μεριά του Παντοκράτορα εκαθόταν ο Χριστός και γύρω η Δωδεκάδα, οι Απόστολοι σε θρόνους μαλαματένιους. Παρακάτω απλωμένοι στην παχειά χλωρασιά εκάθονταν κοπάδια κοπάδια οι άγιοι και οι όσιοι και οι μάρτυρες. Έκαναν γλέντι· εκείνη την ώρα! Είχαν

φαγιά· μα τι φαγιά; επεντοβολούσε η Παράδεισος από τη μυρουδιά τους. Κ' έπιναν ένα κρασί — ρουμπίνι! Ο Δαυίδ — ο Προφήτης ντε! — έπαιζε την κιθάρα κ' ετραγουδούσαν οι άγγελοι κάτι παιδιά· ψυχή μου! Να τα έβλεπεν ο Μπίρας θα εσηκωνόταν το πετσί του μια πιθαμή. Κ' έκαναν τέτοια σαλαλοή που ετράνταζεν ο Κάτω Κόσμος.

Ο ναύκληρος τα έβλεπε, κ' εστενοχωριόταν που δεν είχε κανένα για να μιλήση. Άρχισε να βλαστημάη τους διαβόλους που δεν τον άφησαν στην Κόλαση να γλωσσοκοπανάη νυχτόημερα, παρά τον έστειλαν, εδώ που δεν τον εχαιρετούσε κανείς. Τέλος δεν εκρατήθηκε.

Πλησιάζει ένα γηραλέον άγιο και του λέγει με σέβας:

— Δε μου λες, πάτερ Αγιαντώνη, ποιος είν' εκείνος που κάθεται κοντά στο Χριστό;

— Ου, παιδί μου! έκαμεν ο άγιος· εκείνος είνε ο πάτερ Χαράλαμπος, που στον καιρό του μισόκαλου Σεβήρου είδε κ' έπαθε για τον αφέντη το Χριστό μας!

— Μπα! είπε με αμφιβολία ο ναύκληρος· περισσότερα έκαμες του λόγου σου. Εκείνος αν επάλαιψε, επάλαιψε με τους ανθρώπους· αμ' εσύ που τάβαλες με τους διαβόλους; Το ξέρω εγώ· ερχόντουσαν τη νύχτα στο κελί σου σαν πεντάμορφες παρθένες κ' εσύ τις έδιωχνες κ' εκοιμόσουν ολόγυμνος στα χιόνια για ν' αποφύγης τον πειρασμό. Δεν λέγω, νοικοκύρης είσαι· μα τόση περιφρόνησι, θαρρώ, δεν σου άξιζε.

Ο Αγιαντώνης έρριξε το κεφάλι κάτω, εσούφρωσε τα φρύδια κ' έφυγε χωρίς να ειπή λέξι.

— Καλά σ' έχω· εσυλλογίσθηκε ο ναύκληρος.

Και με την ίδια επιβουλή πλησιάζει τον Αγιάννη τον Καλυβίτη, που ήταν ξαπλωμένος κάτω από μια μηλιά κ' έβλεπεν από μακριά τη διασκέδασι.

— Δε μου λες; του λέγει· γιατί εσύ τέτοιο αρχοντόπουλο μοσχαναθρεμμένο, που άφησες τιμές και δόξες για την αγάπη του Χριστού, να κάθεσαι παραμελημένος και άλλοι που τίποτα δεν έκαμαν να τρωγοπίνουν στο τραπέζι του Παντοκράτορα; Δεν ξέρω· νοικοκύρης είσαι· μα τέτοια περιφρόνησι, θαρρώ, δεν σου άξιζε.

Ο Αγιάννης εσήκωσε τα μάτια, εκύταξε καλά τον ναύτη· έπειτα με μιας τα εχαμήλωσε, εγύρισε το άλλο πλευρό και άρχισε να κλαίη.

— Καλά σ' έχω κ' εσένα· εσκέφθηκε ο δικός μας.

Και τραβώντας τον δρόμο του απάντησε τον άγιο Τρύφωνα και τον ερεθίζει κ' εκείνον. Έπειτα πηγαίνει στον άγιο Λευτέρη. Έτσι εκέντρισε δόλια πεντέξη

αγίους, αρχίζουν εκείνοι τις φωνές, πιάνονται στα χέρια. Πάνε άλλοι να τους χωρίσουν, πιάνονται κ' εκείνοι· σπάνε ποτήρια, πετάνε πιάτα, αναποδογυρίζουν το τραπέζι· επανάστασι στην Παράδεισο! Ο Παντοκράτορας βαρύς από το φαγοπότι, εκοιμόταν εκείνη την ώρα, γειρμένος στα γόνατα ενός αγγέλου. Ακούει τον καυγά, πετάεται θυμωμένος, αρπάζει ένα βούρδουλα «να σου!» του ενός, «να σου!» τ' αλλουνού, τους αλωνίζει όλους.

— Δε φταίμ' εμείς, αφεντικό! φωνάζουν οι άγιοι· να, αυτός μας έβαλε σκάνταλα.

Πιάνουν τον ναύκληρο· τον πηγαίνουν εμπρός του.

— Μωρέ πού βρέθηκες εδώ μέσα! του λέγει Εκείνος θυμωμένος· μπάρκο την κάναμε την Παράδεισο;

Μια κλωτσιά του δίνει και τον ρίχνει μίλια έξω.

— Τόρα πού να πάω; λέγει συλλογισμένος. Να ήταν εύκολο τουλάχιστον να γυρίσω πάλι στον κόσμο.

Κάπως του εκαλοφάνηκε αυτή η σκέψις. Τι καλά ν' αρχίση πάλι τα γλέντια και τα ταξείδια του!

Τηράει περίγυρα να εύρη δρόμο για τον Απάνω Κόσμο· τίποτα. Αυτός που με το κερί και το κουμπάσο άνοιγε δρόμους στα πέλαγα και με το τρισκότειδο έμπαινε στα μπουγάζια και τα πόρτα σαν να έμπαινε στο σπίτι του, εγύριζε τόρα ψηλαφώντας σαν θεότυφλος. Ο Χάρος μόλις πάρη τον πεθαμένο τον περνάει πρώτα από της Άρνης το βουνό· ένα βουνό θεόρατο και δασωμένο. Στη ρίζα του βουνού είνε της Αρνησιάς η βρύση που τρέχει νερό κρύσταλλο. Του δίνει και πίνει νερό και αρνιέται για μιας τους δικούς του. Έπειτα τον περνάει από την Αλησμονιά, ένα λειβάδι που είνε δασοφυτρωμένο το λησμοβότανο: Άμα περάση και από εκεί ο μαύρος άνθρωπος, λησμονάει τον κόσμο και τις στράτες και τα διάβατά του. Για τούτο και ο ναύκληρος τόρα όσο και αν επάσχιζε, τίποτα δεν έκανε. Εγύριζε αριστερά, ευρισκόταν άξαφνα στην πόρτα της Κόλασης κ' έβλεπεν εμπρός αγριεμένο τον διάβολο μ' ένα δυκριάνι σιδερένιο στα χέρια να τον φοβερίζη. Εγύριζε δεξιά, έβλεπε την Παράδεισο και τον άγιον Πέτρο κρατώντας για ραβδί μια θεόρατη κλείδα κ' έτοιμον να του σπάση τα κόκκαλα.

— Μωρέ διάβολε! λέγει, σαν σκούρα τα πράμματα!

Αντί όμως ν' απελπισθή εθύμωσε· και ο ναυτικός άμα θυμώση αναποδογυρίζει τις θάλασσες.

— Έτσι είστε; λέγει· να σας 'μπω κ' εγώ στο ρουθούνι!

Πιάνει αμέσως και μαδάει όση τρίχα είχεν απάνω του και την πλέκει πανί. Έπειτα πάει κρυφά και κόβει μια κλάρα· την πελεκάει καλά και στένει ανάμεσα Παράδεισος και Κόλασης δικό του τσαντήρι. Δικό του και ανεξάρτητο. Ούτε θεό φοβάται, ούτε διάβολο πλέον. Χώρια οι λύκοι από τα πρόβατα· χώρια και οι στεριανοί από τους ναυτικούς. Άλλη ζωή στον Απάνω, άλλη στον Κάτω Κόσμο. Για τούτο σας λέγω πως αν τον ήξευρα θα του άναβα περισσότερα κεριά από όσα ανάβω στον Άγιο Νικόλα. Επέθανα; δεν σκοτίζομαι για Κόλασες και για Παράδεισους. Πάω γραμμή στο τσαντήρι μου!…

ΠΕΙΡΑΓΜΑΤΑ

— Είδες τονε, είδες τονε; — Είδα τονε. — Κ' ίντα φορούσε; — Άσπρη βράκα, άσπρη βράκα. — Κι' ακόμα δεν την έβαψε;!…

Ο Πέτρος Σαντορινιός ο θερμαστής, περνώντας καταϊδρωμένος από τη μηχανή στην πλώρη, έρριξεν αδιάφορα τάχα τα λόγια του σε μερικούς ναύτες που έρραφταν καθισμένοι κατάχαμα ένα πανί. Με τούτα θέλουν να ειπούν οι ναυτικοί πως οι Καστελορριζίτες, αφίνοντας το νησί τους για να ζητήσουν στα ξένα τύχη φορούν άσπρη φουφουλόβρακα και την βάφουν μόλις καλητερέψουν τα οικονομικά τους. Γι' αυτό κάποιου ξενητεμένου η γυναίκα, συχνορωτά εκείνους που γυρίζουν στην πατρίδα, όχι τόσο για την υγεία του αντρός της όσο για την προκοπή και ανακράζει μελαγχολικά, που δεν αναγνωρίζει το ποθητό χρώμα στο φόρεμά του. Οι ναύτες τόρα στη δουλειά τους προσηλωμένοι, καθόλου δεν επρόσεξαν στον θερμαστή και τα λόγια του. Ο Στελόγιωργας όμως που εγνώριζε κοιτίδα της οικογενείας του αυτό το ξερονήσι αν και είχε γεννηθή στη Νάξο, επήδησεν άξαφνα σαν να του εσούβλισαν τον πισινό. Αυτόν ηθέλησε να πειράξη ο Σαντορινιός με τα λόγια του. Αλλ' αυτός είχε συνήθεια να μη χαρίζεται σε κανένα. Ζεστό ήξευρε να το χτυπά το σίδερο. Και λυγίζωντας τη φωνή του σύμφωνα με την προφορά των γυναικών της Σαντορίνης ανταπόδωκεν αμέσως το πείραγμα:

— Κα μπρε τα πουλί μου… Τσ' αν πας στο Ταϊγάνι τσ' ερθής με το καλό, να μου φέρης ένα φλουσκί ταμπάκο, να σε γλυκοφιλώ!…

Ο θερμαστής είχε τα ένα πόδι στη σκάλα κ' ετοιμαζόταν να βάλη και το άλλο. Επήγαινε ν' αλλάξη τα βρεγμένα ρούχα του. Ακούοντας όμως του ναύτη τα λόγια επισωπάτησεν αλαφιασμένος, σαν να είδε το φίδι εμπρός του. Α! μα αυτό ήταν πάρα πολύ!… Τ' ήθελε ν' ανακατέψη τις γυναίκες στα πειράγματά του ο Στελόγιωργας; Ναι, αληθινά· και η μάνα του έβαζε ταμπάκο και η αδερφή του. Μπορεί να είνε συνήθεια του τόπου. Με τούτο όμως δεν θα ειπή πως η γυναίκα εκεί άλλαξεν όλως — διόλου τη φύσι της· πως από τα στολίδια και τα ρούχα και τα συγύρια του σπιτιού της προτιμά ένα φλουσκί ταμπάκο

κ' εκείνο μόνον ζητά για πολυτιμότερο αγαθό να φέρη ο άντρας της από το ταξείδι!… Ο θερμαστής εκύταξε κατάματα τον ναύτη, σαν να ήθελε να φτάση στην ψυχή του, να γνωρίση αν τα είπε με κακό σκοπό τα λόγια του, να τον προσβάλη στ' αληθινά. Ξεύρουν όλοι μέσα στο καράβι πως αυτός δεν τις δέχετ' εύκολα τις προσβολές. Είδεν όμως το πρόσωπό του να λάμπη από ειλικρίνεια· εγνώρισε στα μάτια του άδολη τη χαρά. που εκατόρθωσε να τον θυμώση τόσον εύκολα. Έφτισε δυο — τρεις φορές στα πόδια του, έσκασε τα γέλοια και άρχισε ν' αναζητά στη μνήμη του τόσα άλλα ανέκδοτα που έχουν για τους Καστελαρριζίτες οι ναυτικοί. Αθέλητα όμως είχαν ταραχθή τα νεύρα του και το μυαλό εσταμάτησεν απότομα, όπως σταματά, η μηχανή, το βαπόρι μ' ένα κατέβασμα της λάμας. Δεν εδούλευε καθόλου π' ανάθεμά το! Εδιάβαιναν εμπρός του πλήθος τα πειράγματα όμως συγχισμένα, κουλουριασμένα σαν αρμαθιά χελιών που δεν γνωρίζεις πού η ουρά τελειώνει και πούθε αρχίζει το κεφάλι. Εθυμήθηκε τον ενθουσιασμό του πεθερού όταν είδε τον γαμπρό του ολόγδυμνο· εξεχώρισε τη μονάκριβη συκιά που έχει το νησί και μνημονεύεται στα προικοσύμφωνα όλων των γάμων, αλλά δεν είχε πρόχειρα και τα λόγια τους: — Γράψε, γράψε! — Γράψε και τι να γράψω; — Γράψ' ένα κλωνί συκιά περ πονέντε!…

Μα ενώ έμενεν έτσι αφαιρεμένος και φουρκισμένος που δεν τον εβοηθούσε η γλώσσα, είδεν άλλον ναύτη, ένα γέροντα χοντροκαμωμένον και κακοτράχαλον, πίσω καθισμένον να γελά πονηρά και κάτι να ψιθυρίζη μυστικά στον Καστελορριζίτη. Βέβαια του εθύμιζε κάποιο νέο ανέκδοτο της Σαντορίνης αυτή η φάλαινα. Μα τι θέλουν οι άλλοι και ανακατώνονται στις κουβέντες τους! Και παίρνοντας την προφορά των Βαρνιωτών της Θράκης, με την περιφρόνησι που τρέφουν οι ΑσπροΘαλασσίτες ναυτικοί για τους ΜαυροΘαλασσίτες συναδέρφους των

— Μ' αφείς που μ' αφείς· είπεν αλλάζοντας κατά τη φράσι και τη φωνή, από τον τρυφερό γυναικείο στον βάναυσον αντρίκιο τόνο. — Να φύω θω. — Και πού απάγης, και πού απάγης; — Στο Μπαλτζίκι.

— Αχ! στα χαμένα νερά! Και πότε θ' ακούσω τις χαλκαδένιες σου να κάνουν γράντα — γράντα;…

Εσχημάτιζε τις χαλκαδένιες του, τις άγκυρες πως βυθίζονται στα νερά και κάνουν γράντα — γράντα· έδειχνε πως το Μπαλτζίκι απέχει ώρα μόλις από τη Βάρνα· έπαιρνε στο πρόσωπο την τρομασμένη έκφρασι της γυναίκας για το μακρύ και αβέβαιο ταξείδι του αγαπημένου της και σύγκαιρα την απελπισία εκείνου για τον χωρισμό και την υπερηφάνεια για το κινδυνεμένο κατόρθωμα. Ο θερμαστής έδινε στον ήχο της φωνής, στη στάσι, στις χερονομίες του τόση κωμική μεγαλοπρέπεια που έσκασαν όλοι, ναύτες και θερμαστές τα γέλοια κ' εκύταξαν τον Βαρνιώτη, σαν κάτι παράξενο και περιφρονημένο πράγμα. Έτοιμοι ήσαν να του ριχθούν όλοι με σαρκασμούς. Εκείνος εχαμογέλασε στην αρχή, αναψοκοκκίνησεν έπειτα, έρριξε το κεφάλι κάτω κ' ετράβηξε να φύγη. Ήταν ήσυχος ανθρωπάκος αυτός, φευγάτος από

την πατρίδα του, πολιτογραφημένος στην Ελλάδα, από τη δουλειά και την κακοπάθεια αφανισμένος. Είχεν ολόκληρη λυκοφαμελιά στη ράχη του κ' εκαταλάβαινε πως δεν του έμενε καιρός για μαλώματα και καυγάδες. Αλλ' ενώ εδιάβαινε κοντά στον Κώστα τον θερμαστή, εκείνος άπλωσεν επίβουλα την αρίδα του, επεδικλώθηκεν ο ναύτης κ' εκύλισε χάμω σαν ασκί. Τόρα τα γέλοια αντήχησαν στο καράβι από άκρη σε άκρη και στις στεριές δίπλα, σκαστά και τρανταχτά, που έπνιξαν κάθε άλλη φωνή. Αλλ' ο Μίμης ο Γαλαξειδιώτης ήρθε τότε σύντροφος στον γέροντα και ηθέλησε να τον βοηθήση στην γλωσσοφαγιά.

— Μωρέ δεν τους μιλάς! είπε προστατευτικά. Όποιος δε μιλεί εδώ μέσα ζωντανόν τον θάφτουνε. Τι ρίχνεις το κεφάλι κάτου και φεύγεις; Να κι' ο Κρητικομηλιός τόρα που βγήκε στο μεϊντάνι. Δεν πάει ν' αλειφτή νέφτι σαν τον πατριώτη του. Ακούς είχε μιαν οκνή γαϊδάρα και κάποιος τον εσυμβούλεψε να την αλείψη νέφτι. Τόκαμε ο μπουρμάς κι' αλήθεια δεν είχε στασιό από τότε· έφευγε βαπόρι. Μα τόρα ο φίλος εξεποδαριάστηκε γυρεύοντάς την. Έτρεχε· πού να την φτάση! σαν έξυπνος τέλος αλείβεται κ' εκείνος νέφτι. Τόρα την φτάνει και την περνάει. Διαβαίνει από το σπίτι του και βάνει τις φωνές: — Γυναίκα, έβγα να πιάσης το χτήμα κ' εγώ έχω δρόμο ακόμη!…

— Ο Κώστας ατάραχος εδέχθηκε του Γαλαξειδιώτη το πείραγμα και τους σαρκασμούς των συντρόφων του. Εσούφρωσε μόνον τα χείλη, αγνάντεψε τον ουρανό ψηλά, τις πράσινες στεριές αντίκρυ, κάτω τη γαλάζια θάλασσα που αυλάκωνε το πλοίο κ' έβγαλεν ένα πουφ! περιφρονητικό. Και όταν έπαψε ο θόρυβος ετέντωσε την άλλη του αρίδα, ανακλαδίσθηκε χάσχοντας πιθαμή το στόμα, λέγεις και ήθελε να χάψη τον ήλιον ακέριο και είπε με φωνή σύγκαιρα σαρκαστική και ράθυμη στον ναύκληρο·

— Και σου λένε, Μπαρμπαγιώργη, πως δεν είν' έξυπν' οι Γαλαξειδιώτες. Αφού και στη στεριά παίρνουν οδηγό τη μπούσουλα!.. Αφού μετρούν τα χωράφια τους από άρμπουρο σ' άρμπουρο κι' απ' ασφάκα σ' ασφάκα… Και δεν είνε παληκάρια γιατί 'πήραν το τιτίβισμα των περιστεριών για ληστάδες κ' έφυγαν αφίνοντας τις γυναίκες στους νταυλοκαλογέρους!…

Ο Γαλαξειδιώτης όμως άναψεν αμέσως. Το χαμόγελο έσβυσε στα χείλη του κ' εχαλκοπρασίνισε σαν την οχιά. Α, δεν τα σηκώνει ο Μίμης αυτά! Ό,τι κάνουν οι άλλοι, καλά καμωμένα. Μα αυτόν δεν θέλει να τον πειράζει κανείς. Αψύς εσηκώθηκεν απάνω και ήρθε κατάμπροστα στον θερμαστή, βάζοντας τα χέρια στη μέση του, σαν να τον επροσκαλούσε στο πάλαιμα.

— Α, στο διάβολο, είπε, σαλιάρη, που δεν ξέρεις τι λες.

— Να χαθής, βλάχο! απάντησεν ο Κώστας θυμωμένος.

Κ' ευθύς ετινάχθηκεν ολόρθος, εζύγωσε κοντά με τα χέρια και αυτός στη μέση, τον εκύταξε κατάματα, έσμιξε σχεδόν την κίτρινη μύτη του στη μύτη του αντίπαλου κ' εσφύριξε πάλι:

— Να χαθής, παλιόβλαχε!

Εχόχλαζε τόρα και στους δυο ο θυμός. Ετοιμάσθηκαν να ορμήσουν ένας στον άλλον, να γροθοκοπηθούν, να ξεμαλλιασθούν, να ξεσχισθούν το κατάστρωμα να στρώσουν με τα κρέατα τους, να βάψουν τη θάλασσα με το αίμα τους. Αλλ' ο Μπαρμπαγιώργης ο ναύκληρος έτρεξε στη μέση, έσπρωξε τον έναν αποδώ, έρριξε τον άλλον αποκεί και ορθός ανάμεσά τους, με την θαυμαστή απάθεια στο πρόσωπο, τη γιγάντια κορμοστασιά, το αυστηρό βλέμμα του εδέσποσεν εκεί, σαν θαλασσογέννητος θεός που κατασιγάζει των ανθρώπων τα πάθη όπως και τις τρικυμίες.

— Ε, ντραπήτε και μια στάλα, ρε παιδιά· είπε με την τρανταχτή φωνή του. Αμή!… σαν δεν θέλετε να σας πειράζουν μην πειράζετε και σεις. Καμμιά φορά ένα πείραγμα φέρνει χίλια κακά. Είδα τόσα και τόσα στη ζωή μου! Από τέτοια αθώα πειράγματα εχάθηκε το παιδί ο Ανέστης, αλαφρό το χώμα του. Μωρέ παίδαρος μια φορά! δράκος μονάχος· σωστός ρούφουλας. Κ' εχάθηκε από ποιον; Από μια μύξα! …Α! εκείνη τη φρίκη δεν θα μου τη βγάλη μήτε η πλάκα.

Είμαστε θυμούμαι στη Νοβοροσίσκη μ' ένα Γαλαξειδιώτικο μπαρκομπέστια. Εγώ εκείνο το ταξείδι ναυτολογήθηκα στην Πόλη. Εκείνους τους δυο τους ηύρα μέσα. Ήσαν από πριν. Είχαν πολλά ταξείδια μαζί και ήσαν θαρρεμένοι. Αλλά με όλα τα θάρρη που είχαν, με όλες τις συντροφιές που έκαναν, άμα άκουε κανένα λόγο για τους πατριώτες του ο Γεράσιμος ανατρίχιαζε σαν το λυσσασμένο σκυλί στον καθρέφτη.

Ο Ανέστης ήταν Σπετσιώτης, αρβανίτικο κεφάλι — μπίντα σωστή. Είχεν όμως αγαθή ψυχή· όση κορμοστασιά τόση και καρδιά. Του άρεσαν τα γέλοια και τα ξεφαντώματα. Μια δραχμή να έκρυβε στην τσέπη, την εθυσίαζε για τους φίλους· τα ρούχα του επουλούσε για τον σύντροφο. Εγνώρισα την καρδιά του μόλις επάτησα στο καράβι. Ο καπετάνιος δεν ήθελε τον Γεράσιμο γιατ' ήταν βλάστημος και σπιούνος. Στην Πόλη αποφάσισε να τον βγάλη και γι' αυτό εναυτολόγησε εμένα. Ο Ανέστης όμως ήξευρε πως είχε φαμελιά επάνω του και ηθέλησε να τον σώση. Είπε στον καπετάνιο πως ηύρε δουλειά έξω και θ' άφινε το καράβι. Τον επαρακάλεσε στη θέσι του να κρατήση τον Κεφαλλωνίτη. Εκείνος εκατάλαβε τη θυσία, αγαπούσε και το παιδί γιατ' ήταν σωστός δουλευτής· εμετανόησε. Εκράτησε τους δυο, εκράτησε κ' εμένα.

Όμως εγώ εννόησα τη διαφορά τους αμέσως. Μίλια ήταν μακριά ένας από τον άλλον. Ο Γεράσιμος φαρμακομύτης, σιωπηλός, αγέλαστος, κρυφονούσης — βρασμένη ψυχή. Ο Ανέστης το ενάντιο. Βροντοκράχτης κεραυνός ο ένας· θάλασσα κρυφογκάστρωτη ο άλλος. Ό,τι έλεγε η καρδιά το έδειχνε στα χείλη

ο Σπετσιώτης. Ό,τι έλεγαν τα χείλη το ετάφιαζε στ' απόκρυφα της ψυχής ο Κεφαλλωνίτης. Και μέσα εκεί σαν σε λεβέτι αγάνωτο έβραζε και το ανακάτωνε για χρόνια ως που το έρριχνεν έξω φαρμάκι και χολή.

Ο Ανέστης όμως δεν έδινε προσοχή σ' αυτόν τον χαραχτήρα του συντρόφου του. Όταν ήθελε να γελάση — και το ήθελε τόσο συχνά ο αγιοχώματος! — έλεγε τον λόγο του, αδιάφορο και αν επλήγωνε κανένα. Είχε να ειπή για τους Κεφαλλωνίτες όπως και για κάθε τόπο της Ελλάδας. Εμείς οι Ρωμιοί τα έχουμε αυτά. Τ' άφηκαν αφιλονείκητη κληρονομιά οι παλαιοί μας. Έλεγε λοιπόν πως οι Κεφαλλωνίτες στην επανάστασι εβγήκαν να πολεμήσουν στου Λάλα ξαρμάτωτοι. Και όταν τους ερώτησαν οι χωριάτες γιατί πηγαίνουν έτσι στον πόλεμο, εκείνοι απάντησαν με την παιδιάτικη προφορά τους: — Α δα και άρματα θέλουμε; Βγάνε βρούλα δένε τρούκους!… Κ' έπειτα που τους ελιάνιζε με το γιαταγάνι ο εχθρός εφρόντιζαν να μη χαλάσουν τα ρούχα τους! — Κάτσε, καλέ αγά και μη μου χαλάς το γαμπά μου!…

Ο Γεράσιμος τ' άκουεν αυτά μα δεν έλεγε τίποτα. Τι να ειπή που έτρεμε του Ανέστη τον γρόθο. Άσπριζε μόνον ως τ' αυτιά· έδειχνε στο χαμόγελό του γουλιά κατακίτρινα σαν να είχαν φαρμακόφιδο μέσα τους κ' εκινούσε το κεφάλι ρίχνοντας σουβλερές ματιές στον ξεφαντωτή. Δεν μου άρεσε καθόλου αυτό το παιγνίδι. Όπως στη θάλασσα και στην ψυχή του ανθρώπου η πάρα πολλή γαλήνη άφευκτα θα γεννήση τρικυμία. Ηθέλησα να πείσω το παιδί να μετριάση τ' αστεία του.

— Μη τον κάνεις έτσι, μωρέ· πειράζεται φοβερά ο Κεφαλλωνίτης.

— Μπα· είπεν εκείνος σηκώνοντας τις πλάτες. Εγώ δεν τα κάνω να τον πειράξω. Έτσι τα λέγω, χωρατά.

— Χωρατά μα εκείνος τα παίρνει στ' αλήθεια.

— Δε βαριέσαι!..

Κ' έφυγε από κοντά μου αντιπατώντας τις πατούσες του στα σανίδια, σαν να έλεγε πως έτσι άσπλαχνα ημπορεί να πατήση καθένα που θα θελήση ν' αντισταθή στη χαρά του. Εγώ δεν απελπίστηκα. Εμίλησα στον Ανέστη, ηθέλησα να μιλήσω και στον Γεράσιμο.

— Σε πειράζει, πείραξέ τον και συ· του είπα. Μιλεί για τους συντοπίτες σου· μίλησε για τους δικούς του. Μήπως έχουν και λίγα οι Σπετσιώτες. Να, πες του για το αρνοκέφαλο. Κάποιος εψώνησε από την αγορά έν' αρνοκέφαλο. Μα στο δρόμο του εγλύστρησε κ' έπεσε στη θάλασσα. Κάνει να το πιάση, αδύνατον· το κεφάλι όλο κ' εμάκραινε από την ακρογιαλιά. Ο έξυπνος τότε τι σοφίζεται; Παίρνει μια τούφα χορτάρι και την δείχνει στα σβυσμένα μάτια του ελπίζοντας να το πλανέση. — Ψου!… ψου!… το εμαύλιζε…

Δεν μ' άφησε να τελειώσω. Επήδησεν ορθός, με άρπαξε από τον ώμο.

— Δεν τα ξέρω 'γω αυτά! δεν τα ξέρω 'γω αυτά!… ερέκαξε τρέμοντας ολόκορμος. Ή θα πάψη ή μα τον Άγιο!…

Κ' εστύλωσε μάτια θυμωμένα στον φοβερό μπαλντά που ήταν δίπλα στον αργάτη με τέτοια έκφρασι, που επίστεψα πως το κατάρατο σύνεργο εσερνόταν άθελα να πέση στα χέρια του. Από την ώρα εκείνη έδιωξα κάθε δισταγμό. Ο Κεφαλλωνίτης ήταν αδύνατο να μη μας κάμη δουλειές στο καράβι. Και τις έκαμε αλήθεια. Τις έκαμε γρηγορώτερα και φοβερώτερα απ' ό,τι εφανταζόμουν.

Είχαμε κοντόγεμο το πλεούμενο που μας επλάκωσε η Λαμπρή. Ο καπετάνιος εφρόντιζε να πάρη το φορτίο του και να φύγη πριν έρθουν οι άγιες ημέρες· μα εστάθηκε αδύνατο. Έφτασε η Μεγάλη Πέφτη, έπαψε το φόρτωμα. Είδες τι θρήσκοι που είνε στη Ρωσσία! Θεός και Τσάρος· τίποτ' άλλο. Έπαψε κάθε τι κ' ερρίχθηκεν ο κόσμος στην εκκλησιά και τις προσευχές. Θέλοντας μη θέλοντας εκάναμε κ' εμείς το ίδιο. Ήρθεν η Κυριακή· άρχισε το Χριστός βοσκρέσια. Χριστός ανέστη κ' εμείς. Ο καπετάνιος έψησε το αρνί, μας εμοίρασε από έν' αυγό, μας έδωκε λίγο κρασί. Ήταν ημέρα ομιχλωμένη και ζεστή από εκείνες που βλέπουν συχνά τ' άγρια λιμάνια. Δεξιά οι τελευταίες ποδιές του Καυκάσου, ένα βουνό που χύνει στους θυμούς του φοβερόν ανεμοστρόβιλο, τόρα επλάγιαζε ήμερο, σαν λέοντας προστατευτικά κυτάζοντας τα πέλαγα. Αριστερά η πόλις φτωχική, ακάμωτη, με λίγα σπίτια και περισσότερες καλύβες, με πλατείς δρόμους πελαγωμένους στη λάσπη και μια εκκλησούλα πρασινοθόλωτη στη μέση, έμοιαζε ψαροχώρι έτοιμο να φιλοξενήση μέγαρα στους περιφραγμένους σπιτότοπους. Και ανάμεσα, βαθειά, το δάσος καψαλισμένο επρόβαινε από την κλεισούρα με κάποιο αργό λούφασμα, λέγεις κ' επροσπαθούσε να συρθή στην ακρογιαλιά, να χαρή κ' εκείνο το χλιαρό κύμα. Κ' έβγαινεν απ' ολούθε βουή και θόρυβος· από το μελαγχολικό του ζητιάνου οργανέτο και από το βραχνιασμένο λαρύγγι των χαροκόπων. Άλλοι έτρεχαν αποκαρωμένοι απάνω στ' αμάξια· άλλοι αρπάζονταν από τη μποτίλια της βότκας· άλλοι εχόρευαν μισοστρατίς και άλλοι εγκρεμίζονταν αναίσθητοι, γυναίκες και άντρες μαζί, στα χαλίκια του γιαλού και τους τράφους του δρόμου.

Οι ναύτες όλοι στην πλώρη συναγμένοι είχαν εμπλεχθή χεροπόδαρα και άλλος ετριβόταν στη ράχη του ενός, άλλος έβανε στα σκέλια του άλλου το κεφάλι, άλλοι επάλαιβαν, άλλοι εκυνηγούνταν. Το σώμα τους μαθημένο στην ενέργεια δεν ημπορούσε να μείνη τόρα στην ακινησία. Είδα πως ο Ανέστης είχε διάθεσι και ηθέλησα να τον σηκώσω αποκεί.

— Έλα, του λέγω, ν' ανοίξουμε τα πανιά να λιαστούν σήμερα. Τάφαγεν η νοτιά τόσες 'μέρες.

— Τράβα κ' έφτασα· είπε πρόθυμος.

Στη δουλειά δεν έλεγεν όχι ποτέ του. Ετράβηξα εμπρός, εσκάλωσα στο πινό και άρχισα να λύνω τα σχοινιά. Μα δεν επρόφτασα να πάω στο τρίτο και άκουσα φωνές πίσω μου. Ο Ανέστης παίρνοντας αφορμή από το μπλέξιμο των συντρόφων του εθυμήθηκε να ειπή για τους σαράντα Κεφαλλωνίτες. Όλοι θα έχετε ακουστά πως σαράντα θεριστάδες εκοιμήθηκαν τη νύχτα σαν σαρδέλες σ' ένα στενόν αχυρώνα και την αυγή δεν ήξευραν πώς να ξεχωρίσουν τα πόδια τους. Ένας ήθελε να πάρη του άλλου κ' εφιλονεικούσαν ολημερίς. Ως που ευρέθηκεν ένας βουκόλος και με το χοντροράβδι του έκαμε καθένα να πάρη τα δικά του και να φύγη. Δεν ήταν και τίποτε αυτό. Μα ο Γεράσιμος — ίσως ήταν και πιομένος λιγάκι — άρχισε τις βλαστήμιες. Φρίξον ήλιε! Ο Ανέστης ακούοντάς τον έτσι εξαπλώθηκε χάμω ξεκαρδισμένος στα γέλοια. Και όσον εγελούσε τόσο εκείνος άφριζε κ' εμάνιζε. Κατεβαίνω να ιδώ τι γίνεται· συναντώ εμπρός μου τον Γεράσιμο πρασινοκίτρινο σαν τη μπακρίλα.

— Τι πάθατε, μωρέ παιδί ;

— Θαν του πιω το αίμα, μα τον Άγιο· θαν του πιω το αίμα!… λέγει άγρια.

Και φεύγει κατά την πρύμη βιαστικός, με τα μαλλιά σηκωμένα, μ' ένα βήμα άταχτο, σαν να του έδοσαν τσεκουριά στο κεφάλι.

— Χριστός βοσκρέσια!… Χριστός βοσκρέσια! … γροικώ εκείνη την ώρα φωνές και γέλοια.

Τρέχω στην κουπαστή· τι να ιδώ; Του διαβόλου πεντέξη Ρούσες, εκολυμπούσαν νεράιδες ολόγυρα στην πλώρη μας. Είδαν την ημέρα ζεστή, έπιαν και καμμιά βότκα παραπάνω κ' ερρίχθηκαν να παιγνιδίσουν με το κύμα. Εβουτούσαν το κεφάλι κ' έπειτα ετινάζονταν ολόρθες, με τα ξανθά μαλλιά τους κολλημένα στα ζηλευτά μαρμαροτράχηλα, με τα στήθη ολόμεστα με τα χιονάτα κορμιά στο κύμα σαν διαμαντόπετρες κλεισμένες στα ζαφείρι. Έπαιρναν νερό με τις τριανταφυλλένιες χούφτες τους, το έρριχναν απάνω μας χρωματιστά μπιρλάντια και ανοιγοσφαλώντας τα χειλάκια τους που ήσαν μικρότερ' από μίδι εφώναζαν ολόχαρες:

— Γόσποδιν, Χριστός βοσκρέσια!… Χριστός βοσκρέσια σαλιότκοι!…

— Ναι, Χριστός ανέστη! … Χριστός ανέστη! ποιος λέγει τ' όχι!…

Είμαστε όλοι κρεμασμένοι στην κουπαστή με χείλη διψασμένα, τα χέρια τεντωμένα οργυιές, παραδομένο το κορμί στην άβυσσο. Το μάτι μας γαρίδα! Έβλεπες μέσα στο θαμπό νερό τα κορμιά τους κίτρινα σαν ελεφαντοκόκκαλο ν' αργοκινούνται και σ' έπιανε ανατριχίλα και πείσμα. Πείσμα και ζήλεια.

Μας άπλωναν τα χέρια· τους εδίναμε την ψυχή. Οι ραντίδες που έφταναν απάνω μας, στο πρόσωπό μας, επίστευες πως ήσαν κάτι από το κορμί τους και τις εσφίγγαμε στον κόρφο, τις εφέρναμε στα χείλη με φλογερή αχορταγιά. Τα φτερά του πόθου επετούσαν ολόγυρά μας κ' ερράπιζαν τη συνείδησι. Ερρίχναμε πορτοκάλια· επετούσαμε μεταξομάντηλα. Κ' εκείνες θεότρελες ετσαλαβουτούσαν εδώ κ' εκεί, άρπαζαν τα χαρίσματα κ' εγύριζαν πίσω με τα λάφυρά τους στα χέρια. Έπιαναν την καρίνα, αρπάζονταν στα σχοινιά ν' ανεβούν απάνω τάχα κ' εφώναζαν ολογέλαστες:

— Για βας λιουμπλιού!… για βας λιουμπλιού!…

— Ναι· σ' αγαπώ! κ' εγώ σ' αγαπώ! …

Άξαφν' ακούω πίσω μου μια φοβερή βροντή. Είπα πως εκόπηκε η άγκυρα, πως έσπασε κανένα κατάρτι. Γυρίζω τρομαγμένος· ωχ, αλλοίμονο! Ο άθεος Κεφαλλωνίτης έκαμε τον λόγο του. Καθώς εκοιμόταν στο ηλιοπύρι ο Ανέστης, μια του έδωσε με τον μπαλντά κ' εχώρισε το κεφάλι από το κορμί. Τόσο πάθος έδωκε στο φοβερό σύνεργο που έμεινε καρφωμένο πιθαμή στη σανίδα. Δεν επρόφτασα να κινηθώ από τη θέσι μου, να καλοϊδώ το σώμα που εσπάραζε στο αίμα του και βλέπω τον φονιά να πηδάη στο τσιμπούκι και να ρίχνεται στη θάλασσα, σκούζοντας σαν τον ρύσο.

— Πιάστε τον!… εφώναζα.

Μα δεν είδα στα γελαστά νερά παρά τις Ρούσες, που έφευγαν με φωνές στο ακρογιάλι αφροκοπώντας τη θάλασσα, σαν κοπάδι δελφινιών εμπρός στον θεότρομον όγκο της φάλαινας!…»

Και με τον λόγο ένωσε τη βελόνα δυνατώτερα στο πανί ο Μπαρμπαγιώργης ο ναύκληρος, σαν να εσούβλιζε τα φυλλοκάρδια του Κεφαλλωνίτη. Κάποια ανατριχίλα εφάνηκε να κυριεύη όλους, ναύτες και θερμαστές. Εκύταζε ο ένας τον άλλον με σοβαρότητα μελαγχολική, σαν να συνεννοούνταν πως αληθινά πρέπει ν' αφήσουν τα πειράγματα. Έπειτα όμως χαμόγελο άνθισε στα χείλη τους. Μπα, όσα πειράγματα και αν ειπούν δεν θα φτάσουν ποτέ σε τέτοιο κακούργημα… Και άξαφνα Κώστας ο θερμαστής άρχισε με φωνή παραπονιάρα βλέποντας τον Κιμωλιάτη τον μάγερα:

— Κι' αν μάθης πως έπεσ' από τον κούντρο, μην το πιστέψης μάτια μου… Κι' αν μάθης πως έπεσ' από τον παπαφίγγο, μην το πιστέψης μάτια μου… Μ' αν ακούσης πως έπεσ' η καζάνα και μ' επλάκωσε, πίστεψέ το!… πίστεψέ το!…

ΓΕΡΑΚΑΣ

Τρελοβοριάς εχύθηκε στο πέλαγο, εσήκωσε μεσουρανίς το κύμα. Αφροί κάτασπροι απλώνονται στην έκτασι, βουνά ψηλώνουν και ανοίγουν άβυσσοι. Αθέμελο το νερό, άβουλο, στου άνεμου το θέλημα παραδομένο κλωθογυρίζει μέσα στα νησιά, δέρνεται και στενάζει απάνω στα χάλαρα, φεύγει στη νοτιά με άλματα γίγαντος. Οι στεριές γύρω, τ' ακρωτήρια, οι κόρφοι στέκουν αφροζωσμένοι και αχνομέτωποι, δίχως έκφρασι και ζωή απάνω στην ακλόνητη βάσι τους. Ψηλά δεν έχει σύγνεφα ο ουρανός· τα εσάρωσεν ο άνεμος. Κάτω δεν έχει πλεούμενα η θάλασσα· τα έκλεισεν ο φόβος στα λιμάνια. Ο ήλιος μόνος γοργογυρίζει στον αιθέρα κυρίαρχος άτρομος και κάτω αρμενίζει το τρεχαντήρι του Βαλμά, της λύσσας και της φρίκης μοναχικό ανάμπαιγμα. Δεν τον τρομάζει τον βοριά, δεν το ψηφά το κύμα. Έχει πισαλειμμένο το σκαφίδι του· έχει σκαρμούς από πρινάρι, κατάρτια ελάτινα· πανιά και άρμενα γερά. Κ' έχει για καπετάνιο δράκο της θάλασσας· έχει για ναύτη του δράκου τον υγιό· έχει ναυτόπουλο ένα κλαψάρικο παιδί. Κλαίει και μύρεται το ναυτόπουλο· θυμώνει — ξεθυμώνει ο ναύτης· βλαστημά και μάχεται ο καπετάνιος μεγαλόψυχος. Και το ξύλο λυγερό, λεβέντικο φεύγει και χάνεται απάνω στο νερό, που σηκώνεται πύργος να του φράζη τον δρόμο, που απλώνει πλοκάμια να το σύρη στους βυθούς.

— Ε, μωρέ παιδί· πιάσε καλά το τιμόνι και κυβέρνα το άφοβα· λέγει ο καπετάνιος στον ναύτη του. Εγώ νυστάζω και πάω να κοιμηθώ. Στο λιμάνι σαν φτάσης με ξυπνάς

— Καλά πατέρα· πήγαινε κ' ένοια σου.

Μικρός εβγήκεν ο Βαλμάς από το νησί κ' εγύρισε πενηντάρης με άσπρα μαλλιά στο κεφάλι, με τον Γιώργη δεκοχτώ χρονών και με το ξύλο φρεσκοχτισμένο και πισαλειμμένο, κομψό και καλοθάλασσο. Τι έγινεν όμως τόσον καιρό; πού επήγε, πού εστάθηκε, πώς ευρήκε το παιδί, πώς απόχτησε το τρεχαντήρι; κανείς δεν έμαθε ποτέ. Το παιδί μου έλεγε· το τρεχαντήρι μου· τίποτ' άλλο. Και αν εθάρρευε κανένας γέροντας κάποια γριά και τον ερωτούσε καταπού επέρασε τη ζωή του, αυτός εσούφρωνε τα φρύδια, το χέρι άπλωνε κ' έλεγεν αόριστα και μυστικά:

— Πέρα κάτω· στην Άσπρη θάλασσα.

Μα η Άσπρη θάλασσα είνε απέραντη. Αρχίζει από το Γιβραλτάρι, και φτάνει στη Συρία. Σε ποιο μέρος της Άσπρης ήταν αυτός; Άρχισαν οι νησιώτες άντρες και γυναίκες, θαλασσινοί απόμαχοι και γυναίκες γλωσσοκοπάνες να δαιμονίζονται. Με τη φαντασία εψαχούλεψαν κάθε νησί της, κάθε χωριό, κάθε συνοικία· έπιαναν κάθε ξενοπάτη και τον εξέταζαν: — Μπρε καλέ μου, μπρε άρχοντα! Ένας ψηλός, ένας λυγνός, ένας αρχάγγελος ο καπετάν Βαλμάς, μήπως εστάθηκε στο νησί σας; μην επαντρεύτηκε; μην έκαμε παιδί

που το λέγουν Γιώργη; μην απόχτησεν ένα τρεχαντήρι το Μπιούτη; — Όχι — όχι· δεν τον ίδαμε, δεν τον ακούσαμε· όχι. Οι νησιώτες άφρισαν· Μωρέ διάβολε! Και βελόνι να ήταν κάπου θα εβρόνταε. Τέλος γυρεύοντας εδώ κ' εκεί· πες ο ένας το κοντό του και ο άλλος το μακρύ του έπλεξαν την ιστορία του. Ναι· ο καπετάν Βαλμάς λέγει πως επήγε στην Άσπρη θάλασσα· μα δεν εστάθηκε στην Άσπρη θάλασσα. Επήγε στην Αμέρικα. Εκεί επαντρεύτηκε με μιαν Αμερικάνα ιδιότροπη, ξεμυαλισμένη που εγέννησε το παιδί. Έπειτα η Αμερικάνα επέθανε ή του έφυγεν ή και την εσκότωσε. — Είχε δα και στο βλέμμα κατιτί άγριο σαν του φονιά. — Λοιπόν την εσκότωσε. Αγόρασε το ξύλο. Μπα! αυτός ν' αγοράσει; αυτός να δουλέψη; Να, σε κάποιον κόρφο το ευρήκεν αρραγμένο, επήδησε μέσα τη νύχτα, εσκότωσε τον καραβοκύρη με τον λάζο του — είχε δα κ' ένα φοβερό λάζο! — έβαλε μέσα το παιδί του κ' εγύρισε στο νησί. Τ' όνομα του τρεχαντηριού δεν ήταν άλλο παρά τ' όνομα που είχεν η Αμερικάνα. Παράξενη γυναίκα παράξενο και τ' όνομά της. Έτσι τα εκομπόδεσαν και ησύχασαν όλοι τους.

Ο καπετάν Βαλμάς έφερε και μετρητά στην πατρίδα. Ευρήκε το πατρικό του χαλασμένο· τον κήπο χέρσο· την οικογένειά του ξεκληρισμένη. Μόνον το σπίτι εδιόρθωσε για να ξεχειμάζη. Ούτε κήπο εφρόντισεν ούτε άλλο τίποτα. Ερρίχθηκε στη δουλειά. Εταξείδευε σερμαγιά· καπετάνιος και φορτωτής μαζί. Από το νησί στον Πειραιά· από τον Πειραιά στα Δαρδανέλλια· από τα Δαρδανέλλια στα Ροδονήσια· και πάλι πίσω στον Πειραιά· πίσω πάλι στο νησί του. Και δεν είχε άλλον μέσα στο τρεχαντήρι. Αυτός και ο γιος του και ο Ρουφογάλης ένας σκύλος μαλλιαρός, αγριομούτσουνος, μικρός στο ανάστημα, κεραυνός στη φωνή. Είχε και το ναυτόπουλο για να τους κάνει τις δουλειές. Τίποτ' άλλο.

Μα ούτε και αγάπη είχεν άλλη ο Βαλμάς από τις δυο, τις πρώτες του: το τρεχαντήρι και το παιδί του. Ένα σχοινάκι να εκοβόταν από το ξύλο ήταν ικανός να χαλάση κόσμο. Κεφάλι να έλεγε το παιδί πως του πονεί, έκλαιγε σαν γυναίκα. Το τρεχαντήρι σε κάθε λιμάνι το έβαφε, το εστόλιζε, το επάστρευε, το εγλυκοκύταζε σαν καλός καβαλάρης το άλογο του· πολλές φορές άνοιγε κουβέντα μαζί του. Το παιδί κάθε βράδυ στα γόνατα το έπαιρνε, το εκύλαε, το εψηλαφούσε στα ξανθόσγουρα μαλλιά, το εφιλούσε παθητικά σαν ερωμένη.

— Παιδί μου — Μπιούτη μου! ετρυφεροψιθύριζε.

Τόσο τα είχε σμιχτά στην αγάπη του που δεν ήξευρε καλά — καλά ποιο ήταν το παιδί και ποιο το ξύλο του.

Τόρα όμως ξένοιαστος ερροχάλιζε στο κρεβάτι του ο καπετάν Βαλμάς. Είχε μαζί και τα δύο. Το παιδί εκαθόταν στοιχειό στο τιμόνι· το τρεχαντήρι έφευγε γοργό στα κύματα. Δεν τον τρομάζει τον βοριά, δεν το ψηφά το κύμα. Αλλά κ' εκείνα δεν το ψηφούν το καρυδόφλουδο. Πείσμα, νομίζεις, έβαλαν να τα θάψουν και αδερφωμένα το πολεμούν, τα δέρνουν αλύπητα. Καντάρια

πέφτει ο άνεμος από ψηλά, μεστώνει τα πανιά, σχοινιά λιγύζει, τα κατάρτια σκουντά, τρώγει τους μακαράδες και τα σίδερα στο πεταχτό διάβα του. Φύλλο περνά, φύλλο πλακώνει, άλλο φύλλο αρματώνεται στο άπειρο διάστημα. Και κάτω το νερό δέρνεται και φουσκώνει, αφρίζει και μανίζει έχθρας του εαυτού του, μίσος και χλεύη του. Ο ναύτης μάταια προσπαθεί να κρατήση γραμμή στη σκάφη του. Ξεσχίζονται τ' απάνω πανιά και φεύγουν ανεμοπαρμένα πούπουλα περαδώθε. Πλάνο το κύμα αντί να σπρώξη δεξιά το τρεχαντήρι αριστερά το πλαγιάζει, το παραδίνει στ' ανοιχτά.

Το ναυτόπουλο αρχίζει πάλι τα κλάυματα.

— Μωρέ Γιώργη που πάμε; χαθήκαμε! Άσε να ξυπνήσω τον καπετάνιο.

— Σκασμός, πούστη! Μη βγάλης άχνα γιατί σ' έφαγα!

Ο ναύτης φιλότιμος δεν θέλει να κράξη βοήθεια τον πατέρα του. Ναι, είνε καλός δουλευτής· δεν είνε όμως κ' επιδέξιος κυβερνήτης. Η ώρα θέλει χέρι δυνατό, μάτι και τέχνη. Αν εξύπναεν ο καπετάν Βαλμάς εύκολα θα έβαζε τη σκάφη στον δρόμο της. Μα ο Γιώργης δεν θα τον ξυπνήση ποτέ. — Τι άνεμο! λέγει· δεν ημπορώ να ταξειδέψω ένα σκαφίδι κ' εγώ!… Έδεσε το τιμόνι και άρχισε με το ναυτόπουλο να μαζώνη πανιά! Μα ο καιρός τον εκεφάλωσε. Μια σπιλιάδα έρχεται και κόβει το πρυμιό κατάρτι στη μέση.

Με τον βρόντο επετάχτηκεν έξω χαμένος ο καπετάν Βαλμάς. Κυτάζει καλά· τί να ιδή; Εμπρός εκάπνιζεν ο Καβομαλιάς. Ο πέτρινος ελέφαντας στη θάλασσα προυμυτισμένος ετίναζε νεροστροβύλους στ' αστέρια. Μηδέ Τσιρίγο μηδέ Ηλοί εξεχώριζαν πουθενά. Άχνα το νερό τα εσκέπαζεν από άκρη σ' άκρη. Ευθύς το πρόσωπό του εκιτρίνισε σαν λεμόνι· τα μάτια του έσταξαν αίμα και χολή. Ασυλλόγιστα έφερε το χέρι στο στυλέτο.

— Βρε άθεε αγριομίλησε· πού πας εδώ να μας πνίξης!

— Μ' επήρε στο φτερό· δεν το κατάλαβα· εψιθύρισεν άτολμα.

— Γιατί μωρέ δεν μ' εξύπναες ;

Ρίχνεται απάνω στο δοιάκι θέλοντας να ορτσάρη· μα που να ερτσάρη; Δεν είχε πλέον καιρό. Τ' όμορφο τρεχαντήρι έτρεχε δαιμονισμένο απάνω στη στεριά. Κ' εκείνη, πέτρα μοναχή στην έκφρασι και τη σύστασί της, όρος επύργωνεν αντίκρυ περιφρονώντας τα κύματα που εβρυχόνταν στα πόδια της και την ψυχή του καπετάνιου που ελάχτιζεν οργισμένη τα δασά στέρνα του. Τρικυμία στο γιαλό, τρικυμία και στο καράβι μέσα. Ερρέκαζεν η θάλασσα, ερρέκαζε και ο καπετάν Βαλμάς. Εκύταζεν εμπρός τη στεριά που επήγαινε αθέλητα με μάτι άγριο, λέγεις κ' έπασχε να την ανοίξη με το βλέμμα του· εκύταζε και το παιδί στο δοιάκι λουφασμένο σαν βροχοδαρμένο λαγουδάκι. Έδειχνε γροθιά στη στεριά, γροθιά στον άνεμο πίσω του· γροθιά στο κύμα που εκαβαλίκευε το ξύλο, έγδυνε το κατάστρωμα κουρσάρος

ακαταγώνιστος. Δυο φορές έσυρε το χέρι στο στυλέτο· πάλι το έρριξε κάτω νεκρό.

— Ωχ θε μου! είπε βαρυστενάζοντας· πνίξε με να μην κριματίσω.

Άξαφνα όμως ο Γιώργης ετινάχθηκε ολόρθος κ' έπεσεν απάνω στο τιμόνι με όλη του τη δύναμι. Κάποια ελπίδα μέσα του ανάτειλε· στον νου του κάποιο λιμάνι ήσυχο και φιλόξενο εζωγραφίθηκεν αυτόματα. Στην άγρια πέτρα επάνω η ψυχή μόνη της εμάντεψεν αγκαλιά μητρική και καλόγνωμη. Το τρεχαντήρι εδιάβηκεν από την Καβοκαμήλα, ελόξεψε στον άνεμο κ' έπειτα έσυρε γραμμή καταπάνω στη στεριά.

— Τι κάνεις αυτού μωρέ! αγριοφώναξεν ο καπετάνιος.

— Στο λιμάνι πατέρα μου· εκεί είνε πόρτο.

— Τι πόρτο άτιμε! τι λιμάνι μου λες; Νομίζεις πως θα με γελάσης.

— Όχι, σου λέγω πατέρα· είνε πόρτο μπροστά μας.

Ο Βαλμάς δεν ήθελε να πιστέψη καθόλου. Απελπισμένος όμως έδραμε στο δοιάκι, έβαλεν όλη του τη δύναμι με φριχτό καρδιοχτύπι στα στήθη, με την ψυχή κουρασμένη από την προσδοκία και την αβεβαιότητα. Μα τίποτα δεν ξεχωρίζει πουθενά. Η στεριά ψηλώνει ακόμη πέτρα μονοκόματη, τραχύτατη και άγρια σαν οστρακοντυμένος κολοσσός αντίκρυ του. Ούτε σχισμάδα δείχνει ούτε λάκκωμα στις πλαγιές. Και το νερό ακούραστο αφροκοπανίζει τα πόδια της, πλένει τα και λευκαίνει πέρα ως πέρα, δούλος ταπεινός και μαζί εχθρός της θανάσιμος. Και το «Μπιούτη» ακράτητο φεύγει εμπρός, σαν να το καλή ποθητό φάντασμα. Δυο τρεις οργυιές ακόμη και θα κουντρήση απάνω στο μάρμαρο. Και τον καπετάνιο φριχτή τον δέρνει τόρα υποψία. Νομίζει πως το παιδί του δεν έχει άλλον σκοπό παρά να αναμπαίξη την τελευταία του ώρα. Τραγικό βλέπει εμπρός του όραμα: ξύλαμαδέρια το τρεχαντήρι στον βράχο και τ' όνομά του οικτρό ανάμπαιγμα στα χείλη των θαλασσινών. Δεν εκρατήθηκε περισσότερο. Έσυρεν από τη ζώνη το στυλέτο κ' εχύθηκεν απάνω στην αγάπη του την ώρα που το τσιμπούκι λίγο ήθελε να χωθή στην πέτρα. Άρπαξε τον Γιώργη από τα μαλλιά, πίσω εγύρισε το κεφάλι του και το στυλέτο άστραψε φιδόγλωσσα στο φως της ημέρας. Μα την ίδια στιγμή κύμα θεόρατο εκαβαλίκεψε την πρύμη, κεραυνός έσπασεν απάνω στον ανίερο βωμό κ' έρριξε μακριά τον θύτη από το θύμα του. Και το γοργό τρεχαντήρι μ' ένα τρέμουλο σπασμωδικό, σαν να ήταν ίδιο το σφαχτάρι εστάθηκεν άξαφνα μαρμαρωμένο, ακίνητο. Ούτε κύμα το δέρνει, ούτε άνεμος πλέον. Λιμανάκι ολοστρόγγυλο με καταπράσινες πλαγιές, με σπιτάκια πασίχαρα στο βάθος, με κάστρου χαλάσματα ζερβόδεξα ανοίγει τόρα φιλόξενο εμπρός στο θαλασσόδαρτο ξύλο. Ο ήλιος βασιλεύοντας κατάρραχα πορφυροβάφει με τις αχτίνες του στρωτό γυαλί τα νερά και καθρεφτίζει παράμορφα τα κουρέλια των πανιών, των άρμενων τα ξεσκλήδια, δίνει χαρά και θρίαμβο σε

ψυχωμένα και άψυχα. Ο Ρουφογάλης χαιρετά με τρανταχτά γαυγίσματα το περιγιάλι· το ναυτόπουλο τραγουδά σκαρφαλώνοντας στο κατάρτι· και πίσω από το κάσαρο ταπεινός και περίλυπος ο καπετάν Βαλμάς κρύβει το πρόσωπό του απάνω στο πανιασμένο στήθος του μοναχογιού.

Μα το υπεράκριβο αίμα δρόμο παίρνει στα πέλαγα, φάρος γίνεται στους παντοπλάνητους και δείχνει μητρική αγκαλιά το λιμάνι του Γέρακα.

ΚΑΚΟΣΗΜΑΔΙΑ

Μας εύρε το ηλιοβασίλεμα ανάμεσα Σίφνου — Σέρφου, διόμισυ μίλια κάτω από την κόκκινη Χερρόνησο. Ως εκεί εβοήθησεν ο γρεγολεβάντες και με πρωτοδεύτερα πανιά εκατεβήκαμε από της Μύκονος τον Γούρλο για πέντε ώρες. Ήταν γρήγορη η γολέτα του καπετάν Κρεμύδα και δεν είχε δυσκολία σε καλόν καιρό να πάρη και οχτώ και δέκα μίλια την ώρα. Όμως αποδώ κ' εμπρός δεν έπαιρνε ουδέ τρία στη βόλτα. Γιατί άξαφνα εχύθηκεν από το βουνό της Μήλου μ' έναν ξερό και αδιάκοπο πάταγο σαν να εδιάβαινε από απέραντον καλαμιώνα το πουνεντογάρμπι, εκεφάλωσε τον Γρέγο και μας εξώρισεν ευθύς κάτω από την Κίμωλο. Ο καπετάν Κρεμύδας μόλις εσυνήρθε στον πάταγο κ' επρόσταξε να κατεβάσουμε τα πανιά. Μα ώστε να το ειπή εξεθύμανεν ο καιρός και σε λίγο έπηξε η θάλασσα κ' έγινε λιμνοστάσι.

— Όρσε, διάολε! είπε φαρμακωμένος· μια φέρνει να μας πνίξη μια μαγκάρει… Ταρσανά θα κάνουμε!…

Ο καπετάν Κρεμύδας ήταν πενηντάρης, κοντόχοντρος, στιβαρός, με κεφάλι ολοστρόγγυλο, με πρόσωπο κρεμεζοβαμμένο και μαλλιά κατάσπρα· με μάτια μικρά, φρύδια και μουστάκια βλάγκα· με φωνή βραχνή και βαρειά σαν ρέκασμα κυμάτου που σκάει στης ακρογιαλιάς τα χάλαρα και με καρδιά απονήρευτη. Από ναύτης ήταν δουλευτής ακούραστος και οικονόμος. Λίγο — λίγο απόχτησε μερικά λεφτά, επήρε μισακό ένα σαπιοκάικο κ' εδούλεψε σερμαγιά εδώ τριγύρω. Έπειτα το σαπιοκάικο έγινεν όλο δικό του και άνοιξε δουλειές ως την Αττάλεια. Τέλος έχτισε τη γολέτα και άπλωσε τα ταξείδια του πέρα στον Ποταμό. Μα τόρα ήταν όλος θυμό. Όταν εκατεβαίναμε από τη Μαύρη θάλασσα, οι ναύτες που ήσαν συντοπίτες του εφρόντιζαν κάθε ώρα να του θυμίζουν με τρόπο την πατρίδα και τα σπίτια τους.

— Ε, καπετάνιε και να ήταν κανένας σαββατογεννημένος εδώ μέσα, και να 'πιανε ένας δυνατός γρεγολεβάντες στα Μπουγάζα και να βρίσκαμε τον Καβοντόρο χειμωνιάτικο και να διπλάρωνε η γολέτα μας κάτω από τον Τσικνιά! έλεγεν ο ένας.

— Εκεί που θα ειπής τον Τσικνιά δε λες καλήτερα τση Μύκονος τον Τούρλο; επρόσθετεν άλλος, κυτάζοντάς τον κατάματα.

Εκείνος εγύριζεν αλλού, τάχα πως δεν άκουε κ' έπιανε κουβέντα με τον Μπαρμπατρίμη για τον καιρό. Και όταν τον εστενοχωρούσαν με τα λόγια τους και με τα βλέμματά τους που ήσαν πλέον παρακαλεστικά από τα λόγια τους, έσκαε την κόκκινη σκούφια του χάμω και μελανιάζοντας έλεγε:

— Ανάθεμα στον καπετάνιο που τσουρμάρει συντοπίτες του! Να με ιδής στο πίκι κρεμασμένον Μπαρμπατρίμη, αν βάλω άλλη φορά στη γολέτα μου Μυκονιάτη!…

Οι ναύτες έσκυφταν αμέσως το κεφάλι κ' εσκορπούσαν κατακόκκινοι από ντροπή, σαν παρθένες άβγαλτες, με λυπητερό χαμόγελο στα χείλη και μ' ένα δάκρυ, ψιλό — ψιλό και αόρατο στην τριανταφυλλένια βρύση των ματιών τους. Και ο καπετάνιος πικραμένος γιατί τους επίκρανε και οργισμένος γιατί του εξύπνησαν αναγκαστικά βαρυκοιμισμένους πόθους, έφευγε σέρνοντας στο κατάστρωμα τα ποδήματά του επίτηδες, για να φανή φοβερός και τρομερός κ' εκλειόταν στην κάμαρη του. Όμως κ' εκείνου η καρδιά ελαχτάριζε για τη Μύκονο. Είχεν εκεί τη γυναίκα του, την ψιλομελάχροινη Ελεφάντω μ' ένα παιδί στην κούνια και άλλο στην κοιλιά. Μα οι καιροί ενάντιοι μας άργησαν και αντί να φτάσουμε στη Μαρσίλια, δεν είχαμε ούτε τον μισό δρόμο παρμένον. Όμως να που ήταν κάποιος σαββατογεννημένος στη γολέτα κ' έπιασε δυνατός γρεγολεβάντες στα Μπουγάζια και ηύραμε τον Καβοντόρο χειμωνιάτικον κ' εδιπλάρωσεν η «Βαγγελίστρα» μας κάτω από τον Τσικνιά. Επήδησεν ο καπετάνιος πρώτος· έτρεξε σπίτι του. Μα στον γυρισμό ούτε παιγνίδια ούτε φίλους έφερε. Και στο ταξείδι τόρα αν και είνε την πλώρη κατά τον Γαρμπή τα μάτια του ήσαν στυλωμένα στον Γρέγο κ' έβλεπε πάντα εμπρός του, από τα χιονάτα σπίτια και τις όμορφες εκκλησιές του νησιού ένα μόνον σπιτάκι και μέσα τη γυναίκα του, κλιναρομένη να χαροπαλαίβη! Την έβλεπε να γυρίζη εδώ κ' εκεί τα φωτεινά και υγρά μάτια της και ν' αργολέγη με αδύνατη φωνή: — Πού είσαι, Μανωλιέ και μαυροκαπετάνιε!… πού είσαι, Μανωλιέ και μαυροκαπετάνιε! … Και πού να ζητήση, πού να εύρη ησυχία. Εδρασκέλαεν από πρύμη σε πλώρη το κατάστρωμα, σαν το λεοντάρι μέσα στο κλουβί· πότε εμίλαε μόνος του δυνατά· πότε εχειρονομούσε χωρίς αιτία· πότε ετραβούσε τα μαλλιά κ' εχτυπούσε το κεφάλι του στα ξύλα και όλο εβλαστημούσε την τύχη του και την τέχνη του.

Στη γολέτα ήσαν απλωμένα όλα τα πανιά. Τέσσεροι φλόκοι εμπρός και πέντε πανιά στο πλωριό κατάρτι· τρεις στραλιέρες στη μέση και μπούμα και φλις στο πρυμιό κατάρτι. Μα το ξύλο έμενε ακίνητο σαν βάρυπνο. Ρίζες έρριξε, νομίζεις, στον βυθό κ' έμελλε να βλαστοβολήση. Αποκαρωμάρα εβασίλευε περίγυρα, από άνθρωπο σε ξύλο, από θάλασσα σε ουρανό. Κουρελιασμένα σύγνεφα καφετιά, σαν γιγάντιες αράχνες εκρέμονταν εδώ κ' εκεί και σταχτοκόκκινη σκόνη εκαθόταν ανάλαφρα στις στεριές και τη θάλασσα. Εκινούνταν κάποτε, έβγαζαν καμμιά σπηλιάδα, έπαιρναν μπουρίνα τα πανιά

και αυλακώναμε τη θάλασσα ζερβόδεξα μ' ένα γλυκομουρμούρισμα, αποκαρωτικό κ' εκείνο. Έπειτα έπεφτεν ο άνεμος, τα πανιά εκυματούσαν σιγαλινά, τα σχοινιά ελάγκευαν κ' εχτυπιόνταν στο κατάστρωμα, ως που έμεναν τέλος ακίνητα, νεκρά. Και ο καπετάν Κρεμύδας φαρμακωμένος εσυχνοψιθύριζε, σφίγγοντας τα δόντια του.

Όρσε, διάολε! μια φέρνει να μας πνίξη μια μαγκάρει… Ταρσανά θα κάνουμε! …

Σώπα, καπετάνιε και γλήγορα δυναμώνει ο Νότος· είπεν ο Μπαρμπατρίμης· ιδές τι τέμπλο έκανε στο Τσιρίγο!

Αληθινά κάτω στη νοτιά μαυροκόκκινα σύγνεφα εσωριάζονταν τετραπανωτά. Και πίσω βασιλεύοντας ο ήλιος ετόξευε ανάμεσ' από κρωσσοτές σχισμάδες, από σκοτεινόξανθες είτ' αιματένιες σπηλιές, δεμάτια αχτίνες έλουζε την χτίσι με φως και χρώματα. Η θάλασσα ασπρογάλαζη, εκαθρέφτιζε τους ίσκιους των νησιών και αυλακωνόταν από τα ρέματα, σαν πλατύς κάμπος κιμωλίας, ζωσμένος από δρόμους και μονοπάτια. Και τα νησιά, η Μήλος και η Ερημόμηλος που τρέφει τ' αγριόγιδα· πίσω η Σίφνος και η Σέρφος με τα παρδαλά γαϊδούρια της· η Νάξος παραπάνω με τους Βαραβάδες και η Πάρος με τα μάρμαρα· η Πόλυβος η καμπουρωτή και η Κίμωλος η σαλαμάντρα· η Σίκινος και η Φολέγαντρος εδώθε και κάτω τα Γερακούνια χωριστά, σαν κοτρώνα κυματοπλανημένη έπαιρναν ένα χρώμα κ' έδιναν μύρια, έπεφτε μιαν αχτίνα στο χαλίκι του γιαλού και του βουνού την πέτρα, στο γυαλί του δρόμου και το χορτάρι της πλαγιάς κ' επηδούσε χρυσορρόδινη θαμπερή φλόγα. Έστεκε το ένα με κάποιο συγνεφάκι στην κορφή· το άλλο με ζωνάρι ομίχλης στη μέση· το εδώθε με κροκκοβαμμένο μέτωπο· το εκείθε καστροστεφανωμένο· το παρακεί με κάτασπρο χωριδάκι, σαν απλοχεριά χιονιού που ελησμονήθηκε στη λακκούλα του. Και πέρα στη θάλασσα, σε μεταξωτό παραπέτασμα τα καράβια κοντυλογραμμένα επήγαιναν οκνά και ο μαύρος καπνός των βαποριών εψήλωνε κ' έσβυνε σε χρυσόξανθες τουλούπες. Ανάερα πουλάκια επετούσαν κυματιστά κ' έλαμπαν τα χιονάτα στήθη τους, σαν αργυρά φύλα που άρπαξεν ο άνεμος από εργαστήρι χρυσικού· και κάτω από τα κοντινά μας ακρογιάλια, της στεριανής ζωής η βουή έφτανε τραγούδι Σειρήνων, γεμάτο από χαρές και γέλοια, δίχως πίκρες και δάκρυα. Χώρια από τον καπετάνιο, οι άλλοι απλώναμε σώμα και ψυχή να ρουφήξουμε εκείνη την παράδεισο, με φανερή ζήλια στα μάτια για εκείνους που την χαίρονται. Και άξαφνα, δεν ξεύρω πώς, η πολυποίκιλη εικόνα έχυσε στα παιδιάτικά μου στήθη μια ευτυχία γλυκειά και μια θλίψι πλέον γλυκότερη, που αναγκαζόμουν να την ξεμυστηρευθώ, να την φωνάξω, γιατί μ' έπνιγε στην ορμητική πλημμύρα της. Και άρχισα το τραγούδι:

Του ναύτ' η μάνα ζύμωνε του γιου της παξιμάδι!…

— Σκάσε, βρε, μη σου σπάσω το δοιάκι στο κεφάλι! μ' έκοψε του καπετάνιου η φωνή.

Εξέχασα ευθύς το τραγούδι και τα αισθήματα κ' ελούφαξα σε μια κώχη. Σηκώνω τα μάτια και βλέπω στο πλωριό κατάρτι μια κουκουβάγια. Τα μαύρα νυχοπόδαρά της εγύριζαν δαχτυλίδια στα χείλη της κόφας κ' εστήριζαν ακίνητο το κορμί σαν να ήταν ψεύτικη. Και αληθινά έμοιαζε για ψεύτικη. Ήταν η ομορφώτερη που είδα στη ζωή μου! Το πούπουλο της με γραμμές ρεβιθιές, λιγότερες στο πεταχτό στήθος, πυκνώτερες στα φτερά και τη ράχη, εγυάλιζε σαν καθαρό μετάξι κ' εκατέβαινε άψεγο, χιονάτο στα ψαλιδωτά ακροφτέρια, που έσμιγαν με την ουρά κ' έπεφταν πλατομαντήλα, στα δασωμένα καλαμοπόδαρά της. Και ήταν αληθινά φεγγαροπρόσωπη! Τ' ολοστρόγγυλο κεφάλι της πεταχτό πίσω σαν καρύδι, ίσα πλάκα εμπρός ήταν χωμένο στους ώμους σαν ολοφέγγαρο ανάμεσα σε δυο κοντορραχούλες. Στο κέντρο τρίγωνη επρόβαινεν η μύτη, με την κορφή απάνω και κάτω τη βάσι και αποκεί κοφτερό και γυριστό σαν δρεπάνι εφύτρωνε το ράμφος από μαύρο τροχισμένο κόκκαλο. Δεξιά και αριστερά της μύτης, μέσα σε λακκούλες στεφανωμένες από ψιλά πούπουλα, εγυάλιζαν τα μάτια δίχως ματόφυλλα, θρασύτατα, ολοστρόγγυλα, με τη μεμβράνη τους τσιτωμένη από ανθοκίτρινο υγρό και με τη μαύρη κόρη ακίνητη, σαν πέτρα δαχτυλιδιού καλοδεμένη στη σφεντόνα του. Και ολόγυρα πούπουλα καφετιά ανέβαιναν σγουρά κ' εσχημάτιζαν στεφάνι. Και όπως εκαθόταν συμμαζωμένη, με τα μάτια στυλωμένα πέρα, δεν έκανε τη μισητή εντύπωσι που ταιριάζει στο είδος της. Έμοιαζε καλονοικοκυρά βγαλμένη στην πόρτα να προσμείνη τον άντρα της. Μου ήρθε όρεξις να παίξω με το πουλί και άρχισα να το προγγάω, κινώντας χέρια και πόδια:

— Ξιξιξί!… ξιξιξί!…

— Τι κάνεις αυτού, μωρέ! μου φωνάζει ο καπετάνιος.

— Μια κουκουβάγια κάθεται στην κόφα.

— Κουκουβάγια!…

Εσηκώθηκεν από τη θέσι του και ήρθε να την ιδή από κοντά. Μα εκείνη καθώς εψήλωσα το χέρι μου να δείξω φρου!… έκαμε κ' επέταξε πέρα. Ο καπετάν Κρεμύδας ακολούθησε για κάμποση ώρα το τρεμουλιαστό πέταγμά της κ' έπειτα, σαν να μην είχε δύναμι να γυρίση στη θέσι του, εκάθησε σωρός απάνω στο αμπάρι. Έμεινεν εκεί με τα κεφάλι σκυμμένο· έπειτα μου είπε:

— Κακοσημαδιά, μωρέ παιδί· μεγάλη κακοσημαδιά!… Είδες το άτιμο να πάρη τα ζερβά!… Αν πετούσε δεξιά θα είχαμε καλό ταξείδι· μα τόρα κακά σημάδια. Ή σε μας ή στο σπίτι κάτι κακό θε να γένη!…

Κ' εγώ εκείνη την ώρα τα ίδια εσυλλογιζόμουν. Η κουκουβάγια λέγουν πως ήταν αδερφή των οχτώ παιδιών και του Κωσταντή. Η μάνα της την είχε πολύτιμη παρακαταθήκη του αντρός της·

> Στα σκοτεινά την έλουζε στ' άφεγγα την έπλεκε.
> στ' άστρι και τον αυγερινό έφτιανε τα σγουρά της.

Όταν έγινε δώδεκα χρονών ήρθαν προξενητάδες και την εζητούσαν νύφη στη Βαβυλώνα. Η μάνα και τα οχτώ αδέρφια δεν ήθελαν να την δώσουν τόσο μακριά· δεν ημπορούσαν να υποφέρουν τον αποχωρισμό της. Μα ο Κωσταντής επίμενε και κάθε ημέρα εσυχνόλεγε της γριάς του:

> Δός τηνε μάνα μ' δος τηνε την Αρετή στα ξένα
> Στα ξένα 'κεί που περπατώ στα ξένα που πηγαίνω,
> Να 'χω κ' εγώ παρηγοριά να 'χω κ' εγώ κονάκι.

Μα της μάνας η καρδιά δειλή και φιλύπωπτη πάντα δεν θέλει ν' ακούση τα λόγια του πραγματευτή και σοφά του απαντά:

> Φρόνημος είσαι Κωσταντή κι' άσχημ' απελογήθης.
> Κι' αν μώρθη γιε μου θάνατος κι' αν μώρθη γιε μ'
> αρρώστια Κι' αν τύχη πίκρα ή χαρά ποιος θα μου
> τηνε φέρει;

Εγώ! απαντάει εκείνος με άσκοπη προθυμία βάζοντας όρκο φριχτό. Κ' έτσι εκατάφερε να χωρίση την Αρετή από τη φαμελιά της. Δεν επέρασεν όμως πολύς καιρός και οι φόβοι της μάνας αλήθεψαν. Φριχτό θανατικό έπεσε στη χώρα! Εσάρωσε κόσμο και κοσμάκη, εσάρωσε και της δόλιας μάνας τα εννιά παιδιά! Έρμη εκείνη, καταμόναχη τόρα, κλαίει και μύρεται στα κρύα μνήματα των οχτώ παιδιών αλλά στο μνήμα του πραγματευτή, κλωτσά τις πλάκες και βρυχέται και αναθεματίζει:

> Ασήκω, σήκω Κωσταντή, την Αρετή μου θέλω! Το
> Θεό μου βαλες εγγυτή και τους αγίους μαρτύρους
> αν τύχη πίκρα ή χαρά να πας να μου τη φέρης!

Η κατάρα των γονέων ακούεται όπως και η ευχή. Τινάζεται ο Κωσταντής μισολυωμένος από το μνήμα·

> Κάνει το σύγνεφο άλογο και τ' άστρι σαλεβάρι
> και το φεγγάρι συντροφιά και πάει και την
> φέρνει…

Η μάνα βλέποντας την άξαφνα δεν ημπορεί να πιστέψη τα μάτια της. Και όταν τέλος την αναγνωρίζει και μαθαίνει τον ανέλπιστο γερανό της, σωριάζεται το γεροντικό κουφάρι ελεεινό από το μαρτύριο. Και η Αρετή μέσα στον φοβερόν εκείνον ξεκλήρισμα της γενεάς της, απελπισμένη από τη μούχλα και τη σαπίλα που εβασίλευεν ολόγυρα, ρίχνεται στον Θεό, παρακαλεί και λέγει του:

> Θε μου και κάνε με πουλί, κάνε με νυχτοπούλι, να περπατώ στις ερημιές να κλαίω τους αδερφούς μου!

Έτσι έγινε κουκουβάγια η πεντάμορφη. Άλλαξε το είδος δεν άλλαξεν όμως και την ψυχή. Ο ξεκληρισμός ακολουθεί ακόμη, σαν θεϊκή κατάρα το πέταγμά της και όπου πάει και καθήση, φέρνει κ' εκεί τη νέκρα και την ερήμωσι. Αφού τόρα ήρθε κ' έκατσε στο καράβι μας, βέβαια για καλό δεν ήταν. Μα για να παρηγορήσω τον καπετάνιο έκαμα τον αδιάφορο.

— Μπα, δε βαριέσαι που πιστεύεις, καπετάνιε! του λέγω· ο Θεός καλός όλα καλά.

Εκείνος δεν είπε τίποτα και κουνώντας θλιβερά το κεφάλι εκατέβηκε στην κάμαρή του.

— Πάει ν' ανάψη κι' άλλο κερί· εψιθύρισεν ο Μπαρμπατρίμης. Οι μετάνοιες και τα κεριά δεν έπαψαν αφόντας φύγαμε από τη Μύκονο.

Μα δεν ήταν τόρα η πρώτη κακοσημαδιά που έτυχε του καπετάν Κρεμύδα. Πριν ακόμη ξεκινήση από το σπίτι όλα τα σημάδια του ήρθαν ανάποδα. Εζήτησε να βάλη μισθωτόν καπετάνιο στη γολέτα και δεν εύρε κανένα. Όταν είδε πως παίρνει βοηθητικός καιρός και αποφάσισε να φύγη ευρέθηκε Τρίτη και ανάβαλε. Κινάει την Τετράδη να κατεβή στο γιαλό και πρώτο πράγμα που αντίκρυσε ήταν μια γίδα. Τι να κάμη; Γυρίζει πίσω. Τέλος την Πέφτη, αφού πρώτα εβγήκαν οι συγγενείς του να ψάξουν τους δρόμους και οι γυναίκες ετράβηξαν εμπρός να διώξουν κάθε κακό συναπάντημα, εκατόρθωσε να φτάση στη γολέτα. Και τόρα η κουκουβάγια δεν είχε σκοπό να ξεκολλήση από το καράβι! Ήρθε πάλι κ' εκάθησε στο κατάρτι. Ήταν γυρισμένη στον καπετάνιο κ' εστύλωνε τα μεγάλα μάτια της καταπάνω του. Μόλις την είδα, εφρόντισα με χειρονομίες να την προγγίξω. Αλλά χίλια και αν έκανα δεν εξεκολλούσεν ο πειρασμός. Έβλεπε τις χειρονομίες μου μια στιγμή κ' έπειτα εγύριζε αλλού το κεφάλι με αδιαφορία, μ' ένα ήθος περιφρονητικό σαν να μου έλεγε: Μωρέ άει χάσου!…

Τέλος ο καπετάνιος την είδε: Πίσω μου σατανά! είπε κάνοντας τον σταυρό του. Εσήκωσε τα μάτια και την εκύταξε μ' επιμονή κατάματα. Μα κ' εκείνη με την ίδια επιμονή κατάματα τον εκύταζε, λέγεις και ήθελε να τον αβασκάνη. Και αληθινά στο τέλος τον αβάσκανε. Ο καπετάνιος έγινε κίτρινος σαν το κερί. Ύστερα για μιας άλλαξε χρώμα κ' έγινε καταμέλανος· ανέβηκε το αίμα να τον πνίξη. Τα μαλλιά του εσηκώθηκαν ορθά· τα μουστάκια του αγριέψαν, τα μάτια του έρριξαν αστραπές και είτε από τον θυμό είτε από το αβάσκαμα, όλος άρχισε να τρέμη. Εκύταζε το πουλί και δεν έπαυε να μουρμουρίζη σαν αδικοτυρανισμένη και πολύπαθη ψυχή:

— Φτου! σε ξορκίζω με τον απήγανο. πειρασμέ! Τι θες μωρέ από μένα, άθεε!… Φεύγα αποπάνω μου και μη με κολάζεις. Άσε με, φαμελίτη άνθρωπο να βγάλω το ψωμί μου!…

Μα εκείνη δεν εκαταλάβαινε από τέτοια· έμενε στη θέσι της, θεότης αιγυπτιακή ακούοντας από τον στυλοβάτη ασυγκίνητη τα δάκρυα και τις παράκλησες του πιστού της. Από λεφτό σε λεφτό εχαμηλοπλάγιαζε το κεφάλι ζερβόδεξα, σαν ν' αυτιαζόταν ήχους μαντικούς, που έφερνεν από μακριά, πολύ μακριά ο αιματοβαμμένος αιθέρας. Έπειτα το εψήλωνε απότομα με τα μάτια κάπου γιαλιστά, στον αιθέρα στυλωμένα δίχως έκφρασι και ζωή, σαν να είχεν αφαιρεθή από τα κοσμικά για να εξηγήση τους ήχους. Και άξαφνα έδειχνεν έκφρασι ικανοποιητική του εγωισμού της και φοβεριστική σύγκαιρα σαν να έλεγε: Κύταξε καλά· αν θελήσω αλλοίμονο και τρισαλλοίμονο εσένα και το σπίτι σου!… Και σκύβοντας έχωνε το ράμφος στα στήθη της, εσήκωνε τα λιανοπούπουλα του προσώπου σαν αγκυστρωτά λεπίδια, εγούρλωνε τα μάτια κ' έπαιρνε θηρίου μανισμένου στάσι, λέγεις και ήθελε να κάμη φοβερό κακό και αδύνατη εξέσχιζε τα κρέατά της να ξεθυμάνη. Και ο μαυροκαπετάνιος βλέποντάς την έτσι, εχαμήλωνε τα μάτια του κ' έφευγε να μην τη θυμώση περισσότερο. Αλλ' ανυπόμονος, νευρικός, αναμένος όλος, αφού εβημάτιζε λίγο στο κατάστρωμα εστεκόταν απότομα κάτω από το πινό και σταυρώνοντας τα χέρια στο στήθος εσήκωνε το κεφάλι με φόβο και θράσος μαζί και της έλεγε:

— Μωρή φεύγα! πήγαινε στο καλό· πήγαινε στην ευχή του Θεού και των γονέωνέ μου· άσε με να πάω στο δρόμο μου και μη με κολάζης… Φεύγα μωρή άτιμη, σκύλα, συχαμένη, βρωμιάρα!… Πήγαινε στο καλό, πήγαινε στο διάολο! …

Και η φωνή του από μαλακή και παρακαλεστική που ήταν ανέβαινε σιγά — σιγά κ' εξέσπαε τέλος βρισάρα, σαν το κύμα που πιάνεται μαλακό, παιγνιδιάρικο στο ένα ακρογιάλι και καταντά στο αντικρυνό φοβερός και τρομερός κοσμοχαλαστής. Αλλά το πουλί σαν να ευχαριστιόταν με την παραφορά του εκείνη, άνοιγε το στόμα του, έδειχνε γλώσσα μικρή και σουβλερή κ' εχαυνιζόταν πλατειά με χαμώγελο και περιφρόνησι. Κ' εκείνος βλέποντάς έτσι όλο και άναβε· εβλαστημούσε κ' έβριζε κ' εχειρονομούσε κ' εδάγκωνε πεισματικά ως που αιμάτωνε τα δάχτυλά του.

— Μωρέ, φέρε μου την τσάγκρα! εφώναξεν άξαφνα· φέρε μου την τσάγκρα να του πιώ το αίμα!

Εκίνησα να κάμω το θέλημά του. Αλλά δεν είχε υπομονή. Με πλατειά βήματα δρασκελώντας το κατάστρωμα έφτασε πρώτος στην κάμαρη, άρπαξε το σκουροντούφεκο και από τη σκάλα, χωρίς να σημαδέψη την άναψε στο πουλί. Ένας ξερός χτύπος ακούστηκε μα τίποτ' άλλο. Ο κόκορας έπεσε αλλά δεν έπιασε το καψούλι. Επαγώσαμε. Κακοσημαδιά στην κακοσημαδιά· όλα

ανάποδα επήγαιναν σήμερα! Καλά το είπε ο καπετάν Κρεμύδας: Τι στο καράβι ή στο σπίτι μεγάλο κακό θε να γένη!…

Στον ξερό χτύπο η κουκουβάγια επέταξε τόρα. Αλλά δεν επέταξε μακριά να φύγη, να χαθή από εμπρός μας· εχαμοπετούσε πεισματικά περίγυρα σχίζοντας τον αέρα με τα ψαλιδωτά φτερά της, εκαθόταν στο ξάρτι και στυλώνοντας το κορμί, με το στήθος ολοφούσκωτο και τον λαιμό χωμένον στους ώμους έρριχνε ξαφνικά μία στριγγιά φωνή που επάγωνε το αίμα.

— Κουκουβάου!… κουκουβάου — βάου!…

Τόρα ο ήλιος ήταν βασιλεμένος και δεν έβλεπες στη δύσι παρά σύγνεφα αιματοβαμμένα και κατακόκκινον αιθέρα ν' ανεβαίνη σαν αναλαμπή μεγάλης πυρκαϊάς και να χωνεύη ανάλαφρα στο γαλάζιο χρώμα τ' ουρανού. Πέρα στο Τσιρίγο ο Νότος καλός πρωτομάστορης, έχτισε το τέμπλο σωριάζοντας σύγνεφα θεοσκότεινα και ανώμαλα σαν χάλαρα στη βάσι, στη μέση ανοιχτώτερα, στην κορφή καταγάλαζα· και απάνω στα κυματιστά χείλη, στους πύργους και τις πολεμίστρες, έχυσε πλατύ χρυσογάϊτανο και άλλο αποπάνω κατάργυρο και ψηλά φλάμπουρο εσήκωσε τον Αποσπερίτη να λαμπρύνη τη δόξα του. Και πίσω από το αεροκάμωτο τείχος ετόξευε σπηλιάδα σε σπηλιάδα τον άνεμο, καρτερώντας τη στιγμή να χυθή συφάμελος και να ταράξη τα σύμπαντα. Μα κ' εκείνες άρχισε να τις αισθάνεται η θάλασσα, τα πανιά μας να φουσκώνουν, να παίρνει δρόμο το πλεούμενο. Ο Μπαρμπατρίμης που ακολουθούσε συλλογισμένος το χτίσιμο του τέμπλου κ' εγύριζε ζερβόδεξα το μάτι, σαν σκυλί κυνηγάρικο που μυρίζεται τον αέρα είπεν άξαφνα του καπετάνιου:

— Καπετάν Κρεμύδα, θα μας βγάλη αέρα ο Νότος λέω να πάρουμε κάτω λίγα πανιά.

Μα εκείνος αφαιρεμένος στο πουλί είπεν αδιάφορος:

— Μπα! καλοκαιρινός είνε· ας το κι' ας πάει…

Ο καπετάνιος ήταν αγαθός άνθρωπος. Μακριά όμως να μη τον θυμώσης. Τον εθύμωσες; φεύγα από κοντά του. Ίδιος βοριάς στις πρώτες του ημέρες γίνεται. Τρέχα να εμπής στο λιμνοστάσι γιατί φίδι που σ' έφαγε! Τόρα εθύμωσε με το πουλί.

— Αν δεν σου πιω το αίμα, να μη με ειπούν καπετάν Κρεμύδα· είπε σκάζοντας χάμω τον κόκκινο σκούφο του.

Άλλαξε αμέσως το καψούλι, έφτιασε την αβιζώτη και δίνοντας το τιμόνι στον γέροντα·

— Κυβέρνα καλά, Μπαρμπατρίμη, είπε· ίσ' απάνου στ' άτιμο. Τήρα καλά να μην το χάσης από τα μάτια σου!

— Λέω καπετάνιε, να μαϊνάρουμε λίγα πανιά. Θα βγάλη αέρα ο Νότος· εξανάειπε σιγά εκείνος.

— Μωρέ δος του να παίρνη, γεροξεκουτιάρη! εφώναξε ο καπετάν Κρεμύδας. Κυβέρνα καλά κι' απάνω του σου λέω!…

Ο Μπαρμπατρίμης μουρμουρίζοντας έκατσε στο τιμόνι κ' επήρε στα χέρι το δοιάκι. Ο αέρας όλο κ' εδυνάμωνε. Οι σπηλιάδες έρχονταν συννώτερες και τα πανιά ένα με το άλλο άρχισαν να γεμίζουν, να γουβώνουν σαν μεγάλες αχιβάδες, τα ξάρτια και οι μακαράδες να τριζοβολούν. Ο γέρος έδινε τόρα τα προστάγματα γοργά· οι ναύτες έτρεχαν από σκότα σε σκότα· η γολέτα επηδούσε στα κύματα σαν γοργάλογο στον απλωτό κάμπο και η πλώρη της ελίχνιζε το νερό. Μα και καπετάνιος και ναύτες δεν είχαν τον νου στο ξύλο ούτε στον καιρό, παρά στην κουκουβάγια που δεν έπαυε να κλωθογυρίζη πετώντας πάντα ζερβόδεξα.

Στην αρχή έβλεπε καθένας παράξενη την επιμονή του καπετάνιου να τα βάλη μ' ένα πουλί. Έξω από τον Μπαρμπατρίμη, που είχε τις παλιές ιδέες, οι άλλοι είμαστε δίβουλοι. Μα σιγά ένας με τον άλλον, εξεχαστήκαμε ακολουθώντας το πέταγμά του. Πείσμα και πρόληψες επάλαιβαν τόρα και μας εδαιμόνιζαν. Ηθέλαμε να πιτύχη ο καπετάνιος τον σκοπό του. Εκαρδιοχτυπούσαμε μήπως πετάξη μακριά το πουλί και γλυτώση στον θαμπόν αιθέρα. Ναι· ή σ' εκείνον ή σ' εμάς έπρεπε να ξεσπάση η κακοσημαδιά. Αν το εσκότωνε εσωνόμαστε κ' εμείς και το καράβι και τα σπίτια μας. Τα σπίτια και οι συγγενείς και οι φίλοι μας. Γιατί ποιος ξεύρει αν ήταν για τον καπετάνιο η κουκουβάγια και όχι για κανένα άλλον. Αληθινά ήταν ο καραβοκύρης· αυτός ώριζε, αυτός στο σπίτι του άφησεν άρρωστο· μα ποιος ήταν βέβαιος; Ο καπετάνιος, νομίζεις, εμετάδωσε τη μανία του και ειμπορώ να ειπώ πως αν μας έβλεπες, θα επίστευες πως εφάγαμε όλοι τρελομανίταρα και κανείς δεν είχε τα λογικά του.

— Να το, βάρ' του!… εφώναζεν ένας με τον άλλον, κινώντας χέρια και πόδια στον καπετάνιο.

Κ' εκείνος με το ντουφέκι στο χέρι με τα μαλλιά ορθά, τα μουστάκια άγρια, το πρόσωπο αναμένο, έτρεχεν από πρύμνη σε πλώρη βιαστικός, άγρυπνος, κυτάζοντας περίγυρα με γουρλωμένα μάτια, λέγεις κ' έρχονταν να πατήσουν κουρσάροι το πλεούμενο.

Αλλά το πουλί ήξευρε πολλά παιγνίδια. Δεν επετούσε τόσο μακριά να το χάνουν τα μάτια μας· αλλ' ούτε και κοντά να το φτάνη η τσάγκρα. Εφανερωνόταν δεξιά μας και η γολέττα έτρεχε βόλι απάνω του. Εκείνο επετούσε κατάμπροστα στην πλώρη, κρατώντας πάντα την ίδια απόστασι, σαν κακόγνωμο πνεύμα που έσερνε με αόρατα βρόχια το πλεούμενο. Έφτανεν έτσι κάτω στη Μήλο, είτε απάνω από τα Γερακούνια, είτε κατά την Ερημόμηλο. Τότε για να προφυλαχθή από τις δόλιες ξέρες επόδιζε η γολέτα. Μα ενώ λυσσασμένοι εβλαστημούσαμε που το εχάναμε, εκείνο εφαινόταν

πίσω στο πίκι, να στυλώνη τα κρασάτα μάτια του κατά τον καπετάνιο με μίσος. Και μόλις εκείνος εξάμωνε το ντουφέκι, έρριχνε τη φωνή του βρυσιά και περιγέλασμα, κ' επετούσε κλωθογυρίζοντας εδώ κ' εκεί, μ' ένα πέταγμα τρεμουλιαστό και βαρύ και άταχτο σαν μεθυσμένο. Και η γολέτα, λέγεις πλέον μεθυσμένη, έτρεχε καταπάνω του με τα πανιά γεμάτα · ο καπετάνιος με την τσάγκρα στο χέρι · κ' εμείς όλοι με τα μαλλιά ορθά, τα μάτια γουρλωμένα, τα πρόσωπα κατακόκκινα, χερονομώντας και παραμιλώντας που αν μας έβλεπες, βέβαια θα επίστευες πως εφάγαμε όλοι τρελομανίταρα και κανείς δεν ήταν στα λογικά του!…

Τόρα το φεγγάρι εψήλωνε ολοστρόγγυλο από το βουνό της Νάξου και το ζωντανό και ολόπυρο φως του ήλιου εδιαδέχθηκεν ένα φως ήμερο και γλυκό, που έδειχνε την πλάσι όλη κοιμισμένη σε όνερο. Τα μακρινά νησιά και περιγιάλια σκοτεινιασμένα, ενόμιζες πως έπλεκαν όγκοι πελώριοι στον θαμπόν αιθέρα κ' έδιναν να μαντεύης παρά να ξεχωρίζης τα σχήματά τους. Τα κοντινά η Κίμωλος και η Πόλυβος, η Μήλος και η ερημόμηλος και τα Γερακούνια εξεχώριζαν καθαρά τυλιγμένα σε ασπρογάλαζη ομίχλη, με τις σχισμάδες και τις σπηλιές τους σκοτεινόμαυρες, τ' ακρωτήρια και τις ραχούλες φωτεινώτερες, τις πλαγιές τους ήμερες, στρωτές, δίχως λάκκους και αγριαγκάθια, τις ρεματιές τους και τ' ακρογιάλια δίχως λιθάρια και χάλαρα. Όλα μέσα στο μαγικό φως λουσμένα είχαν μια πλάνα έκφρασι, σαν να ήσαν τα νησιά των Μακάρων. Το πουλί μας είχε ρίξει κάτω από την Ερημόμηλο κ' εβλέπαμε φώτα στο Κάστρο της Μήλου και άλλα κάτω στα Κρητικά να παιγνιδίζουν στο νερό σαν χρυσόφιδα και δυο φωτιές μεγάλες να χύνωνται ποτάμια πύρινα και να φτάνουν στο καράβι που έλεγες τόρα θ' ανάψη κ' εκείνο. Από το αντίθετο πλευρό εκατέβαινε του φεγγαριού η λαμπάδα κ' έγλειφε με γλώσσες αργυρές το κατραμαλειμμένο σκαφίδι, έπεφτε μέσα στο κατάστρωμα, στις σκουριασμένες αλυσίδες και τους ξανθούς μουσαμάδες, στους μπαμπάδες και τους μούρσους, στις γούμενες και τις αλτσάνες και τους σκαρμούς, ανέβαινε στα κατάρτια τα βαρυφορτωμένα με σίδερα και σχοινιά, έπεφτε στα πανιά, επερνούσε στις σταύρωσες, άλλα εφώτιζε και άλλα ίσκιωνε, που ενόμιζες το πλεούμενο κρίνον γιγάντιο στη θάλασσα φυτρωμένον.

Ο αέρας όλο κ' εδυνάμωνε · εσφύριζε μέσα στ' άρμενα κ' έβγαζε χίλιων λογιών ήχους, από το άγριο ούρλιασμα κοπαδιού τσακαλιών και λύκων ως το γλυκοφωνότερο τραγούδι και το πεταχτό λάλημα φλογέρας. Ο Μπαρμπατρίμης συλλογισμένος αυτιαζόταν το σφύριγμα και την ώρα που ο καπετάνιος τον επλησίαζε του ξανάειπε ανήσυχος:

— Καπετάν Κρεμύδα, ο Νότος δυναμώνει · να μαϊνάρουμε, λέω, λίγα πανιά, γιατί θα μας τα φάη.

— Κάμε ό,τι θες · απάντησεν εκείνος.

Και αποκαμωμένος, καταϊδρωμένος, ακούμπησεν αγκομαχώντας στην κουπαστή και απαράτησε χάμω την τσάγκρα. Μα την ίδια στιγμή αντήχησε

σπαραχτική σαν κινδύνου ανάκρασμα η φωνή της κουκουβάγιας απάνω από το κεφάλι του:

— Κουκουβάου!… κουκουβάου, βάου!…

Το αναθεματισμένο πουλί τόσην ώρα ήταν χωμένο στο ξάρτι κ' εμείς είδησι δεν είχαμε. Ευθύς ετινάχθηκεν ορθός, άδραξε την τσάγκρα και αγριοφώναξε:

— Στο τιμόνι, Μπαρμπατρίμη! στο τιμόνι κι' απάνω του!…

Αφήσαμε όλοι το πανιά κ' επήρε καθένας τη θέσι του. Ο Μπαρμπατρίμης εγύρισε τη γολέτα από την Ερημόμηλο κατά τα Γερακούνια. Ήταν επικίνδυνο το μέρος γιατί έχει ρέματα ορμητικά κ' εύκολα ημπορεί να σε ξεπέση. «Ερημόμηλο ξεπέσης Γερακούνια καταντάς», έλεγαν οι παλαιοί. Μα ο γέροντας είχε στιβαρό κ' επιδέξιο χέρι. Όταν εχούφτωνε το τιμόνι λαχτάρα το έπιανε. Είχε και μάτι δυνατό που ημπορούσε τριών ημερών πούλια να διακρίνη. Ώστε δεν είχαμε φόβο και αρχίσαμε πάλι τον τρελόν αγώνα.

Μα το πουλί το πλάνο δεν είχε σκοπό να πάψη το παιγνίδι του. Μαύρο σαν χούφτα χώμα, επετούσε στον ωχρόν αιθέρα αργά — αργά, λέγεις κ' εφρόντιζε να μη χαθή από τα μάτια μας και πότε εστριφογύριζε στη γολέτα, πότε εδιάβαινε σαΐτα ανάμεσ' από τα πανιά κ' εχώνευε στις στραλιέρες κ' εκαβαλίκευε τον τρίγκο κ' εδιάβαινε κάτω από τα κουρταλατσίνια κ' εκαθόταν στον έξω φλόκο· και άξαφνα με φωνές και φτεροκοπήματα επηδούσε πάλι μέσα, εκατέβαινε στο φλις, ερροβολούσε στη μπούμα· και αποκεί ρίχνοντας άλλη φωνή, εξανάρχιζε το παράδοξο κλωθογύρισμά του.

— Πίσω μου, διάολε!… έλεγε ο μαυροκαπετάνιος.

— Μωρέ το κεφάλι μου κόβω, πως δεν είνε πουλί αυτός ο πειρασμός· είπε μια στιγμή ο Μπαρμπατρίμης· πιάσε, λέω, την τσάγκρα με το ζερβί να μη στην πάρη… Δεν ακούς μια ώρα τόρα το σκυλί πώς γρινιάζει!

Αληθινά ο Πιστός ο σκύλος μας, πεσμένος στην πλώρη, συμμαζωμένος λέγεις κ' εφρόντιζε να γίνη όσο το δυνατόν ελάχιστος, με την ουρά κρυμμένη στα σκέλια, το κεφάλι ριγμένο απάνω στα μπροστινά του πόδια τ' αυτιά κρεμασμένα, ανοιγοσφαλούσε τα μάτια κ' εγρίνιαζε μη τολμώντας ν' αλυχτήση από την παρουσία κακού φαντάσματος. Μας έπιασε κ' εμάς τρομάρα και αρχίσαμε τα σταυροκοπήματα. Άλλος εφιλούσε το φυλαχτό του, άλλος έπαιρνε στην τσέπη κερί του Επιταφίου και άλλος εψιθύριζε θρησκευτικά τροπάρια. Ο καπετάνιος καθώς είδε το σκυλί εσταυροκοπήθηκε, έπιασε με το ζερβί του χέρι το σκαντάλι.

Τέλος ήρθε μια στιγμή που είπαμε πως ετελείωσαν τα βάσανα. Η κουκουβάγια κουρασμένη, φαίνεται, άρχισε ν' αργοπετά τόρα, να χαμηλώνη και άξαφνα εβρόντησε χάμου στο κατάστρωμα.

— Βάρ' της! εφωνάξαμε ομόφωνοι.

Μα ώστε να ξαμώση ο καπετάνιος, διάργυρος εχάθηκεν από εμπρός μας. Εκείνος άρχισε να μας βρίζη που δεν εμιλήσαμε σύγκαιρα. Μα την ίδια στιγμή βλέπω τον Μπαρμπατρίμη να παραιτή το δοιάκι και αρκουδίζοντας να τον πλησιάζη και με χερονομίες να δείχνη στο σχοινί της μεσανής στραλιέρας το πουλί.

— Βάρ' της!

Μπαμ! αντήχησε στον ήσυχον αιθέρα και καπνός με σκάγια και στουπιά έπεσε στα πανιά, σαν να τα έδερνεν αδρύ χαλάζι. Αλλά με την ντουφέκια ένας άλλος χτύπος συγκρατητός αντήχησεν, όπως όταν γκρεμίζεται δέντρο συγκλαδοκορμόρριζο κ' επέσαμε όλοι προύμυτα.

Ο διάβολος έκαμε τον σκοπό του! Μια στιγμή που απαράτησεν ο γέρος το τιμόνι, μας άρπαξε το ρέμα στα κλωθογυρίσματά του, μας έσπρωξε απάνω στα Γερακούνια και η δόλια γολέτα άνοιξε σαν καρύδι. Και από τη θαμπή ερημία του νησιού, ανέβηκε για τελευταία φορά, πλέον άγρια κ' αιματοπήχτρα η φωνή της κουκουβάγιας, κραυγή νικητήριος συφοράς και δακρύων:

— Κουκουβάου!… κουκουβάου — βάου!…

— Αχ, μ' έχασες πειρασμέ!… εστέναξεν ο καπετάνιος τραβώντας τα μαλλιά του.

Μα ο Μπαρμπατρίμης έτρεξε χαρούμενος και του εβούλωσε το στόμα.

— Φτύσ' στον κόρφο σου και μη βαργομάς το θεό!… Να που ξεδιάλυνε η κακοσημαδιά· κάλλιο στο καράβι παρά στο σπίτι σου!

Ο καπετάν Κρεμύδας εγύρισε και τον εκύταξε άφωνος. Ήρθεν ευθύς εμπρός του η θλιβερή εικόνα του σπιτιού με τη γυναίκα του κλιναρομένη να χαροπαλαίβη, να γυρίζη εδώ κ' εκεί τα φωτεινά και υγρά μάτια της και κάτω τα παιδιά να σέρνονται και να κλαίνε μόνα κ' έρημα. Και πέφτοντας με λυγμούς και δάκρυα στην αγκαλιά του Μπαρμπατρίμη·

— Ναι· είπε με φωνή μισοσβυσμένη, λέγεις και δεν ήθελε να την ακούση ο ίδιος. Δόξα νάχη ο Θεός! Κάλλιο στο καράβι παρά στο σπίτι μου!…

Η ΓΟΡΓΟΝΑ

Με το μπρίκι του καπετάν Φαράση αρμένιζα μεσοκάναλα εκείνη τη νύχτα. Σπάνια νύχτα· πρώτη και τελευταία θαρρώ στη ζωή μου. Τι είχαμε φορτωμένο; Τι άλλο από σιτάρι. Πού επηγαίναμε; Πού αλλού από τον Πειραιά. Πράγματα και τα δυο που τα έκαμα το λιγότερο είκοσι φορείς. Μα εκείνη τη βραδιά αισθανόμουν τέτοιο πλάκωμα στην ψυχή που εκινδύνευα να λιποθυμήσω. Δεν ξεύρω τι μου έφταιγε· θέλεις η γαληνεμένη θάλασσα, θέλεις ο ξάστερος ουρανός, θέλεις το διαπεραστικό ηλιοπήρι· δεν ειμπορώ να ειπώ. Μα είχα τόσο βαρειά την ψυχή, εύρισκα τόσο σαχλοπλημμυρισμένη τη ζωή, που αν με άρπαζε κανείς να με ρίξη στο νερό δεν θα έλεγα «όχι!»

Ο ήλιος ήταν ώρα βασιλεμένος. Τα χρυσοπόρφυρα συγνεφάκια που εσυντρόφευαν το κατέβασμα του εσκόρπισαν στον πλατύν ορίζοντα, εσκάλωσαν κάπου μαύρα σαν γιγάντιες καπνιές. Ο Αποσπερίτης έλαμψε κρυσταλλόχιονο μέσα στα σκούρα. Εφάνηκαν ψηλά οι αστερισμοί ένας κ' ένας. Τα νερά κάτω επήραν εκείνο το λευκοσκότεινο χρώμα το κρύο και λαχταριστό του ατσαλιού. Το ναυτόπουλο άναψε τα φανάρια στη θέσι τους· ο καπετάνιος εκατέβηκε να κοιμηθή· ο Μπούλμπερης έκατσε στο τιμόνι· ο Μπραχάμης ο σκύλος μας εκουλουριάσθηκε στη ρίζα του αργάτη ν' αναπαυθή κ' εκείνος. Εγώ ούτε ν' αναπαυθώ ημπορούσα. Ούτε ύπνο — ούτε ξύπνο. Εδοκίμασα να πιάσω κουβέντα με τον τιμονιέρη· μα είχε τόσην ανοστιά που έσβυσεν ευθύς σαν φωτιά αναμμένη με χλωρόξυλα. Επήγα να παίξω με τον Μπραχάμη· αλλά κ εκείνος ετρύπωσεν ακόμη περισσότερο το μουσούδι στα πόδια του και βαριεστισμένος εγρίνιασε σαν να μου έλεγε: — Άφησέ με και δεν έχω την όρεξί σου! Τότε βαριεστισμένος κ' εγώ επήγα κ' εξαπλώθηκα προύμητα καταμεσίς κ' έκλεισα στη χούφτα τα μάτια μου, θέλοντας να μη βλέπω τίποτα περίγυρα, να μην αισθάνομαι πως ζω. Και λίγο — λίγο σχεδόν το εκατόρθωσα. Κάτι ελάχιστο σαν θαμπό καντηλάκι έβλεπα να ζη στο κέντρο της υπάρξεως μου και γύρω κρύα στάχτη να σκορπούνε τ' άκρα, να σμίγουν και να χωνεύουν μέσα στ' αναίσθητα σανίδια του καταστρώματος.

Πόσο έμεινα έτσι δεν ηξεύρω. Τι μαύρες ιδέες έκλωσα στο πνεύμα μου ή και αν έκλωσα καθόλου δεν θυμούμαι. Άξαφνα όμως άρχισα ν' ανατριχιάζω· κάποια μαγνητική ενέργεια να ερεθίζη τα νεύρα μου όπως η υγρασία ερεθίζει τα πουλιά στο φλυάρισμα. Κ' ευθύς πορφυρό κύμα εχύθη απάνω μου, έδραμε απ' όλους τους πόρους της σαρκός, επέρασε στα αισθητήρια κ' επλημμύρισε το εγώ μου ολάκερο. Επίστεψα πως εκολύμπουν στα αίματα. Και όπως ο κοιμάμενος σε σκοτεινό δωμάτιο, αυτόματα ξυπνά στο λαμπρόλευκο φως της ημέρας κ' εγώ αισθάνθηκα τη ζωή από άκρη σε άκρη να κουφοδρομή και άνοιξα τα μάτια μου. Τ' άνοιξα ή τα έκλεισα δεν θυμούμαι, θυμούμαι μόνον πως έμεινα ακίνητος, μαρμαρωμένος όπως οι αρχαίοι εμπρός στο κεφάλι της Μέδουσας, Πρώτη μου σκέψις ήταν πως εξύπνησα μέσα στον φάρυγγα κάποιου ψαριού, που γίγαντας ερρούφηξε το καράβι μας. Και όμως δεν ήτο

φάρυγγας ψαριού. Ήταν ο ουρανός ψηλά και κάτω η θάλασσα. Μα όλα ψηλά και χαμηλά στρωμένα ήσαν με ρούχο κατακόκκινο, κυματιστό, που έβαφε με αβρό φεγγοβόλημα ως και το σωτρόπι της σκάφης μας. Κάπου στα πέρατα της γης πυρκαγιά ετίναζε τη λαμπάδα της ψηλά κ' έρριχνε φοβερούς αποκλαμούς περαδώθε, άπληστη να χάψη τα σύμπαντα. Μα πού το κάμα και πού η αθάλη της; Και τα δυο έλειπαν. Ο αέρας ήταν ίδιος όπως και πριν λίγο δροσερός, υγρός περισσότερο και τα ξύλα, τα σίδερα, τ' άρμενα του καραβιού δεν είχαν κανένα σημάδι.

Κάτω στα βάθη του βοριά κάποιο μενεξεδένιο σύγνεφο άπλωσε κ' ετύλιξε μέσα γαλαζόχρωμα τ' αστέρια και τέλος τα έκρυψε κάτω από το πυκνό μαγνάδι του. Και παραπάνω τόξο απλώθηκε λευκοκίτρινο κ' έχυσε μεσούρανα ποτάμια σκοτεινά και ποτάμια πράσινα, χρυσορρόδινα και γλαυκά, λέγεις και ήθελε να βάψη το στερέωμα. Και το τόξο κινητό σαν ανεμόδαρτο παραπέτασμα έσειε τα κρώσσα εμπρός, άπλωνε τις αραχνοΰφαντες δαντέλες του κ' επρόβαινε καταχτητής του αιθέρα, Όπως η πλημμύρα προβαίνει και σκεπάζει με αφρούς και γλώσσες την αμμουδιά. Τ' αέρινα ποτάμια έτρεχαν γοργά κ' εφούσκωναν κ' εκυλούσαν πάντα σκοτεινά είτε πράσινα, χρυσορρόδινα είτε γλαυκά κ' εσκόρπιζαν αντιφεγγίσματα παντού, σαν ηλεκτρικού προβολές χοντρές και αδαπάνητες. Η θάλασσα ακίνητη αντανακλούσε τα τόσα χρώματα κ' εφαίνονταν όλα εκστατικά εμπρός στη θαυμαστή σπατάλη του τόσου σέλαος. Μα περισσότερο εκστατικός ήμουν εγώ. Δεν ήξευρα τι να κάμω και τι να συλλογισθώ. Έφτασε, είπα, του κόσμου η συντέλεια. Τέτοια όμως συντέλεια ημπορούσε να ευχαριστήση τον καθένα. Ηλιογάβαλος η γη βούλεται να πεθάνη μέσα στα ροδοκύματα.

Άξαφνα όμως ανατρόμαξα. Κάτω βαθειά, μέσ' από το μενεξεδένιο σύγνεφο είδα να προβαίνη ίσκιος πελώριος. Η χοντρή κορμοστασιά, το πυργογύριστο κεφάλι του εφάνταζαν στο βάθος τ’ ουρανού σαν Αγιονόρος. Τα δυο του μάτια μεγάλα και λαμπρά, εγύριζαν φωτεινούς κύκλους την ίριδα κ' έβλεπαν υπερήφανα τον Κόσμο πριν τον λαχτίσουν στην ανυπαρξία. Νάτος! είπα ο θεόσταλτος άγγελος, ο χαλαστής και σωτήρας. Τον έβλεπα με μάτια ορθάνοιχτα και είχα σύγκρυο στην ψυχή. Από στιγμή σε στιγμή επρόσμενα σφυρί να πέση απάνω μου το φριχτό χτύπημα. Πάει τόρα η γη με τους καρπούς, πάει και η θάλασσα με τα ξύλα της! Ούτε τραγούδια πλέον, ούτε ταξείδια, ούτε φιλιά. Η μήτρα της γεννήσεως και της θανής θα πέση τέλος στης ανυπαρξίας το βάραθρο, χωρίς καθόλου να συγκινήση τους κόσμους.

Αλλά δεν άκουσα ακόμη το χτύπημα. Ο ίσκιος επρόβαινε στα νερά με άλματα πύρινα. Και όσο γρηγορώτερα επρόβαινε τόσο εμίκραινε η κορμοστασιά του. Και άξαφνα ο θεότρομος όγκος αγλαόμορφη κόρη εστάθηκεν αντίκρυ μου. Διαμαντοστόλιστο στέμμα εφορούσε στο κεφάλι και τα πλούσια μαλλιά, γαλάζια χαίτη άπλωναν στις πλάτες ως κάτω στα κύματα. Το πλατύ μέτωπο, τ' αμυγδαλωτά μάτια, χείλη της τα κοραλλένια έχυναν περίγυρα κάποια λάμψι αθανασίας και κάποια υπερηφάνεια βασιλική. Από τα γλαφυρά λαιμοτράχηλα εκατέβαινε κ' έσφιγγε το κορμί ολόχρυσος θώρακας λεπιδωτός

κ' επρόβαλε στο αριστερό την ασπίδα κ' έπαλλε στο δεξί τη Μακεδονική σάρισσα.

Δεν είχα συνέρθη από την απορία και φωνή γλυκειά ήμερη και μαλακή, σαν το μονότονο ψιθύρισμα προαιώνιας βρύσης άκουσα να μου λέγη:

— Ναύτη — καλεναύτη. Ζη ο βασιλιάς Αλέξαντρος;

Ο βασιλιάς Αλέξανδρος! εψιθύρισα με περισσότερη απορία. Πώς είνε δυνατόν να ζη ο βασιλιάς Αλέξαντρος; Δεν ήξευρα τι ερώτησις ήταν εκείνη και τι να της αποκριθώ· όταν η φωνή ξαναδευτέρωσε·

— Ναύτη — καλεναύτη· ζη ο βασιλιάς Αλέξαντρος;

— Τόρα, κυρά μου! απάντησα χωρίς να σκεφθώ τι κάνω. Τόρα βασιλιάς Αλέξαντρος! ούτε το χώμα του δεν βρίσκεται στη γη.

Ωιμέ! κακό που το έπαθα! Η αγλαόμορφη κόρη έγινεν ευθύς βδελυρό τέρας. Πελώρια εβγήκεν από το κύμα κ' έδειξε στέλεχος λεπιδοντυμένο το μισό κορμί. Ζωντανά φίδια τα μεταξώμαλλα εσηκώθηκαν περαδώθε, έβγαλαν γλώσσα και κεντριά φαρμακερά κ' έχυσαν φοβεριστικό ανεμοφύσημα. Το θωρακωτό στήθος και το παρθενικό πρόσωπο άλλαξαν τη σύστασί τους αμέσως σαν να ήταν η Μονοβύζω του παραμυθιού, Στρίγγλα μαζί και Μέγαιρα. Τόρα εκαλογνώρισα με ποιον είχα να κάμω! Δεν ήταν όχι ο Χάρος της γης, ο χαλαστής και σωτήρας άγγελος. Ήταν η Γοργόνα του Αλεξάντρου η αδερφή, που έκλεψε το αθάνατο νερό και γυρίζει ζωντανή και παντοδύναμη. Η Δόξα ήταν του μεγάλου κοσμοκράτορα, αγέραστη κ' αιώνια σε στεριά και θάλασσα. Και μόνον για εκείνης τον ερχομό έχυσεν ο Πόλος άφθονο το σέλας του, να στρώση τον αιθέρα με της πορφύρας το χρώμα. Δεν ερωτούσε βέβαια για το φθαρτό σώμα αλλά για την μνήμη του αφέντη της. Και τόρα στην άκριτή μου απόκρισι μανισμένη έρριξε το χέρι, ένα δασοτριχωμένο και βαρύ χέρι στην κουπαστή, έπαιξε ζερβόδεξα την ουρά της κ' έδειξε άγριον Ωκεανό τον μαλακό Πόντο.

— Όχι. κυρά, ψέματα είπα· ψέματα!… ετρανοφώναξα με λυμένα τα γόνατα.

Εκείνη μ' εκύταξε αυστηρά, εστάθηκε κολοσσός εμπρός μου και με φωνή τρεμάμενη εξαναρώτησε:

— Ναύτη — καλεναύτη· ζη ο βασιλιάς Αλέξαντρος ;

— Ζη και βασιλεύει· απάντησα ευθύς· ζη και βασιλεύει και τον κόσμο κυριεύει.

Άκουσε τα λόγια μου καλά. Σαν να εχύθηκε αθάνατο ρευστό η φωνή μου στις φλέβες της άλλαξεν αμέσως το τέρας κ' έλαμψε παρθένα πάλι αγλαόμορφη.

Εσήκωσε το κρινάτο χέρι της από την κουπαστή, εχαμογέλασε ροδόφυλλα σκορπώντας από τα χείλη της. Και άξαφνα στον ολοπόρφυρον αέρα εχύθηκεν αύρα μυστική, τραγούδι πολεμικό, παιάνες νικητήριοι, λέγεις κ' εγύριζε τόρα η Μακεδόνικη φάλαγξ από τις χώρες του Γάγγη και του Ευφράτη.

Εσήκωσα τα μάτια ψηλά και είδα τα αιθέρια ποτάμια, τα σκοτεινά και τα πράσινα, τα χρυσορρόδινα και τα γλαυκά να σμίγουν στο ζενίθ και να κάνουν Στέμμα γιγάντιο. Ήταν κάμωμα του καιρού ή μήπως συμβολική απόκρισις τ' ουρανού στο ερώτημα της αθάνατης; Ποιος ξεύρει. Μα σιγά — σιγά οι φωτεινές αχτίνες άρχισαν να ωχραίνουν, να συγχίζονται και τέλος να σβύνουν μια με την άλλη, λέγεις κ' έπαιρνε τα κάλλη μαζί της η Γοργόνα στην άβυσσο. Τόρα ούτε Στέμμα ούτε τόξο εφαινόταν πουθενά. Μόνον κάπου κάπου σκόρπια σύγνεφα έμεναν σταχτιά και κάτωχρα στον ουρανό· και μέσα στην ψυχή μου έτσι ωχρή και συγχισμένη έμεινεν η λαμπρή πορφύρα της πατρίδας μου.

Με το μπρίκι του καπετάν Φαράση αρμένιζα μεσοκάναλα εκείνη τη νύχτα.

ΝΑΥΑΓΙΑ

Μόλις αρράξαμε στη Στένη ο καπετάν Ξυρίχης επήρε τη βάρκα κ' έτρεξε στο τηλεγραφείο. Δύο ημέρες τόρα φριχτή τον ετυρανούσε αμφιβολία. Τριάντα μίλια έξω από το Μπουγάζι αντάμωσε τον «Αρχάγγελο» δεύτερο μπάρκο του, που ήσαν μέσα κυβερνήτης και γραμματικός τα δύο αδέρφια του. Δεν επρόφτασαν να καλοχαιρετηθούν, να ειπούν για το φορτίο και τον ναύλο τους και ζηλότυπος τους εχώρισεν ο χιονιάς. Εκατόρθωσε τέλος να ορθοπλωρίση το δικό μας και ολόκληρο ημερονύχτι εθαλασσοδαρθήκαμε στ' ανοιχτά. Μα όταν εμπήκε στον Βόσπορο έψαξε όλα τα λιμάνια, εγύρισε τους κόρφους, ερώτησε όλους τους βαρκάρηδες, τους πιλότους, ακόμη τους κουμπάρους και τις κουμπάρες, αλλά τίποτα δεν είπαν για τον «Αρχάγγελο». Τι να έγινε; Εφυλάχθηκε πουθενά; επρόφτασε να ορθοπλωρίση κ' εκείνος ή έπεσε απάνω στους βράχους; Και αν ετσακίσθηκε το μπάρκο εσώθηκαν τουλάχιστον τ' αδέρφια του; Όλο τέτοια συλλογίζεται κ' έχει συγνεφωμένο το μέτωπο, τρέμουλο έχει στην καρδιά.

Όταν έφτασε στο τηλεγραφείο εξέχασε μια στιγμή τον πόνο του εμπρός στην εικόνα που είδεν ολόγυρα του. Κάτω στη στενόχωρη αυλή, απάνω στις σαρακωμένες σκάλες και παραπάνω στ' ασάρωτα πατώματα κόσμος σαν αυτόν ανήσυχος, γυναίκες, άντρες, παιδιά, επρόσμεναν να μάθουν από το σύρμα την τύχη των δικών τους· ποιος του φίλου, ποιος του συγγενή, ποιος του προστάτη του. Κ' εκείνο κρύο, ασυγκίνητο εσώριαζε με τη φλύαρη γλωσσά του ακατάπαυστα πένθος και θλίψι περίγυρα. Ωνόμαζε πνιγμούς, εμετρούσε σκληρούς θανάτους, έλεγε ναυάγια, περιουσίας χαμούς, ονείρων

σβύσιμο, εσυνέπαιρνε χαρές κ' ελπίδες με την ορμή αγρίου και καταστρεφτικού δρόλαπα. Και κάθε λίγο απάνω στα πατώματα, στις σκάλες κάτω και παρακάτω στη στενόχωρη αυλή θρήνοι ακούονταν, λυγμοί αντηχούσαν, κορμιά έπεφταν λιπόθυμα, καυτήριο εκυλούσε το δάκρυ.

Ο καπετάν Ξυρίχης δεν ημπορούσε να υποφέρη περισσότερο την αμφιβολία του. Εβιαζόταν να μάθη και τη δική του μοίρα, ν' ακούση του συρμάτου τη φωνή, αν θα λαλήση κλάγγασμα χαράς ή νεκροσήμασμα; Αλύπητα έσπρωξε τον κόσμο ζερβόδεξα, ανέβηκε δυο — δυο τα σκαλιά, έφτασε με κόπο εμπρός στη θυρίδα κ' ερώτησε με ολότρεμη φωνή:

— Για τον Αρχάγγελο… το μπάρκο… μην ακούσατε τίποτα ;

— Τίποτα· του άπαντα ξερά ο τηλεγραφητής. Τίποτα! πώς είνε δυνατόν; Ξαναρωτάει:

— Αρχάγγελο το λεν έχει φιγούρα δέλφινα… έχει στα μεσανό κατάρτι κόφα· Σπετσιώτικο χτίσιμο.

Και κολλά περίεργα τα μάτια στου υπαλλήλου το πρόσωπο, αφτιάζεται προσεχτικά τους κρότους που βγάζει ξερούς, συγκρατητούς σαν οδοντοχτύπημα κρυομένου η μηχανή. Τα σωθικά του λαχταρούν, φεύγουν τα σανίδια από τα πόδια του· λιποθυμίας αύρα τον περιζώνει παντού. Μα δεν την παραιτά καθόλου τη θέσι του· δεν αφίνει στιγμή από τα μάτια τον ζωντανόν καθρέφτη του. Τέλος σηκώνει εκείνος τα μάτια, τον καλοκυτάζει μια στιγμή και λέγει με φωνή αδιάφορη:

— Ναι… Αρχάγγελος. Εχάθηκε στο τάδε μέρος της Ρούμελης· εκόπηκε στα δυο· Η πρύμη του ερρίχθηκε στους βράχους με δυο παιδιά μέσα… Τα παιδιά είνε ζωντανά.

Ζωντανά! Αναστηλώνεται ο καπετάνιος στα πόδια του· διώχνει το βάρος από τα στήθη του· χαρά γλυκοδροσίζει την ψυχή του.

— Τα ονόματα; λέγει στον υπάλληλο με τρυφερή φωνή σαν χάδι· δεν μπορούμε τάχα να μάθουμε τα ονόματά τους;

— Πέτρος και Γιάννης· του απαντά σε λίγο με πλάνα έκφρασι ο υπάλληλος.

Δόξα σοι ο θεός! Πέτρος και Γιάννης, είνε τα ονόματα των αδερφιών του. Ζωντανά λοιπόν και τα δυο. Ζωντανά εκείνα· θρίμματα τ' ολοκαίνουργο σκαφίδι! Δεν πειράζει· πάλι δόξα σοι ο Θεός! Ας ζήσουν και φτιάνουν άλλο μεγαλείτερο και ομαρφώτερο. Φιλεύει ανοιχτόκαρδος πέντε πούρα τον υπάλληλο· δίνει ένα μετζήτι κέρασμα στον υπηρέτη· παρηγορεί γλυκομίλητος τα θλιμμένα πρόσωπα: — Δεν είνε τίποτα· όλοι καλά είνε· όλοι καλά.! Μα το

ποτήρι της χαράς αμέσως θέλει να το κενώση ολάκερο. Δεν θέλει να βλέπη τίποτα σκοτεινό στην πρόσχαρη εικόνα της ζωής του.

— Ποιας ηλικίας τάχα να είνε τα παιδιά; ρωτά πάλι.

Εκείνος σκυθρωπάζει: Μα τον παρασκότισε! Γύρω του ακούονται φωνές ανυπόμονες· σπρώχνει ο ένας τον άλλον· θέλουν να τον βγάλουν από τη θυρίδα. Έμαθε πως ζουν τ' αδέρφια του· δεν τον φτάνει; Είνε και άλλοι που λαχταρούν για τους δικούς των, που δεν ξεύρουν καθόλου τι γίνονται. Ας μάθουν κ' εκείνοι κάτι τι! Αλλά εκείνος εγωιστής δεν παραιτεί καθόλου τη θέσι του. Άνοιξε μια τη χρυσελεφαντένια πύλη της ζωής, θέλει και ν' απολαύση το μάτι του.

— Ποιας ηλικίας τάχα; ξαναρωτά λογέλαστος.

— Δέκα — δώδεκα χρονών του απαντά εκείνος σκυμένος στη μηχανή του.

Πάλι τον πλακώνει απελπισία. Τ' αδέρφια του δεν είνε τόσο μικρά. Είνε από εικοσιπέντε και απάνω. Σκυθρωπός, ετοιμοδάκρυτος αφίνει τη θέσι του, κατεβαίνει τις σκάλες, βγαίνει από την αυλή, παίρνει το βαποράκι και φτάνει στα Θεραπειά. Από εκεί μ' έν' άλογο φτάνει στον Άγιο Γιώργο, παίρνει την ακρογιαλιά. Τα μάτια του ομπρίζουν· κλαίνε και κλαίνε αστείρευτα. Ο ήλιος ψηλά παιγνιδίζει ακόμη σε ζαφειρένιον ουρανό. Δίπλα η θάλασσα λίμνη ακύμαντη απλώνεται ως τα ουρανοθέμελα· εμπρός η γη ανθοσπαρμένη μοσχοβολά. Και όμως η ακρογιαλιά του δείχνεται πλατύ νεκροταφείο από άκρη σε άκρη. Κάθε της βράχος κ' ένα νεκροκρέββατο. Τριγύρω φθορά και μούχλα. Καράβια κομματιασμένα, βαρκούλες μισοσπασμένες, σχοινιά, κατάρτια, φιγούρες, πανιά, εικονίσματα, παδέλες, πιάτα, λιβανιστήρια, πυξίδες, χρυσόξυλα. Και μαζί χέρια, πόδια, κορμιά δίχως κεφάλια, κεφάλια δίχως κορμιά, κενά καύκαλα, τρίχες χωμένες στις ρωγμές, μυαλά στουμπισμένα στην πέτρα. Κάποια κινητή πόλις επροσόχθισε, νομίζεις εκεί, εσκόρπισε κάτω από το αυστηρό βλέμμα του Θεού και απονεκρώθηκεν η ζωή και ο πλούτος της. Ένα τρεχαντηράκι, ομορφοφτιασμένο, άγγελος επρόβαινε με πανιά και ξάρτια, λέγεις και αρμένιζεν ανάερα. Και όμως ήταν πεταγμένο στην κορφή ενός βράχου και ήσαν τ' ακανόνιστα δόντια των πετρών επίβουλα χωμένα μέσα στα ξύλα της καρίνας του· και ήσαν τα ξύλα της καρίνας του απελπιστικά σφιλιασμένα μέσα στα λακκώματα και τις σχισμάδες της πέτρας. Ούτε νερό ούτε άνεμος ημπορούσε να περάση αποκεί. Κ' ένα σκυλί στην πρύμη δεμένο εγύριζε μάτια κατακόκκινα, εδάγκωνε τα ξύλα, έτρωγε την αλυσίδα του, άρπαζε κ' ετράβα με πάθος την ουρά και το νερό κυτάζοντας αλύχταγε και αλύχταγε, σαν να το έβριζε που τ' άφησεν ακόμη ζωντανό, αφού τ' αφεντικά του τ' άρπαξεν ο ρούφαλας.

Έκαμε ακόμη μερικά βήματα ο καπετάν Ξυρίχης και άξαφνα ευρέθηκεν εμπρός στο μπάρκο του. Έπρεπε να είνε δικό του ξύλο, να του μιλήση στην

ψυχή για να το γνωρίσουν τα μάτια του στην κατάστασι που ήταν. Ούτε κατάρτια, ούτε πανιά, ούτε σκαφίδι απόμενε πλέον. Μόνον η πρύμη του κ' εκείνη ξεσκλισμένη, εκρατιόταν απελπιστικά σε δυο χάλαρα. Και γύρωθέ της πικρή νεκροπομπή άλλα ξύλα σκορπισμένα, κουπιά και άρμενα· άλλες καρίνες φαγωμένες· άλλα ποδόσταμα και σωτρόπια και σταύρωσες. Και ακόμη γύρωθέ της άλλη πικρότερη συνοδεία! Βλέπει τον ναύκληρο νεκρό στο πλάγι· βλέπει τους ναύτες πέρα — δώθε σκορπισμένους, άλλους κολλιτσίδα επάνω στα χάλαρα, άλλους μισοσκεπασμένους με τον άμμο, άλλους παιγνίδι του νερού, δαρμός και φτύμα του. Και απάνω στα τουμπανιασμένα πτώματα, στα πρόσωπα τα χασκογέλαστα και αναμπαιχτικά, τα όρνια καλοκαθισμένα εβύθιζαν το ράμφος στη νεκρή σάρκα, έτρωγαν κ' εμασούσαν λαίμαργα και μόλις στον κρότο του επέταξαν κράζοντας, σαν να διαμαρτύρονταν που τα ενόχλησε στο πλούσιο φαγοπότι.

Αρχίζει τόρα φριχτότερο του καπετάνιου το βάσανο. Τα ξένα εκείνα πτώματα δείχνουν ολοφάνερα πως κοντά βρίσκονται και τα δικά του. Θέλει να δράμη, να ερευνήση παντού και όμως δεν τολμά. Κάτι τι μέσα τον κρατεί, τα πόδια του καρφώνει εκεί στ' αχνάρια του. Ο πόθος όμως ισχυρότερος τον σπρώχνει εμπρός, πάει και ψαχουλεύει ένα με το άλλο και τέλος βρίσκει ασούσουμα και τ' αδέρφια του. Το ένα κείτεται με το κεφάλι συψαλιασμένο· το άλλο έχει και τα δυο πόδια κομμένα στα γόνατα. Αν δεν του το έλεγεν η ψυχή, βέβαια δεν θα τ' αναγνώριζαν τα μάτια του, όπως και το μπάρκο. Αλλά του το είπε και τα καλογνώρισεν ευθύς. Και τότε τα μάτια του εστείρεψαν· ούτε δάκρυα βγάζουν ούτε σπαρταρούν. Τη θάλασσα μόνον κυτάζουν αυστηρά, πεισμωμένα και άξαφνα ο γρόθος σηκώνεται και πέφτει με ορμή, που λέγεις ανατρόμαξε κ' επισωπάτησεν εκείνη φοβισμένη.

Έπειτα, σκύφτει και γλυκοφιλεί τ' αδέρφια του· χαϊδεύει τους τα χτυπημένα κορμιά ανάλαφρα, σαν να φοβάται μην τα ξυπνήση· κάτι τους ψιθυρίζει μυστικά στο αυτί, θέλεις παρηγοριά, θέλεις μακρυνήν υπόσχεσι. Έπειτα με τον λάζο αρχίζει και σκάφτει τον τάφο τους. Επαιδεύτηκε κάπου μιαν ώρα στον άμμο. Τον άνοιξε καλά· απίθωσε πρώτα τ' αδέρφια, έπειτα τον ναύκληρο, κατόπιν τους ναύτες, εκύλισεν απάνω πέτρες και χάλαρα. Έπειτα έπιασε πάλι τη στράτα του κ' έφτασε στα Θεραπειά· βρίσκει το βαπόρι, έφτασε πάλι στο μπάρκο.

— Έτοιμα; ρωτά τον γραμματικό.

— Έτοιμα.

— Φόρα την άγκυρα.

Και ο καπετάν Ξυρίχης αμίλητος, σκυθρωπός έπιασε τη θέσι του στο κάσαρο κ' εξακολουθήσαμε το ταξείδι.

ΟΙ ΚΟΥΡΣΑΡΟΙ

«Παναγιά η Κλεφτρίνα» των κουρσάρων το μυστικό, δίχως κατάρτι και πανί κάθεται αρραγμένο μέσα στο Κλεφταύλακο, σαν βόας που χωνεύει στου δάσους τα πυκνόκλαδα. Κάτω από το τρεμόφεγγο των άστρων, το πισαλειμμένο σκαφίδι του με τα παραπέτα φελοντυμένα, την πρύμη και την πλώρη χαλκόφραχτη, μόλις ξεχωρίζει από τα σκοτεινά νερά και της ακρογιαλιάς τα χάλαρα. Τα τέσσερα κανονάκια τα ορειχάλκινα που κάνουν το βρύχημά του τρόμο των θαλασσινών οι μπαλντάδες που συχνοβάφονται στο αίμα τους· τα τρομπόνια, τα τσεκούρια, οι γάντζοι που πιάνουν αητονύχια στα πλευρά των καραβιών, όλα είνε θαμμένα στο σκότος και την ασάφεια. Μόνον πού και πού, όταν οι φωτιές ψηλώνουν περισσότερο και χρυσαλείφουν πέτρες και νερά δείχνουν και στο κατάστρωμα φίδια κουλουριασμένα τα σχοινιά, πεινασμένη την κόψη των αρμάτων, αιμάτου λίθρους εδώ κ' εκεί. Άλλο τίποτα. Περίγυρα ψηλώνουν τραχείς και απόκρημνοι του Καβομαλιά οι βράχοι, πέτρες ατόφιες, σκυθρωποί γίγαντες και ορθοσκύβουν απάνω του, λέγεις και θέλουν να το προφυλάξουν από μάτι κακότροπο. Κ' εκεί ξαπλωμένοι στο σκότος είτε συμμαζωμένοι στις φωτιές μαυρίζουν οι κουρσάροι, ίσκοι και φάσματα: Είνε κάπου σαράντα· και όλοι ένας κ' ένας διαλεχτοί. Πατρίδα τους το κάθε νησί της Άσπρης θάλασσας· το κάθε πόρτο του Μωριά και της Ρούμελης, θρησκεία τους το κούρσεμα· λατρεία το μυστικό· αρχηγός ο καπετάν Λαχτάρας, φοβερός στη δύναμι, μέγας στην τόλμη, θαυμαστός στα σχέδια, δράκος αχόρταγος στην κλεψιά και το αίμα. Ξαπλωμένος κατάνακρα στ' ορθολίθι, τα πλατειά νώτα στηρίζοντας στη χορταριασμένη πλαγιά, ψηλαφά τα ψαρά γένεια του και ατενίζει κάτω σαν θαλασσινός θεός που θέλει να γνωρίση το απέραντο κράτος του. Δίπλα η φωτιά πολύγλωσση ψηλώνει και στοιχειώνει ροκανίζοντας την τροφή της και σκορπά χρώματα ίριδος στα μαλαμοκαπνισμένα τ' άρματα, στα διαμαντοκόλλητα αλυσίδια, στα μεταξωτά βρακιά, τ' άσπρα ποδήματα, τα ρουμπινοστόλιστα δαχτυλίδια του. Και ανάμεσα στα πόδια του λουφασμένος ο Καρακαχπές, μαυρομάλλης και φουντοουραδάτος, κυτάζει κατάματα σαν να τον ερωτά την αιτία των συλλογισμών, σαν να του υπόσχεται πως όλοι αν τον αρνηθούν αυτός θα μείνη πάντα πιστός του υποταχτικός και φύλακας ως τον τάφο του.

Έτσι το συνηθίζει να κάθεται μόνος εκεί στη μαύρη πέτρα, με τη φωτιά δίπλα και στα πόδια τον σκύλο του κάθε νύχτα ο καπετάν Λαχτάρας. Να κάθεται, να τσιμπουκίζη και να συλλογίζεται. Τι συλλογίζεται; Όχι βέβαια τη γυναίκα και το μοναχοπαίδι που τα έχει σφαλισμένα στον Πύργο του Φονιά. Ούτε τα τόσα αίματα και τα λόγια που, παρακαλώντας τον θερμά λέγουν τα θύματά του, πριν σκύψουν το κεφάλι στον άσπλαχνο λάζο του. Μα τόρα ούτε και τα πολλά πλούτη: βαρέλια τα φλωριά, αρμάθες τα κολλονάτα, στέρνες αστείρευτες τα δουβλόνια τ' ασημοκάντηλα, τα λιθοκόσμητα πουκάμισα των αγίων άρματα τ' ανεχτίμητα· στοίβες απάτητες τα γουναρικά, οι τσόχες, οι σελτέδες, τα τουλουπάνια, τα μεταξωτά, τα σαμούρια και τα λαχούρια. Κ'

εκείνα καλά κάθουνται κλεισμένα στις άφωνες σπηλιές και δεν έχουν άλλον μάρτυρα παρά τον Θεό και τα χέρια του. Μιαν εβδομάδα τόρα κάτι άλλο τον δαιμονίζει και τον κρατεί ανήσυχον. Ο Τρακάδας ο βλάμης του. Τον είχε βλάμη, κουμπάρο στο παιδί του, δεξί χέρι στο κούρσο, αρχηγό στο πλήρωμα, δήμιο στους σκλάβους του. Πέντε χρόνια κλειστά. Και ακόμη τον είχε σύντροφο στα προσωπικά του κακουργήματα. Εκείνος κάθε φορά τον απάλλαττε με μια του μαχαιριά είτε και μια πέτρα στον λαιμό από κάθε ανυπόταχτο είτε δύστροπο σύντροφο. Πόσοι και πόσοι δεν επλάγιασαν έτσι αξύπνητα! Πόσα μερίδια χοντρά δεν άρραξαν έτσι στις αποθήκες του καπετάν Λαχτάρα, αντί να φτάσουν στα σπίτια εκείνων και να στολίσουν τις γυναίκες τους! Τόρα ήρθε και η δική του σειρά. Τον εξεπάστρεψε με μια ψύχα φαρμάκι. Μα τι να γίνη; Ποιος του είπε να μάθη όλα του τα μυστικά; Ποιος του είπε να ξεύρη όλες τις κρυψώνες του: Έπρεπε να το έχη πάντα στον νου. Η φτελιά που πάει και ριζώνει στην όχθη του ποταμού καλά δροσίζει τις ρίζες στο νερό, μεστώνει και θεριεύει και με τη γειτονιά του υπερηφανεύεται. Μα γρήγορα — αργά θα λυώσουν μιαν ημέρα τα χιόνια στα βουνά, θα κατεβάση το ρέμα κλωθογύριστο και θα συνεπάρη στον θυμό του και τη φτελιά τη γειτόνισσα. Τι σου φταίη ο πόταμος;

Έτσι φροντίζει να δικαιολογηθή στην ταραγμένη συνείδησί του ο καπετάν Λαχτάρας. Μα δεν την ησυχάζει καθόλου. Δεν την ησυχάζει γιατί και ο Τρακάδας δεν ησυχάζει στον τάφο του. Οι φόνοι και τα κρίματα έπλεξαν τρίχινον πλοκό και δεν αφίνουν την ψυχή να διαβή στον κόσμο της αναπαύσεως. Φορτωμένη με χοντρές αλυσίδες σκλάβα σέρνεται στους τόπους που εκριμάτισε, θρηνολογή και δέρνεται βαρύγνωμη και αλύτρωτη πάντα. Με το βουργιάλι στην πλάτη και στο χέρι το ραβδί γυρίζει ο κουρσάρος τα τρίστρατα φάσμα σκυθρωπό και αμίλητο. Πολλοί γνώριμοί του ηθέλησαν να μιλήσουν μαζί, τον έκραξαν να τον κεράσουν στο κρασοπουλιό, επάσχισαν να τον μπάσουν στην εκκλησιά. Μα εκείνος φεύγει μακριά, σβύνει από κοντά τους σύγνεφο βαρύ, σκούσμα και θλίψι αφίνοντας γύρω του. Και κάθε νύχτα, τέτοια ώρα, έρχεται πάντα στον βλάμη του με το γιαταγάνι γυμνό στο δασοτριχωμένο χέρι, με ραντίδες αιμάτου νωπού στο μαύρο πρόσωπο και την σκούφια του απλώνει ζητώντας μερίδιο λαφύρων, όπως έκανε και ζωντανός. Και ο άτρομος καπετάνιος νευρικός, ανήσυχος ψηλαφά τα γένεια, τινάζει τον καπνό του τσιμπουκιού σύγνεφο εμπρός, ελπίζοντας να κρύψη το ενοχλητικό φάντασμα.

— Ε, παιδιά! ορθοί στο κούρσο! θέλει να φωνάξη όπως πάντα στην ώρα της προσβολής.

Μα ο λάρυγγάς του νομίζεις αγκαθόφραχτος κουρελιάζει τη φωνή, τη βγάνει άναρθρη και ασχημάτιστη. Και σύγκαιρα ηχά, το σκότος σχίζει πύρινη σφυριγματιά, τρανή, και χαλκόστομη σαν να σαλαχά κοπάδια ο Σαρίγκαλος. Ακούεται δούπος βαρύς, σάρας κύλημα, ένας κρότος κουφός και συνεχής σαν να επήραν ζωή τα πορολίθαρα. Και μέσα στη σαλαλοή φωνή αργιόχρωμη σαν κουκοβάγιας ανάκρασμα ακούεται να λέγη:

Τάω — τω και
πίσω δεν κυτώ! τ'
αχνάρια μου
πάνε μπροστά κ'
εγώ γυρίζω πίσω.
Έλα βλάμη σήκω,
σήκω να
μοιράσουμε!..

Ο καπετάν Λαχτάρας πνίγεται τόρα στον ίδρωτα. Γνώριμη του είνε η φωνή, γνώριμη η οφυριγματιά και η σαλαλοή. Δεν είνε άλλος από τον Τρακάδα τον βλάμη του. Έρχεται απόψε με περισότερη μάνιτα, με φριχτώτερη συνωδεία. Δεν κρατεί στο χέρι γυμνό το γιαταγάνι του· δεν έχει νωπού αιμάτου σπίλους στο πρόσωπο. Το φτωχικό βουργιάλι του φορεί και κρατεί στο χέρι το θριμματισμένο ραβδί του. Μα έχει τόσο στεγνό το πρόσωπο· το βλέμμα τόσο αδάμαστο· τόσο καμπουριασμένο, μικρό κ' ελάχιστο το κορμί που ημπορεί να τρομάξει και γίγαντα. Παράλυτος κάθεται ο καπετάνιος στον βράχο του· θέλει να σύρη το χέρι στ' άρματα και το χέρι στέκει ακίνητο σαν αλισοδεμένο στην πέτρα. Θέλει να βγάλη φωνή· μα του είνε αδύνατον. Γυρίζει το βλέμμα ζερβόδεξα να ιδή τους συντρόφους και ξεχωρίζει μαύρους ίσκιους που τρέχουν και πηδούν αναμαλλιασμένοι, θεότρελοι από τον φόβο τους. Άλλοι γκρεμίζονται στη θάλασσα· άλλοι τσακίζονται στις σπηλιές· άλλοι παίρνουν τα πλάγια· άλλοι ανεβαίνουν κατάρραχα και ακόμη τρέχουν να φύγουν αόρατον εχθρό. Ρίχνει βλέμμα στον σκύλο του, θέλει να του θυμήση την παλιά υπόσχεσι. Μα κ' εκείνος αναμαλλιάρης, ολότρεμος γρούζει μόνον και πάσχει να χαθή κάτω από τα πόδια του αφέντη του. Και όμως κοντά του, τόσο κοντά που να αισθάνεται τον ανασασμό λίβα στο πρόσωπο, που να πέφτη Καβομαλιάς ο ίσκιος στο στήθος του στέκεται μικρομέγας ο Τρακάδας και με γέλοιο τον κυτάζει κατάματα, τον περιχύνει με την αγριόχρωμη φωνή του:

Τάω — τω! και
πίσω δεν κυτώ! τ'
αχνάρια μου
πάνε μπροστά κ'
εγώ γυρίζω πίσω.
Έλα βλάμη σήκω,
σήκω να
μοιράσουμε!..

— Να μοιράσουμε τι; ρωτά το αδέσμευτο πνεύμα μέσα στο κεφάλι του καπετάνιου. Θέλεις τα ρούχα μου, θέλεις τ' άρματα και τα χρυσαφικά μου; Δικά σου είνε· δικός σου είμαι κ' εγώ. Μπροστά σου μ' έχεις άβουλον και ακυβέρνητον. Μη ζητάς όμως τα πλούτη τα κρυμένα. Τα ξέρεις και τα ξέρω. Μην τα ζητάς!

Το είπε — δεν το είπε, το άκουσεν ο βρυκόλακας. Ανάβρισε το γέλοιο τρανταχτό, βαρύ, σαρκαστικό από τα φτωχά στήθη του. Και είδεν ο Λαχτάρας σκελετωμένο χέρι ν' απλώνη απάνω του, να τον σηκώνει πούπουλο στον ώμο. Αισθάνθηκε παλμόν· είδε τ' αστέρια κινούμενα επάνω του σαν γοργοκάραβα με τα πανιά γεμάτα. Πού πάνε τ' αστροκάραβα με τα πανιά γεμάτα; Στο κούρσο πάνε. Στο κούρσο και το αίμα τρέχει και αυτός.

— Ε παιδιά, ορθοί! θέλει να φωνάξη όπως πάντα στην ώρα της προσβολής.

Μα τίποτα δεν βλέπει γύρω του· τίποτα ζωντανό μέσα στο μυστικό. Όλα κοίτονται λουφασμένα: τα κανονάκια τα ορειχάλκινα, οι αιματοβαμμένοι μπαλντάδες, τα τρομπόνια, τα τσεκούρια, οι γάντζοι. Κοίτονται λουφασμένα σαν να τα έχη σύγκρυο. Φαίνονται τρομαγμένα, δισταχτικά κ' εκείνα σαν τους κουρσάρους πριν και σαν τον Καρακαχπέ. Κανείς δεν έρχεται να τον προστατέψη· κανείς δεν τολμά να κράξη στον αμείλικτο βλάμη του: φτάνει! Κ' εκείνος παντοδύναμος αφέντης εκεί μέσα, τρέχει αψύς από πρύμη σε πλώρη, δένει τον σφιχτά στον αργάτη με τα σχοινιά, σηκώνει στη μέση το κατάρτι, απλώνει το πανί, λύνει πρυμόσχοινα. Και πάλι τον κυτάζει κατάματα, ρίχνει πάλι την αγριόχρωμη λαλιά του:

Τάω — τω και πίσω δεν κυτώ! τ' αχνάρια μου πίνε μπροστά κ' εγώ γυρίζω πίσω! Έλα, βλάμη, σήκω, σήκω να μοιράσουμε! ..

Ασκί του Αιόλου έγινε τόρα το σκελετωμένο σώμα του Τρακάδα και αμόλυσε δυνατόν άνεμο. Εφούσκωσεν ευθύς το ράθυμο πανί, αναταράχθηκε η θάλασσα και το μυστικό επέταξε βέλος από το αυλάκι στ' ανοιχτά. Ο καπετάν Λαχτάρας βλέπει γύρω τις στεριές να πισωδρομούν σκοτεινά σύγνεφα στη βία του βοριά· βλέπει το κύμα να τον καβαλά· βλέπει απάνω σπαθί ακονισμένο τ' ολοφούσκωτο πανί, πνίγεται και μανίζει από την απελπισία και τον εφιάλτη. Τι θα γίνη; πού τον στέλνει σφιχτοδεμένον έτσι ο μισητός σύντροφος; Πάσχει να λύση τα σχοινιά, θέλει να φωνάξη· μα είνε ανίκανος. Φυσά και βράζει μέσα του η κόλασις. Φυσά και βράζει μα δεν εξατμίζει να ελαφρωθή. Βούλεται — πασχίζει και τέλος βγάνει βρύχημα την κατάρα:

— Σύρε στο σαββατιανό λύκο! σύρε!..

Με τη φωνή κάπως έσπασαν τα δεσίματα όλα επήδησεν ορθός ο καπετάνιος και τρέχει αναμαλλιάρης να φύγη τον βρυκόλακα. Πηδά φαράγγια, σέρνεται σε ρεματιές, πλαγιές ανεβαίνει, κατεβαίνει σάρες, πηδά και φεύγει σαν

ζάρκαδος. Πίσω του ο Καρακαχπές αναμαλλιάρης κ' εκείνος ρίχνεται στα βήματά του: φεύγα! του λέγει με το αλύχτημα ξεσχίζει του την βράκα με τα δόντια του. Εχθρός έγινε τόρα ο υποταχτικός και ο σύντροφος! Και βλέποντάς τον έτσι ο καπετάν Λαχτάρας παίρνει το αλύχτημα για φωνή του βλάμη του, γνωρίζει στη λάμψι των ματιών την αγριόθυμη φλόγα του Τρακάδα. Και φεύγει ακόμη με γόνατα παραλυμένα· με κομμένη φωνή. Πηδά φαράγγια, σέρνεται σε ρεματιές, πλαγιές ανεβαίνει, κατεβαίνει σάρες. Διπλό μπλουμ! ακούσθηκεν άξαφνα στη ρίζα ενός βράχου και η θάλασσα έκλεισε για πάντα τα μάτια των φυγάδων. Μα σύγκαιρα άλλα μάτια αγνώτερα και λαμπρώτερα η ανατολή άνοιξεν αντίκρυ και η πλάσις αναγάλλισε. Τρέμουν ρουμπίνια στα νερά· παίζουν σμαράγδια στους κάμπους. Το σώμα του Λαχτάρα ποντοπλάνητο, αδερφωμένο με τον Καρακαχπέ τρομάζει τόρα τους θαλασσινούς. Και κάτω στον κάμπο του Λαχιού αναπαύεται γυμνό και φτωχικό το σκέλεθρο του Τρακάδα.

ΤΕΛΩΝΙΑ

Απάνω στα λυχνανάματα είδα φανό εμπρός μου τη φωτιά του Στρόμπολι. Ο Νότος παληκάρι έσπρωξε την «Άγια Μαύρα» μου από τη Μαρσίλια ως εδώ με δέκα — δώδεκα κόμπους την ώρα. Επέρασα καλά τον Καβακάρσο — Μάνη σωστή στο χώμα και τους ανθρώπους της· άφησα βουβή την Καπρέα· την Έλβα με τα ψηλά βουνά, τη Σπιανόζα δασωμένη, το Μοντεχρήστο ξερή και άχαρη πυραμίδα πίσω μου. Τόρα όμως κλαψομοίρης γέροντας άρχισε να ζαρώνη τα φρύδια του. Ο Συρόκος έβγαζε στοιχειά τα κύματα· ο ουρανός συγνεφοσκεπασμένος, θεοσκότεινος εχαμήλωσεν ως τα ξάρτια, έπνιξεν όλα στην υγρασία και τους ατμούς. Το κατάστρωμα εγλύστραε κατάβροχο σαν να ήταν πλυμένο, με σαπουνάδα. Τα σίδερα, τα κατάρτια, ο αργάτης, το δοιάκι επλημμύρισαν στον ίδρωτα· εμούσκεψαν τα πανιά, τα σχοινιά εφούσκωσαν παραχορτασμένα σαν φίδια.

— Μπρε!

Δεν μου άρεσαν καθόλου τα σημάδια του. Είπα να σφαλήσουν καλά τ' αμπάρια και να καθήση άγρυπνος ο Κριτσέπης στο τιμόνι. Ίσα πλώρη ο φανός του Στρόμπολι.

— Καλό πνίξιμο! ακούω πίσω μου στριγγιά φωνή.

Σπασμοί μ' έπιασαν. Την εγνώριζα πολύ καλά την καταραμένη φωνή. Δεν ήταν άλλη παρά του Κάργα, του παιδικού μου φίλου και συντρόφου τόρα στη σκούνα μου. Μαζί του εβύζαξα το γάλα της μάνας μου, μαζί ανατράφηκα στη σκούνα του πατέρα μου· μονοήμερα ίδρωσαν οι τρίχες στα μουστάκια μας. Η μάνα του αρρωστιάρα επέθανε πριν τον αποκόψη. Ο πατέρας του επνίγηκε

στο Καβοντιλάρμε της Καλαβρίας πριν τον χαρή παληκάρι. Απόμεινε ορφανός και πεντάφτωχος. Ό δικός μου τον επήρε στο σπίτι, μας αδέρφωσε. Μαζί στο σχολείο, μαζί στα παιγνίδια. Πάντα οι δυο μας. Όχι δυο · ψέματα · οι τρεις μας έπρεπε να ειπώ. Γιατί και το Σμαρώ ήταν μαζί μας πάντα, το Σμαρώ ακριβή χαρά και μοναχός καυγάς μας.

Άξαφνα όμως μας άδραξεν ο πατέρας και μας έρριξε στην «Άγια Μαύρα». Μας εμάγεψεν η θάλασσα. Όλες οι κουβέντες ήσαν για τα πλεούμενα. Όνειρό μας ήταν να εμπούμε σε μεγάλο καράβι, ένα μπάρκο, μια νάβα, σε μεγαλείτερο ακόμη. Να βάνη μέσα χίλια κοιλά · πέντε, δέκα, εκατό χιλιάδες κοιλά. Και να έχη πολλά πανιά · δάσος κατάρτια, σχοινιά — σύρματα. Και να ταξειδεύουμε μακριά, πολύ μακριά, σε απέραντα πέλαγα, πίσω του ήλιου. Καπετάνιος εγώ, καπετάνιος εκείνος να σμίγουμε στον δρόμο και να χαιρετιώμαστε:

— Ε, από το μπάρκο! … ποιος καπετάνιος ;

— Ο Μήτρος του Τράχηλα!

— Ε, από τη νάβα! … ποιος ;

— Ο φίλος του Μήτρου · ο Λάμπρος Κάργας!

— Και για πού με το καλό ;

— Για την Αμέρικα… Και σεις;

— Για την Αυστραλία.

— Τι φόρτωμα ;

— Μοσχοκάρυδα, βανάνες, καφέδες, ζαχαροκάλαμο.. Και σεις ;

— Διαμαντόπετρες, μπιρλάντια, μεταξωτά, κεχριμπάρι, φίλντισι!

Και όταν ετελείωνε το φανταστικό ταξείδι εγύριζε καθένας στο νησί φορτωμένος κολωνάτα.

— Και σαν γυρίσης πίσω; ερώταεν ένας τον άλλον.

— Θα πάρω το Σμαρώ γυναίκα μου.

Τέλος όταν επέθανεν ο καπετάν Τραχήλης έγινε σύντροφος στη σκούνα ο Κάργας. Αλλά μόλις εκλείσαμε τα συμβόλαια εμπήκε μέσα διαφορετικός.

— Το δοιάκι, λέγει, δε μ' αρέσει.

— Μα γιατί ;

— Έτσι · έχει κεφάλι φιδιού. Να το κάνουμε σκύλινο.

— Μα τι σε πειράζει φίδι — σκυλί; Τη δουλειά του την κάνει.

— Δεν την κάνει.

Και φραπ! στη φωτιά το δοιάκι. Έκαμε σκύλινο. Έπειτα άρχισε για όλα του καραβιού. Πάνε οι μπαμπάδες, πάνε οι μούρσοι, πάνε τα πόμολα. Είχαμε φιγούρα ένα Μακεδόνα · δεν του άρεσε.

— Να βάλουμε, λέγει, δέλφινα.

Έβαλε δέλφινα. Το πομπρέσο είχε σκαλισμένον ένα σταυρό στην άκρη.

— Όχι σταυρό, λέγει · λουλούδι θα βάλω.

— Μα τι σε πειράζει σταυρός — λουλούδι; Ίδιο είνε.

— Όχι · καλήτερα λουλούδι.

Άλλα έξοδα πάλι. Έβαλε στο πομπρέσο λουλούδι. Τον εργάτη τον έβαψε πράσινον, την κάμαρή μας κόκκινη · το μαγεριό κατάμαυρο · τα κατάρτια κίτρινα. Έπειτα ήθελε να βάψη και το σκαφίδι. Ήταν γαλάζιο, φρεσκοβαμμένο.

— Όχι γαλάζιο, λέγει · κάτασπρο είνε ομορφώτερο.

— Μα το άσπρο λερώνει εύκολα. Έπειτα δεν έχει ανάγκη ακόμα.

— Έχει — δεν έχει θαν το βάψω. Δεν μπορώ να το βλέπω με τέτοιο χρώμα. Στο στομάχι μου κάθεται.

Τι να του ειπώ; είχε μανία στο άλλαγμα. Το κεφάλι του ίδια πυξίδα · ούτε κάρτο δεν έμενε στη θέσι του. Από τ' άψυχα ερρίχτηκε σε λίγο και στους ανθρώπους. Έδιωχνε τον ένα, έπαιρνε τον άλλον, έβριζε τον τρίτον. Έπειτα ερρίχτηκε στον καραβόσκυλο τον Ζέπο μας, που τον είχεν ο μακαρίτης ζωή μαζί του! Τον έδερνε, τον εκλωτσούσε, τον άφινε νηστικόν τέλος μια νύχτα τον έπνιξε μεσοκάναλα κ' έφερεν από τη Μεσσήνα ένα κοπρόσκυλο που εβαριόταν και ν' αλυχτήση.

— Μωρέ γιατί βλάμη; τον ρωτώ.

— Έτσι · δεν τα θέλω τέτοια στο καράβι μου.

Στο καράβι του! Δεν εκρατήθηκα περισσότερο.

— Άκουσε, Λάμπρο· του λέγω. Εγώ δεν σ' έβαλα αφέντη εδώ μέσα· σ' έβαλα σύντροφο.

— Σύντροφο, μου απαντά με θυμό, για να σου ανοίξω τα μάτια.

Τόρα εκατάλαβα! Δεν είχε μόνον μανία στο άλλαγμα παρά κάτι περισσότερο. Ήθελε να φαίνεται στη σκούνα μοναχός καραβοκύρης. Τον έτρωγε το εγώ του. Τόσο εξιπάσθηκε με το καπετανλίκι ο χοντροναύτης που επίστεψε πως ήταν πορφυρογέννητος. Όλα τα ήξευρε και όλα τα ώριζε. Γη, θάλασσα, ουρανός, πλεούμενα όλα δικά του. Και αν δεν ήσαν δικά του δεν έπρεπε όμως να ήνε και κανενός άλλου. Ημπορούσε να πετάξη και τη ζωή ακόμη αν του υποστήριζες πως έχουν ζωή και μυριάδες άλλοι άνθρωποι. Μοναδικός στο είδος του, μοναδικός στην τέχνη του.

Απελπισία μ' έπιασε. Επέταξεν η όρεξι για τη δουλειά, επέταξαν και τα όνειρα. Ο αιθεροπλανημένος αετός έχασε τα φτερά του κ' έμεινε χεροδούλης και ψωμοζήτης στη γη. Ψωμοζήτης και πονόψυχος. Ήξευρα ποιος μου εψαλίδισε τα φτερά και όμως ελυπόμουν να τον διώξω. Μας ήρθαν δύσκολες χρονιές. Επάθαμε ζημιές στα ταξείδια. Αν ήθελα να χαλάσω τη συντροφιά δεν θα έπαιρνε ο Κάργας ούτε το απόθεμα. Ας πάει να χαθή! εσκέφθηκα. Ο πατέρας μου τον έκαμε άνθρωπο· δεν πρέπει εγώ να τον καταστρέψω.

— Τι λόγο είπες βλάμη; τον ρωτώ τόρα.

— Έτσι, τον είπα· μου απαντά με θυμό. Φοβάσαι μήπως αληθέψη; Μη φοβάσαι!…

— Μπα· τι να φοβηθώ; εψιθύρισα δείχνοντας αδιαφορία. Μα γιατί να ειπής τον κακό σου λόγο;

— Τον είπα. Μα δε μου λες. Αλήθεια παίρνεις το Σμαρώ γυναίκα σου;

Και χωρίς να περιμένει απάντησι έβγαλεν ένα τσαλακωμένο χαρτί, εσίμωσε στον φανό της πυξίδας κ' εδιάβασε τρεχάτα. «Το Σμαρώ, παιδί μου, δεν είνε για σένα. Η Μαριώ του Καπετάν Τραχήλη την αρραβώνιασε με τον γιο της τον προστάτη σου. Έπειτα μάθε και τη δική μου συμβουλή. Μην απλώνεις το χέρι σου εκεί που δεν φτάνεις. Τι έχεις να κάμης εσύ με το κορίτσι του καπετάν Πανώργιου; Εκείνο είνε καραβοκυροπούλα και δεν μπορεί παρά να πάρη καραβοκύρη».

— Τ' ακούς! μου λέγει· δεν είνε ψέμα ε;

— Όχι βέβαια· δεν είνε ψέμα, του απάντησα ήσυχος. Ξέρεις πως το Σμαρώ τ' αγαπούσα από τότε που είμαστε μικρά παιδιά.

— Κ' εγώ τ' αγαπούσα· είπεν εκείνος. Κ' εγώ από τότε τ' αγαπούσα και τόρα τ' αγαπώ και θαν τ' αγαπώ όσο ζω και ζεύω! Να μην απλόνω εκεί που δε φτάνω.

Και γιατί δε φτάνω εγώ στο Σμαρώ! Πού είσαι συ καλήτερος από μένα; τ' έχεις περσότερο; Καραβοκύρης εσύ, καραβοκύρης κ' εγώ. Ίσα την έχουμε τη σκούνα. Μισή και μισή. Θέλεις τόρα να πάρω το μπαλντά και να τη χωρίσω στη μέση ;

Και αγριοπρόσωπος εσηκώθηκεν ορθός, εγύρισε τα μάτια του ζερβόδεξα σαν να εζητούσε το καταραμένο τ' όργανο. Είδα πως ήταν καλό να πάρη τέλος η κουβέντα μας. Ήθελα όμως και να τον πειράξω λιγάκι, να χαρώ με την απελπισία του.

— Τι τα θέλεις αυτά · εψιθύρισα. Το Σμαρώ με παίρνει γιατί μ' αγαπά.

— Σ' αγαπά! εκείνη σ' αγαπά! . Εσένα!. χμ!.

Για να ειπώ την αλήθεια τον ελυπήθηκα. Δεν επίστευα πως αγαπούσε τόσο το Σμαρώ. Σε τέτοια διαστρεμμένη ψυχή δεν επίστευα να χωρή τόση αγάπη. Και όμως εχωρούσε. Και ίσως όχι δαίμονας αλλ' άγγελος μυροφόρος είχε τον θρόνο μέσα του και τον έσπρωχνε ν' αλλάζη όλα στην «Άγια Μαύρα» μας, πρόσωπα και πράγματα. Έρωτας ο διπρόσωπος που κατά την περίστασι δείχνει μας στον κόσμο με αγγέλου φτερά ή με δαιμόνου νύχια, που μας υψώνει στον Όλυμπο ή μας γκρεμίζει στα Τάρταρα, αυτός παντοδύναμος τόρα έπαιζε στα χέρια την ψυχή του φίλου και την έκανε Μέδουσα. Αγαπούσε κ' εκείνος από τότε το Σμαρώ και ήξευρε τις ιδέες που βασιλεύουν δεσπότες τύρανοι στο νησί μας. Βαθύ φαράγγι τον εχώριζεν από την αγάπη του κ' έπασχε να το πηδήση με ό,τι δήποτε είτε να χαθή μέσα, παίρνοντας στον χαμό του και την πλάσι ολόκληρη.

Εγύριζα στο κάσαρο με τα χέρια πίσω, συλλογισμένος. Άξαφνα αισθάνομαι να τραβά κάποιος τον μουσαμά μου. Στρέφω και τον βλέπω να μου δείχνη κάτι με τρεμάμενο χέρι ψηλά στο κατάρτι. Εσήκωσα τα μάτια μου· ανατρίχιασα. Τα εχαμήλωσα και ανατρόμαξα. Πάλι τα εσήκωσα επάνω. Τελώνιο ήταν εκεί, λαμπυρίδα ωχροκίτρινη, συχαμερή μύξα, ελάχιστο στον όγκο του, τρίσμεγα στη δύναμι και τη σημασία του. Αλλά ο σύντροφος με το χασκογέλαστο πρόσωπο του, μάτια του τα πύρινα, με τα σκελετωμένα χέρια μου εφάνηκε φοβερώτερο Τελώνιο, ψυχωμένος Σατανάς από εκείνους που τελωνίζουν τις ψυχές ψηλά στο άπειρο. Άφηκε, είπα, τον σκοτεινό του θρόνο και ήρθε κάτω να τελωνίση και τη δική μου ψυχή, να την βασανίση και να την ξεσχίση με τ' αρπάγια του, στις φλόγες να την παραδώση πριν ακόμη γδυθή τη σάρκα της.

— Καλό πνίξιμο! εσφύριξε πάλι στ' αυτιά μου.

Και πριν κουνηθώ από τη θέσι μου έφυγε μακριά, τριποδίζοντας στο κατάστρωμα και ουρλιάζοντας σαν ζωτικό.

— Τα φώτα!… Σβύστε τα φώτα!… εβροντοφώναξα ευθύς.

Μα οι ναύτες είχαν ιδή τα Τελώνια κ' επρόβαλαν στο κατάστρωμα με όλα τα χάλκινα σκεύη του μαγειριού. Ταψιά, τεντζερέδες, λεβέτια, καπάκια έπαιζαν τόρα στα χέρια τους κ' εβρόντουν σωστό δρολάπι ήχων και φωνών. Νευρικό το μέταλλο άστραφτεν, ούρλιαζε, τα στέρνα του εξέσχιζεν άπονα, ετρανολάλει με πάταγον, έκραζε με ρυθμόν, έσπρωχνε κύματα οργής και λύσσας, να κουρελιάση το στερέωμα. Κλαγγή, δουπός, στρίγγλισμα, κραυγή, θρήνος σμιχτά όλα, περιπλεχτά, ωρμούσαν εδωθεκείθε, ετάραζαν το σκαφίδι, εκλόνιζαν τ' άρμενα, ελάμπαζαν την άβυσσο. Τα Τελώνια όμως έμεναν σκαλωμένα στη θέσι τους, περιφρονώντας την ταραχή και τον θόρυβο. Τόρα δεν ήσαν δυο, δεν ήσαν τρία μόνον ήσαν εκατό — χίλια. Τ' ωχροκίτρινο φως τους έφευγε περαδώθε στο πλωριό κατάρτι, στο πρυμιό, στους φλόκους, στα πινά, στις στραλιέρες, άπλωνε κ' έσβυνε κινούμενο σαν φίδι που έφαγε τη λαμπηδόνα. Και πέρα βαθειά, στο σκοτάδι μέσα, άστραψε γοργά, άσπρισε η θάλασσα και τα πανιά μας, κεραυνός εχύθη χαλκόστερνος και τρανταχτός. Άτρομος απαντούσεν ο δαίμονας στον ψώφιον αλλαλαγμό μας. Απελπίστηκα.

— Το γουρούνι μωρέ! τι το φυλάτε το γουρούνι! εφώναξα.

— Δε σκούζει, καπετάνιε! μου λέγει ο Μπίρκος.

Τρέχω κοντά το κλωτσάω, το σπρόχνω, τραβώ τις τρίχες, του ξεριζώνω τ' αυτιά. Τίποτα. Το θρεφτό μας συμμαζωμένο στην πλώρη, κλινάφτικο, με τη μουσούδα χωμένη σε μια νεροκολοκύθα, έμενεν ακίνητο απάνω στα νερά του και δεν έβγαζε γρυ από τον φόβο του. Και το αστροπέλεκο άστραφτε κ' εβρόντα ολόγυρά μας, αριστερά, δεξιά, εμπρός και πίσω μας γοργό και αλλεπάλληλο, λέγεις κ' εβιαζόταν να κατακάψη τα σύμπαντα. Η σκούνα κυματόδαρτη, ανεμοπαρμένη εσπαρτάριζε σύγξυλη, ελάγκευε τρελή κ' έτρεχεν εμπρός να ξεφύγη τον κίνδυνο. Κατάπλωρα το Στρόμπολι αόρατο μέσα στο σκότος, ετίναζε κάθε λεφτό φλόγες θεόψηλες από τον ανήσυχον κρατήρα του, εξερνούσε πέτρες κόκκινες και λάβα που ερροβολούσε ποτάμι πύρινο κάτω κ' έβαφεν αίμα τα σκοτεινά νερά. Και το σκυλί του συντρόφου, το ράθυμο και μουλωχτό, αναμαλλιασμένο τόρα από τους κλώτσους των ναυτών και τον τρόμο του, έκατσε με πείσμα στο τσιμπούκι και ούρλιαζε δείχνοντας σπαθιά τα δόντια του στον κεραυνό, σαν να ήθελε να τον φοβερίση. Μα το ψωμάκι εσάστισα. Πρώτη φορά που εσάστισα στη ζωή μου.

— Βόηθα τύχη της Σμαρώς· είπα μέσα μου.

Αλλά βρόντος φοβερός έκοψε στη μέση τον στοχασμό μου. Βρώμα και θειάφι και λαμπρό φως ετύφλωσαν ευθύς τα μάτια μου, έπνιξαν τον ανασασμό, έγδαραν τσιγκέλια τα στέρνα μου. Το αστραπόβολο έπεσε σούβλα πύρινη στο κατάστρωμα. Τετέλεσται!

Η καταραμένη ευχή του Κάργα και με το παραπάνω ακούστηκε. Καλό πνίξιμο! Πάει τόρα η σκούνα, πάνε τα νυφιάτικα, πάει και ο καψογαμπρός στον πάτο.

— Να το ήξερες, καϋμένη μάνα και ν' άναβες ένα κερί στον Αϊνικόλα! εσκέφθηκα.

Τρέχω να εύρω τον δρόμο του αστραπόβολου, γυρίζω στα κατάστρωμα, πασπατεύω εδώ, ψαχουλεύω εκεί · τίποτα δεν βλέπω. Οι ναύτες ολόγυρά μου με τα χάλκινα σκεύη νεκρά τόρα στα χέρια τους, πανιασμένοι εγύριζαν αρκουδίζοντας, έπιαναν τα σανίδια, εψηλαφούσαν τις κουπαστές με αγωνία θανάσιμη. Όμως η «Άγια Μαύρα» σαν να μην αισθανόταν πληγή απάνω της ελάγκευε ακόμη στα κύματα, έφευγε φάλαινα επάνω στο ηφαίστειο. Στα κατάρτια της ψηλά, στους φλόκους, στα πινά, στις στραλιέρες, τα Τελώνια βρωμερά, συχαμένα έπαιζαν τ' ωχροκίτρινο φως τους διαπεραστικό κάτω, λέγεις κ' ήθελαν να λογχίσουν την ψυχή μας. Και ολόγυρα οι αστραπές καδένες έσχιζαν το κατάμαυρο χάος, σαν να έστηναν φλογερό σύνορο στην πορεία μας.

— Βαράτε, μωρέ και μας έπνιξαν! φωνάζω.

Άρχισε πάλι ο χαλκόστομος αλλαλαγμός κάτω από τα κατάρτια. Όμως στο κάτασπρο φως μιας αστραπής κάνω έτσι και βλέπω τον Κριτσέπη, με κερί του Επιταφίου στο χέρι να κυνηγά από τα στράλια τα Τελώνια. Το εσίμωνε απάνω τους έφευγαν εκείνα · το έπαιρνε, πάλι εφανερώνονταν. Το κρυφτό έπαιζαν μαζί του! Γυρίζω μια ματιά · βλέπω και όλους τους άλλους. Μαύρο φίδι μ' εδάγκωσε.

— Μωρέ που άφηκες το τιμόνι; τον ρωτώ.

— Το πήρε ο καπετάν Κάργας, μου απαντά. Σύρε, λέει, να ξεκουρασθής λιγάκι.

— Στον Κάργα τ' άφηκες! φωνάζω ξετρελαμένος.

Και τρέχω στο κάσαρο. Δεν έκαμα δυο πηδήματα, εκυλίσθηκα κάτω ανάσκελα. Ο σύντροφος έκαμε το θέλημά του αμέσως. Μια παρατιμονιά και η «Άγια Μαύρα» μας έσκασε απάνω στα χάλαρα. Πηδώ στον βράχο · τι να ιδώ: Το ηφαίστειο σαν πληγωμένος γίγαντας έχυνε από τα πλευρά ποτάμι το αίμα του και απαντούσε με φριχτόν πάταγο στους στεναγμούς της σκούνας μας. Και άξαφνα φοβεροί αποκλαμοί αφροκόκκινοι και στοιχειωμένοι επρόβαλαν μέσ' από τις πέτρες, εκλείσθηκαν ολόγυρα στο ξύλο και ίσως η Χάρυβδις έσυρε κάτω την «Άγια Μαύρα» με όλα τα κακούργα Τελώνια.

Όμως μαζί τους ήταν και ο Λάμπρος Κάργας ο σύντροφος.

ΓΙΟΥΣΟΥΡΙ

Όταν το πρωτάκουσα ήμουν παιδί στα σπάργανα. Και όταν έφτασα εικοσάχρονο παληκάρι έλεγαν ακόμη για εκείνο με τον ίδιο θαυμασμό και περισσότερη φρίκη. Το γιούσουρι, το αντρειωμένο γιούσουρι που βρίσκεται στον κόρφο του Βόλου! Το γιούσουρι που ώρες ψηλώνει και θεριεύει ως το πρόσωπο της θάλασσας και ώρες χαμηλώνει και χοντραίνει και γίνεται κάστρο αγύριστο με τους ρόζους και τα κλαδιά, με τις ρίζες και τ' Αντιρίμματα! Κάτω στο νησί μας το έχουν μόλογο. Γενιά σε γενιά το παραδίνουν οι ναύτες και πάει από πατέρα σε παιδί, από παιδί σε αγγόνι πάντα μεγάλο, θαυμαστό πάντα, σκληρό σαν σίδερο, δυνατό σαν λέοντας, ψυχωμένο και αθάνατο σαν στοιχειό.

Εκείνοι που το πρωτόειδαν έσβυσαν από τη μνήμη των ανθρώπων τόρα. Εκείνοι που ονειρεύθηκαν να το κόψουν, κοιμούνται αξύπνητα στη γη των πατέρων τους είτε στα βάθη της θάλασσας. Εκείνοι που επήγαν γυρεύοντάς το δεν εδευτέρωσαν τον σκοπό τους. Έχει, σου λέγουν, κατιτί πλάνο κ' επίβουλο και αλλάζει χρώματα και αλλάζει σχήματα και γλυστρά σαν χέλι και θεμελιώνεται σαν πύργος και φωσφορίζει σαν ωκεανόψαρο, που παραλεί το σώμα με το πρώτο αντίκρυσμα. Το ξανθό βασιλόπουλο μάταια ζητεί ν' αγκαλιάση την ποθητή του!

Εγώ από μικρός που το άκουα μ' έπιανε κάποιο αίσθημα παράξενο. Φόβος και μαζί πείσμα. Καλά, έλεγα, ο διπίθαμος Αράπης που ρουφά τα πέλαγα και φράζει τα ποτάμια μόνον με τα γένεια του. Καλά η αθάνατη Γοργόνα, του Αλεξάντρου η αδερφή που γυρίζει σβούρα τη θάλασσα και στο πικρό χαμπέρι βουλιάζει τα πλεούμενα σύψυχα με την ουρά της. Καλά και ο Άριστος που σκοτώνει τα θεριά και τα βουνά γκρεμίζει και ξεριζώνει ρουπάκια με το κοντάρι του. Μα ένα δέντρο εκεί του νερού πλάσμα, θρέμα του άμμου και να κάνη τόσα θαύματα! Μπα, ντροπή μας! Έβλεπα τους άντρες όλους λεβεντοθρεμένους και όμως να μιλούν γι' αυτό με τόση ευλάβεια σαν να εμιλούσαν για το Τρισυπόστατο. Τι διάβολο! Εκείνοι μια φορά έβαλαν τα στήθη τους γυμνά εμπρός στο κανόνι του Τούρκου, επήδησαν με το δαυλί στο χέρι μέσα στις μπαρουταποθήκες του· είδαν τον θάνατο κατάματα χίλιες φορές και δεν ετόλμησαν να ξεριζώσουν ένα δεντρί! Δεν ημπορούσα να το χωνέψω.

— Δε μου λες, πατέρα κάνω κάποτε του γέροντα μου· τι 'νε αυτό το γιούσουρι;

— Ξύλο παιδί μου σαν και τ' άλλα· θαλασσόξυλο. Αν θέλης να το μάθης σύρε να ιδής την πίπα μου.

Τρέχω μέσα στο σπίτι, ανοίγω το αρμάρι, βρίσκω την πίπα του. Μια πίπα χοντρή και μεγάλη, με ρόζους σαν αγκάθια, μαύρη — κατάμαυρη όπως ο έβενος.

— Μπα! τούτο είνε το γιούσουρι; το κόβουν λοιπόν;

— Το κόβουν λέει; Αφού τόχεις στα χέρια σου! Έκοψα πήχες όταν ήμουν σφουγγαράς.

— Γιατί δεν πας λοιπόν να κόψης και το γιούσουρι του Βόλου;

Επέτρωσεν ευθύς το χαμόγελο στα χείλη· εσοβαρεύθηκε το πρόσωπό του. Εγύρισε και μ' εκύταξεν αφαιρεμένα, σαν να έλειπεν ο νους μίλια από το σώμα του.

— Α! είπε κινώντας το κεφάλι. Το γιούσουρι του Βόλου δεν είνε το ίδιο. Επήγα μια φορά κ' εγώ, μα λίγο έλειψε ν' αφήσω δίχως άντρα τη μάνα σου.

— Αφού κόβεται!…

— Κόβεται όταν είνε μικρό. Κάτω στη Μπαρμπαριά είνε δάση ολάκερα. Εκεί που ψαρεύουν το σφουγγάρι αρπάζουν και κάνα κλαρί. Έτσι κλεφτά, στην ώρα που κοιμάται. Άμα όμως ξυπνήση δεν το κόβει ούτε η ρομφαία του Αρχάγγελου.

— Το γιούσουρι του Βόλου δεν κοιμάται ;

— Κοιμάται· μπορεί να κάμη δίχως ύπνο; Μα εκείνο εστοίχειωσε πια· ζη με τους αιώνες· ποιος ξέρει από πότε: Να ιδής των παλαβών τα κόκκαλα πώς κρέμονται σαν πολυέλαιοι απάνω του! …

Και το βλέμμα του έγινε πάλιν αόριστο, κάπως δειλό εστυλώθηκεν απάνω σε μια στάμνα που έστεκε σπασμένη στην αυλή, το μέτωπο εσούφρωσε κ' εκέρωσε, λέγεις κ' έβλεπε ασπίδα να προβάλη αποκεί.

— Εσύ πατέρα πώς επήγες; Με τη μηχανή; τον ερώτησα.

— Όχι, με την πέτρα σαν τους Καλυμνιώτες. Πού μηχανές στον καιρό μας!

— Εγώ σαν μεγαλώσω θα πάω να το κόψω· είπα πεισματικά.

Ενόμιζα πως θα έλεγεν όχι· πως θα εφρόντιζε με χίλια — δυο να μ' εμποδίση· πως θα μου εδιηγώταν ιστορίες τρόμου και φρίκης για ν' απελπισθώ. Τίποτα όμως. Μια στιγμή μ' εκύταζε συλλογισμένος από τα πόδια ως την κορφή σαν να εμετρούσε το ανάστημά μου, εχαμογέλασε·

— Καλά· σα μεγαλώσης να πας· είπε με την πρώτη του απάθεια. Τόρα που είσαι μικρός σύρε να μάθης τη θάλασσα.

Επήγα κ' έμαθα τη θάλασσα. Ναυτόπουλο έγινα, έπειτα ναύτης· είδα φουρτούνες, χιονιές, αγριοκαίρια· επήγα και με τα σφουγγαράδικα στη Μπαρμπαριά. Μα και ναυτόπουλο και ναύτης και σφουγγαράς δεν εξέχασα το στοιχειωμένο γιούσουρι και τον λόγο που έδωκα του πατέρα μου. Το εναντίον μαζί με το κορμί εμεγάλωνε και ο πόθος μέσα μου, σαν να τον είχα προγονική σπορά στο αίμα. Εγώ ήθελα να κόψω το γιούσουρι, στην ανάγκη να το ξεριζώσω και να το σύρω σκλάβο πίσω από το καΐκι στο νησί μας. Θα το εξάπλωνα στην αμμουδιά θρασίμι και θα έβανα διαλαλητή να διαλάληση σε όλη τη χώρα: — Εβγάτε χωριανοί να ιδήτε το μέγα θαύμα! Το στοιχειό της θάλασσας ενικήθηκεν από του νησιού μας το στοιχειό, τον Γιάννο Γκάμαρο. Τρέμουν — τρίζουν τα βουνά! Εβγάτε χωριανοί να ιδήτε και να ειπήτε!…». Θα έτρεχεν αμέσως μελίσσι ο λαός· θα έβλεπαν οι θαλασσογέννητοι και θα εσταυροκοπούνταν θα έβλεπαν οι γυναίκες και θα ετρόμαζαν τα παληκάρια και θα εζηλοφθονούσαν, οι λυγερές και θα έλεγαν: — Να λεβεντονιός για να γίνη άντρας μας! Δεύτερος Άγιος Γιώργης θα εδοξαζόμουν στο νησί. Κ' ένας τρόμος μυστικός, μια λαχτάρα εβασάνιζε κάθε τόσο την ψυχή μου, μήπως προλάβη άλλος και αρπάξη τη δάφνη μου. Γυρεύεις τι γίνεται; Αλλά πάλιν ησύχαζα στην ιδέα πως άλλος αξιώτερός μου δεν ήταν δυνατόν να γεννηθή. Και ακόμη επίστεψα πώς το δεντρί εκείνο δεν εκαθόταν τόσους αιώνες εκεί στον ανήλιαστο θρόνο του παρά να γίνη μιαν ημέρα άθλο δικό μου και έπαινος. Κ' έτσι έκλεισα τα είκοσι χρόνια μου. Εψάρευα το σφουγγάρι με τη μηχανή του καπετάν Στραπάστου στην Έγριπο. Δώσε απάνω — δώσε κάτω εφτάσαμε και στον κόρφο του Βόλου. Άρπαξα την περίστασι.

— Τι λες καπετάνιε; κάνουμε την απόπειρα;

— Ποια;

— Πάμε να κόψουμε το γιούσουρι;

Εγέλασε ο καπετάν Στραπάτσος· εγέλασαν και οι άλλοι· εγέλασα τέλος κ' εγώ. Δεν ετολμούσα να κάνω τον σοβαρό.

— Ρε τι λες; μου κάνει· είσαι στα συγκαλά σου ή να στείλω για τον παπά; Αμή!.. επήγαν τόσοι και τόσοι και δεν έκαμαν τίποτα και θα κάνουμ' εμείς;

— Γιατί όχι; είμαστ' αδέξοι εμείς! Έπειτα — άκου να σου ειπώ — εκείνοι επήγαν με την πέτρα. Μια βουτιά κι' απάνου. Τι θες να κάμουν με μια βουτιά;

— Μωρέ κύτα να βγάλουμε το καρβέλι και άφησε τα όνειρα! μου λέγει τέλος ο καπετάνιος.

Δεν απελπίστηκα. Θα τον καταφέρω στο ύστερο· εσκέφθηκα. Και αλήθεια έδωκα — πήρα τον εκατάφερα μια Κυριακή που δεν εψαρεύαμε.

— Τι λες, πάμε; του κάνω.

— Μωρέ που να πάμε ;

— Για το γιούσουρι.

— Και ποιος θα βουτήξη ;

— Εγώ βουτάω· γι' αυτό ρωτάς!

Επήγαμε τέλος. Κυτάζω με το γυαλί στον βυθό· πουθενά το γιούσουρι! Φέρνω μια βόλτα, δυο, τρεις· τίποτα! Άρχισε να με πιάνη απελπισία. Μιαν απελπισία παράξενη. Τόσα χρόνια το ανάστενα στη φαντασία μου, το έβλεπα γιγαντωμένο εμπρός μου, επάλαιβα μαζί του, εθριάμβευα και τόρα να βγαίνουν όλα ψέματα! Δεν ημπορούσα να το υποφέρω. Κάπου έπρεπε να υπάρχη, κάπου να το συναντήσω, θέλεις κάτω στους βυθούς, θέλεις πέρα στο ακρογιάλι, θέλεις απάνω στα σύγνεφα· έστω! Να το συναντήσω, να μετρηθώ μαζί του και ας με καταλύση. Ας κρεμασθούν και τα δικά μου κόκκαλα, τρόπαιο θλιβερό απάνω του, όπως και των άλλων παλαβών. Όχι όμως να μην το γνωρίσω ποτέ στη ζωή μου. Τότε γιατί έζησα τόσον καιρό, γιατί έγινα εικοσάχρονος, γιατί έμαθα τη θάλασσα, γιατί ανασκάλισα τους βυθούς; Μόνον για το καρβέλι!

— Τραβάτε για το λιμάνι, τραβάτε να πιούμε και καμμιά· είπεν ο καπετάνιος βαριεστισμένος. Οι γερόντοι λένε κάποτε και παραμύθια.

Κρύος ίδρωτας μ' επήρε. Άρχισαν να θολώνουν τα μάτια μου.

— Στο Θεό σου. καπετάνιε, του λέγω· έχε υπομονή. Να φέρουμε μια βόλτα πάλι.

Ούτ' εκείνος όμως, ούτε οι λαμνοκώποι με άκουαν. Το καΐκι εγύρισε κ' έφευγε για το λιμάνι βαριεστισμένο κ' εκείνο. Εγώ κρεμασμένος από την κουπαστή δεν έπαυα να κυτάζω ζερβόδεξα, με καρδιοχτύπι μεγάλο, σαν να εζητούσα της μάνας μου τα κόκκαλα. Μάταια όμως! Το νερό πρασινογάλαζος αιθέρας έφτανε ως κάτω στον πυθμένα και μου έδειχνε ξερά τα φύκια, όχθους εδώ απόκρημνους, εκεί αμμόστρωτες απλωσές σουφρωμένες, ζεστές, των νεράιδων κρεβάτια μαλθακά και απάρθενα. Το γιούσουρι όμως όχι· κανένα σημάδι για τ' ονειρεμένο μου δεντρί. Έλεγα ν' αφήσω το γυαλί και να ξαπλωθώ στο κατάστρωμα. Αλλά την ίδια στιγμή θολό σύγνεφο ίσκιωσεν εμπρός μου, πίσω έμεινε σαν να εδιάβηκε φάλαινα.

— Στοπ! φωνάζω· σταθήτε!

Εστάθηκε το καΐκι, εγύρισε πίσω στα νερά του και είδαμε όλοι πελώριο δέντρο σαν χιλιόχρονη βελανιδιά να κάθεται στον πάγκο. Δεν ήταν λοιπόν ψέμα, δεν ήταν παραμύθι! Ντύνομαι γοργά, παίρνω τον λάζο στη ζώνη μου, ένα

τσεκούρι στο χέρι και βουτώ κάτω. Μα καθώς εσήκωσα τα μάτια σύγκρυο μ' έπιασε. Καλά το έλεγαν οι γέροντές μας. Τι ο διπίθαμος Αράπης! τι Γοργόνα και τι Άριστος! Τούτο είνε το θαύμασμα! Οι ρίζες του μελαψές, λεπιδοντυμένες έσφιγγαν Βριάρεως χέρια το μάρμαρο, έμπαιναν στις σχισμές, εβύζαιναν τους μαστούς, αγκάλιαζαν τ' αγκωνάρια, εγάτζωναν τις ποδιές του ένα σώμα θαρρείς και μια δύναμις ακαταγώνιστη. Απάνω ορθοκάθεδρος ο κορμός, αρκουδοντυμένος, με ρόζους εδώ κ' εκεί κλειστούς στο πολυτρίχι μέσα, οργυιές εψήλωνε με προαιώνιο θράσος και έπαρσι. Και αποκεί κλαδιά και αντικλάδια πολύκαμπα, μυριόροζα, καμαρωτά και ολόισα έφευγαν περαδώθε, ψηλά και χαμηλά, λέγεις κ' έπασχαν ν' αποκλείσουν όλον τον πλατύχωρο κόρφο με το δίχτυ τους. Ολόγυρα το νερό διάφανο, ακίνητο σαν γυάλα το έσκεπε και το έλουζε τροφός μαζί και ταίρι, πνοή του και κλίνη του. Και κάτω από το μαρμαρένιο βάθρο σκοτεινή έχασκεν η άβυσσος, κρύα και άπατη σαν κάποιος κύκλος μαγικός αλύτων μυστηρίων και σιγής ατάραχης.

Εύρα το δέντρο στον ύπνο του. Μα και στον ξύπνο να το εύρισκα ίδιο έκανε. Αν ήταν ν' αρπάξω ένα κλαδί και να εβγώ απάνω, καλά. Μα εγώ ήθελα να το κόψω σύρριζα. Για τούτο εκατέβηκα εκεί. Έκαμα τον σταυρό μου, εξάμωσα το τσεκούρι και γκοπ! του εκατάφερα την πρώτη. Εξύπνησεν Όφις. Και αρχίζει αμέσως ένας σίφουνας, ένας χτύπος, ένα κακό, λέγεις κ' εχύθηκαν όλα τα ρέματα επάνω μου. Το στεκάμενο νερό εχόχλασεν, εδάρθηκε κλωθογύριστο, σκότος επήδησεν από την άβυσσο κ' έχασα τα πάντα. Έκατσα χαμηλά και αρπάχθηκα σ' ένα ρίζωμα μήπως με σύρουν. Και είδα άξαφνα τους ρόζους τους κλειστούς να γλαυκοπαίζουν μάτια αράπικα και να χύνεται αστρίτης η φλόγα επάνω μου. Και στα κλαδιά τα λευκοπράσινα είδα σωρούς να κρέμονται τα σκέλεθρα κάτασπρα, ετοιμόρροπα, πομπή και γάνα όλων των παλαβών εκείνων που εστηρίχθηκαν στης φαντασίας την ορμή και όχι στου νεύρου τη δύναμι και της σάρκας την αλύγιστη επιρροή. Μέσα στο βρύχημά του άκουσα χτύπο ξεχωριστό, έναν κουφό χτύπο· και δεν ήταν άλλος παρά τα κόκκαλα που εδέρνονταν συναμεταξύ τους και τα γυμνά ποδάρια ελάχτιζαν με πείσμα τ' άσαρκα μέτωπα, σαν να ελάχτιζαν ίδια τη σκέψι τους, σαν να τους έλεγαν: — Γιατί μας έφερες εδώ!

Από απάνω μου ετσίμπαε ο καπετάνιος.

— Έλα, τόρα. Έλα και δεν θα κατορθώσης τίποτα.

Δεν θα κατορθώσω τίποτα! Κ' εγώ το εκατάλαβα. Μα και με τι μούτρα ν' ανεβώ απάνω; Πού το στοιχειό του νησιού μας πλέον; πού ο Άγιος Γιώργης! Α, όχι· αν δεν εκατέβαινα καλά· μα τόρα πάει! Μόλις έπεσε ο σίφουνας σηκώνω το τσεκούρι και του καταφέρνω δεύτερη με όλη μου τη δύναμι. Πέτρα να εχτύπαγα το λιγότερο θα ερράγιζε· εκείνο τίποτα. Ούτε σκλήθρα δεν άνοιξε. Αντί να πάη μέσα το τσεκούρι έφευγε πίσω δυο πιθαμές, τρεις, τέσσαρες σαν να εχτυπούσα σε λάστιχο. Πρέπει να το ξερριζώσω· επικροσυλλογίστηκα. Τσιμπάω απάνω·

— Ρίχτε μου το λοστό.

Μου κατεβάζουν το σύνεργο. Ρίχνω πέρα το τσεκούρι και αδράχνω τον λοστό. Αρχίζω στις ρίζες. Ετυρανήθηκα κ' εγώ δεν ξεύρω πόσο. Ώρες έρχονταν ώρες επερνούσαν κ' εγώ με τον λοστό στο χέρι. Μόνον εστεκόμουν κάποτε να πάρω την αναπνοή μου είτε να ρίξω γύρω καμμιά ματιά, μήπως ιδώ το σκυλόψαρο να ριχθή απάνω μου. Τέλος τσιμπάω πάλι ·

— Ρίχτε μου τη γούμενα.

— Μωρ' έλ' απάνω · τσιμπάει ο καπετάνιος ανυπόμονος. Για σένα τη θες τη γούμενα; Έχουμε και ψιλώτερο σχοινί. Έλα 'πάνω · θα σου κόψω τον αέρα

— Κόβεις τον αέρα μα σχίζω το λάστιχο · του απαντώ θυμωμένα. Ή ξέχασες πως έχω το λάζο μαζί μου.

Τα εχρειάσθηκεν ο καπετάν Στραπάτσος · μου έρριξε τη γούμενα. Πιάνω από μακριά και θηλυκόνω καλά τον κορμό. Έπειτα πηγαίνω στο άλλο πλευρό και αρχίζω πάλι με τον λοστό τις ρίζες. Εκείνο δος του κ' εγλαυκόπαιζε τα μάτια του σαν να ήθελε να με μαγνητίση. Εσειόταν κ' ετάραζε σαν ψάρι · τα κλαδιά του, χταποδιού αποκλαμοί ελάγκευαν εδώθε — κείθε, εκουλουριάζονταν, ετίναζαν βέλη καταπάνω μου τ' ακροδάχτυλά τους να με συλλάβουν. Μα πού να με συλλάβουν! Και αν δεν ήξευρα καθόλου τα δολερά παιγνίδια του, ποτέ αν δεν είχα ακούσει τα καμώματα του, εκείνα τα σκέλεθρα που έβλεπα σφινομένα ψηλά ήσαν αρκετά να μου διδάξουν τον κίνδυνο. Σε κάθε του στοιχείου ανακλάδισμα εμαζευόμουν ελάχιστος, στρείδι εκολλούσα στα πλευρά του μάρμαρου. Δεν είχα μόνον σύντροφο τη δύναμι αλλά και τη γνώσι ακέρια. Πόδια, χέρια, μάτια όλα εδούλευαν σύγκαιρα. Και ο λοστός ανίκητος, αψύς, εξεκόλωνεν ένα με το άλλο τ' αντιρίμματα, τα έβγαζεν από τα θαλάμια τους, τα εχώριζεν από την πέτρα ξεφλουδισμένα πολλές φορές και άλλες πολλές με σκλήθρες χάλαρων, με κοχύλων φόρτωμα, λέγεις και τον εδούλευαν όχι ανθρώπου χέρια παρά ατμομηχανή.

Τέλος εκατάλαβα πως άρχισε να κλονίζεται. Έχανε το στήριγμά του.

— Απάνω! τσιμπάω.

Με ανεβάζουν απάνω. Γδύνομαι αμέσως, παίρνω την πρώτη ανάσα. Μπρε! Πήρε κ' εσούρπωνε. Αντίκρυ το Πήλιο εψήλωνε βαθυγάλαζο σαν από λουλάκι. Τα χωριά του άσπριζαν στις πλαγιές σκόρπια μάρμαρα. Κάτω στον Βώλο άναβαν τα φώτα και ψηλά ο ουρανός ολοπόρφυρος από το ηλιοβασίλεμα, έβγαζεν ένα — ένα τρεμόφεγγα τ' αστέρια του. Μου εφάνηκε πως εξανάζησα όταν είδα εμπρός μου γνώριμα πρόσωπα και γνωστότερα πράγματα. Εξέχασα μια στιγμή και το γιούσουρι, και τους αγώνες μου, τα όνειρα και τη δόξα μου ακόμη.

— Τι απόκαμες; ρωτάει ο καπετάν Στραπάτσος.

— Τόρα θα ιδής, του λέγω πηδώντας απάνω. Έλα παιδιά· τα κουπιά σας. Το δέντρο θα το σύρουμε στο νησί απόψε.

— Μωρέ τι λες! Δεν έπαθες τίποτα; δεν σ' άγγιξε το στοιχειό!

Και ρίχνονται όλοι απάνω μου, με ψηλαφούν, σφίγγουν τα κρέατά μου, κινούν τα μπράτσα μου και ακόμη δεν πιστεύουν πως είμαι γερός.

— Μα τραβάτε, παιδιά· λέγω στενοχωρημένος· το δέντρο εκόπηκε.

Ρίχνονται στα κουπιά· τραβούν με δύναμι. Ναι! Αντί να σύρη εμπρός πίσω πηγαίνει το καΐκι μας.

— Μωρέ μας γελάς· λέγει ο καπετάνιος αγαναχτισμένος· τι μολογάς πως έκοψες το γιούσουρι;

— Μα τον Αϊνικόλα τόκοψα — του κάνω· τράβα! Τ' ήθελες να τ' αποκόψω για να με πλάκωση από κάτω. Δυο τραβήγματα θέλει και θα 'ρθη με τις ρίζες του.

Αρχίζουμε πάλι το τράβηγμα. Κάπου μια ώρα έτσι αγωνισθήκαμε. Άκουες τους σκαρμούς κ' ετριζοβόλουν σαν οξιές ανεμόδαρτες. Πείσμα έπιασε τους ναύτες τόρα και αντρειεύονταν σαν ξωτικά. Ο καπετάν Στραπάτσος ξετρελαμένος από χαρά και υπερηφάνεια, ψυχή έδινε σε όλους με τις παρακινητικές φωνές του:

— Ω — ω! … ω — ω! … Γεια σας παληκάρια! … Ίσα λιοντάρια μου! … Ντροπή μας! Μωρέ ίσα τίγριδες! …

Και τα παληκάρια, τα λιοντάρια, οι τίγριδες έθαφταν βαθειά το κουπί και το έπαιρναν πίσω με τόση δύναμι, που έλεγες τόρα θα γίνη σύψαλα. Τέλος βαθύ μούγγρισμα στην άβυσσο αντήχησε και η θάλασσα εσήκωσε πελώριο κύμα καταπάνω μας. Το καΐκι επέταξε γοργόφτερο εμπρός. Και αμέσως μέγα κήτος εφάνηκε να πιάνη από άκρη σε άκρη τον κόρφο. Ήταν το γιούσουρι.

— Να ιδώ! κ' εγώ να ιδώ!…

Τρέχουν όλοι στην πρύμη να γνωρίσουν το στοιχειό. Το βλέπουν σκοτεινό κορμί και σταυροκοπούνται φοβισμένοι.

— Εμπρός! λέγω στον καπετάν Στραπάτσο. Να το βγάλουμε όξω τόρα που νύχτωσε πριν το νοιώσουν και μας το πάρουν οι τούρκοι.

Μόλις εβγήκαμε από τον κόρφο Γοργόνα οργισμένη μας απάντησε η Νοτιά. Ο ουρανός έσβυσε τ' αστέρια του, έκρυψε τα σύνορά του. Άδης το σκότος απλώθηκεν απάνω μας. Το κύμα εψήλωνε βουνό αδιάβατο, ανέμιζε φωσφορούχους τους αφρούς κ' έχυνε φως κάτασπρο, θαμπό και άχαρο

περίγυρα. Τι άλογα και τι άτια! τι φώκες και τι φάλαινες! τι Σειρήνες και τι Μέδουσες εκλωθογύριζαν κοπαδιαστά, εβρυχώνταν και αλλάλαζαν με χίλιων λογιών σφυρίγματα, χτύπους, κραυγές, δοντοκοπήματα στο σύσκοτον εκείνο χάος και την ασάφεια. Ν' ανησυχώ άρχισα. Ο Ποσειδώνας βέβαια έλειπε κάπου και τα στοιχειά ελεύθερα εβγήκαν εμπρός μου πίσω να πάρουν το λατρευτό δεντρί τους, ίσως στολίδι κ' ίσως αβρός σύντροφος στα παιγνίδια τους. Δεν ήταν θάλασσα εκείνη· ήταν θυμός και σείσμα, κατάρα και χολή, φαρμάκι της άβυσσος. Τη δόξα του θνητού επρόβαινε ζηλότυπο να την φιλονεικήση το αθάνατο. Κ' έφερνε συντροφιά όλες τις δυνάμεις της φύσεως, άπιαστες, αόριστες και ανυπόταχτες ακόμα στο αδύνατο πλάσμα.

Όμως τίποτα. Το γιούσουρι σφιχτοδεμένο ακολουθούσε τ' απονέρια που έστρωνε δρόμο, νομίζεις η πρύμη της σκάφης μας. Το άκουα να δέρνεται κάποτε και να ρουχνίζη, σαν ζωντανό που παίρνει ανήφορο. Ντροπή το είχε πως ενικήθη κ' επάσχιζε με κάθε τρόπο ν' απαλλαγή. Μα ποίος το άφινε; Τ' όνειρο της ζωής μου εκατόρθωσα να το κρατώ πράγμα τόρα στα χέρια μου και δεν τα απαρατούσα αν δεν με άφινε πρώτα η ψυχή. Έβλεπα να με ακολουθή ταπεινό το ανυπόταχτο κ' ελάγκευε μέσα η καρδιά μου, θρόνος εγινόταν το σαπιοκάικο και αρματοδρομούσα στα δαφνόφυλλα θριαμβευτής αυτοκράτορας. Μέσα στα άγριο πέλαγο μια εξεχώριζα ταρναριστή φωνή, τη φωνή του διαλαλητή· ένα εγνώριζα αίσθημα τον θαυμασμό των γερόντων μας· έναν πόθο την ευχή των ·

— Να λεβεντονιός για να γίνη άντρας μας!

Με το χάραμα είδα κατάπλωρα συγνεφοσκεπασμένο το νησί μας. Τρία μίλια ηθέλαμε ακόμη. Μα τρία μίλια γερά. Τα μπράτσα ελύθηκαν όλη νύχτα επάνω στο κουπί, τα πρόσωπα εσούρωσαν τα μάτια εθόλωσαν. Ζάρες έκαμε το πλατύ μέτωπο· άσπρισαν τα κατάμαυρα μαλλιά, σαν να εκύλισαν στογός τα χρόνια επάνω μας. Ο καπετάνιος ξαπλωμένος τ' ανάσκελα στον πάγκο έμοιαζε πτώμα. Οι άλλοι λαμνοκώποι σκυθρωποί και αμίλητοι εκινούσαν ράθυμα τα κουπιά, σαν μηχανές που κάνουν αναίσθητα τα έργον τους. Μόνος εγώ εξακολουθούσα ν' αγωνίζωμαι σωστά. Ήρθε μάλιστα πολλές φορές που τους επήρα. Μα τι να κάμω κ' εγώ; Περισσότερος ήταν ο πόθος παρά η δύναμίς μου. Το κύμα επίμενε να ψηλώνη ακόμα, να λιχνίζη το καΐκι, να μας βρέχη και να μας κλυδωνίζη επίφοβα.

Τέλος ερόδισεν η ανατολή, έφεξεν ο ήλιος, διώχτης αμείλιχτος των μυστικών της φύσεως και των ονείρων του ανθρώπου. Εφάνηκαν βουρκωμένες οι στεριές, θολό το πέλαγο, φιλόξενο το νησί μας αντίκρυ.

— Άλα, παιδιά κ' εφθάσαμε· ολόχαρος εφώναξα.

Και πηδώ στην πλώρη ν' αγναντέψω καλά το λιμάνι, να ιδώ την αμμουδιά που θα δεχθή ακλόνητο βάθρο το λαμπρό μου κατόρθωμα. Ανάλαφρα το καΐκι επίταξε μέσα, εγλύστρησε στα νερά, δυο χάλαρα επήδησε, άρραξεν

απάνω στον άμμο. Τρέχω στην πρύμη και αδράζω τη γούμενα. Ωιμέ το πλάνο τ' όνειρο! Σχοινί κομματιασμένο κρατώ μόνον στα χέρια μου!

Πώς έφυγε το άθλο μου· τι έγινε το άκαρπο δεντρί; Κάτω βρίσκεται στον κόρφο του Βόλου, απάνω στον θεόχτιστον πάγκο του με τις λεπιδωτές ρίζες, αρκουδοντυμένον τον κορμό, κλαδιά και παρακλάδια του περαδώθε, λέγεις και πάσχει ν' αποκλείση όλα στο δίχτυ του. Ακόμη το παραδίνουν γενιά σε γενιά οι ναύτες και πάει από πατέρα σε παιδί, από παιδί σε αγκόνι πάντα μεγάλο, θαυμαστό πάντα, σκληρό σαν σίδερο, δυνατό σαν λέοντας, ψυχωμένο και αθάνατο σαν στοιχειό.

Κ' εγώ Γιάννος ο Γκάμαρος, νέος Άγιος Γιώργης του νησιού, εβδομηντάρης κ' ετοιμόρροπος τόρα δεν θαλασσοδέρνομαι παρά για το καρβέλι!

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελ. Θάλασσα…… Οι φρεγάδες……3 Η δικαιοσύνη της…….. Το βασιλόπουλο……. Βιοπαλαιστής…….. Ο εκδικητής…… Οι σφουγγαράδες…….. Καβομαλιάς……Η καπετάνισα……..Θείον όραμα…… Κακότυχος ……. Κάτω Κόσμος…… Πειράγματα……. Γέρακας……. Κακοσημαδιά…… Η Γοργόνα…….. Ναυάγια…… Οι Κουρσάροι ……. Τελώνια……. Γιούσουρι……..

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ Διηγήματα……. Δρ. 2.50 Λυγερή…….» 2. — Ο Ζητιάνος……» 2.50

End of Project Gutenberg's Words from the Prow, by Andreas Karkavitsas

*** END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK WORDS FROM THE PROW ***

***** This file should be named 31865-0.txt or 31865-0.zip ***** This and all associated files of various formats will be found in: http://www.gutenberg.org/3/1/8/6/31865/

Produced by Sophia Canoni. First two corrections by George Canonis

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. They may be modified and printed and given away—you may do

practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

*** START: FULL LICENSE ***

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg-tm License (available with this file or online at http://gutenberg.net/license).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying,

distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived from the public domain (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must

comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.net), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.

- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE

TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS' WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTIBILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at http://www.pglaf.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at http://pglaf.org/fundraising. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pglaf.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at http://pglaf.org

For additional contact information:
Dr. Gregory B. Newby
Chief Executive and Director
gbnewby@pglaf.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide spread public support and donations to carry out its mission of increasing the

number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations ($1 to $5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit http://pglaf.org

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: http://pglaf.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

http://www.gutenberg.net

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.

Εκδόσεις schooltime.gr

Τηλ.: 6977554086

e-mail: info@schooltime.gr

website: www.schooltime.gr

schooltime.gr